Beverley Cooke

Principesă si monahie:

Domnita Ileana – Maica Alexandra

(1909 - 1991)

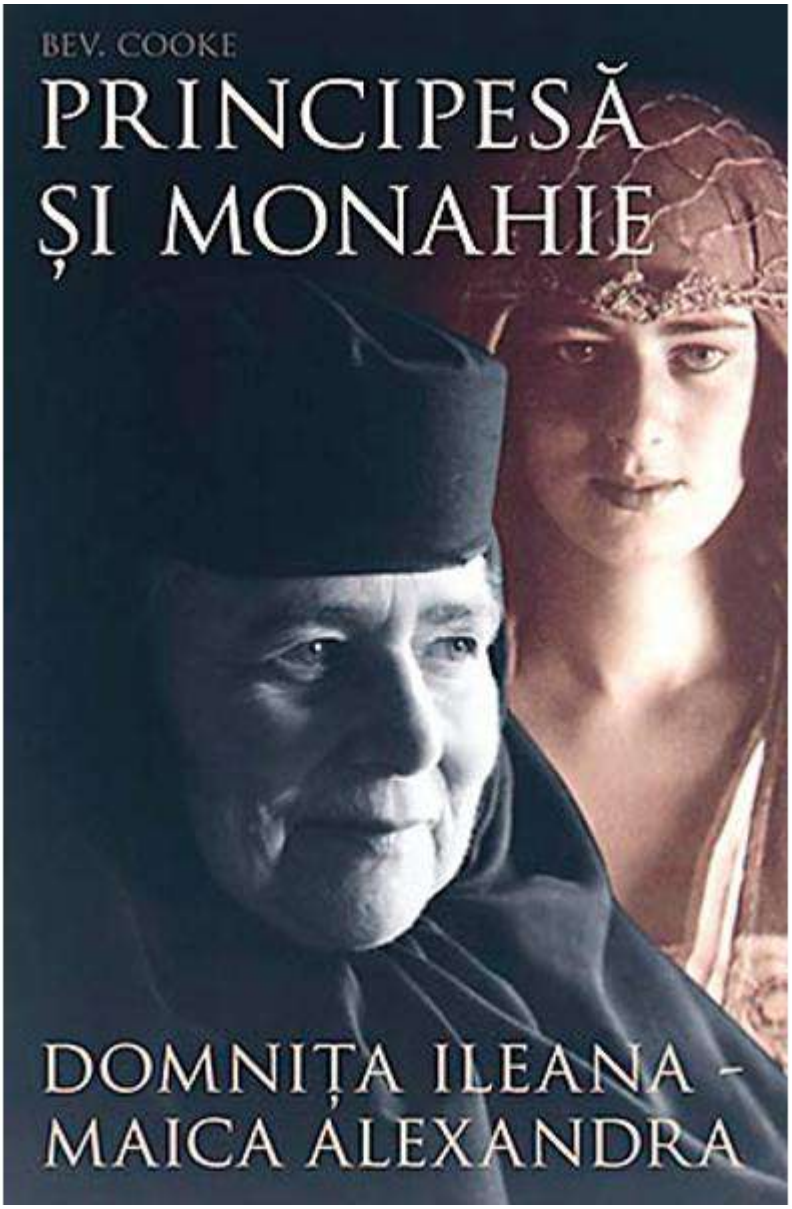

Powered by **ABBYY FineReader** 11

Download ODT: http://archive.org/details/PrincipesaSiMonahieDomnitaIleana-MaicaAlexandra_529

Download PDF: http://archive.org/details/PrincipesaSiMonahieDomnitaIleana-MaicaAlexandra

Editura Sophia,

București, 2011

Traducere din limba engleză: Luminița Irina Niculescu - după originalul în limba engleză: Beverley Cooke, „*Royal Monastic: Princess Ileana of Romania. The Story of Mother Alexandra*”, Conciliar Press, Ben Lomond, CA, SUA, 2008.

Redactor: Elena Marinescu

Coperta: Mona Velciov

Mulțumim Mănăstirii „Schimbarea la Față a Domnului” din Ellwood City, Pennsylvania, pentru fotografiile oferite.

Cuprins

Introducere 4

O copilărie zbuciumată 9
1. Naşterea şi familia 9
Din memoriile Domniţei Ileana 14
2. Suferinţă şi război 16
3. Fuga şi exilul 22
Din memoriile Domniţei Ileana 25
4. Revoluţie şi capitulare 28
5. Flux şi reflux: necazuri de familie 32

Principesa adolescentă 43
6. O prinţesă „adevărată” 43
7. Cum se învaţă dedesubturile vieţii de la Curtea Regală 52
8. Călătorii şi pierderea tatălui 59
Din memoriile Domniţei Ileana 62
9. Dragoste şi căsătorie 67

Căsătoria şi războiul 75
10. Bucurie şi întristare 75
11. Viaţa de familie 81
12. Moarte şi distrugere 85
Din memoriile Domniţei Ileana 89
13. Soţie pe timp de război 92
14. Urcând treptele scării 99
Din memoriile Domniţei Ileana 102

România în plin haos 107
15. Ce înseamnă a fi român 107
16. Spitalul Inima Reginei 114
Din memoriile Domniţei Ileana 115
17. Sfârşitul războiul şi începutul necazurilor 125
18. Situaţii critice şi acţiuni conspirative 132
Din memoriile Domniţei Ileana 133

19. Viaţa în regimul comunist 137
20. Exilul 144
Din memoriile Domniţei Ileana 150

Fără patrie 151
21. Mai mult moartă decât vie 151
22. Vindecare şi maturizare 157
Din memoriile Domniţei Ileana 157
23. Sora Ileana 167

Calea spre pace 177
24. Viaţa de monahie 177
25. O viaţă nouă, o casă nouă 183
26. Amurg, zori de ziuă 192
27. Veşnica ei pomenire 200
Epilog 205

Arborele genealogic al Principesei Ileana 209
POZE 210

aaaaa

Introducere

„Căci nimeni dintre noi nu trăieşte pentru sine şi nimeni nu moare pentru sine.
Dacă trăim, pentru Domnul trăim, şi dacă murim, pentru Domnul murim.
Deci şi dacă trăim, şi dacă murim, ai Domnului suntem”.
(Romani 14, 7-8)

Propunându-ne să răsfoim, filă cu filă, viaţa unei temerare şi fascinante principese, Ileana a României, care în ultimii treizeci de ani ai (pe)trecerii sale pământeşti a îmbrăcat îngerescul chip monahicesc, cartea de faţă ne înfăţişează destinul Domniţei, cu urcuşurile şi coborâşurile lui, cu luminile şi umbrele lui, mai puţin cunoscut de generaţiile de după război.

Cei care totuşi au auzit despre Alteţa Sa Regală Principesa Ileana nu prea înţeleg de ce s-a călugărit în ultimii săi treizeci de ani de viaţă, devenind Maica Alexandra, cum de a ctitorit o mănăstire ortodoxă pe teritoriul Statelor Unite (cu hramul Schimbarea la Faţă a Domnului), şi ridică din umeri, contrariaţi...

Această carte este cheia înţelegerii unei vieţi de al cărei exemplu are nevoie orice român, deoarece cu toţii avem nevoie să ne limpezim minţile şi sufletele, să ne redefinim valorile şi modelele, să ne „schimbăm la faţă” şi noi, primind în suflet povestea acestei Mari Doamne, care a ştiut ce înseamnă să-ţi iubeşti ţara, ce înseamnă demnitatea în perioade de restrişte, datoria de om şi slujirea jertfelnică.

Despre autoarea cărţii

Beverley Cooke locuieşte cu soţul ei şi cu cei doi copii adolescenţi ai lor în Victoria, capitala provinciei Columbia Britanică, din Canada.

„*Principesă şi monahie: Domniţa Ileana - Maica Alexandra*”, a treia carte scrisă de Beverley Cooke, i-a prilejuit autoarei privilegiul de a o „cunoaşte” pe maica Alexandra - un privilegiu cu totul deosebit, după cum mărturiseşte ea, subliniind cât de mult au impresionat-o credinţa şi curajul eroinei cărţii sale, dar şi buna dispoziţie şi umorul său.

Autoarea cărţii este recunoscătoare atât maicii Alexandra, de la care a învăţat cum se poate armoniza o viaţă plină de grele încercări cu o pilduitoare, mereu mai profundă, sporire a credinţei, cât și monahiilor din obştea Mănăstirii „Schimbarea la Față a Domnului”, de la care a înţeles cum lucrează pacea care covârşeşte mintea în sufletul celor care şi-au dăruit viaţa lui Dumnezeu. Credinţa şi seninătatea maicii Alexandra se perpetuează în slujirea şi viaţa de zi cu zi a monahiilor de la această mănăstire.

O altă carte de-a lui Beverley Cooke este „Iconoama Luminii”, un amplu studiu al vieţii Sfintei Macrina.

Beverley, soţul ei şi cei doi copii ai lor au trecut împreună la Ortodoxie în anul 2003.

Dedicaţie

Pentru Preacuvioasa Maică Stareţă Donna Farley şi pentru Mavis Andrews, surorile mele de suflet.

Dedic această carte familiei mele, pe care o îndrăgesc nespus de mult; fără ei, n-aş şti ce să fac cu viaţa mea.

Pentru acest proiect, Al şi Mark mi-au oferit informaţii despre cele două războaie mondiale, definiţii şi explicaţii legate de activităţile armatei. Le mulţumesc şi îi asigur de afecţiunea mea! De asemenea, mulţumiri lui Joe Cummings pentru lămuriri preţioase privitoare la implicaţiile politice ale războaielor - pentru cartea extraordinară cu hărţi militare pe care mi-a dat-o, dar şi pentru conversaţiile purtate la restaurantul lui Tim Horton.

Mulţumiri Darei Lehner pentru prietenia ei, pentru fotografiile oferite, telefoanele date şi tot ajutorul ei, inclusiv pentru călătoria de zece ore pe care a întreprins-o prin două state până a ajuns la mine. Dara, eşti o comoară, o femeie minunată, o adevărată binecuvântare!

Mulţumiri Valeriei Motet şi Mirei Davidson pentru sprijin şi încurajare. Valerie mi-a povestit despre România, despre Castelul Bran şi Majestatea Sa, Regele Mihai. Ea şi fiica ei, Mira, au tradus textele unor scrisori de care am avut nevoie şi s-au rugat împreună cu mine de-a lungul explorărilor mele literare. Le mulţumesc mult amândurora pentru amabilitate şi generozitate.

Mulţumiri tuturor celorlalţi prieteni români - în special Monalisei şi lui Costel, Gabrielei şi familiei Surdu, care mi-au demonstrat cât de darnici şi calzi sunt românii, şi cu câtă tenacitate şi-au păstrat credinţa, în pofida neîncetatelor persecuţii şi prigoane

îndurate.

În privinţa monahiilor din obştea Mănăstirii Ortodoxe „Schimbarea la Faţă a Domnului”, Ellwood City, Pennsylvania, care mi-au pus la dispoziţie materiale biografice, timpul şi sprijinul lor, rugăciunile şi amintirile lor despre maica Alexandra, nu am cuvinte să le mulţumesc. Ele mi-au arătat cum se manifestă dragostea lui Iisus Hristos în viaţa de zi cu zi.

Le mulţumesc părintelui Terence (Terry) Elsberry şi lui Tom Hunter, autorul paginilor web despre Domniţa Ileana, de unde am extras multe informaţii utile. Părintele Terry a răspuns cu amabilitate întrebărilor mele despre Principesa Ileana şi Regina Maria, iar cartea pe care a scris-o despre Regina Maria mi-a fost de mare ajutor [Terence Elsberry, „Marie of Romania”, St. Martin's Press, New York, 1972]. Vă mulţumesc încă o dată, părinte, pentru timpul pe care mi l-aţi acordat!

Multe mulţumiri personalului Editurii Conciliar Press: lui Jane, Katherine, Caria, Shelly şi Heather. Editura mi-a sugerat să preiau acest proiect şi îi sunt infinit recunoscătoare pentru privilegiul şi marea bucurie de a o fi „cunoscut” pe această cale pe maica Alexandra, o femeie cu totul extraordinară.

Maicii Alexandra îi mulţumesc pentru rugăciunile şi mijlocirile ei. O serie de mici miracole m-au însoţit de-a lungul perioadei de lucru la cartea de faţă - şi rămân din ce în ce mai uimită în faţa marii milostiviri şi iubiri a Domnului Dumnezeului nostru. Doamne, Îţi mulţumesc din toată inima! Fără Tine n-aş fi realizat nimic!

Beverley Cooke

O copilărie zbuciumată

1. Naşterea şi familia

Toată suflarea să laude pe Domnul. (Psalmul 150, 6)

Exerciții de imaginație

Ianuarie 5, 1909.

Străzile acoperite de zăpadă ale Bucureştiului, oraş situat într-o zonă de câmpie a Ţării Româneşti, freamătă de agitaţia locuitorilor, fiecare ocupat cu treburile lui. Ferindu-se de trăsurile care se îndreaptă spre birouri, câţiva oameni descarcă vagoane în faţa unor depozite de mărfuri. Maşini conduse de persoane înstărite se strecoară pe străzi, reducând turaţia motoarelor pentru a-şi face loc pe lângă cai şi trăsuri.

Înfăşurate în şaluri şi haine groase, pentru a se apăra de vântul rece care împrăştie zăpada în jurul fustelor lor lungi, moderne, din trăsuri coboară doamne elegante, care se grăbesc spre magazine. Purtând cojoace şi căciuli de lână care le ţin de cald, sătenii străbat şi ei străzile oraşului. Din brutării şi băcănii se văd ieşind aburi, ori de câte ori vreun client deschide uşa, învăluind trecătorii cu miresme de pâine proaspătă, scorţişoară şi nucşoară.

Aerul rece şi proaspăt este străbătut de o rafală de tun. O a doua rafală sparge liniştea lăsată pe neaşteptate. În loc să intre în panică, trecătorii încep să ovaţioneze pe străzi. Drumurile şi gangurile sunt înţesate de oameni care ies din clădiri pentru a auzi şi număra rafalele de tun ce răsună în tot oraşul.

- Douăzeci şi una! exclamă un bărbat, întorcându-se spre prietenul său.

Respiraţia lui abureşte aerul rece şi se zgribulesc amândoi de frig, întrucât au ieşit în stradă fără paltoane. Nu dau însă atenţie acestui lucru acum.

- Încă o principesă pentru România!

Prietenul lui dă afirmativ din cap, îl bate pe spate, şi cei doi intră repede într-o cafenea, pentru a închina un pahar în cinstea sosirii pe lume a noii principese.

La periferia oraşului, în Palatul Cotroceni, Regina Maria ascultă salutul regal adus noii-născute „cu o emoţie profundă, lucidă, aproape sfântă", „strângând lângă inima ei pe micuţa care tocmai şi-a început călătoria prin viaţă". Mama şi fiica sunt absorbite de lumea lor unde, preocupate una de cealaltă, se simt în siguranţă.

Peste o oră, Regele Ferdinand va sosi să-şi recunoască fiica în mod oficial ca Principesă a României. Deocamdată însă copila a fost îmbăiată şi înfăşată şi se află acum în braţele iubitoare ale mamei sale. Dragostea mamei o va ocroti întotdeauna. Ochii săi deosebit de mari, de culoare albastru închis, au cucerit deja inima mamei - şi micuţa e pe cale de a deveni „copilul sufletului" Reginei Maria.

[Pasajele inserate între ghilimele în primele două capitole au fost extrase de autoare din autobiografia Reginei Maria, intitulată: Ordeal: The Story of My Life (Agonie: povestea vieţii mele), Charles Scribner's Sons, New York, 1938].

Născută pe pământ românesc, botezată şi crescută în Biserica Ortodoxă, făcând parte din Familia Regală a unei ţări de puţin timp întemeiată ca naţiune, Principesa Ileana provenea dintr-una din cele mai puternice monarhii din lume.

Mama sa, Regina Maria a României, era nepoata Reginei Victoria a Marii Britanii, dar şi a Ţarului Alexandru al II-lea al Rusiei. Tatăl său, Regele Ferdinand, era fiul Prinţului Leopold de Hohenzollern (originar din Germania de astăzi) şi al Infantei Antonia de Portugalia, şi nepotul de frate al Principelui Karl Eitel Friedrich, alias Regele Carol I al României.

Din moment ce în arborele genealogic al Principesei Ileana nu existau români, iar ţara nu a fost cucerită nici de Anglia, nici de Germania, cum a fost oare posibil ca un principe german şi o principesă britanică 100% să dea naştere unui copil de cetăţenie română, unei urmaşe a moştenitorilor Tronului României?

Deşi România a existat ca popor înainte de întemeierea Imperiului Roman, ea a fost mai mereu invadată de cotropitori de-a lungul istoriei. În decursul a o sută de ani, de pildă, între 1754 şi 1854, ruşii şi turcii au invadat România de câte şase ori fiecare.

În cele din urmă, în 1856, sub protecţia puterilor europene, cele două principate, Ţara Românească şi Moldova, şi-au putut constitui adunări elective. Printr-o iniţiativă politică strălucită, în 1859, adunările elective ale celor două principate au ales acelaşi domnitor, pe Alexandru Ioan Cuza - devenind astfel o singură ţară. Acesta a domnit timp de şapte ani, fiind obligat să abdice în 1866 din cauza unor situaţii conflictuale.

Cineva a avut o idee care a dat roade: prim-ministrul Ion Brătianu a considerat că era nevoie de un principe străin pentru a unifica România, un principe care să nu fie înrudit cu membrii Guvernului nici prin ascendenţă directă, nici prin alianţă. În acest fel, el urma să fie deasupra disputelor care au loc în sânul oricărui guvern.

Pentru ca regele şi Familia Regală să fie ţinuţi departe de divergenţele politicii interne ale ţării, Constituţia României îi interzicea moştenitorului tronului să se însoare cu o româncă. Pe deasupra, se mai prevedea în Constituţie, copiii Familiei Regale trebuiau să fie botezaţi în credinţa ortodoxă.

Aşadar, în ziua de 10 mai 1866, Principele Karl Eitel Friedrich, unchiul tatălui Principesei Ileana, a ajuns cu trenul la Bucureşti, a depus jurământul de credinţă şi a devenit Principele Carol al României. După mulţi ani, dovedindu-şi lui însuşi şi întregului popor că poate conduce ţara, a fost încoronat rege în 1881.

Regele Carol I şi soţia sa, Regina Elisabeta (cunoscuta „Carmen Sylva" - reputată artistă şi scriitoare), nu au avut moştenitori, drept care regele l-a desemnat pe nepotul său de frate, Ferdinand, tatăl Ilenei, drept principe moştenitor la Tronul Regal al României.

Alteţele Lor Regale, Principele Ferdinand şi Principesa Maria, s-au căsătorit în ianuarie 1893. Luna lor de miere a fost o călătorie cu trenul din Germania la Bucureşti. Odată ajunşi în Bucureşti, s-au mutat în Palatul Regal din centrul oraşului. La scurt timp, Principesa Maria a declarat că reşedinţa lor e prea posomorâtă şi întunecată, aşa că au preluat Mănăstirea părăsită de la Cotroceni, la margine de Bucureşti, pe care principesa a remodelat-o şi a redecorat-o, transformând-o într-un palat cald şi primitor, unde te simţeai precum acasă.

Primul lor fiu, Carol, s-a născut în octombrie 1893. În octombrie 1894, familia s-a mărit, adăugându-i-se o fiică, Elisabeta sau Lisabeta, iar în ianuarie 1900, o altă fiică, Maria sau Mignon, cum au numit-o părinţii şi fraţii ei. Nicolae (Nicky), cel de-al doilea fiu, s-a născut în august 1903, iar Ileana, în ianuarie 1909.

Dintre toţi membrii Familiei Regale, Principele Carol a fost cel mai cucerit de mezină. Petrecea ore întregi citindu-i basme micuţei principese, iar, după ce Ileana a mai crescut, se jucau împreună, deşi Carol era cu şaisprezece ani mai în vârstă decât ea. O

aşeza pe un trenuleţ şi o plimba pe şinele construite anume pentru trenurile lui. Ea chiuia de bucurie şi avea respiraţia întretăiată de încântare şi de emoţie atunci când trenul trecea pe la cotituri; se facea mică-mititică pentru a încăpea în tuneluri, iar când ajunsese la vârsta de 3 sau 4 ani de-abia mai reuşea să se strecoare prin ele. Mai târziu, principesa îşi amintea că odată fusese aproape strivită când trenuleţul mersese foarte repede prin nişte peşteri pictate, confecţionate din ipsos.

În 1913, când Carol avea 20 de ani şi Ileana 4 ani, principele a fost nevoit să se îndepărteze de sora lui cea mică. În pofida afecţiunii dintre ei, îndatoririle lui princiare şi preocupările de adult îl ţineau departe de ea.

Ilenei i-a lipsit mult atenţia pe care i-o acorda fratele ei mai mare, dar golul afectiv s-a umplut odată cu naşterea frăţiorului lor, Mircea, la 3 ianuarie 1913: „Ileana îl iubea [pe Mircea] cu ardoare maternă, iar el o adora mai mult decât pe oricine altcineva, mai mult decât pe mama sa ori pe doica sa", scria Regina Maria în autobiografia ei. Principesa Ileana îi spunea fratelui ei cel mic „marea iubire a sufletului meu".

Firea fericită, mulţumită a principesei, ascundea o viziune profundă şi solemnă asupra vieţii. De la o vârstă fragedă, stabilise raporturi cât se poate de fireşti cu oamenii. Mama sa, care era deosebit de credincioasă, i-a transmis credinţa în Dumnezeu, astfel încât Ileana îndrăgise mult sfintele mănăstiri, pe care le vizita împreună cu mama sa, entuziasmându-se şi bucurându-se de tămâie, de lumânări şi de atmosfera sacră a Sfintelor Liturghii, la care asistau amândouă. Prima casă în care locuia cu părinţii, fraţii şi surorile ei, era o mănăstire transformată în reşedinţă a Familiei Regale, Mănăstirea Cotroceni - loc în care fusese înconjurată, de când se născuse, de pacea şi evlavia pe care o imprimă asupra unui spaţiu secole întregi de rugăciune. Ileana se simţise dintotdeauna apropiată de Dumnezeu şi de îngeri dar, într-o noapte, acea apropiere a devenit o dominantă a personalităţii ei.

Într-o zi, dis-de-dimineaţă, când aveam şapte ani, am văzut îngeri. Sunt tot atât de sigură azi cum am fost şi atunci. Nu am visat, nici „n-am avut vedenii”. Ştiu precis că ei erau acolo, cu mare claritate. N-am fost nici mirată, nici înspăimântată. N-am fost nici măcar înfiorată, ci teribil de bucuroasă. Am vrut să le vorbesc şi să-i ating. Camera noastră, a copiilor, era luminată de zorii zilei şi am văzut un grup de îngeri stând în jurul patului fratelui meu mai mic. Eram atentă, altfel n-aş fi putut auzi vocile lor.

Purtau veşminte lungi, vaporoase, de diverse culori pale. Părul le ajungea până la umeri şi era diferit colorat, blond, roşcat şi brun închis. Nu aveau aripi. La picioarele patului fratelui meu Mircea, puţin mai la o parte, stătea o fiinţă cerească. Era mai înalt şi nemaipomenit de frumos, cu aripi mari, albe. În mâna dreaptă purta o lumânare aprinsă. Nu părea să aparţină grupului de îngeri strânşi în jurul patului. El stătea deoparte şi aştepta. L-am recunoscut a fi îngerul păzitor. Am observat apoi că la picioarele patului meu stătea o făptură cerească asemănătoare. Era înalt, veşmântul lui era albastru, cu mâneci largi. Avea părul castaniu şi faţa ovală; frumuseţea sa n-o pot descrie, pentru că nu poate fi comparată cu nimic omenesc. În spatele lui, aripile i se înălţau lateral şi în sus.

O mână îi era ridicată la piept, iar în cealaltă purta o lumânare aprinsă. Zâmbetul lui era cu totul îngeresc: dragoste, bunătate, înţelegere şi siguranţă izvorau din el. Încântată, am trecut peste cuvertură şi, îngenunchind la capul patului, am întins mâna, cu dorinţa arzătoare de a-l atinge pe surâzătorul meu păzitor, dar el a făcut un pas înapoi, a întins mâna prevenitor şi a dat uşor din cap. Eram atât de aproape de el, încât l-aş fi putut atinge cu uşurinţă. „Oh, te rog, nu pleca!”, i-am spus, cuvinte la care toţi ceilalţi îngeri au privit spre mine şi mi s-a părut c-am auzit un râs cristalin, dar de acest sunet nu sunt sigură, deşi ştiu că râdeau. Apoi au dispărut.

[Fragment din „Maica Alexandra - Principesa Ileana a României”, *Sfinţii îngeri*, Editura Anastasia, Bucureşti, 1992, pag. 301-302].

Cu toate că Principesa Ileana a fost extrem de impresionată de viziunea ei cu îngeri, vibraţiile lăuntrice s-au estompat odată cu trecerea timpului şi au dispărut undeva, în adâncul cugetului, pe măsură ce evenimentele din lumea exterioară îi solicitau atenţia atât ei, cât şi întregii familii. Vizita aceea a îngerilor a fost ultima experienţă frumoasă a copilăriei ei. Aşa cum spunea chiar ea: „Copilăria mea a fost senină şi liniştită, dar într-un fel îmi amintesc de ea acum de parcă ar fi un vis îndepărtat care deapănă o poveste ce mi s-a spus odată, demult”.

[Fragment din „Maica Alexandra - Principesa Ileana a României”, *Sfinţii îngeri*, Editura Anastasia, Bucureşti, 1992, pag. 301-302].

2. Suferință și război

Dar toate acestea sunt începutul durerilor. (Matei 24, 8)

Deşi atât Ileana, cât şi fraţii şi surorile ei, duceau o existenţă ocrotită şi erau în siguranţă, existau totuşi câteva lucruri de care nu puteau fi feriţi, indiferent de vigilenţa părinţilor, indiferent de faptul că aveau sânge regesc.

În anul 1914, în timp ce Ileana şi restul Familiei Regale se bucurau de un picnic de vară cu verii lor din Rusia, aproape toată Europa exploda. În luna iulie a acelui an, Arhiducele Franz Ferdinand, principele moştenitor al Imperiului Austro-Ungar, şi Sophie Cochek, soţia sa, au fost asasinaţi în oraşul Sarajevo, din Bosnia, de către un revoluţionar sârb. Austria a declarat război Serbiei, iar, din cauza complicatelor tratate şi alianţe existente în Europa în acea vreme, peste doar câteva săptămâni întregul continent european s-a văzut implicat în război.

România era cuprinsă de o mare tensiune - iar aceasta se simţea cel mai mult în interiorul Familiei Regale. Regele Carol şi Regina Elisabeta erau germani, ceea ce însemna că erau de partea Austro-Ungariei şi a aliaţilor germani; mama Ilenei, Principesa Maria, o englezoaică deosebit de energică, avea convingerea că România trebuia să sprijine Marea Britanie. Tensiunile mocnite începuseră deja să se declanşeze. La un dineu în familie, Regina Elisabeta încercase s-o convingă pe Principesa Maria că Germania era singura speranţă a României:

- Scumpa mea Missy, îi spusese regina principesei, nemţii trebuie să stăpânească lumea, pentru binele întregii omeniri. În afară de asta, dragă Missy, Anglia

trebuie să cadă, pentru că englezoaicele au devenit nişte femei imorale.

Probabil că aşa a început Ileana să înveţe arta diplomaţiei, pentru că, fiind de faţă, a observat că mama sa, care era o britanică înflăcărată, şi-a muşcat limba şi a refuzat să răspundă replicilor sarcastice ale mătuşii ei.

Cu toate că în ziua de 3 august 1914 Guvernul României a hotărât prin vot să rămână neutru, tensiunea dintre cele două curente aflate în dispută a continuat să erodeze atât Familia Regală, cât şi ţara, slăbind sănătatea deja fragilă a Regelui Carol. În octombrie 1914, regele a murit, iar Principele Ferdinand, tatăl Ilenei, i-a urmat la tron.

Regele Ferdinand a menţinut încordata neutralitate a ţării timp de doi ani, până în 1916 - an în care întreaga lume a Ilenei părea că se prăbuşeşte. Mai întâi, la începutul lunii august, mătuşa ei, Regina Elisabeta, a murit şi a fost înmormântată la Curtea de Argeş, alături de soţul ei.

Pe 27 august, Regele Ferdinand a semnat declaraţia de război împotriva Puterilor Centrale (Germania, Austro-Ungaria, Imperiul Otoman şi Bulgaria) şi a intrat în război de partea Angliei. La începutul lunii septembrie, nemţii au bombardat Bucureştiul, iar peste puţin timp ţinta lor s-a îndreptat spre Cotroceni şi spre Familia Regală. Din voia lui Dumnezeu, atunci când bombele au lovit grădinile Palatului, reşedinţă a Familiei Regale, ei se mutaseră toţi la Buftea, în locuinţa Prinţului Barbu Ştirbei, unul dintre cei mai apropiaţi sfătuitori ai Reginei Maria şi un bun prieten al Ilenei, care îl numea „omul cel bun”.

Situaţia s-a agravat de îndată ce nemţii şi aliaţii lor, bulgarii, au înaintat cu asiduitate. Atât Regina Maria, cât şi Regele Ferdinand aveau convingerea că regalitatea era „prima slujitoare a statului” şi erau hotărâţi ca fiii şi fiicele lor să înveţe să-şi asume obligaţiile care le reveneau. Regina Maria şi fiicele ei vizitau spitalele pline de soldaţi răniţi şi muribunzi, cărora le duceau alimente şi ţigări, stând de vorbă cu ei şi înveselindu-i atât cât era posibil.

Pe data de 6 octombrie 1916, Regina Maria nota în jurnalul ei autobiografic:

„Astăzi, Ileana a mers cu mine la spital pentru prima dată şi m-a ajutat să le dau de mâncare răniţilor, purtând pe cap acelaşi gen de batic mic şi alb pe care-l port eu”.

Exerciții de imaginație

Încăpere mare, întunecoasă. Prin ferestrele aşezate sus, în perete, pătrunde lumina soarelui, desenând pătrate pe podeaua formată din plăci albe de ceramică, dar nici soarele nu reuşeşte să îndepărteze mâhnirea răniţilor. Paturile sunt înşirate de-a lungul încăperii, atât de multe, încât nu pot fi numărate, înghesuite la câţiva metri unul de celălalt. Răniţii întinşi pe ele vorbesc, suspină, se tânguie, strigă de durere. Miroase a dezinfectant, dar sub acest miros se simte un iz de putreziciune; emanaţia infecţiilor biruie mirosul penetrant al substanţei dezinfectante.

Se deschide uşa de pe peretele cel mai îndepărtat al încăperii şi o aromă pătrunzătoare de mâncare gătită se strecoară înăuntru, provocând agitaţie printre bolnavi. Femei îmbrăcate în veşminte albe, împingând cărucioare masive pline de farfurii cu mâncare, de pahare şi căni, se deplasează cu rapiditate prin mijlocul încăperii, pe intervalul dintre paturi. În spatele lor, se află câţiva bărbaţi în uniforme militare, purtând cizme negre bine lustruite, care pocnesc pe linoleum la fiecare pas. Lângă uşă, un freamăt: toate privirile se îndreaptă către ultima infirmieră din grup, însoţită de o fetiţă.

Femeia poartă o uniformă albă de asistentă medicală. Fusta îi atinge vârful ghetelor albe, iar şorţul alb, apretat, etalează o colecţie întreagă de medalii şi crucifixe.

Boneta albă încadrează o figură frumoasă, binevoitoare, luminată de un zâmbet cald, matern.

Fără îndoială, copila care se află alături de ea e fiica ei; au acelaşi oval al obrazului, acelaşi ten fără cusur, aceeaşi atitudine de îngrijorare. Fetiţa poartă o rochie albă şi o batistă albă prinsă în părul ei negru, lung până la bărbie, imitând astfel boneta de infirmieră a mamei sale. Faţa ei ovală, ochii albaştri, profunzi, sunt pătrunşi de solemnitatea îndatoririlor pe care le îndeplineşte.

Se apropie amândouă de primul pat, din care se întinde o mână în direcţia lor; doamna îmbrăcată în uniformă de infirmieră cuprinde mâna întinsă în mâinile ei.

Bărbatul rănit şopteşte ceva, iar fetiţa se întoarce spre mama ei:

- Zice că e fericit fiindcă ai venit să-l vezi!

- Spune-i că-i mulţumesc pentru curajul lui şi că această cruce este un simbol al recunoştinţei Regelui, al recunoştinţei mele şi a întregii ţări pentru sacrificiul lui.

Mama îi întinde copilei o cruce mică, în timp ce aceasta îi traduce soldatului în româneşte cuvintele mamei sale. În timp ce vorbeşte, copila trece cu îndemânare o panglică prin partea de sus a crucii, îi face nod şi o aşază la gâtul soldatului. Regina Maria îl ajută să-şi ridice partea de sus a corpului, iar Domniţa Ileana îi pune o farfurie cu mâncare pe tava de lângă pat. Rănitul le zâmbeşte şi le mulţumeşte, plecându-şi capul, ia mâna micuţei principese şi o duce la obrazul său, apoi regina şi fiica ei se îndreaptă către patul următor.

Ileana nu părea deloc tulburată din cauza războiului - scria Regina Maria în jurnalul ei în ziua care a urmat primei lor vizite la spital. „Seara, Mircea şi Ileana s-au jucat în camera mea precum în zilele normale, de pace; mi-a făcut bine să le aud vocile fericite şi nevinovate, şi să-i privesc cum se joacă”.

La câteva zile după prima vizită la spital a Ilenei, ea şi Mircea s-au trezit „simţindu-se rău”. Ileana şi-a revenit repede - boala nu a părut s-o afecteze la fel de mult ca pe fratele ei; pe măsură ce treceau zilele, febra micului prinţ creştea, ochii îi erau din ce în ce mai sticloşi, iar doctorii deveneau din ce în ce mai sumbri. După o lungă aşteptare, ei au anunţat în sfârşit Familia Regală: Mircea avea febră tifoidă. În zilele noastre, febra tifoidă se vindecă rapid cu ajutorul antibioticelor, dar la începutul secolului al 20-lea era o boală mortală.

Mircea a intrat în agonie. Temperatura îi crescuse foarte mult şi începuse să delireze. O striga întruna pe Ileana, sora lui iubită. Iubindu-l şi ea extraordinar de mult, Ileana era probabil îngrozită de starea lui. Copilul îşi revenea puţin, dar apoi recădea în delir. Încremenită de suferinţă, familia aştepta, veghindu-i ţipetele atunci când doctorii îl înfăşurau în cearceafuri ude şi reci pentru a-i scădea febra. Zăcea în pat, alb precum cearceafurile, cu ochii daţi peste cap. În cele din urmă, în seara zilei de 2 noiembrie 1916, la ora 21:00, cu mânuţa lui fierbinte strânsă în mâna mamei lui, Principele Mircea, în vârstă de aproape patru ani, a plecat dintre cei vii.

Înmormântarea a avut loc în biserica Palatului Cotroceni. Înconjurat de crizanteme albe strălucind printre lumânările aprinse, Mircea a fost înmormântat în cimitirul bisericii, sub copacii desfrunziţi, într-o zi posomorâtă de noiembrie.

În zilele următoare, cu inima frântă de durere, Ileana a învăţat de la mama sa o lecţie despre datorie, responsabilitate şi tărie, pe care n-avea s-o uite niciodată - o lecţie care urma să-i prindă bine în viitor, când avea de înfruntat alte nenorociri. Fiind atât de apropiată sufleteşte de Regina Maria şi ştiind cât de mult îl iubise pe fratele ei cel mic,

Ileana înţelegea cât de mare era durerea mamei ei. Regina însă nici nu s-a lăsat copleşită de suferinţă, nici nu s-a izolat în turnul de fildeş al suferinţei ei de mamă, ci şi-a canalizat întreaga energie spre activitatea de îngrijire a soldaţilor răniţi. După o zi istovitoare la spital, ea se întorcea la Buftea, unde se întâlnea cu soţul ei, Regele Ferdinand, şi cu Prinţul Barbu Ştirbei, consilierul Coroanei, care era şi cel mai bun prieten al Familiei Regale, pentru a discuta despre desfăşurarea războiului şi despre situaţia de pe front.

Deşi Domniţa Ileana era o copilă - avea doar şapte ani -, ea constata şi înţelegea, cu simţul de observaţie şi cu inteligenţa care-o caracterizau, tot ce se petrecea în jurul ei. Regina Maria se dăruia în întregime slujirii ţării, până la epuizare, ascunzându-şi durerea pierderii fiului ei, pentru ca oamenii să se poată bizui pe ea în continuare, iar fiica ei învăţa de la ea cum se cuvine să se comporte o suverană. De asemenea, Ileana mai învăţa de la mama sa şi cum să le dea impresia celor din jur că se bucură de viaţă, chiar atunci când simţea că inima îi fusese smulsă din piept.

3. Fuga şi exilul

Scapă-mă de vrăjmaşii mei, că la Tine alerg, Doamne. (Psalmul 142, 9)

Seara târziu, 25 noiembrie 1916: Ileana, împreună cu mama şi cu surorile ei, însoţite de întreaga Curte Regală, tremurau de frig pe platforma Gării de Nord din Bucureşti. Vântul rece de iarnă sufla aspru, cu putere, şfichiuitor, izbindu-se de hainele groase şi de ciorapii călduroşi. Cei din jur murmurau despre frigul iernii şi vântul tăios, îngrijoraţi că nu vor ajunge în siguranţă la Iaşi. Nemţii, care se pregăteau să intre în Bucureşti, bombardaseră liniile ferate de jur-împrejurul oraşului. Era frig şi în tren, unde, odată urcaţi şi plecaţi la drum, Ileana se întreba probabil dacă se vor mai întoarce vreodată acasă.

Au ajuns cu bine la Iaşi, dar timp de două săptămâni, Familia Regală, personalul auxiliar, întreaga Curte Regală, au fost nevoiţi să locuiască înghesuiţi în trenul acela aglomerat. Nici lungile plimbări prin ţinuturile învecinate, nici jocurile şi cântecele vesele n-au reuşit să alunge plictiseala şi spaima provocată de obţinerea unei locuinţe.

Deşi avea doar şapte ani, principesa mărturisea mai târziu: „Eram suficient de mare pentru a înţelege ce se întâmpla”. [Principesa Ileana a României, *I Live Again* (Trăiesc din nou), Rinehart & Company, Inc., New York, 1952].

Aşa cum şi-a dat seama imediat, oraşul Iaşi era un dezastru. Dacă războiul nu avea să distrugă ce mai rămăsese din România, urmau să o facă condiţiile de viaţă din Iaşi.

Oraşul Iaşi este situat în nord-estul României, la o distanţă de 14 km de graniţa cu Basarabia - o regiune care, pe vremuri, a fost teritoriu românesc, dar care în

1916 făcea parte din Imperiul Ţarist, pe cale de a se destrăma. În Iaşi, capitala molcomă a Moldovei, locuiau pe atunci, în vreme de pace, aproape 60.000 de persoane.

De-a lungul lunilor noiembrie şi decembrie 1916, peste 230.000 de refugiaţi români au năvălit în oraş, în timp ce răniţii continuau să sosească de pe front. Nimeni nu planificase vreo evacuare, nu exista nici un fel de organizare, şi Ileana îşi dădea seama că orăşelul acela liniştit nu era pregătit să facă faţă atâtor nou-veniţi. Oamenii umblau de colo-colo pe străzi, căutând cu disperare un adăpost şi ceva de mâncare. Spitalele erau supraaglomerate, iar medicamentele care soseau nu puteau fi distribuite din cauza lipsei de organizare.

Condiţiile de viaţă erau mai aspre şi pentru că oamenii se confruntau cu cea mai grea iarnă din ultimii cincizeci de ani. Zăpada abundentă blocase căile ferate şi drumurile de acces, împiedicând astfel aprovizionarea locuitorilor cu cele necesare traiului. Deoarece cărbunii lipseau cu desăvârşire, oamenii tăiau copacii din parcuri pentru a-şi face rost de combustibil.

Regele Ferdinand fiind ocupat cu situaţia militară, Regina Maria a început să stabilească priorităţile, ocupându-se, împreună cu Ileana şi cu celelalte două fiice ale sale, de cele mai urgente nevoi ale oamenilor. Vizitau zilnic spitalele supraaglomerate, unde circumstanţele erau absolut înfiorătoare:

„Într-un loc în care încăpeau, în condiţii normale, trei sute de persoane erau îngrămădite şapte sute; construcţiile, care arătau a hambare, erau lipsite de lumină şi de surse de aerisire şi aveau podelele pline de noroi, adică pământ călcat în picioare peste care se aşezaseră paturi suprapuse. Înghesuite în ele, o mulţime de făpturi nefericite, lovite de toate bolile imaginabile, la care se adăugau diferite forme de tifos. Nu existau posibilităţi de izolare a celor care sufereau de boli infecţioase şi nici instalaţii sanitare nu existau”. [Principesa Ileana a României, *I Live Again* (Trăiesc din nou), Rinehart & Company, Inc., New York, 1952].

Supraaglomerarea însemna că fiecare pat era ocupat de câte trei persoane. Lipsa combustibilului avea consecinţe grave: oamenii nu numai că dârdâiau de frig în saloanele îngheţate şi expuse curentului, complet neîncălzite, fiindcă nu existau nici cărbuni, nici lemne, dar nu puteau nici să fie spălaţi, rănile lor nu puteau fi curăţate, bandajele nu le puteau fi sterilizate. Pretutindeni, infecţiile şi pneumoniile făceau mai multe victime printre bolnavi decât rănile cu care veniseră de pe front.

Când se întorceau acasă de la spital, Ileana şi mama sa intrau în căzi cu apă fierbinte şi-şi dădeau jos hainele, pentru a îneca astfel păduchii şi puricii purtători de microbi, pe care-i colectaseră în timpul vizitelor spitaliceşti.

Pe parcursul anilor 1916 şi 1917, criza economică a continuat în Iaşi. De parcă situaţia medicală atât de grea şi cea la fel de dificilă a încălzirii n-ar fi fost suficiente, lipsa de resurse alimentare din oraş înrăutăţea lucrurile şi mai mult. Până şi Familia Regală suferea din această cauză.

„Îmi amintesc că mi-era mereu foame, scria Ileana, dar că doream să nu simt nevoia de a mânca, deoarece mâncarea de care puteam face rost era mereu aceeaşi, complet lipsită de diversitate”. Mâncarea de bază era fasolea, împreună cu o repetare monotonă a următoarelor alimente: „supă cu fâşiuţe de carne de cal şi varză, porumb, un pic de pâine neagră şi cafea făcută din ghinde uscate”. Adeseori, mâncarea era atât de veche încât ar fi trebuit să fie aruncată la gunoi - dar asta s-ar fi întâmplat în vremuri mai bune. Din cauza deficienţei de vitamine, Ileana a avut probleme de sănătate întreaga viaţă.

Cu toate acestea, membrii Familiei Regale erau norocoşi, şi Ileana ştia că este aşa. Străzile oraşului erau înţesate de oameni înfometaţi şi fără adăpost - ceea ce-i apăsa sufletul sensibilei copile. În timpul meselor, ea îi ruga pe oaspeţi şi pe membrii Familiei Regale să-i dea bucăţi de pâine, iar mai târziu se strecura în bucătărie, unde bucătarul îi pregătea un termos cu ceai fierbinte sau cu apă fierbinte, dacă altceva nu se găsea. Îngrămădea câtă mâncare putea într-un coş de care făcuse rost şi fugea pe uşă afară. Atât

ea, cât şi Mignon, sora ei, în unele cazuri, colindau străzile oraşului, împărţind ceai, pâine şi mâncare nevoiaşilor înfometaţi şi lipsiţi de adăpost.

Oricât de pline de bune intenţii erau aceste acte de caritate ale micuţei principese, ele nu-i ajutau prea mult pe oameni, care mureau în număr foarte mare.

Din memoriile Domniței Ileana

Ani de zile am avut coşmaruri legate de „procesiunile" funerare pe care le vedeam de atâtea ori la Iaşi, pe vremea copilăriei mele: un cal costeliv, înhămat la o căruţă obişnuită de ţară, încărcată de cadavre, îngrămădite unul peste celălalt, formând un morman cât se poate de înalt. În faţă, pe scândura butucănoasă pe care stătea vizitiul, erau aşezaţi un preot îmbrăcat în veşminte solemne şi un trâmbiţaş militar, a cărui îndeletnicire era să cânte din trompetă la înmormântările publice.

Într-o zi, când treceau pe lângă casa noastră, eu eram la fereastră şi mă întrebam cum de poate un animal atât de pricăjit să tragă după el o căruţă atât de încărcată. Deodată, calul s-a oprit, a alunecat încet pe lângă oişte şi a căzut mort. Din cauza căzăturii calului, căruţa s-a răsturnat şi trupurile goale ale morţilor s-au împrăştiat ţepene pe stradă. Îmi amintesc că l-am zărit pe un soldat din regimentul de gardă al cavaleriei alergând să-l ajute pe vizitiu, apoi am plecat de la fereastră să caut alinare într-o jucărie pe care o adusesem de la Bucureşti - un căluţ de lemn, jucăria preferată a frăţiorului meu Mircea, care murise doar cu o săptămână înainte de a fi alungaţi cu toţii

din locuinţa noastră de la Cotroceni.

Îmi aduc aminte de acel soldat din regimentul de gardă al cavaleriei şi în ziua în care a fost anunţată la Iaşi declanşarea revoluţiei bolşevice din Rusia. Casa în care fusese înghesuită familia noastră se afla alături de statul-major al ruşilor; mă uitam pe fereastră şi vedeam ofiţerii ruşi aliniaţi la zidul grădinii, în timp ce recruţii se pregăteau să-i împuşte. Între curtea lor şi a noastră era un zid despărţitor, pe care era proptită o stivă de lemne.

În timp ce urmăream scena din grădina statului-major, înmărmurită de groază, soldaţii din regimentul nostru de gardă, care auziseră ce urma să se întâmple, au venit în goană, alergând în jurul casei, şi-au scos săbiile, au sărit peste stiva de lemne, au escaladat zidul şi au sărit dincolo la timp pentru a-i salva pe ofiţerii aceia. Însă nu toate scenele de violenţă aveau un final la fel de fericit. [Principesa Ileana a României, *I Live Again* (Trăiesc din nou), Rinehart & Company, Inc., New York, 1952].

O rază sfioasă de soare le-a încălzit tuturor sufletele în luna ianuarie 1917, odată cu sosirea din Rusia, de la Petersburg, a lui Ducky, mătuşa Ilenei, sora preferată a Reginei Maria. Mătuşa Ducky venise cu daruri pentru toţi. Ileana a primit o cutie de acuarele şi un căluţ de lemn înhămat la o căruţă şi s-a declarat foarte încântată. Toţi membrii Familiei Regale au fost bucuroşi să primească în dar cizme de piele de bună calitate. Parcă venise Crăciunul.

De asemenea, Ducky sosise cu un tren întreg plin de provizii militare şi spitaliceşti. Veştile din Rusia însă nu erau deloc bune, iar necazurile de acolo nu se limitau doar la Familia Imperială. Ştirile aduse de mătuşa Ilenei au fost confirmate în luna martie

a aceluiaşi an, 1917, odată cu izbucnirea revoluţiei ruse, când ţarul, vărul de-al doilea al Ilenei, a fost constrâns să abdice. Revoluţia bolşevică urma să aibă consecinţe serioase pentru România şi pentru Familia Regală a României, atât în Primul Război Mondial, cât şi în anii de după război.

În Iaşi, lucrurile continuau să se deterioreze. În condiţiile mizerabile de trai de acolo, dar şi din cauza supraaglomerării din oraş, epidemiile erau inevitabile; febra tifoidă şi tifosul exantematic se dezlănţuiseră în tot oraşul. Numai harul lui Dumnezeu le-a ocrotit pe Ileana şi pe mama sa, ferindu-le de îmbolnăvire, pentru că nici una, nici cealaltă nu au încetat să se ocupe de soldaţii răniţi din spitale - alinându-le suferinţele - şi să-i ajute pe civilii lipsiţi de locuinţă şi de hrană.

Ileana continua să înveţe lucruri noi de la mama sa, zi de zi. Cu optimismul ei de fond, cu farmecul şi firea ei prietenoasă, Regina Maria era hotărâtă să nu lase pe nimeni să vadă nici cât de disperată era din cauza conjuncturii cumplite în care se aflau cu toţii, nici cât era de distrusă sufleteşte de recenta pierdere a mezinului ei.

Regina Maria era zilnic în plină activitate, ajutându-i pe bolnavi şi pe săraci atât cât îi stătea ei în puteri să ajute. În afară de Ileana, nimeni altcineva nu cunoştea durerea necontenită a reginei provocată de moartea băieţelului ei. Uneori se cuibăreau amândouă în patul reginei şi plângeau, vorbind despre iubitul lor Mircea.

Ileana şi-a găsit o ocupaţie care s-o mai scoată din menghina încleştării şi a durerii. S-a împrietenit cu fiica medicului Familiei Regale, Ioana Perticari; fetele petreceau ore întregi jucându-se atât în casa în care locuia Ileana, cât şi în casa doctorului Perticari, aflată în afara oraşului.

Principele Nicolae îşi lua mama şi surorile la plimbare, la ţară, în maşina lui sport, „Bambino”. Ilenei îi plăceau mult ieşirile cu maşina, iar principele, un tânăr energic şi inteligent în vârstă de 16 ani, se bucura ori de câte ori avea prilejul s-o plimbe pe sora lui.

Ileana şi mama sa îndrăgeau mult echitaţia; una dintre cele mai mari plăceri ale lor era să iasă după-amiezile cu caii pe colinele Iaşiului. Fiindcă Tango, poneiul adorat al principesei, un murg de culoare castaniu-închis, cu o coamă lungă, fâlfâind în vânt, nu avea viteza calului reginei, Regina Maria o lua înainte şi o aştepta pe o creastă de deal. Tango fugea cât de repede putea, iar Ileana - cu o pălărie mare de astrahan gri în pericol de a-i zbura de pe cap, cu rochia ei model căzăcesc fluturându-i în vânt, cu ochii strălucitori şi obrajii îmbujoraţi - îl îmboldea de zor să înainteze. Când se opreau să-şi recapete respiraţia priveau spre dealuri, în direcţia Bucureştiului, şi vorbeau despre tot ce lăsaseră în urmă.

4. Revoluție şi capitulare

Scoate-mă, Doamne, de la omul viclean şi de omul nedrept mă izbăveşte, care gândeau nedreptate în inimă, toată ziua îmi duceau război. (Psalmul 139, 1-2)

Stihiile revoluţiei bolşevice, dezlănţuite în toată Rusia, au cuprins şi Basarabia, izbucnind apoi şi în armata română unde, neîndoielnic, exista un pământ fertil pentru aşa ceva. Seminţele răzvrătirii, ale rebeliunii, prindeau rădăcini.

Ani de-a rândul, sătenii români ceruseră cu vehemenţă să li se extindă proprietăţile agricole şi să aibă şi ei un cuvânt de spus în dezbaterea şi rezolvarea problemelor publice. Pe măsură ce revoluţia se răspândea în Rusia, ea îi contamina şi pe soldaţii români, care considerau, pe bună dreptate că, din moment ce luptau pentru pământul ţării, aveau dreptul să deţină şi ei părţi din acest pământ şi să aibă reprezentanţii lor în forurile de conducere ale ţării.

Deşi Constituţia şi legile ţării nu îngăduiau Familiei Regale să dispună de prerogative politice majore, ei au influenţat totuşi viaţa politică şi legislativă a României. Regele Ferdinand şi-a folosit autoritatea regală când s-a deplasat până la linia frontului, pentru a se adresa trupelor militare. Promisiunile de reformă politică şi agrară făcute de rege pentru perioada imediat următoare încheierii războiului i-au atras denumirea de „Regele ţăranilor”.

Ileana era mândră de tatăl ei, mai ales de atitudinea pe care o luase el în favoarea ţăranilor - de acest lucru ea îşi va aminti cu o deosebită plăcere întreaga viaţă.

În vara anului 1917, mica principesă a dus o existenţă oarecum nomadă. Deşi era de neînduplecat în privinţa îndeplinirii îndatoririlor Familiei Regale, Regina Maria înţelegea totuşi că Ileana era o copilă în vârstă de opt ani. Pentru a o elibera din menghina ororilor războiului cu care se confruntau zilnic, mama i-a îngăduit fiicei ei să-şi împartă vara între o vale izolată a Iaşiului, Spitalul din Ghidigeni, unde mergea împreună cu sora ei Mignon, şi refugiul personal al reginei, o casă la Coţofeneşti.

Când s-a întors cu mama sa de la Coţofeneşti, în luna septembrie, Ileana a aflat că, odată cu declaraţia de război a României împotriva Germaniei, ambasadorul Americii sosise la Iaşi, aducând cu el un contingent amplu de funcţionari ai organizaţiei Crucea Roşie, condus de colonelul Henry Anderson.

Deşi la vârsta ei copiii mergeau la şcoală, Ileana primea lecţii particulare. Deoarece cititul, scrisul şi aritmetica nu o învăţau ce trebuia să ştie despre viaţa de

principesă, mama sa îi completa educaţia, îngăduindu-i s-o însoţească în vizitele ei la spitalele ieşene şi să fie translatoarea colonelului Anderson şi a echipei sale de funcţionari.

Toamna anului 1917 a fost o perioadă de o istovitoare incertitudine, de spaimă şi îngrijorare. Părinţii Ilenei n-au încercat nici să le ascundă copiilor necazurile prin care treceau, dar nici să-i înfricoşeze cu veştile proaste pe care le primeau. De altfel, şi cel mai naiv copil - ceea ce nu era, bineînţeles, cazul Ilenei - şi-ar fi dat seama că situaţia era foarte grea.

În luna octombrie 1917, Lenin şi bolşevicii au preluat puterea la Moscova. Moralul trupelor din România a scăzut şi mai mult. Soldaţii români ştiau că nu vor putea face faţă numărului mult mai mare al duşmanilor ţării. Capitularea era iminentă.

Crăciunul era prilejul cel mai potrivit pentru organizarea unei festivităţi aşa cum numai Familia Regală se pricepea să organizeze. Fire realistă, Regina Maria nu dorea să-i dea Ilenei speranţe prea mari în privinţa aşteptărilor pe care le avea de la Moş Crăciun, ca orice copil. „N-o să poată Moşul să treacă de front, acolo sunt nemţii”, îi explica ea copilei în vârstă de opt ani.

Indiferent de problemele de deplasare ale lui Moş Crăciun, Ileana dorea să aibă şi ea petrecerea ei proprie de Crăciun şi să-şi servească musafirii cu ceai. Împreună cu surorile ei, a încropit un pom de Crăciun şi şi-a invitat colegele de activităţi caritabile din Franţa, Anglia şi America la o mică agapă în jurul bradului împodobit.

Cu acest prilej, Ileana le-a împărtăşit prietenelor din America veştile pe care le primise de la mama ei în legătură cu Moş Crăciun. Fetele s-au declarat uimite, refuzând s-o creadă. Colonelul Anderson le spusese că Moş Crăciun poate călători pretutindeni în lume. Cum să fie el oprit de către neisprăviţii de nemţi? Fără doar şi poate, Moş Crăciun va ajunge la ea, i-au spus ele! Astfel asigurată, Ileana le-a servit liniştită plăcinta cu prune, punctul maxim de interes al petrecerii lor.

Epuizată după agitaţia sărbătoririi Crăciunului, Ileana nu se poate trezi imediat din somn, are nevoie de câteva minute. Se aud chicoteli şi şoapte la marginea patului ei. Se joacă cineva acolo - poate femeile din camera înţesată de lume? Dar e atât de târziu! Totuşi vocile sunt prea groase pentru a fi voci de femei, păreau mai degrabă voci de bărbaţi. Se aude un râs înăbuşit: „Şşt! O s-o treziţi!”.

E vocea colonelului Anderson! Ce face acolo oare? Cu ochii pe jumătate deschişi, dar absolut nemişcată, Ileana se uită la capătul patului ei. Cel puţin vreo doisprezece ofiţeri se înghesuiau în jurul ciorapului de Crăciun pe care-l agăţase de capul patului. O aude pe mama sa chicotind, în timp ce ofiţerii umpleau ciorapul cu daruri.

Vasăzică, Moş Crăciun reuşise să treacă dincolo de liniile frontului german! Amintindu-şi protestele indignate de mai devreme, mica principesă surâde. Într-un fel, văzându-i pe bărbaţii aceia adunaţi în jurul patului ei, făcând tot ce le stătea în putinţă să-i păstreze ei credinţa vie, i se întărea convingerea în existenţa lui Moş Crăciun - deşi ea nu credea în personajul tradiţional. Ştia că spiritul generos al lui Moş Crăciun, alături de cel al lui Moş Nicolae, fusese întotdeauna reprezentat de familia ei şi de aceşti prieteni de familie, mărinimoşi şi buni. Ileana îi urmăreşte cu privirea până termină de aşezat darurile şi ies din cameră în vârful picioarelor. *E uimitor cum de nişte cizme atât de mari şi grele pot face atât de puţin zgomot*, se gândeşte ea, în timp ce-nchide ochii, zâmbind.

Dimineaţă, ia ciorapul de Crăciun în mâini şi-i răstoarnă conţinutul deasupra cuverturii de pe pat. Ce stranie colecţie de obiecte! O pungă de piele pentru tutun - în care-şi va putea păstra puţinii ei bănuţi puşi deoparte - şi o altă pungă, de cauciuc. Un portţigaret mic de lemn, o monedă americană de aur şi o, ce comoară!, un baton mic de ciocolată numai pentru ea! Mai erau acolo o insignă militară de la unul dintre ofiţerii englezi, steguleţe britanice şi americane în miniatură, o portocală şi mai multe nuci -

acestea erau voluminoasele daruri primite. Deşi fericită, principesa îşi dădea seama că nu putea să trădeze taina şi să le mulţumească ofiţerilor. Trebuia să-i lase să creadă c-au reuşit s-o păcălească!

5. Flux şi reflux: necazuri de familie

Fiul meu, nu dispreţui certarea Domnului şi nu simţi scârbă pentru mustrările Lui, căci Domnul îl ceartă pe cel pe care-l iubeşte şi ca un părinte îl pedepseşte pe feciorul care Îi este drag. (Pildele lui Solomon 3, 11-12)

Neajunsurile materiale au continuat şi în anul următor, 1918 - şi, pentru că nimic nu se obţine gratis, nici măcar o floare, Ileana a fost foarte mulţumită de modestele daruri primite pe 5 ianuarie, cu ocazia împlinirii vârstei de nouă ani.

Noul an n-a pus capăt presiunilor războiului. Conjunctura militară era atât de gravă, încât pe data de 5 martie guvernul român a fost nevoit să capituleze, în cele din urmă.

Ileana se ţinea strâns de mâna mamei sale în timp ce ultimul pasager se urca în tren. Dincolo de cercul de lumini al Gării de Nord era întuneric, iar respiraţia mamei şi a fiicei părea să imite pufăitul aburilor locomotivei. În noaptea aceea, de 9 martie, Ilenei îi era la fel de frig sufleteşte pe cât de frig îi era trupeşte din cauza aerului îngheţat al nopţii. Principesa stătea în picioare, având-o pe mama sa de o parte şi pe fratele ei Nicky de cealaltă parte. În spatele ei, Elisabeta, sora cea mare, înaltă, curajoasă, îşi flutura cu tristeţe mâinile într-un gest de despărţire adresat membrilor misiunilor aliate care plecau cu trenul târziu, în noapte.

De-abia trecuse de miezul nopţii şi membrii Familiei Regale părăseau Gara de Nord cu senzaţia că se întorceau de la una din cele mai ciudate petreceri la care fuseseră vreodată. Tremurând de frig şi luptându-se să nu plângă, Ileana se gândea la cele întâmplate mai devreme, în aceeaşi seară, când conversaţiile curgeau lin, în ciuda supărării şi a lacrimilor din timpul discursurilor de rămas bun.

Poeziile recitate de Marioara Ventura, una dintre cele mai apreciate actriţe ale scenei româneşti, fuseseră extraordinare (după părerea adulţilor, pentru că Ilenei i se păruseră cam plictisitoare), iar tânărul şi talentatul muzician George Enescu cântase magnific la vioară. Era un fel de împletire de petrecere reuşită şi ceremonie funerară. Chiar atunci când se spuneau glume şi cei prezenţi râdeau, amuzaţi, Ileana simţea durerea din sufletele lor; unii dintre ei ieşeau brusc din încăpere şi se întorceau după câteva minute, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Ea ştia că oamenii mari au ciudăţeniile lor, dar ştia, de asemenea, că aparenţele trebuie salvate şi curajul nu trebuie să ne părăsească, indiferent de cât de mari ar fi nenorocirile care ne încearcă, chiar atunci când este vorba despre capitularea ţării în faţa inamicului.

Ileana îşi atingea punguţa cu bani din buzunar şi zâmbea, bucuroasă şi

mândră, în pofida necazurilor. Se gândea cât de fericită fusese atunci când, pe la jumătatea serii, colonelul Anderson ceruse să se facă linişte pentru a ţine un mic discurs despre cât de bineveniţi se simţiseră membrii delegaţiei organizaţiei Crucea Roşie şi cât de mult ajutor primiseră de la Familia Regală. După aceea, a chemat-o în faţa tuturor pe ea, pe Principesa Ileana, şi le-a spus tuturor că ajutorul ei a fost extraordinar şi că toţi membrii delegaţiei se declaraseră impresionaţi de dăruirea ei şi de dragostea pe care o avea pentru munca ei. Apoi, ca şi cum n-ar fi fost de ajuns ce spusese, i-a oferit Ilenei un săculeţ cu bani. Ileana nu-i numărase, dar era vorba despre un teanc de bancnote. Colonelul Anderson i-a spus că-i dăruieşte acei bani pentru ca ea să continue buna lucrare la care fuseseră angajaţi cu toţii - şi a asigurat-o de încrederea lui în ea, în faptul că ea va şti cum să-i folosească.

Acum trebuiau să plece, îşi spuse ea, iar zâmbetul îi pieri de pe buze. Toţi. Pe drumul spre gară, mama sa îi explicase că plecarea lor făcea parte din condiţiile de capitulare impuse românilor de către nemţi. Regina Maria a adăugat că, deşi guvernul nu fusese de acord, ea îl convinsese totuşi pe rege să îngăduie ca întreaga Familie Regală să-i conducă la gară pe ofiţerii britanici, francezi şi americani şi să-şi ia rămas bun de la ei.

Privirile Ilenei se înceţoşează în timp ce se uită fix la ferestrele trenului, făcându-le semn cu mâna şi strigându-ipe nume. Nu-şi dă seama cine-i răspunde, făcându-i cu mâna - să fie oare colonelul Henry Anderson? Clipeşte şi-l vede pe colonel trimiţându-i o sărutare. Trăgând aerul pe nas, Ileana prinde sărutarea şi-o îndeasă în buzunarul hainei ei vechi, peticite, iar apoi îi trimite şi ea un pupic. Trebuie să fie curajoasă, trebuie să arate cât de puternică este o principesă românca, dar nu-şi poate stăpâni lacrimile care-i curg pe obraji în timp ce porneşte trenul, şi prietenii şi aliaţii ei se îndepărtează, lăsând ţara şi pe principesă lipsite de prezenţa lor.

Singurul aliat străin rămas în ţară era acum colonelul Joe Boyle, originar din Canada, care se afla la Iaşi atunci când Aliaţii părăseau Bucureştiul în miez de noapte. Prezenţa lui acolo a făcut posibil ca Regina Maria şi Principesa Ileana să poată face faţă plecării Aliaţilor fără să-şi piardă complet cumpătul. În zilele de după semnarea Tratatului de Pace, sprijinul neclintit al colonelului Boyle faţă de regină şi ţară a cucerit inima Ilenei, care îi spunea „Unchiul Joe".

Chiar şi pentru acele timpuri, colonelul Joseph Whiteside Boyle era un bărbat original, ieşit din comun. El a devenit unul dintre cei mai apropiaţi prieteni ai principesei; prietenia lor a durat până la moartea lui, survenită în 1923. Născut în 1867, colonelul intrase într-al cincilea deceniu de viaţă când sosise pentru prima dată în România, după o viaţă lungă şi aventuroasă.

Boyle făcuse avere în Klondike, în perioada goanei după aur din anii 1890. Când a izbucnit războiul, era prea vârstnic pentru a se înrola în armată, aşa că, în loc de a se înrola, a finanţat o unitate militară de mitraliere în zona Klondike. Dar această iniţiativă nu i s-a părut suficientă şi a vrut să participe la acţiune. Pentru a-l răsplăti şi a-i recunoaşte meritele, guvernul canadian i-a conferit Iui Boyle titlul onorific de locotenent-colonel. După aceea, el plecase în Anglia, pentru a fi alături de oamenii lui. Acţionase toată viaţa în mod independent. Pentru el, ordinele erau doar sugestii pe care, atunci când nu le agrea, le ignora.

Neştiind cum să procedeze cu un asemenea om, britanicii l-au trimis în Rusia, să ajute la transporturile militare pe căile ferate de acolo, în timp ce ei, împreună cu canadienii, încercau să înţeleagă cine-l controla din umbră.

Pe români îi întâlnise atunci când activitatea sa legată de transporturile pe căile ferate l-a dus în Basarabia. La cererea Guvernului României, a plecat în Rusia şi a reuşit nu numai să salveze un număr de bijuterii ale Coroanei României şi acte importante

ale Casei Regale, ci şi să „elibereze” şi să aducă în ţară mai multe trenuri pline de provizii. În ianuarie 1918 a ajuns cu avionul la Odessa, de unde s-a îmbarcat pe o corabie rusească, pe care se afla un număr mare de prizonieri români şi, printr-o combinaţie de îndrăzneală şi intimidare, a reuşit să-i salveze pe toţi de la exil sau chiar de la moarte.

Regina Maria l-a cunoscut şi i-a mulţumit personal pentru munca şi pentru curajul lui, iar el a devenit prietenul sincer şi devotat al Domniţei Ileana pentru tot restul vieţii lui.

❁

Chiar şi atunci când ţara suferea înfrângeri, Maria şi Ileana nu puteau fi intimidate. Desigur, Ileana nu cunoştea termenii armistiţiului, dar acţiunile nemţilor îi dădeau de înţeles că erau aspri şi punitivi. Germania trimisese trupe de ocupaţie, care nu se atinseseră nici de Familia Regală, nici de membrii guvernului, dându-şi seama că, dacă le-ar fi făcut vreun rău, i-ar fi provocat pe cetăţenii României la o revoltă de proporţii.

Forţele de ocupaţie jefuiau sistematic ţara. Instituiseră reguli de muncă forţată pentru toţi sătenii şi îi deportau, îi arestau sau îi împuşcau pe toţi cei care nu se subordonau lor. Preluaseră rafinăriile, râurile şi fermele şi controlau toate reţelele de comunicaţie. Deşi nu îndepărtaseră Familia Regală de la putere şi nu interveniseră în exercitarea atribuţiilor Regelui Ferdinand, distribuiau materiale de propagandă prin intermediul cărora condamnau întreaga Familie Regală.

Membrii vechiului parlament, cel dinaintea capitulării, demisionaseră în semn de protest faţă de măsurile luate de ocupaţia germană. Membrii noului parlament, controlat de nemţi, greşiseră estimările lor: Germania nu câştiga războiul. Victoria era de partea Aliaţilor. La puţin timp după semnarea Tratatului de Pace, membrii noului cabinet

al guvernului luau micul dejun cu Familia Regală.

Deşi nu doreau să aibă de-a face cu asemenea persoane, atât Regina Maria, cât şi Principesa Ileana, trebuiau să fie prezente. Ileana scăpa mai uşor, având în vedere că era o copilă pe care n-o prea băga nimeni în seamă, dar mama sa trebuia să rămână la masă cu ei, să arboreze cea mai diplomatică atitudine posibilă, şi să fie regină-amfitrioană. Fiica ei o compătimea şi, mai târziu, peste zi, o întreba: „Cum ai putut suporta să stai acolo?”.

În primăvara anului 1918, Regina Maria s-a retras la căsuţa ei de la Coţofeneşti, împreună cu Ileana. În căsuţa aceea, mama şi fiica ignorau Guvernul de la Iaşi şi se ţineau departe de supărătoarea ocupaţie germană. Regina îşi continua activităţile ei caritabile, vizitând satele şi spitalele învecinate, iar Ileana o însoţea şi se împrietenea cu copiii care locuiau pe acele meleaguri. Mai târziu, ea îşi va aminti de primăvara şi vara anului 1918 ca de una dintre cele mai fericite şi mai încântătoare perioade din viaţa ei.

Atunci i-a cunoscut pe Dumitru şi pe Stanca, frate şi soră, şi pe cei mai apropiaţi prieteni ai lor, patru fraţi; pe toţi patru îi chema Ion. Cutreierau împreună dealurile, se bălăceau în pârâiaşe şi râuri, se cocoţau prin copacii scăldaţi în soarele cald al primăverii. Când oboseau, se întorceau acasă şi stăteau la umbra ocrotitoare a unui tei, ale cărui miresme le mângâiau nările, în timp ce Regina Maria le depăna povestiri din viaţa ei în Anglia şi în Malta.

Între ei, copiii vorbeau despre credinţă şi Biserică. Domniţa Ileana le povestea despre sfintele mănăstiri şi despre vieţile călugărilor şi ale călugăriţelor. Vioi, inteligenţi, copiii o întrebau despre însemnătatea credinţei - iar discuţiile durau după-amieze întregi.

Făceau şi diverse treburi împreună; Ileana muncea cot la cot cu ei atunci când îşi îngrijeau porcii, oile şi o frumoasă vacă albă, proprietatea celor patru fraţi cu acelaşi prenume, Ion. Principesa o îndrăgise atât de mult pe vaca aceea, încât o botezase „vaca sacră şi albă din India”.

Ilenei îi plăcea foarte mult să meargă în sat, în vizită la tuşa Elisabeta, bunica lui Dumitru şi a Stancăi. Petrecea multe ore stând de vorbă şi cu alţi săteni şi o vizita pe micuţa Maria, o fetiţă invalidă care suferea de tuberculoză, pentru a sta de vorbă cu ea şi a o înveseli.

În zilele petrecute la Coţofeneşti, principesa a vorbit doar româneşte. De aceea, toată viaţa le-a fost recunoscătoare prietenilor ei pentru că-i dăruiseră „baza reală" a cunoştinţelor ei de limbă română. Pe deasupra, ei îi consolidaseră devotamentul pentru ţară şi popor. Niciodată nu va putea despărţi ţara de figurile celor cu care se jucase şi lângă care muncise în acea vară şi în verile următoare.

Pe la mijlocul verii, întreaga Familie Regală s-a reunit şi s-au mutat cu toţii la Bicaz, în conacul de pe moşia Coroanei din Munţii Carpaţi. În măsura în care-i permiteau misiunile lui diplomatice legate de război, unchiul Joe îi vizita frecvent - până în luna iulie, când a suferit un grav accident vascular. Regina Maria a insistat să rămână cu ei până-şi va reveni.

În perioada lui de recuperare, Ileana a petrecut ore întregi cu iubitul ei unchi Joe, vorbind cu el, citindu-i, ascultându-l recitând din versurile poetului canadian Robert Service. Ritmul cadenţat şi imaginile vibrante din poemele „Incinerarea lui Sam McGee" şi „Cum a fost împuşcat Dan McGrew" o impresionau în mod deosebit pe principesa în vârstă de nouă ani acum.

După ce unchiul Joe s-a însănătoşit suficient pentru a se putea deplasa, au început să meargă împreună să viziteze satele din jurul Bicazului. Într-unul din ele, colonelul Boyle a cumpărat o casă veche. Atât el, cât şi Ileana au fost foarte încântaţi să-i ajute pe muncitori s-o repare. Apoi, după ce casa a fost pusă la punct, unchiul Joe a donat-o, în numele Ilenei, unor familii de refugiaţi - de fapt, beneficiarii au fost trei familii de refugiaţi.

În continuare, însoţit de mica principesă, colonelul supraveghea lucrările de

reparaţie efectuate la multe clădiri din toată valea, iar atunci când descoperea familii de săteni muritori de foame, le livra provizii considerabile de mâncare, cheltuind uriaşe sume de bani pentru a alina sărăcia şi lipsurile oamenilor nevoiaşi.

Generozitatea colonelului Boyle faţă de compatrioţii ei a impresionat-o mult pe Domniţa Ileana. Alături de activităţile caritabile desfăşurate de Regina Maria, acţiunile generoase ale colonelului i-au oferit lecţii valoroase despre altruism şi omenie. Aceste lecţii au fost potenţate de vizitele ei la mănăstirile din vale, unde învăţa şi se ruga alături de călugări şi călugăriţe, se umplea de pacea şi liniştea prezenţei lui Dumnezeu şi se deprindea să-şi pună încrederea în El în toate circumstanţele: de la succesul repurtat în jocurile ei de copil până la rezolvarea problemelor ţării.

Dar cerul nu era la fel de senin pretutindeni. Dincolo de valea aceea liniştită, războiul era în plină dezlănţuire. În vara anului 1918, situaţia forţelor din Vest începea să se modifice. Aliaţii, împreună cu trupele americane care li se alăturaseră în 1917, începeau să câştige bătălii, iar cursul războiului lua în sfârşit o altă turnură.

La răsărit, în Rusia, continua sângeroasa revoluţie bolşevică. Spre sfârşitul verii, familia Ilenei primea zguduitoarea veste a uciderii Ţarului Nicolae al II-lea şi a întregii familii Regale - toţi verii principesei fuseseră împuşcaţi de revoluţionari.

Apoi, pe 15 septembrie 1918, atât Familia Regală, cât şi ţara întreagă au fost lovite de un eveniment cu adevărat dezastruos: Principele Carol, moştenitorul tronului, şi-a părăsit regimentul, a renunţat la dreptul său de succesiune la tron, şi a fugit din România împreună cu iubita lui, Zizi Lambrino. Au fost descoperiţi la Odessa, în Basarabia. În pofida apropierii dintre Carol şi Ileana, principesa nu a ştiut nimic despre planurile fratelui

ei.

Întors în România, Principele Carol a fost închis în Mănăstirea Bistriţa, din apropierea Bicazului, până la începutul anului 1919. Presat continuu de rege, de primul-ministru şi de colonelul Boyle, Carol a renunţat în cele din urmă la căsătoria cu Zizi Lambrino, consimţind la anularea ei.

La începutul lunii noiembrie 1918, în timp ce ţara se afla în continuare sub ocupaţie germană, Regele Ferdinand, reîntors la Iaşi, a cerut parlamentului refugiat acolo să legifereze reformele pe care le promisese soldaţilor cu câţiva ani în urmă: dreptul de împroprietărire asupra pământului şi sistemul de votare. Vestea a fost primită cu entuziasm, atât în România, cât şi pe front, de către trupele aliate, care tocmai traversaseră Dunărea.

Ne aflăm în luna noiembrie 1918 şi Primul Război Mondial se apropia de sfârşit. Calculele guvernului-marionetă fuseseră greşite şi Aliaţii se dovediseră biruitori în faţa Germaniei.

Regina Maria, Principesa Ileana şi restul membrilor Familiei Regale părăseau Bicazul la începutul lunii noiembrie şi ajungeau la Iaşi pe data de 11 noiembrie. În gară, s-au trezit aproape în braţele comitetului de întâmpinare, compus din membrii noului guvern, Regele Ferdinand şi reprezentanţii Aliaţilor, care se întorseseră în ţară pentru a-şi sărbători triumful. Ileana, alături de toţi ceilalţi, a fost extraordinar de bucuroasă să afle despre sfârşitul războiului şi înfrângerea armatei germane.

Ileana nu putea auzi ce spunea Mignon din cauza puternicului vuiet al mulţimii, dar înclină capul afirmativ .În faţa ei, caii, patru la număr, fornăiau şi-şi scuturau capetele, ca şi cum erau şi ei încântaţi de întoarcerea la Bucureşti a Familiei Regale.

La un semnal, trăsura a plecat din loc, chiar în spatele regimentului Prinţului Carol. Părinţii lor, Regele Ferdinand şi Regina Maria, îi urmau la capătul convoiului, pe caii lor. Timp de o clipă, Ileana îşi dori să fie lângă ei, pe calul ei, Tango, liberă să călărească şi ea alături de părinţi. Însă şi aşa era bine, pentru că, aşezată în trăsură, se bucura să vadă străzile şi pieţele, şi oamenii de care-i fusese dor de-a lungul celor doi ani de absenţă.

Drumul şerpuieşte de la gară spre centru, trecând pe la periferia oraşului. Ileana este copleşită de mulţimea ieşită să-i salute. Fiecare persoană care locuia la câţiva kilometri de Bucureşti le venise în întâmpinare. Toţi îi aclamau, îi ovaţionau şi cântau din tot sufletul! Parcă şi casele, şi drumurile strigau de bucurie la vederea revenirii membrilor Familiei Regale acolo unde le era locul. Fiecare clădire era acoperită de steaguri, pe fiecare stâlp se afla câte un drapel. Steagurile fluturau şi de pe acoperişurile caselor şi din mâinile tuturor copiilor, ca o mare plină de valuri-valuri roşii, galbene şi albastre.

Bucuria de pe feţele oamenilor aliniaţi pe străzi aprindea o mare bucurie în sufletul principesei, care le răspundea la ovaţii cu şi mai multă însufleţire, agitându-şi amândouă mâinile, de parcă arfi vrut să-i cuprindă pe toţi în braţe. Dar, în pofida bucuriei din ochii oamenilor şi a luminozităţii de pe figurile lor, principesa observa şi suferinţa lor, care se reflecta în hainele lor ponosite - şi nu era vorba doar despre cele ale cerşetorilor, ci despre hainele tuturor oamenilor. Mulţi dintre ei nu aveau paltoane şi tremurau de frig în aerul îngheţat de noiembrie. Feţele acelea de la marginea drumului erau slabe, trase, gălbejite în soarele strălucitor al iernii. Dincolo de pavoazarea festivă a clădirilor, Ileana

discernea ravagiile. Ziduri prăbuşite, ferestre sparte, găuri făcute de gloanţe, cărămizi arse şi trotuare avariate - toate acestea confirmau lipsurile şi cumplitele neajunsuri care umbreau figurile oamenilor ieşiţi în întâmpinarea Familiei Regale.

Astăzi însă e o zi de sărbătoare şi Principesa Ileana nu trebuie să se lase doborâtă de vestigiile trecutului. Ea zâmbeşte şi le face tuturor semne de prietenie. Fericirea ei de a fi din nou acasă era cel puţin egală cu bucuria oamenilor care le urau bun-venit membrilor Familiei Regale.

6. O prințesă „adevărată”

Căile ei sunt plăcute şi toate cărările ei sunt căile păcii. (Pildele lui Solomn 3, 17)

Anii care-au urmat au fost aidoma unui vis, cu toate că ţara se afla la ananghie. Poate pentru prima dată în viaţă, principesa, în vârstă de nouă ani, trăia aşa cum presupun oamenii că trăiesc prinţesele tot timpul.

Ileana scria că, după război, era ocupată cu „lucrul şi cu studiul, fără libertatea şi petrecerile vesele pe care adolescenţii din America le consideră fireşti, de la sine înţelese”. [în afară de precizările referitoare la scrisorile adresate Majestăţii Sale, Regele Mihai, nepotul Principesei Ileana, care sunt incluse în textul cărţii, toate celelalte fragmente de scrisori preluate de autoare aparţin corespondenţei personale a principesei cu prietene apropiate, cu surorile ei, principesele Elisabeta şi Maria (Mignon), şi cu fraţii ei, Principele Carol şi Principele Nicolae]. Poate că aşa era, dar, dacă se plictisea prea tare sau dacă vremea era foarte frumoasă, ea putea totuşi să-şi convingă profesoara particulară să meargă la o plimbare prin pădure.

Firea optimistă a Domniţei Ileana îi oferea avantajul de a se bucura chiar şi de cele mai plictisitoare lecţii şi de cei mai monotoni parteneri de cină. Pe deasupra, avea ocazia de a beneficia de multe întâlniri impresionante - unele dintre îndatoririle de familie care-i reveneau erau de-a dreptul captivante. La puţin timp după întoarcerea Familiei

Regale la Bucureşti, a aflat, spre marea ei bucurie, că va pleca la Paris împreună cu mama şi surorile ei. Regele Ferdinand, cunoscând şi apreciind talentele diplomatice ale soţiei sale, a rugat-o să meargă la Paris în calitate de reprezentantă neoficială a României. Regina şi principesele au fost deosebit de încântate.

În afară de acţiunile de promovare a imaginii României în Franţa, Regina Maria avea propriile ei motive pentru a dori ca fiicele ei s-o însoţească. Principesele Elisabeta şi Mignon erau la vârsta măritişului: prima avea 24 de ani, iar a doua, 18 ani. Odată instalată pacea, care devenise o realitate, venise timpul ca Familia Regală română să reînnoade relaţiile cu alţi membri ai familiilor regale europene, mai ales cu celibatarii. Pe deasupra, principesele doreau să-şi aprofundeze studiile.

Ileana a strălucit de emoţie şi fericire pe toată durata călătoriei cu trenul. Surpriza cea mare însă a fost atunci când regina şi fiicele ei au ajuns în gara din Paris: nici una dintre ele nu se aştepta la o primire atât de caldă din partea francezilor. Din momentul sosirii lor în Paris până la plecarea la Londra, de fiecare dată când apăreau în public, regina şi cele trei principese erau asaltate de public.

Nu aveau nevoie să meargă la cumpărături, pentru că designerii de modă cei mai faimoşi şi negustorii cei mai rafinaţi din Paris roiau în jurul lor, dornici să le câştige încrederea şi să culeagă roadele furnizării vestimentaţiei pentru celebra Familie Regală, iar ele se bucurau să le facă pe plac. Deşi nici una dintre ele, cu excepţia lui Mignon, nu era obsedată de modă, trecuseră totuşi cinci ani de când îmbrăcaseră ceva nou. Cea mai frumoasă rochie pe care Ileana o luase la Paris fusese confecţionată dintr-o rochie veche a mamei ei. În timp ce regina purta discuţii cu politicieni şi diplomaţi, Ileana îşi alegea ţinute noi şi admira priveliştile Parisului. Apoi, când erau împreună, mergeau la dineuri publice, de protocol, la petreceri particulare sau la prânzuri oficiale.

Vizita reginei şi a principeselor la Paris a fost un succes pe mai multe planuri. România a primit o foarte mare parte din ceea ce i se promisese la sfârşitul războiului,

inclusiv Transilvania, Bucovina şi Basarabia, ţara fiind recunoscută acum drept România Mare. De asemenea, Regina Maria i-a convins pe reprezentanţii organizaţiei Crucii Roşii americane să le trimită românilor nu numai vagoane întregi de provizii de alimente, care le erau absolut necesare oamenilor, ci şi muncitori, care i-au însoţit pe regină şi pe Ileana la întoarcerea în ţară; de întors, s-au întors doar ele două în România - principesele Mignon şi Elisabeta au rămas la studii în Anglia, la Londra, şi în Franţa, la Paris.

În luna iunie 1919, Domniţa Ileana s-a întors în Franţa „pentru tratament". Deşi nu sunt cunoscute detalii despre această perioadă, nici despre ce fel de tratament a fost vorba, era probabil o chestiune legată de suferinţele psihice şi stresul îndurat de mica principesă în timpul războiului. În fotografiile luate atunci apare ca o copilă slăbuţă, cu ochii mari, solemni, încadraţi de o figură ovală, cu părul închis la culoare. Este figura unui copil care a văzut prea multă suferinţă.

Pe lângă bucuriile vârstei pe care i le răpise războiul, principesa rămăsese cu deficienţe nutritive serioase, care aveau s-o supere în fel şi chip de-a lungul vieţii, obligând-o să suporte numeroase operaţii. O mare parte a vieţii şi-a petrecut-o suferind puternice dureri fizice. Probabil că acest prim „tratament" pentru care a fost trimisă în Franţa era prima dovadă a neajunsurilor provocate de război organismului ei de copil.

Ileana s-a întors în România la sfârşitul verii. În toamna aceea, Crucea Roşie îşi terminase lucrările de necesitate stringentă.

Guvernul român îi convinsese să mai rămână un an în ţară, activitatea lor concentrându-se în primul rând asupra asigurării bunăstării copiilor şi consolidării legăturilor cu filialele internaţionale ale organizaţiei. Ileana a decis să doneze Crucii Roşii banii pe care i-i lăsase colonelul Anderson şi, la vârsta de 10 ani, a preluat conducerea filialei de juniori a Crucii Roşii din România, pe care a condus-o cu multă abnegaţie. Aşa cum spunea Regina Maria, Ileana se transforma rapid într-o asistentă socială plină de entuziasm.

Pentru Ileana însă nu era deloc o misiune uşor de îndeplinit, în pofida educaţiei primite, era cumplit de timidă. Numai profunda sa dorinţă de a fi de folos şi faptul că era de datoria ei să-şi slujească poporul au ajutat-o să-şi biruie senzaţia de a fi penibilă şi incompetentă. Îi era atât de greu să se exprime în public, încât deseori leşina din cauza stresului pe care îl implicau aceste acţiuni. Adevărul este că principesa nu a reuşit niciodată să-şi depăşească în întregime spaima de a vorbi în public.

Deşi viaţa ei s-a ameliorat de-a lungul anilor, deşi urma să aibă parte de 20 ani de fericire, seminţele unei lovituri profunde şi dureroase aveau să fie sădite în anii de după război.

Fratele ei cel mare, Principele Carol, avusese dintotdeauna o relaţie problematică cu Familia Regală. Pe mama sa ba o iubea, ba o ura, iar pe fraţii şi surorile lui era gelos, mai ales în ceea ce privea popularitatea lor în rândul poporului român. Se pare că sora lui cea mai tânără era singura membră a familiei sale pe care o iubea cu adevărat - cu toate că şi acea iubire era umbrită de gelozia lui faţă de apropierea sufletească a Ilenei de regină şi faţă de simpatia crescândă pe care o nutrea poporul pentru mica principesă.

La sfârşitul anului 1918 şi de-a lungul anului 1919, Principele Carol a continuat să provoace conflicte şi scandaluri, care au culminat, spre sfârşitul verii lui 1919, cu refuzul de a se alătura cu regimentul lui războiului împotriva Ungariei, care invadase Transilvania. Regina Maria i-a scris o scrisoare tăioasă, în care-l acuza de a-şi fi trădat ţara şi în care-l îndemna: „Fii bărbat şi du-te cu regimentul tău acolo unde trebuie să te duci!”.

Furios şi plin de resentimente, Principele Carol şi-a ieşit din fire şi a renunţat din nou la dreptul său de succesiune. Toată vara şi toamna aceea, Regele Ferdinand, Regina Maria, membrii guvernului şi unchiul Joe s-au străduit să-l facă să se răzgândească.

Ileana şi-a sprijinit mama şi i-a ţinut partea faţă de Carol. În acelaşi timp, a făcut tot ce i-a stat în putere pentru a-l convinge pe fratele ei să nu renunţe la dreptul lui din naştere la tron şi să-şi facă datoria. Chiar dacă o iubea pe Ileana, Carol a considerat atitudinea ei de apărare a reginei absolut intolerabilă şi, deşi în cele din urmă a cedat presiunilor lor, dragostea pe care le-o purtase Reginei Maria şi Principesei Ileana s-a transformat într-o ranchiună persistentă, furibundă, pe care a nutrit-o tot restul vieţii lui. Peste ani şi ani le-a făcut pe amândouă să plătească scump pentru insistenţele lor ca el să-şi facă datoria.

În general privind lucrurile, intervalul de timp cuprins între 1919 şi 1930, acoperind zece ani din viaţa Domniţei Ileana - de la vârsta de 10 ani la vârsta de 20 de ani -, a fost totuşi o perioadă fericită. Principesa şi-a continuat studiile particulare, s-a implicat şi mai mult în activităţile de familie, sărbătorind alături de părinţii ei lărgirea familiei prin căsătoriile surorilor ei şi prin sosirea pe lume a copiilor acestora. Principele moştenitor al Greciei, George, care era îndrăgostit de ani de zile de sora cea mare a Ilenei, Elisabeta, a însoţit Familia Regală într-o vacanţă dedicată definitivării intenţiilor lui matrimoniale. Afecţiunea şi devotamentul lui au cucerit-o pe Principesa Elisabeta. Pe deasupra, în cursul aceleiaşi vacanţe, Principele Carol s-a îndrăgostit până peste cap de sora lui George, Principesa Elena a Greciei.

În anul 1920, Regina Maria a primit un dar care va avea un impact enorm asupra Ilenei şi care, mai mult decât orice altceva, va ajunge să fie identificat cu principesa. După întoarcerea reginei de la Paris, oraşul Braşov i-a oferit în dar o fortăreaţă năruită, deteriorată, situată la o distanţă de câţiva kilometri sud de Braşov, lângă satul Bran.

Călătoria până la Bran a fost lungă şi dificilă, din cauza drumurilor care străbăteau munţii abrupţi, dar, pe măsură ce maşina se apropia de micul sat, Ileana, care tocmai împlinise 11 ani, avea ochii din ce în ce mai uimiţi. Regina Maria se aplecă să-i spună şoferului să oprească maşina.

Mama şi fiica ies din maşină şi privesc cu uimire fortăreaţa care se întrevede la orizont de cealaltă parte a văii ce se întinde în faţa lor.

Aşezată pe vârful unei stânci abrupte şi pietroase, cetatea dă impresia, în ciuda zidurilor ei orbitor de albe, unei prezenţe întunecate, adâncite în gânduri. Zidurile, turnurile, acoperişurile, frontoanele, toate afirmă clar şi limpede că aceasta este o fortăreaţă menită să respingă pe oricine ar încerca să-i încalce liniile de apărare. Splendidă şi solitară, stă de strajă deasupra văii şi a satului Bran.

- E minunată cetatea, mamă, şopteşte Ileana. Oare cum arată pe dinăuntru?

- Mie mereu mi s-a părut că mă cheamă, îi răspunse mama sa. Cu ani în urmă, când călătoream pe-aici, prin preajmă, am văzut-o priveghind în singurătatea ei sfâşietoare. Vreau s-o transform într-o casă şi să-i dăruiesc o inimă.

- Atunci, e perfect că Braşovul ţi-a dăruit-o ţie! spuse Ileana. O să te ajut şi eu!

- Bine. Să mergem şi să vedem cum arată pe dinăuntru.

Se urcară amândouă în maşină şi parcurseră drumul rămas până la castel. Deşi era întristător de neglijat şi deteriorat, atât Regina Maria, cât şi Principesa Ileana au fost captivate de interiorul excentric şi fermecător al castelului, care data din secolul al 13-lea. Deşi avea patru etaje, la fiecare etaj nu erau mai mult de două camere. Curtea interioară era murdară şi tristă, plină de frunze şi gunoaie adunate în ani şi ani de abandon. Interiorul

era întunecos - nu din pricina absenţei luminii, ci din pricina zidurilor decolorate şi a stucaturii (ornamente în relief) închise la culoare.

- Fii atentă! zise regina. Am putea să transformăm partea asta într-o minunată terasă, unde să stăm la sfîrşitul zilei şi să privim satul şi munţii de dincolo de el.

Amândouă se simt imediat ca acasă. Îşi dau seama că, oriunde altundeva ar fi să mai locuiască, inimile lor vor rămâne întotdeauna aici, la Castelul Bran.

La începutul anului 1921, într-un interval de două săptămâni (şi cu dispensă specială din partea Bisericilor Ortodoxe ale României şi Greciei), Elisabeta şi George s-au căsătorit în România, iar Carol şi Elena, în Grecia.

După o primăvară atât de plină de evenimente, ar fi fost de aşteptat ca Familia Regală să facă o pauză, dar toamna le-a adus şi mai multe ocazii de sărbătorire. În luna octombrie, Principesa Elena a dat naştere fiului ei şi al Prinţului Carol, Mihai, moştenitor al Tronului României; a fost o naştere prematură şi foarte dificilă. Principesa Elena a scăpat de la moarte ca printr-o minune.

În acelaşi timp, Regele Alexandru al Serbiei a cerut-o în căsătorie pe Principesa Mignon, care a acceptat cererea lui. Căsătoria lor a avut loc în Serbia anul următor (1922), în luna iunie.

Însă cel mai măreţ eveniment a fost încoronarea Majestăţilor Lor, Regele Ferdinand şi Regina Maria, la Alba Iulia, în Transilvania. Întârzierea cu care a avut loc încoronarea se poate explica prin faptul că, în luna august 1916, când Ferdinand preluase tronul, România era pe punctul de a intra în război; prima lui acţiune majoră a fost aceea

de a se declara de partea Aliaţilor. Chiar dacă negocierile Tratatului de la Paris de după război au decretat revenirea României la vechile hotare, ţara era aproape falită şi nu a putut face faţă cheltuielilor unei ceremonii oficiale de încoronare până în 1922.

Exerciții de imaginație

Alteţa Sa Regală, Principesa Ileana, îşi răsfira degetele peste catifeaua albastră a mantiei de deasupra rochiei, bucurându-se de materialul acela nou şi atât de frumos. Atenţia i se împărţea între mulţimile înşirate de ambele părţi ale procesiunii în care se afla şi ea, şi care înainta la pas, şi minunata ei rochie lucrată în fir de aur.

Sfânta Liturghie o impresionase mai puţin decât de obicei. Era atât de emoţionată şi de mândră că, în sfârşit, părinţii ei erau pe punctul de a fi încoronaţi rege şi regină! După ce s-a terminat slujba, principesa, Curtea Regală şi restul demnitarilor au ieşit din catedrală şi au pornit pe jos, în procesiune, spre centrul oraşului, unde-i aşteptau 300.000 de oameni care se îmbulziseră pe străzi. Se adunaseră într-un spaţiu marcat de cordoane, în jurul unei enorme platforme-tribună, aşezate în mijlocul pieţei din faţa catedralei. Acoperită de covoare viu colorate, cu un baldachin uriaş deasupra, pentru a-i ocroti pe rege şi regină de soarele amiezii, întreaga scenă era o revărsare de culori, un curcubeu strălucitor, mai sclipitor şi mai minunat decât coloritul frunzelor de toamnă.

Expresia de bucurie şi de mândrie care se oglindea pe chipul principesei, în timp ce-i privea pe părinţii ei urcând încet treptele platformei-tribună, îi lumina sufletul. Într-o linişte solemnă, o mantie regală de purpură a fost înfăşurată în jurul umerilor Regelui Ferdinand şi o superbă mantie aurie drapată peste umerii Reginei Maria.

Patriarhul a rostit rugăciunile de laudă şi mărire aduse lui Dumnezeu, de recunoştinţă pentru binecuvântările revărsate asupra României şi asupra Familiei Regale, şi cererea stăruitoare ca El să-l sprijine şi să-l păzească pe Majestatea Sa regele, purtând de grijă să fie un domnitor creştin de bine făcător pentru iubita lui ţară. Vocea Ilenei s-a alăturat tuturor celorlalte voci care au rostit din toată inima: „Amin!”.

Şi, iată, a sosit momentul cel mare. Luând coroana grea de fier din mâinile patriarhului, Majestatea Sa Regele Ferdinand a ridicat-o încet şi pe urmă a coborât-o tot la fel de lin, aşezându-şi-o pe cap. Regina Maria a îngenuncheat în faţa regelui şi soţului ei, iar el a încoronat-o. Apoi, a ajutat-o să se ridice şi Majestăţile Lor s-au îmbrăţişat în ovaţiile mulţimii. Dintre toţi cei prezenţi, Principesa Ileana, fiica lor cea mică, era cea mai plină de entuziasm.

7. Cum se învață dedesubturile vieții de la Curtea Regală

Ţine cu tărie învăţătura şi nu o părăsi, păzeşte-o, căci ea este viaţa ta. (Pildele lui Solomon 4, 13)

Deşi programul ei era mai încărcat decât de obicei, având în vedere solicitările legate de ceremoniile de căsătorie din Familia Regală şi de festivitatea de încoronare a părinţilor săi, Principesa Ileana nu-şi pierdea restul timpului. Înainte de a începe cursurile şcolare, se ducea la Academia de Educaţie Fizică din Bucureşti, unde orele începeau la 7:00 dimineața, iar după aceea se întorcea acasă pentru lecţiile pe care i le preda profesoara ei particulară sau mergea la evenimentele oficiale la care era obligată să participe.

În Familia Regală, masa de seară nu se desfăşura niciodată într-o atmosferă intimă. Erau mereu cine oficiale, prin urmare, ţinuta de seară era obligatorie. Cina constituia de obicei o prelungire a activităţilor de peste zi ale regelui şi reginei, care aveau astfel prilejul să-şi continue discuţiile pe diferite teme cu politicienii, diplomaţii şi jurnaliştii. Pe deasupra, Regina Maria era o persoană deosebit de comunicativă, căreia îi plăcea extrem de mult să fie înconjurată de musafiri şi care invita la cină pe oricine îi era simpatic.

După cină, Ileana îşi schimba din nou ţinuta, îmbrăcându-se într-una din uniformele cerute de asociaţiile de tineret din care făcea parte, şi pleca la acţiunile sociale organizate de aceste asociaţii în diferite oraşe ale ţării.

Pe lângă activitatea neîntreruptă cerută de afilierea ei la Societatea Naţională a

Crucii Roşii, filiala de juniori, principesa făcea parte şi din Asociaţia Tinerelor Femei Creştine [Asociaţia Tinerelor Femei Creştine (ATFC) era o filială autohtonă a organizaţiei Young Women Christian Association (YWCA), înfiinţată în Anglia, în anul 1877], în cadrul căreia desfăşura diverse activităţi, alături de celelalte membre ale asociaţiei - muncitoare, vânzătoare, secretare, studente, dar şi fiice de demnitari de la Curtea Regală. O parte din timp şi-l petreceau la schiturile şi mănăstirile din jurul capitalei, dar şi în cartierele sărace de la marginea Bucureştiului, ajutându-i pe cei nevoiaşi, pe cei care fuseseră cel mai grav afectaţi de neajunsurile războiului, încercând să îndrepte stricăciunile şi dezastrul provocat de bombardamentele şi de luptele care avuseseră loc acolo.

În vara anului 1924, Ileana s-a implicat în cel mai recent proiect de renovare iniţiat de Regina Maria. Regina cumpărase în apropierea oraşului Balcic o moară veche şi terenul înconjurător. Balcicul era un oraş de coastă pe litoralul Mării Negre, în apropierea graniţei cu Bulgaria, în partea de sud a Dobrogei. Ileana, care era o înotătoare pasionată, a fost încântată de acel oraş aşezat chiar pe ţărmul mării. Branul şi Balcicul au devenit astfel cele două meleaguri preferate ale ei. Primul îi oferea prilejul de a se afla aproape de mănăstirile şi munţii pe care-i iubea atât de mult, iar al doilea, prilejul de a-şi trăi pasiunea pentru mare. Aceste două locuri îi cuceriseră sufletul mai mult decât toate celelalte pe care le văzuse şi, de aceea, venea să le viziteze cât putea de des.

Vara următoare, Ileana şi-a convins părinţii s-o lase să plece în Anglia pentru a studia un an acolo. Dorea să aibă certitudinea că premiile şcolare pe care le obţinuse până atunci reflectau eforturile ei la învăţătură, munca asiduă depusă, nu faptul că era

Principesa Ileana a României. Prin urmare, în luna septembrie, la vârsta de şaisprezece ani, Ileana s-a înscris la cursurile Liceului Heathfield, din Ascot, Anglia - aceeaşi şcoală unde învăţase şi sora ei, Mignon.

La început n-a fost deloc o experienţă reuşită, aşa cum sperase ea. Deşi celelalte eleve ale şcolii proveneau din familii aristocratice, nu aveau sânge regal. Pe principesă n-o interesa acest lucru, dar pe ele le deranja. Pe deasupra, strâmbau din nas pentru că ea era româncă, neluând în considerare că mama Ilenei avea ascendenţă britanică. În concluzie, principesa era exclusă din grupul lor, bârfită şi hărţuită cu multă cruzime tot timpul.

Singura ei mângâiere erau relaţiile de familie. Petrecea vacanţe scurte cu Familia Regală britanică şi cu fratele ei, Nicky, care era pe punctul de a părăsi Colegiul Eton pentru a se înrola în Forţele Navale Britanice. De asemenea, a vizitat-o o dată şi Ion Antonescu, vechea ei cunoştinţă, iar ea s-a bucurat să primească veşti de acasă.

Ileana suferea din pricina atitudinii colegelor ei, deşi încerca să le ignore persiflările, imitaţiile caustice ale accentului ei, răceala din comportament. Lăsa capul în pământ şi-şi vedea mai departe de învăţătură. Era fericită când aveau cursuri de arte plastice, pentru că talentul ei înnăscut găsea teren fertil şi se putea manifesta în voie, dacă era bine îndrumat. În felul acesta putea să uite de singurătatea ei şi de răceala colegelor. Desena, picta, sculpta, învăţase să cioplească în lemn. De asemenea, cosea, broda, croşeta cu bucurie şi cu talent, și, în eforturile ei de a-şi învinge timiditatea care-o chinuia în fel şi chip, lua şi lecţii de elocuţiune (arta de a ține un discurs).

La muzică nu se pricepea la fel de bine. Avea o bună educaţie muzicală, graţie influenţei mamei sale şi privilegiului de a merge la concertele celor mai străluciţi muzicieni români, dar nu avea voce şi nu cânta la nici un instrument muzical. Îi plăceau însă foarte mult orele de educaţie fizică şi era o bună sportivă.

În acea perioadă, Asociaţia Ghidelor şi Ghizilor, iniţiată în Anglia de lordul

Baden-Powell, împlinise şaisprezece ani de la înfiinţare - vârsta Domniţei Ileana - şi lua o amploare deosebită. Tânăra principesă s-a alăturat asociaţiei în timpul anului petrecut la Liceul Heathfield-Ascot şi a mers cu entuziasm la toate cursurile, mai ales la cele de management. Hotărâse ca, la întoarcerea în ţară, să înfiinţeze şi ea în România o filială a Asociaţiei Ghidelor.

În programa de instruire a ghidelor sau cercetaşelor figurau şi cursuri de pregătire a asistentelor medicale - şi Ileana nu a pregetat să urmeze şi aceste cursuri. Aşa cum şi-a dat seama imediat, avea o chemare înnăscută pentru acest domeniu de activitate, care i se potrivea foarte bine. Ajutorul dat nevoiaşilor lipsiţi de casă şi acţiunile caritabile desfăşurate de către Regina Maria o învăţaseră să-i ajute pe răniţi şi pe suferinzi, iar ocupaţia de asistentă medicală era modalitatea ideală de a-şi pune în practică această vocaţie.

De-a lungul anului petrecut în Anglia, Principesa Ileana s-a străduit să se poarte frumos cu toţi cei din jurul ei, chiar dacă unii dintre ei o jigneau. Prelua astfel exemplul mamei sale, pe care-o urmărise făcând faţă atât persiflărilor şi insultelor pe care i le adresa de obicei Regina Elisabeta, mătuşa ei şi a Regelui Ferdinand, cât şi situaţiei nespus de dificile cu care se confruntase în timpul ocupaţiei germane de la sfârşitul războiului.

Mai erau apoi şi propriile ei experienţe, dobândite în cadrul îndatoririlor oficiale pe care trebuise să le îndeplinească. Şi-a cultivat astfel capacitatea de a păstra o înfăţişare calmă şi o atitudine senină în orice împrejurare, indiferent de ceea ce simţea cu adevărat, încât colegele ei să nu observe suferinţa pe care i-o provocau atât singurătatea ei, cât şi comportamentul lor batjocoritor.

La sfârşitul lunii noiembrie 1925, fratele ei, Principele Carol, a sosit în Anglia pentru a lua parte la ceremoniile funerare ale reginei-mame Alexandra, verişoara lor de-a doua. Regele Ferdinand şi Regina Maria îl trimiseseră pe el ca reprezentant al Casei

Regale - în parte şi pentru că în ţară Carol provocase, din nou, scandal şi suferinţă în familie.

Principele Carol i-a făcut Ilenei câteva vizite în timpul cât au durat ceremoniile funerare, propunându-i să meargă împreună de Crăciun acasă, în România.

Exerciții de imaginație

Ileana se uită la ceasul de pe noptieră şi o undă de îngrijorare îi umbreşte fruntea. Carol trebuia să fie deja acolo, doar a spus că va sosi înainte de masa de prânz, şi e deja ora amiezii.

Neliniştită, începe să umble de colo-colo prin cameră. Se aude un ciocănit în uşă.

- Vă caută cineva la telefon, Alteţa Voastră! spuse Julie, una dintre colegele de clasă ale Ilenei.

- Îţi mulţumesc, Julie.

Ileana îşi ascunse supărarea. Deşi trecuseră trei luni de când se afla în Anglia, batjocura şi dispreţul colegelor ei englezoaice o răneau încă.

- Aşteptaţi un telefon de la Majestatea Sa Regina, mămiţica Alteţei Voastre? o întrebă Julie, încreţindu-şi buzele.

- Cred că e fratele meu. Trebuia să vină să mă ia şi să mergem împreună acasă, de Crăciun, dar a întârziat. Sper că nu i s-a întâmplat nimic rău, răspunse Ileana.

Era cuprinsă de îngrijorare şi în vocea ei se simţea spaima.

- O, dar ce i se poate întâmpla unui prinţ pe tărâmul României? replică Julie. Armata îl apără de orice, în mod sigur!

- Sunt duşmani la tot pasul acolo. Lucrurile nu sunt stabile în România.

Contrariată, Julie întinde mâna spre braţul Ilenei.

- O!, spune ea, precipitată. Sunt sigură că nu i s-a întâmplat nimic. Probabil a pierdut trenul, asta-i tot. Nimic altceva.

La telefon era într-adevăr Principele Carol.

- A intervenit ceva urgent, Ileana. Trebuie să plec la Paris. Un prieten de-al meu are necazuri mari. Am făcut însă toate aranjamentele ca tu să ajungi acasă.

- Dar, Carol...

Ileana strânge puternic receptorul cu amândouă mâinile. Se simte strivită de durere şi dezamăgire. Aşteptase ziua aceasta de atâta timp! Fuseseră împreună de atâtea ori de când fratele ei sosise în Anglia, vorbiseră, râseseră împreună. El îi promisese c-o să-i arate cele mai recente fotografii ale lui Mihai, care avea acum doi ani, şi că-i va asculta toate păţaniile din timpul celor trei luni de şcoală. Era atât de bun şi grijuliu cu ea! Ar fi glumit cu ea şi-ar fi făcut-o să se simtă deosebită, iar singurătatea n-ar mai fi avut importanţă.

- Îmi pare rău, dar să ştii că e chiar o urgenţă. Nu-ţi pot spune mai multe, pentru că nu e vorba de mine, de necazul meu, aşa că nu-l pot divulga, dar, te rog, surioară, încearcă să mă înţelegi!

Ileana îşi adună toate puterile.

- Sigur, Carol, te înţeleg. O să ne vedem altă dată, asta e situaţia...

În vocea lui se simte o uşurare.

- Eşti o surioară extraordinară, Ileana. Îţi mulţumesc. M-am ocupat de toate

detaliile călătoriei tale, biletele cred că ţi-au şi sosit. O să ne vedem acasă de îndată ce voi rezolva urgenţa asta şi vom sta mai mult de vorbă, bine?

Fără să mai aştepte vreun răspuns din partea ei, închise telefonul.

Când ajunse în Bucureşti, Ileana nimeri în mijlocul unui scandal şi al unei infamii de neconceput. După începutul fericit şi plin de speranţe al căsătoriei lor, Principesa Elena şi Principele Carol se îndepărtaseră unul de celălalt. Carol îşi găsise o amantă, pe Elena Lupescu. Imediat după plecarea lui la Londra, la ceremoniile funerare ale Reginei Alexandra, Elena Lupescu plecase la Paris. Ea era „urgenţa" Principelui Carol, iar el se grăbea să se ducă la Paris pentru a fi cu ea.

Plănuiseră întreaga escapadă împreună, iar vizitele lui Carol la Liceul Heathfield din Ascot făcuseră şi ele parte din planul lor. Ştiind c-ar fi fost arestat dacă s-ar fi aflat ce intenţiona să facă, îi promisese Ilenei că se vor întoarce împreună în ţară, folosind-o astfel ca pe un paravan pentru a îndepărta orice suspiciune. Adevărul era că nu avusese nici o clipă intenţia de a o însoţi în România.

Ileana era furioasă şi profund rănită din pricina felului în care o folosise propriul ei frate, dar lui Carol nu-i păsa. Aflat alături de cea mai recentă cucerire a lui, principele moştenitor anunţă din nou că renunţă la dreptul de succesiune la tron. De data aceasta, Regele Ferdinand şi Regina Maria au avut fermitatea de a declara că, într-adevăr, cel mai potrivit lucru era să fie îndepărtat de la tron.

Principesa Ileana era distrusă. În ciuda disensiunilor dintre ei, ea şi iubea fratele şi dorea ca el să se întoarcă acasă şi să-şi facă datoria, să fie omul care trebuia să fie - dar nici măcar intervenţiile ei nu i-au înduplecat pe părinţi să renunţe la decizia lor.

Era a treia oară când Carol procedase astfel şi, în ceea ce-i privea pe părinţi, asta era picătura care umplea paharul. Fuga lui Carol o durea pe sora lui tot atât de mult ca şi faptul că-i trădase încrederea.

8. Călătorii şi pierderea tatălui

Iar dacă nădăjduim ceea ce nu vedem, aşteptăm prin răbdare. (Romani 8, 25)

Făcând abstracţie de felul în care se purtase Carol cu ea, Ileana s-a întors în Anglia după vacanţa de Crăciun, şi-a continuat studiile până la încheierea anului şcolar, dovedindu-şi astfel ei înseşi că putea să fie fermă pe poziţie, să câştige premii prin propria muncă şi să dobândească respectul profesorilor. Mai mult, graţie căldurii, farmecului şi seninătăţii ei, reuşise să modifice atitudinea plină de dispreţ a colegelor ei de clasă faţă de ea. Se împrietenise cu ele şi era acum acceptată de toate colegele din aristocraţia britanică.

La sfârşitul şcolii, se întoarce din nou acasă. Ileana parcă înflorea, înconjurată de părinţii ei iubitori şi înţelegători, de prietenele cele mai apropiate. Vioiciunea şi simţul umorului îi reveniseră, iar rănile din timpul anului şcolar din Anglia şi cele provocate de şiretlicurile fratelui ei se vindecaseră. Căldura şi farmecul ei rivalizau cu cele ale Reginei

Maria, mama sa.

De-a lungul toamnei, iernii şi verii care au urmat, principesa şi-a continuat atât studiile şcolare în particular, cât şi cursurile de asistentă medicală.

În toamna anului 1926, Ileana, acum în vârstă de şaptesprezece ani, a aflat cu mare bucurie că, împreună cu fratele ei Nicky, o va însoţi pe regină într-o vizită în Statele Unite, la îndemnul Regelui Ferdinand. Deşi regele nu arăta bine, iar ei erau îngrijoraţi în privinţa stării lui de sănătate şi nu voiau să plece, el a insistat, susţinând că este doar obosit şi nu aveau de ce să-şi facă griji. Doctorii Casei Regale au fost de acord cu el.

Regina Maria, Principesa Ileana şi Principele Nicolae au plecat în Franţa, la Cherbourg, în luna octombrie 1926, iar de acolo, cu vaporul, la New York, unde au fost întâmpinaţi de ovaţiile unei mulţimi entuziaste. Au avut parte de o paradă tradiţională, cu pancarte şi panglici confecţionate din hârtie colorată, iar, odată ajunşi la primăria New York-ului, au fost primiţi de primarul Jimmy Walker, care i-a însoţit până la gară. Acolo s-au urcat în trenul de Washington D.C., pentru o vizită la Casa Albă, unde erau aşteptaţi de preşedintele Americii.

Uimită, Ileana a descoperit că, spre deosebire de Casa Regală a României şi de celelalte Case Regale europene pe care le cunoştea, protocolul american nu prevedea ca preşedinţii să-şi întâmpine oaspeţii la uşă. Şapte asistenţi, nici mai mulţi, nici mai puţini, i-au întâmpinat, conducându-i apoi pe cei trei invitaţi oficiali în biroul în care-i aştepta Preşedintele Coolidge. „N-am văzut în viaţa mea atâţia membri ai unui Birou de Protocol”, urma să spună ea ulterior.

De acolo au luat trenul spre Coasta de Vest a Statelor Unite, unde Regina Maria a inaugurat Muzeul Maryhill, înfiinţat şi construit de prietenul ei, colonelul Sam Hill, care, împreună cu o altă prietenă americană, dansatoarea Loie Fuller, avuseseră ideea călătoriei lor pe Coasta de Vest a Americii. Pe drumul spre casa unde urmau să locuiască pe durata vizitei lor, buna dispoziţie le-a fost umbrită de un accident de maşină, care a

ţintuit-o pe Principesa Ileana la pat timp de câteva zile.

După aceea, în timp ce vizitau oraşul Indianapolis, a sosit ştirea că Regele Ferdinand era grav bolnav; trebuiau să se întoarcă de îndată în România.

Ileana a fost uluită de înfăţişarea tatălui ei, care venise să-i întâmpine la Gara de Nord din Bucureşti. Slab, stors de puteri, aproape se clătina pe picioare de epuizat ce era, iar obrajii lui aveau o paloare care o înspăimânta. Deşi arăta foarte rău, regele i-a asigurat că n-au de ce să-şi facă griji în privinţa lui şi a schimbat imediat subiectul. Dorea să ştie cum fusese călătoria şi le cerea cât mai multe detalii.

Încrederea afişată de Regele Ferdinand în privinţa stării lui de sănătate s-a dovedit însă nefondată, pentru că suferea de cancer intestinal. Regina a fost neclintită în decizia de a nu-i spune adevărul despre boala lui şi Ileana a fost de acord cu ea, promiţându-i că va face tot ce-i stă în putinţă pentru ca ultimele luni de viaţă ale tatălui ei să fie tihnite şi fericite.

La puţin timp după sosirea lor în ţară, regele a fost operat. Puterile au continuat să-i slăbească şi în luna mai s-a retras din viaţa publică. Regina Maria şi Principesa Ileana au mers cu el mai întâi la Palatul Scroviştea, lângă Bucureşti, apoi la Sinaia, unde au ridicat corturi pe pajiştile din jurul Castelului Peleş, petrecându-şi tot timpul cu el, vorbindu-i şi citindu-i. Din ce în ce mai slăbit, în noaptea de 19 iulie 1927, Regele Ferdinand a închis ochii pentru totdeauna. Regina Maria îl ţinea de mână.

În dimineaţa următoare, Principesa Ileana a fost prezentă la încoronarea lui Mihai, nepotul ei în vârstă de şase ani, şi la jurământul depus de Consiliul de Regenţă, format din Principele Nicolae, Patriarhul Miron Cristea şi procurorul general George Buzdugan.

În ziua înmormântării Regelui Ferdinand, fiecare clădire de-a lungul traseului procesiunii funerare, desfăşurate în Bucureşti, a fost drapată în negru şi mii de oameni au

ieşit în stradă să-i aducă un ultim omagiu celui care-i slujise cu abnegaţie şi care-i considerase ca făcând parte din familia lui.

Alţi mii de români s-au aliniat de-a lungul căii ferate dintre Bucureşti şi Curtea de Argeş, acolo unde răposatul rege a fost aşezat lângă unchiul său şi mătuşa sa, Regele Carol I şi Regina Elisabeta, în capela funerară a mănăstirii, în prezenţa a o mie de preoţi.

În comparaţie cu Regina Maria, care focaliza atenţia tuturor celor din jur, Regele Ferdinand a fost o figură mai puţin harismatică. Strălucitoare, extravertită, fermecătoare, plină de entuziasm, regina îl eclipsa deseori pe timidul ei soţ, care nu se simţea în largul lui în public.

Tatăl şi fiica însă erau foarte apropiaţi unul de celălalt, în liniştea şi intimitatea relaţiilor de familie, departe de blițurile atenţiei publice. Împărtăşeau aceleaşi gusturi pentru lectură, le plăceau amândurora aceiaşi scriitori, îi atrăgeau deopotrivă jocurile care le solicitau imaginaţia, iar principesa admirase mereu la tatăl ei simţul datoriei şi devotamentul lui faţă de obligaţiile pe care nu pregeta să şi le îndeplinească.

Din memoriile Domniței Ileana

Tata şi cu mine îl admiram mult pe Bulldog Drummond [personaj fictiv creat de scriitorul britanic Herman Cyril McNeile (1888-1937), eroul unor romane polițiste publicate între 1920 şi 1954], despre care obişnuiam să purtăm lungi conversaţii pline de fantezie, pretinzând că-l cunoşteam pe unul sau altul dintre personajele din seria

romanelor cu Drummond.

De la vârsta de zece până la doisprezece ani, am avut pasiunea costumaţiilor şi-mi plăcea grozav să organizez mese de seară pentru participanţii care urmau să vină îmbrăcaţi în costume speciale. Tata mi se alătura cu voioşie, atunci când îi permiteau obligaţiile lui oficiale. Îmi amintesc o astfel de seară, foarte reuşită, când tata s-a îmbrăcat într-un fel de halat, făcut dintr-o pătură indiană pe care-o primise de la Crucea Roşie în timpul războiului. Şi-a legat câteva pene în jurul capului şi, spre marea mea încântare, a jucat rolul unui şef de trib indian.

În adâncul sufletului, tata era un om de ştiinţă paşnic şi blând, pe care-l pasionase dintotdeauna botanica. Dar, mai presus de toate, era „pflichttreu", aşa cum spun nemţii, adică „devotat datoriei". Acest simţ înnăscut al datoriei îl făcea să-şi biruie timiditatea şi-i conferea aerul de demnitate regală care-l scotea în evidenţă între toţi ceilalţi, deşi era un om introvertit.

Una din marile lui plăceri era să facă plimbări lungi, însoţit de câinii lui, prin pădurile din Sinaia, şi să caute plante rare pentru grădina lui, unde avea şi o colecţie de pietre. O altă sursă de satisfacţie o constituiau cărţile pe care le citea. Îl văd şi acum, cu ochelarii pe nas, cu un ochi pe jumătate închis din cauza fumului de la ţigara de foi, cu o sprânceană puţin ridicată, în timp ce-şi alegea volumul favorit, iar apoi, cu mâinile lui frumoase, cu degetele acelea lungi, întorcea cu afecţiune paginile cărţii, căutând câte un pasaj preferat.

Întreaga naţiune l-a plâns ca pe un părinte iubit - şi cu infailibila perspicacitate a poporului, oamenii nu l-au numit nici „Ferdinand eliberatorul", nici „Ferdinand biruitorul", ci „Ferdinand cel leal, Regele ţăranilor" [Leal = loial, cinstit, fidel]. Aceasta era denumirea care va dăinui în inimile românilor.

În timp ce-şi revenea după moartea tatălui ei, îndatoririle principesei o purtau prin toată ţara şi, de asemenea, prin Europa, unde era nevoită să călătorească în calitate de membră a Asociaţiei Ghidelor din România şi a Societăţii Naţionale a Crucii Roşii, dar şi pentru a ţine legătura cu numeroasa ei familie, împrăştiată pe toate meridianele, inclusiv cu Principele Carol, care trăia acum la Paris cu Elena Lupescu. Dar centrul şi ancora existenţei ei era Balcicul, unde se retrăsese mama sa după primele săptămâni de văduvie.

Principesa Ileana a fost prima membră a Familiei Regale care l-a vizitat pe fratele ei Carol, în 1928. Avea nouăsprezece ani. Îndemnată de firea ei iubitoare, a încercat să-l înţeleagă, să ierte şi să uite, şi să restaureze bunele lor relaţii şi afecţiunea care-i legase de-a lungul anilor. La fel de îndurerat ca şi sora lui, Carol sc declara şi el plin de afecţiune pentru ea, afirmând că nu dorea nimic altceva decât dragostea familiei lui şi nu avea nici un fel de ambiţie de a se întoarce în România.

Carol minţea, cel puţin parţial. Adevărul era că avea mari ambiţii legate de România, dar avea grijă să şi le ascundă faţă de sora lui. Ileana continua să creadă în el şi-l încuraja atât prin scrisorile pe care i le scria, cât şi prin vizitele ei la Paris.

Principesa îşi petrecea însă majoritatea timpului în ţară, angajată în activităţile Societăţii Naţionale a Crucii Roşii şi ale Asociaţiei Tinerelor Femei Creştine. Se ţinuse de promisiunea de a se ocupa de înfiinţarea unei Asociaţii a Ghidelor în România, din care ea făcea parte începând din anul 1925. În 1928 i s-a împlinit visul şi s-a întemeiat şi în ţară o astfel de asociaţie, alcătuită din 32 de tinere, care s-au întrunit la Mănăstirea Horezu, în localitatea omonimă, situată în Oltenia.

Tinerele au depus eforturi pentru a obţine insigne de merit şi s-au bucurat de drumeţii în păduri şi munţi, unde au locuit în corturi, uneori săptămâni de-a rândul, conduse cu delicateţe şi competenţă de preşedinta asociaţiei, Alteţa Sa Regală, Principesa Ileana.

Această perioadă din viaţa principesei, de la începutul anului 1920 până la

căsătoria ei, care a avut loc în 1931, i-a intensificat dragostea de ţară şi popor - pe care nu-i considera supuşii ei, ci prietenii ei.

Pe când era adolescentă, Ileana a fost aleasă preşedintă a Asociaţiei Tinerelor Femei Creştine şi şi-a dedicat o mare parte a timpului călătoriilor prin diferite oraşe ale ţării, unde ţinea conferinţe şi desfăşura activităţile necesare bunului mers al asociaţiei pe teritoriul României. Pe deasupra, aşa cum îi scria fratelui ei, Carol, în luna iunie 1928:

„Cu nişte bani de la mai mulţi oameni cumsecade şi cu banii mei, am construit o casă minunată pentru Asociaţia Tinerelor Creştine, pe un teren pe care ni l-a dat mama. Construită cu bun gust, casa este dotată cu toate utilităţile moderne şi avem loc aici pentru patruzeci de fete".

Principesa îşi petrecea majoritatea timpului liber la Balcic, alături de mama sa; pictau, sculptau şi se ocupau împreună de grădinărit. Pasiunea ei pentru mare şi navigaţie se intensificase de-a lungul anilor, iar la Balcic avea libertatea să şi-o cultive - după cum îi scria ea Principelui Carol în aceeaşi scrisoare din iunie 1928:

„În ceea ce mă priveşte, sunt extraordinar de fericită, pentru că am acum un mic iaht, în greutate de 12 tone, cu motor şi vâsle, căruia îi zic «Isprava». Îmi petrec tot timpul pe iaht, care este raiul meu. Dragostea mea pentru mare creşte necontenit. Am studiat tainele navigaţiei toată iarna cu căpitanul-comandor Pais, un profesor excelent şi un om de mare încredere. Primăvara viitoare intenţionez să depun cerere pentru a obţine brevetul de căpitan de navigaţie".

Mai târziu scria că şi-a îndeplinit acest deziderat izvorât nu numai din pasiunea ei pentru iahting, ci şi din dorinţa de a dovedi ce poate, pentru că nimeni n-o lua în serios până nu a trecut cu succes examenele cerute de obţinerea brevetului de căpitan de cursă lungă. Toţi presupuneau că se juca de-a navigaţia, ceea ce era profund neadevărat, pentru că, aşa cum îi spunea mamei sale, ea ar fi optat pentru o carieră navală dacă nu s-ar fi născut într-o familie care nu-i permitea libertatea de a face această alegere.

Domniţa Ileana nici nu se gândea că, în anii 1920, nu existau femei-ofiţeri navali sau că, fiind femeie, n-avea cum să-şi împlinească o astfel de năzuinţă. Oricum, dac-ar fi luat o asemenea decizie şi, bineînţeles, dacă materializarea ei ar fi fost posibilă, principesa ar fi intrat în istorie drept prima femeie-ofiţer a Forţelor Navale Române. Pentru ea, convenţionalismul n-avea o importanţă prea mare.

După ce şi-a luat cu succes examenele cerute pentru obţinerea brevetului de căpitan de cursă lungă, în anii următori a petrecut ore întregi „în mijlocul valurilor, la cârma micului iaht... Velele se desfăceau larg în vânt, asemenea aripilor pescăruşilor celor mari" - îi scria ea mamei sale, care o urmărea cu privirile de pe terasa Castelului de la Balcic.

Tot aici a debutat şi artrita principesei. A plonjat în apa caldă a mării pentru a înota după o zi de navigat, dar, din pricina săriturii greşite pe care-a făcut-o, valurile au izbit-o puternic de o latură a iahtului. Echipajul iahtului, format din marinari din Marina Română, au tras-o repede înapoi pe iaht şi s-au asigurat că nu păţise nimic grav.

Adevărul era însă că problemele pe care urma să le aibă cu coloana vertebrală în a doua parte a vieţii îşi aveau obârşia într-o combinaţie de efecte negative ale acestui accident nefericit, ale deficienţei de calciu şi de alte vitamine de care fusese lipsită în timpul războiului şi ale scoliozei de care suferea de când se născuse.

În 1929, Domniţa Ileana împlinea douăzeci de ani. Se afla în pragul unui nou deceniu şi avea în faţă o viaţă care promitea să fie fericită şi plină de reuşite. Dar, asemenea tuturor oamenilor, o aştepta un viitor alcătuit şi din bucurii şi din necazuri, care urmau să se ivească în cele mai imprevizibile momente şi în cele mai surprinzătoare locuri.

9. Dragoste şi căsătorie

Luaţi femei şi naşteţi fii şi fiice! Fiilor voştri luaţi-le soţii, iar pe fiicele voastre măritaţi-le, ca să nască fii şi fiice, şi nu vă împuţinaţi acolo, ci înmulţiţi-vă! (Ieremia 29, 6)

Anul 1929. Frumoasă, distinsă, Principesa Ileana avea „cel mai frumos" trup din România, după părerea directorului Academiei Naţionale de Educaţie Fizică. Pe lângă celelalte sporturi pe care le iubise dintotdeauna - navigaţia, înotul şi călăria, îi făcea multă plăcere să joace tenis şi să schieze. Avea o siluetă zveltă, iar activităţile sportive o menţineau în formă. Era înaltă, avea 1,70 metri, şi mergea cu graţia unei balerine. Ochii ei albaştri-cenuşii îi încadrau figura ovală şi forma încântătoare a capului.

Nu numai directorul Academiei Naţionale de Educaţie Fizică îi observase silueta frumoasă şi personalitatea caldă şi plină de farmec. La cei douăzeci de ani ai săi, Principesa Ileana era o tânără deosebit de admirată, iar numele ei apărea alături de numele celor mai eligibili celibatari din Europa, printre care se numărau Prinţul de Wales şi Regele Bulgariei. Ea însă nu era genul de femeie care să dorească să roiască bărbaţii în jurul ei. Dragostea era o problemă serioasă şi nu avea de gând să-şi dăruiască inima cu uşurinţă. A avut întâlniri cu mai mulţi prinţi eligibili, inclusiv cu Infantele Don Alfonso al Spaniei, Principe de Asturia, moştenitorul Tronului Spaniei, pe care l-a întâlnit în anul 1929, pe când îşi vizita mătuşa, pe Bee, sora Reginei Maria, care locuia în Spania. Don Alfonso, deşi bolnav de hemofilie, s-a îndrăgostit de ea pe loc şi a cerut-o imediat în căsătorie. Ileana, care avea o fire milostivă şi fusese crescută să-i sprijine pe defavorizaţii soartei şi să aibă grijă de ei, a fost înclinată să-i accepte cererea, dar Regina Maria, care

fusese prevenită de sora ei în legătură cu desfrânatul tată al lui Don Alfonso, a convins-o pe Ileana că ar face o greşeală căsătorindu-se cu el.

Când principesa a împlinit douăzeci şi unu de ani, mama sa a organizat o petrecere-bal mascat pentru fiica ei, care a fost cucerită de unul dintre invitaţi; blond, chipeş, cu ochi albaştri încadraţi de gene negre şi cu un zâmbet luminos, era fiul unei bune prietene a reginei, Daisy Pless, şi îl chema Alexander (Lexel) Pless. Bineînţeles, s-a îndrăgostit şi el de frumoasa principesă. Un timp au fost mereu împreună, chiar inseparabili, pentru ca la începutul lunii februarie să-şi anunţe logodna, iar în luna iunie, căsătoria.

La sfârşitul lunii februarie însă, guvernul român a anulat logodna pe neaşteptate. La vârsta de optsprezece ani, Lexel fusese acuzat de a fi fost implicat într-o relaţie homosexuală. Deşi nu se dovedise nimic, acuzaţia în sine ar fi provocat un mare scandal dacă ar fi devenit publică. Totuşi, la scurt timp după anularea oficială a logodnei, un membru al personalului Palatului a divulgat presei adevăratul motiv al anulării logodnei.

Ileana a fost distrusă sufleteşte. Era cu adevărat profund îndrăgostită şi nu se simţea în stare să facă faţă dezlănţuirii controverselor generate de ştirea respectivă. Până şi publicaţiile respectabile, precum revista Time, şi-au informat cititorii nu numai despre desfacerea logodnei princiare, ci şi despre amănuntele „picante” ale acesteia. Pentru a o ocroti pe principesă de ziarişti şi de curiozitatea patologică a oamenilor, Regina Maria a plecat cu ea în Egipt.

Copleşitoarea durere sufletească a principesei a persistat şi în Egipt, mai ales că Lexel, care era şi el foarte necăjit de cele întâmplate, a plecat după ea în Egipt. Cu ajutorul unui prieten, i-a scris fostei sale logodnice un bilet de dragoste în care-şi declara devotamentul faţă de ea şi o implora să se răzgândească în privinţa despărţirii lor. Apoi a ascuns biletul într-un buchet de flori, pe care prietenul lui i l-a oferit principesei cu prilejul

unei întâlniri „întâmplătoare” pe străzile Alexandriei. Numai că decizia nu-i aparţinuse Ilenei, guvernul fusese cel care-i impusese ruptura, iar ea a trebuit să se conformeze, pentru că aşa prevedeau îndatoririle ei princiare.

Necazurile Ilenei nu erau însă doar de ordin sentimental. În luna iunie, când nici regina, nici principesa nu se aflau în România, Principele Carol a sosit pe neaşteptate cu avionul la Bucureşti şi a demarat procedurile de preluare a conducerii ţării, informându-i pe fratele lui, Principele Nicolae, şi pe primul-ministru, care-i negociaseră întoarcerea în ţară ca Principe-Regent al fiului său, Mihai, în vârstă de nouă ani, că se răzgândise în privinţa acordului încheiat anterior şi că nu avea de gând să fie subordonat fiului său. Dorea să se urce el însuşi pe Tronul României.

Exerciții de imaginație

- Ce fac eu ca Rege mă priveşte, Ileana. Nu-mi spune tu mie cum să-mi conduc ţara.

Ileana stătea în picioare lângă biroul fratelui ei, Regele Carol al II-lea, cu pumnii încleştaţi şi buzele strânse. Trăgea adânc aer în piept, sperând să se calmeze suficient pentru a putea să-i răspundă raţional, în loc să ţipe la el, aşa cum simţea nevoia să facă.

- Nu-ţi spun eu ţie cum să conduci ţara, dar nici nu pot să stau deoparte şi să nu zic nimic. Te porţi groaznic cu mama şi cu Sitta [Regina Elena, soţia lui, de care divorţase]! Lucrurile pe care le-ai afirmat despre fosta ta soţie sunt groaznice! Ea este mama moştenitorului tău la tron, ea e prima doamnă a ţării şi tu ceri să i se dea portretul

jos din toate locurile publice? De ce îi ponegreşti numele?

- Dar ea ce mi-a făcut mie? Ea nu mi-a ponegrit numele? Ba a făcut chiar mai multe decât i-am făcut eu, a zis că-s un aventurier, un psihopat, un soţ crud, lipsit de suflet, un Don Juan, un socialist pe care-l interesează mai mult puterea conferită de Tronul Regal decât ceea ce reprezintă acesta. Iar eu să n-o pedepsesc pe ea pentru lipsa ei de lealitate (loialitate, cinste)?

Carol îşi privea sora uimit.

- Şi tu, sora mea, te uneşti cu ea împotriva propriului tău frate? După toţi anii petrecuţi împreună şi după tot ce ne leagă? După toată apropierea dintre noi?

Ileana îşi flutură mâna, înlăturându-i acuzaţia.

- Tocmai apropierea dintre noi mă determină să-ţi vorbesc acum! Ştiu ce poţi face, te cunosc, ştiu unde poţi ajunge atunci când îţi pui ceva în minte. Acum însă, ce altceva faci decât să-i răneşti pe cei pe care-i iubeşti cel mai mult, pe cei care-ţi doresc tot binele din lume, Carol, şi care vor ca tu să fii un rege aşa cum a fost tata! Tu singur ţi-ai făcut-o, cu mâna ta! Sitta n-a spus şi nu spune nimic despre tine în public - nici acum, nici înainte de divorţul vostru. Reputaţia pe care o ai în prezent e rezultatul propriilor tale fapte. Oricum, nimic nu-ţi poate scuza comportamentul faţă de mama, să ştii. I-ai luat toţi banii, ai înconjurat-o de spioni şi de trădători, ai izolat-o de Barbu, deşi ştiai cât de mult se bizuie pe el! Ea totdeauna te-a sprijinit, te-a încurajat...

- Da, sigur, mama m-a încurajat, Ileana, mereu m-a încurajat, mai ales atunci când spunea că nu sunt un bărbat adevărat! M-a obligat să renunţ la Zizi. M-a făcut să-l reneg pe fiul meu Mircea. Grozav m-a „încurajat", n-am ce zice... M-a detestat dintotdeauna, a vrut mereu să mă transforme în ceva ce eu nu sunt, şi astea sunt roadele pe care le culege pentru felul în care s-a purtat cu mine de-a lungul anilor!

Ileana se învârteşte prin birou, iar apoi merge cu paşi mărunţi spre fereastră.

- Ce faci tu nu e bine, e un act dezonorant, un act de laşitate!

- Dezonorant?!

Vocea Regelui Carol, deja ridicată, devine şi mai iritată pe măsură ce-şi pierde complet cumpătul. Traversează încăperea şi o apucă pe Ileana de braţ, scuturând-o furios:

- Îndrăzneşti să-i spui regelui tău că face lucruri dezonorante? Las' că ţi-arăt eu ţie!

Apoi îi dă drumul atât de brusc, încât ea se clatină pe picioare, în timp ce el continuă să ţipe:

- Crezi că poţi veni aici aşa, când pofteşti, să-l mustri pe regele tău? Ieşi afară, nu vreau să te mai văd! Nu voi permite nimănui, nici ţie, nici altcuiva, să-mi spună cum să conduc ţara sau ce e onorabil şi ce-i dezonorant să fac. Să pleci imediat din Asociaţia Ghidelor! Eu, Regele, îţi poruncesc! Te demit din funcţia de conducere pe care o ai la ATFC şi-ţi interzic să-i mai vizitezi pe membrii asociaţiei! Piei din faţa ochilor mei, fată bătrână habotnică şi veştejită ce eşti!

Ileana se îndreaptă spre uşă, împiedicându-se, se propteşte în uşă, forţându-se s-o deschidă şi fuge de-a lungul coridorului, în timp ce insultele veninoase ale lui Carol se aud în urma ei! Ajunge în apartamentul ei, unde intră, trântind uşa, şi începe să plângă de spaimă şi supărare.

Ultima lovitură a venit la sfârşitul lunii august, când Ileana a aflat că Elena Lupescu, amanta lui Carol, se întorsese în România şi locuia, în secret, în Palatul Regal.

În luna martie 1931, pentru a se elibera de tensiunea care creştea necontenit şi

de izolarea în care trăia, Domnița Ileana a plecat în Germania, să viziteze familia tatălui ei. Acolo şi-a reînnoit cunoştinţele făcute înainte, inclusiv pe cea cu Arhiducele Anton Habsburg de Austria. Anton nu era acolo dintr-o simplă coincidenţă. Regele Carol al II-lea le ceruse rudelor din Germania să-l invite pe arhiduce la ei, sperând ca Anton şi Ileana să se simtă atraşi unul de celălalt şi să se căsătorească. Dacă i s-ar fi împlinit dorinţa, mai mult ca sigur că sora lui ar fi locuit în afara României, iar atenţia publică s-ar fi îndreptat doar asupra lui.

Domniţa Ileana îl întâlnise pe Arhiducele Anton Habsburg de Austria prima dată în anul 1929, în timpul vizitei pe care o făcuse mătuşii sale, Bee, în Spania. Tatăl lui Anton era nepotul împăratului Franz Iosif, iar mama sa era spaniolă, provenind din familia Bourbonilor, cu o ascendenţă familială la fel de faimoasă ca şi cea a Principesei Ileana.

Deşi proveneau din Familia Regală austriacă, Arhiducele Anton şi familia lui erau apatrizi: expulzaţi din Austria în 1918, când ţara lor devenise republică, cetăţenia, proprietăţile arabile şi veniturile le fuseseră luate în mod samavolnic. Cu studii de inginer şi pilot, Arhiducele Anton lucra la o staţie de benzină când a cunoscut-o pe Principesa Ileana şi conducea avioane în zboruri de divertisment, pentru a câştiga un ban în plus.

De data aceasta, Domniţa Ileana nu avea lângă ea un principe spaniol pasionat şi bolnăvicios, ci un altfel de om. Cei doi au descoperit că erau compatibili: „avem multe lucruri în comun; ne plac zborurile cu avionul şi ne înţelegem foarte bine” - îşi amintea ea mai târziu.

Se înţelegeau atât de bine încât, la 20 aprilie 1931, Ileana îi scria fratelui ei, Regele Carol al II-lea: „Simt cu adevărat că am găsit bărbatul care mă va face fericită. Sigur, viitorul se află în mâinile lui Dumnezeu, dar, având încredere în El, gândesc că Anton este omul lângă care voi putea să înfrunt viaţa fără frică şi că voi descoperi în el partenerul şi sprijinul de care am atâta nevoie”.

Fericit, Carol şi-a dat acordul pentru logodnă, iar căsătoria a fost stabilită pentru luna iulie.

La sfârşitul lunii iunie, Ileana a avut o întrevedere cu Monseniorul Vladimir Ghica, reprezentantul oficial al bisericii romano-catolice, care a informat-o că papa a refuzat cererea ei de a se căsători şi în rit ortodox, şi în rit catolic. „M-a întristat profund această ştire", i-a scris ea Regelui Carol. „Dintotdeauna am perceput spiritul Ţării Româneşti prin Biserică. Mă doare sufletul la gândul că voi pleca de aici [...] fără binecuvântarea Bisericii în care am fost botezată, crescută şi învăţată să-mi exprim gândurile".

Prin intermediul Prinţului Vladimir Ghica, Regele Carol a propus ca Ileana să primească Sfânta Euharistie în dimineaţa premergătoare oficierii căsătoriei. Ea a consimţit, cu condiţia să fie şi fratele ei prezent la Sfânta Liturghie. A fost ultima dată când principesa s-a întâlnit cu fratele ei în duhul afecţiunii şi al iubirii fraterne.

Ziua de 24 iulie 1931, o zi înnorată chiar din zori, prevestind ploaie, a fost ziua când, în Marea Sală a Castelului Peleş din Sinaia, a avut loc căsătoria civilă a Principesei Ileana cu Arhiducele Anton Habsburg de Austria. Chipul principesei strălucea ca un soare.

Mireasa purta o rochie lungă de mătase albă, brodată, cu o trenă care atârna pe o suprafaţă destul de întinsă. Rochia, care îi scotea în evidenţă silueta, avea un decolteu în formă de V, înconjurat de un şal mic, în chip de guler. Voalul era din tul alb; deasupra lui, tradiţionala beteală românească, frumos împletită, care-i cădea pe umeri ca o revărsare aurie.

Căsătoria şi recepţia au fost cele mai luminoase petreceri trăite de Familia Regală în acel an, iar darurile de nuntă, la fel de minunate: darul cel mai drag, cel mai iubit, a venit din partea reginei-mame Maria. Printre bijuteriile pe care unchiul Joe le adusese înapoi din Rusia în 1918, se afla o tiară (coroană) confecţionată din diamante şi

safire, pe care Regina Maria o moştenise de la mama sa, Maria Alexandrovna. Diadema fusese confecţionată pentru stră-străbunica Ilenei, Prinţesa Carlota a Prusiei, şi dăruită acesteia de către soţul ei, Ţarul Nicolae I, în anul 1825. Semăna mai mult cu o coroană decât cu o diademă. Era încrustată cu diamante şi safire de mărimea unui ceas de buzunar.

În ziua care a urmat căsătoriei civile, a avut loc un dineu de gală la Castelul Peleş, la care au participat 600 de invitaţi, iar a doua zi Ileana şi Anton au fost cununaţi religios de către Arhiepiscopul Alexandru Cisar şi Monseniorul Vladimir Ghica, în cadrul unei ceremonii catolice.

10. Bucurie şi întristare

Cum să cântăm cântarea Domnului în pământ străin? (Psalmul 136, 4)

Exerciții de imaginație

În stare de şoc, Principesa Ileana se uită lung la fratele ei, Regele Carol:

- Nu se poate să vorbeşti serios!

Respirând cu greutate, se lăsă să cadă pe scaunul aflat în spatele ei.

Carol dă afirmativ din cap:

- Regret, dar aşa trebuie să fie. Înţelegi, asta-i datoria, aşa-i politica, Ileana. Dintre toţi oamenii, nu se poate ca tu să nu înţelegi ce înseamnă să-ţi faci datoria, sunt sigur de asta.

- Dar să nu trăiesc aici? Aici sunt acasă! Am trăit în România toată viaţa mea. Sunt româncă.

Ileana bâjbâie în jurul ei până găseşte mâna lui Anton, pe care o apucă strâns. Cum să poată trăi în altă parte? se gândeşte ea. Asta este casa ei, locul căruia-i aparţine. I se învârteşte mintea de uimire şi se uită la Anton, care are întipărită pe chip o expresie la

fel de uluită.

- Carol, dar de ce aceasta? îl întrebă ea cu o anumită inflexiune în voce. Ţara asta este casa mea, poporul reprezintă familia mea, în aceeaşi măsură în care voi, tu şi mama, sunteţi familia mea! Cum să pot trăi fără poporul meu?

Îşi întoarse capul într-o parte, înnăbuşindu-şi un suspin.

- N-are rost să intrăm în amănunte, sunt mult prea plictisitoare, îi răspunde Regele Carol. Conjunctura politică de aici este instabilă. Consiliul de Regenţă al lui Mihai n-a făcut absolut nimic: au lăsat toţi ţara într-un hal fără de hal. Dacă Anton ar locui aici, mai ales în Transilvania, aşa cum am discutat, ar însemna un dezastru.

- Nu înţeleg, ripostă Anton, strângând uşor mâna Ilenei. Ce am eu de-a face cu Consiliul de Regenţă şi cu haosul pe care l-au lăsat ei în urma lor?

- Nu vreau s-o iei ca pe o ofensă, Anton, dar tu faci parte din familia Habsburgilor, şi Habsburgii...

Carol îşi ridică mâinile, iar apoi îşi plesni coapsele cu palmele, pentru a accentua ce spunea:

- Cum să-ţi explic fără să te jignesc? Nu se poate, aşa că o să fiu direct şi te rog să ierţi orice ofensă pe care ţi-o voi pricinui. Transilvania a fost călcată în picioare de către Austria foarte mult timp, localnicii au fost maltrataţi în multe rânduri, iar, pentru ei, membrii familiei Habsburg reprezintă Austria. Românii transilvăneni nu ar accepta ca un membru al familiei Habsburg să locuiască acolo, căsătorit cu fiica preferată a ţării lor. Îmi pare rău, dar e vorba despre o situaţie care nu depinde de mine, să ştii. Dac-ar depinde de mine, eu v-aş da un loc care să fie numai al vostru. Dar aşa, în împrejurările grele în care se află ţara, rămânerea voastră în România ar fi o acţiune care ar putea duce la căderea guvernului.

Ileana îşi mobiliză toate puterile: atâtea, cât şi Anton încearcă să-l convingă pe

rege să se răzgândească, dar pe el nu-l poate clinti nimeni şi nimic. El o ţine pe-a lui: Ileana şi Anton nu pot trăi în România, şi cu asta s-a terminat discuţia. Argumentele lor sunt înlăturate cu cerbicie. Carol continuă să susţină că prezenţa Arhiducelui Anton în ţară ar provoca prăbuşirea guvernului sau ar putea chiar instiga la o revoluţie.

- Dar unde să locuim? întrebă Ileana în cele din urmă. Intenţionam să locuim în ţară, ne gândisem să stăm la Castelul Bran. Acum ce-o să facem ?

- Dar nu vă cer să plecaţi imediat din ţară, protestă Carol, bătând-o uşor pe umăr. Doar nu sunt un monstru. Nu trebuie să vă faceţi bagajele şi să părăsiţi ţara chiar în clipa asta. Eu sunt un om generos. Mă jigneşti, surioară, dacă crezi că te-aş alunga aşa, ca pe o cerşetoare! Facem parte din aceeaşi familie, eu sunt generos cu familia mea.

Ileana, rănită şi furioasă, îl trage de mână pe Anton, care înclină capul. Fac amândoi o plecăciune şi ies din birou.

❁

Cu toate că situaţia politică a ţării era într-adevăr destul de instabilă, vinovaţii nu erau nici pe departe membrii familiei Arhiducelui Anton, aşa cum afirmase Regele Carol. Afirmaţiile lui făceau parte din planul pe care-l făcuse pentru a o despărţi pe Ileana şi de ţară, şi de regina-mamă. Trimisese instrucţiuni până şi ambasadelor şi legaţiilor române din Germania şi Austria să nu-i primească pe Ileana şi pe Anton, nici să le înlesnească vreun demers, deşi, bineînţeles, nu-i spusese nimic Ilenei în acest sens.

Regele Carol acţiona astfel din cauza geloziei. Atât Principesa Ileana, cât şi Regina Maria erau foarte îndrăgite în România, de la cel mai înalt demnitar până la cel mai umil sătean.

În ciuda faptului că întoarcerea din Franţa a lui Carol fusese salutată de mulţimi de oameni la fel de numeroase ca atunci când părinţii lui reveniseră în Bucureşti de la Iaşi, la sfârşitul Primului Război Mondial, şi în ciuda faptului că fusese ovaţionat timp de cincisprezece minute cu prilejul primului său discurs în calitate de rege, Carol al II-lea nu dorea să împartă luminile rampei cu nimeni. Convins că nimeni nu trebuia să fie mai admirat decât el, lua măsuri pentru a se asigura că nimic nu va schimba lucrurile. Refuzându-le Ilenei şi lui Anton permisiunea de a locui în România, nu numai că-şi rezerva lui însuşi, în exclusivitate, atenţia şi afecţiunea poporului român, dar intervenea şi în relaţia dintre Principesa Ileana şi Regina Maria, despărţindu-le şi lipsindu-le de sprijinul afectiv pe care şi-l acordau una alteia.

Principesa Ileana nu i se putea împotrivi - el era regele ţării şi ea îi datora supunere, însă acest moment a marcat ruptura definitivă dintre ea şi fratele ei. A continuat să-i scrie, a rămas politicoasă în relaţiile cu el, şi-a îndeplinit obligaţiile pe care le are o soră faţă de fratele ei şi un supus faţă de monarhul ţării sale, dar n-a mai avut niciodată încredere în el, nici nu i s-a mai confesat, aşa cum făcuse în trecut.

Ca şi în toate celelalte circumstanţe ale vieţii ei, Ileana s-a concentrat asupra părţii pline a paharului. Era profund îndrăgostită de Anton, ceea ce constituia o sursă de bucurie adâncă şi statornică. Avea o credinţă puternică; se căsătorise în Biserica Catolică, dar continua să trăiască în duhul Ortodoxiei.

Ileana şi Anton şi-au petrecut luna de miere la Castelul Bran, iar în septembrie au plecat la Munchen, unde au închiriat o casă de la mătuşa Bee. Fericită, Ileana s-a ocupat cu entuziasm de mobilarea şi înfrumuseţarea noului ei cămin.

„Pot spune acum că am o casă” - îi scria ea unei prietene, Natalia Slivici, în octombrie 1931 - „mai lipsesc doar câteva lustre şi alte câteva mărunţişuri. Este teribil de plăcut, mă simt atât de bine aici [...], totul este plin de iubire şi fericire; nici n-aş fi crezut că e posibil să se simtă cineva atât de mulţumit cum mă simt eu”.

În primăvara următoare, Ileana a descoperit că este însărcinată. Desi n-a fost o sarcină uşoară şi s-a simțit rău în cea mai mare parte a timpului, era profund fericită că urma să aibă un copil. În vara anului 1932, la mai puţin de un an după mutarea lor la Munchen, Anton a obţinut permisiunea de a se întoarce în Austria, deşi cetăţenia austriacă îi era încă refuzată. Au găsit o casă în Modling, la sud de Viena, şi au închiriat-o.

Cea mai mare dorinţă a principesei era să se întoarcă în România şi să nască primul ei copil pe pământ românesc; urma să nască în august. Răspunsul Regelui Carol la această rugăminte a ei a fost însă clar explicat într-o scrisoare a Ilenei, din luna iulie, adresată unei vechi şi bune prietene, doamna Taşca:

„Îţi scriu cu multă mâhnire şi durere în suflet. Se pare că guvernul român a decis că, dacă eu aş da naştere copilului în ţara mea, acest fapt ar reprezenta un pericol pentru stat şi pentru şansele lor de a fi realeşi, aşa că porţile ţării mele sunt ferecate pentru mine, ca şi pentru un duşman, şi trebuie să rămân printre străini [sublinierea îi aparţine Principesei Ileana]. [...] E un lucru atât de urât, groaznic de urât, şi mă doare, mă doare până în adâncul sufletului şi nu ştiu cum să fac faţă unei asemenea dizgraţii".

Aceasta nu a fost singura insultă pe care i-a adus-o „guvernul", adică Regele Carol, care devenise un veritabil dictator. În acel an se împlineau cinci ani de la moartea tatălui lor, Regele Ferdinand, şi principesa dorea să participe la parastas. I-a scris fratelui ei, cerându-i permisiunea de a veni în ţară, dar el a fost de neclintit. Nu avea voie să participe la parastasul tatălui lor, nu avea voie să nască în ţară, nu şi nu şi nu!

În luna august 1932, cu puţin timp înainte de naşterea pruncului, Principesa Ileana acceptase situaţia şi venise cu un plan alternativ. Regina Maria urma să vină la Modling, să-i fie alături, aşa că hotărâseră împreună că-i va aduce un vas de lut, în care se afla pământ din România. Pe 12 august au început durerile naşterii, iar regina-mamă a aşezat vasul sub patul pe care se afla Ileana. A fost o naştere grea, care a durat mult, dar după trei zile a venit pe lume, „pe pământ românesc", Ştefan Habsburg, Arhiduce de

Austria.

Bucuria Ilenei la naşterea primului ei fiu a fost intensificată nu numai de prezenţa mamei ei, dar şi de faptul că, în Austria, aflându-se despre cruzimea Regelui Carol al II-lea, naşterea micuţului arhiduce a fost salutată de salve de tun şi clopote bisericeşti, deşi, asemenea tatălui său, Ştefan era şi el, în mod oficial, un apatrid. Regelui Carol i-a fost ruşine de atitudinea lui când a aflat de reacţia Austriei la naşterea nepotului său şi a invitat-o pe sora lui în România pentru câteva săptămâni.

În ziua de 18 decembrie a anului următor, 1933, lui Ştefan i-a urmat o soră, tot apatridă, Maria Ileana (Minola), care s-a născut în aceleaşi condiţii ca şi fratele ei, cu vasul de lut cu pământ adus din ţară aşezat sub patul travaliului mamei.

Întocmai tuturor părinţilor tineri, Ileana şi Anton doreau să aibă o căsuţă la ţară, ca să aibă copiii lor un loc unde să alerge şi să se joace în siguranţă. În 1934 au cumpărat un castel vechi, dărăpănat, plin de gunoaie, pe punctul de a se surpa, şi şapte hectare de teren, la aproape 48 km de Viena, într-un mic sat, care se numea Sonnberg.

Castelul Sonnberg era o clădire de basm. Cea mai bună descriere ne este oferită de cumnata Ilenei: „În mijloc e o fântână; în jurul fântânii se află castelul; în jurul castelului e o insulă; în jurul insulei se află un şanţ cu apă: în jurul şanţului e un parc, iar în jurul parcului curge un râu”.

Arhiducele Anton a supravegheat lucrările de renovare a castelului; deseori soluţiile lui inventive le înlesneau echipelor de muncitori realizarea dorinţelor celor doi soţi, după ce contractorii afirmaseră că lucrul respectiv nu se putea face...

Familia s-a mutat în castel înainte de încheierea lucrărilor de renovare, iar binecuvântarea tradiţională a avut loc printre fire electrice şi praf de mortar, în încăperi luminate doar pe jumătate.

11. Viața de familie

Femeia ta, ca o vie roditoare, în laturile casei tale; fiii tăi, ca nişte vlăstare tinere de măslin, împrejurul mesei tale. (Psalmul 127, 3)

Să ne mai mirăm că Ileana refuza să trăiască potrivit uzanţelor tipice titlului de „arhiducesă", pe care-l avea după căsătorie, acum, când o cunoaştem mai bine? Cu toate că angajase o bucătăreasă, menajere şi spălătorese din satul Sonnberg, ea luase această decizie numai pentru a-şi proteja familia şi personalul de serviciu de propria ei ignoranţă şi incompetenţă.

Educaţia de principesă îi răpise posibilitatea de a învăţa să se ocupe de gospodărie şi să se iniţieze în arta culinară, asemenea majorităţii femeilor. Timpul ei fusese dedicat dobândirii altor deprinderi: de a susţine conferinţe, de a conduce organizaţii de tineret, de a se specializa ca asistentă medicală. „Ar fi fost un egoism din partea mea să-mi ocup timpul care aparţinea ţării mele pentru a învăţa să fac lucrurile pe care alţii le pot face atât de bine şi de eficient", îi scria ea unei prietene.

Produsele alimentare de bază erau cultivate în grădina lor. Ileana a pătruns în tainele vieţii de fermier cu energie şi entuziasm. Supraveghea stupii, învăţa să tundă oile, torcea lâna pe care-o tunsese şi tricota ciorapi şi pulovere pentru familia ei, cosea articole de îmbrăcăminte şi organiza proiecte de artă decorativă pentru castel, negocia închirierea unor porţiuni de teren fermierilor locali, cultiva recolte întregi de cartofi, grâu şi porumb. În plus, cosea şi organiza proiecte de artă decorativă, care urmau să se desfăşoare în Castelul Sonnberg.

Deşi nu avea voie să locuiască în România sau s-o viziteze ori de câte ori voia, principesa avea ocazia de a se bucura de prezenţa mamei ei la Sonnberg. Cu prilejul naşterii următorului copil, Alexandra (Sandi), în mai 1935 (născută şi ea „pe pământ românesc", ca şi ceilalţi doi fraţi ai ei), Regina Maria a venit din nou la Sonnberg. Vizitele reginei-mame erau atât de frecvente, încât Ileana şi Anton îi rezervaseră un şir de camere care erau numai ale ei.

Pentru Ileana, satul Sonnberg devenise un fel de substitut pentru ţara ei, din care fusese alungată, şi un mod de a-şi continua ocupaţiile caritabile, pe care le îndrăgea. Astfel, a deschis un mic dispensar în sat şi a înfiinţat o filială a Asociaţiei Ghidelor. Într-una din camerele de la parterul castelului, funcţiona o cantină pentru săraci, pentru care principesa a angajat o bucătăreasă mai în vârstă care să se ocupe de pregătirea meselor. Păşind pe urmele mamei sale, Ileana îşi mobiliza copiii, atribuindu-le, de micuţi, diferite sarcini. De exemplu, le încredinţa o tavă pe care trebuiau s-o ducă dintr-un loc într-altul, şi ei o duceau, plini de importanţă, deşi de-abia învăţaseră să meargă!

Locuitorii din sat şi personalul de serviciu se alăturau familiei când aveau loc festivităţi legate de patinaj, sărbători de tot felul şi tradiţionala petrecere de Crăciun. Arhiducele Anton, unul dintre fraţii lui sau un alt oaspete de gen masculin interpretau de obicei rolul lui Moş Crăciun, împărţind tuturor dulciuri şi mici daruri pregătite şi ambalate de arhiducesă.

Vizitele pe care le făceau celor nouă fraţi şi surori ale lui Anton erau frecvente, iar aceştia veneau şi ei la castel, mai ales în perioada sărbătorilor, când reşedinţa Ilenei şi a lui Anton era plină de oaspeţi, prieteni, membri ai familiei, personal de serviciu - toţi foarte ocupaţi, dar dispuşi să lase totul deoparte pentru câteva momente de râsete şi amuzament.

În timpul verii, membrii familiei se suiau în avionul construit de Anton şi plecau la Lacul Worthsee, în sudul Germaniei, unde-şi petreceau vacanţele de vară.

Arhiducele avea autorizaţie de pilot, aşa că nu le era greu să zboare peste munţi, s-o viziteze pe sora Ilenei, Mignon, regina Serbiei, sau în Anglia, Germania ori Spania, unde atât Ileana, cât şi Anton, aveau rude apropiate.

Dar cele mai luminoase momente ale anilor petrecuţi de Ileana la Castelul Sonnberg au fost, fără doar şi poate, vizitele mamei sale. La fel de apropiată de ea cum fusese şi înainte de căsătorie, îngrijorată de neîncetatele persecuţii ale Regelui Carol faţă de mama sa, Principesa Ileana o aştepta mereu, ca şi restul familiei ei, cu nerăbdare.

La rândul ei, şi Regina Maria îşi făcea griji în privinţa fiicei sale. Se frământa în legătură cu sarcinile Ilenei şi cu naşterile ei, şi se întreba dacă nu-şi irosea viaţa. Dar principesa o liniştea mereu: „Mamă, eu am o scară de urcat, iar acum, după cum vezi, stau pe palier şi mă odihnesc!”. Simţea că nu sosise încă timpul marilor încercări, dar nu se îndoia că va veni şi vremea lor.

Peste toate şi întru toate, Ileana îşi păstra credinţa. Castelul primise binecuvântarea potrivit tradiţiei ortodoxe, adică i se făcuse o sfeştanie de către un preot, iar rugăciunile zilnice nu erau niciodată neglijate. Ileana avea colţul ei plin de icoane unde se ruga. Uneori, stătea în grădină şi visa: „Visul meu este să construiesc o mănăstire într-un loc minunat din munţi, unde să mă retrag mai târziu”. Pe copii îi creştea însă în credinţa catolică, aşa cum îi promisese soţului ei de la început.

Crăciunul anului 1936 a fost una dintre cele mai frumoase sărbători din viaţa principesei şi a familiei ei. Regina Maria, prezentă de sfintele sărbători ale Crăciunului, croşetase căciuliţe pentru copiii din sat. Au patinat cu toţii pe râu şi pe şanţul cu apă - Ştefan, în vârstă de patru ani şi jumătate, Minola, de trei ani, şi, în braţele mamei sale, bebeluşa Sandi, de un an şi şapte luni -, toţi bine înfofoliţi. A venit Moş Crăciun ca de obicei - şi fiecare zi a fost plină de alese binecuvântări. Poate amintirea luminoasă întipărită în sufletul principesei pentru care acel Crăciun a rămas cel mai frumos din viaţa ei se datora şi faptului că avea să fie ultimul interval de timp cu adevărat lipsit de griji,

neumbrit nici de teroare, nici de război, nici de exil.

Într-un fel, totuşi, sărbătoarea de Crăciun, deşi atât de plină de bucurii, era tensionată. Din nou însărcinată, Ileana aştepta al patrulea copil şi încerca să-şi ascundă sarcina faţă de mama sa. În mod normal, Ilenei i-ar fi fost foarte greu să-i ascundă ceva mamei sale, care avea un acut simţ de observaţie. Regina Maria şi-ar fi dat imediat seama, mai ales că Ileana avusese dificultăţi cu toate sarcinile şi naşterile anterioare, însă, de data aceasta, regina-mamă nu era în apele ei; principesa observă cu îngrijorare că mama sa părea obosită şi bolnavă.

La vremea respectivă, Ileana se consola cu gândul că starea reginei se datora mâhnirii şi pierderii suferite: murise Ducky, sora ei mult-iubită. De asemenea, se mai gândea principesa, viaţa mamei ei în România, sub stricta supraveghere a lui Carol, care-i controla fiecare mişcare, era extrem de încordată şi neplăcută.

În luna martie a anului următor îngrijorarea Ilenei s-a dovedit întemeiată. Regina Maria era grav bolnavă. Doctorii au decis, în cele din urmă, că suferea de ciroză. Cum aşa, îşi spunea Ileana, ce ridicol, mama sa suferea de o boală de care suferă alcoolicii, ea, care nu pusese în gură nici o picătură de alcool? În zilele noastre ne sunt cunoscute multe cauze care pot duce la această afecţiune a ficatului, care n-au nici o legătură cu băutura, dar în anii aceia medicii specialişti în stabilirea unui diagnostic nu le cunoşteau, aşa că originea cirozei Reginei Maria a rămas un mister nerezolvat.

Dezamăgirea Ilenei a fost şi mai mare, fiindcă nici la naşterea fiului ei Dominic (Niki), în vara anului 1937, nu a primit permisiunea fratelui ei de a naşte în România, iar Regina Maria era prea bolnavă pentru a putea veni s-o vadă. Venirea pe lume a celui de-a doilea fiu al lor a bucurat-o însă mult, iar cu mama sa a vorbit la telefon.

În lunile care-au urmat, starea sănătăţii reginei-mame s-a îmbunătăţit, dar apoi s-a agravat într-atât de mult, încât Regele Carol a fost de acord să fie transferată la un sanatoriu din Italia. În 1938, Principesa Ileana a vizitat-o la sanatoriu, lăsându-l pe Anton

acasă cu cei patru copii pentru câteva zile. Odată ajunsă acolo, nu mai ştia ce să facă din cauza neliniştii provocate de lipsa unui tratament adecvat pentru boala mamei sale.

În dimineaţa zilei de 12 martie 1938, mama şi fiica, ascultând împreună ştirile la radio, au încremenit la auzul veştii că forţele hitleriste tocmai intraseră în Austria. Ileana era acum disperată de grija copiilor ei şi chinuită de dorinţa de a se întoarce la Sonnberg pentru a-i putea ocroti.

12. Moarte şi distrugere

„Izvorul vieţii în mormânt se pune, şi scară către cer mormântul se face”. (Vecernie, Adormirea Maicii Domnului)

Regina Maria înţelese ce urma să se întâmple. Îi expedie imediat o telegramă lui Anton pentru a-l preveni de sosirea Ilenei, iar pe fiica ei o trimise la gară cu maşina pe care-o avea la dispoziţie, pentru a se urca în primul tren spre Viena.

Hărţuielile de care a avut parte principesa în timpul călătoriei, după traversarea graniţei cu Austria, aveau menirea de a o pregăti pentru anii grei care o aşteptau în regimul nazist instaurat în ţara ei de adopţie.

Trenul se oprise din nou. În mod normal dura aproape o zi pentru a ajunge de la graniţă la Viena, dar în acest stil de mers, în mijlocul haosului, al îmbulzelii şi incertitudinii generale, era bine dacă ajungeau în trei zile! Trenul de-abia se mişca şi, deşi toţi vorbeau despre „Anschluss” [Anexarea Austriei de către Germania, pusă la cale în 1938 de către partidele naţional-socialiste (naziste) din cele două ţări] , nimeni nu ştia ce înseamnă. La capătul vagonului, Ileana îl observă pe conductor discutând aprins cu nişte persoane, apoi dându-se înapoi, în timp ce mai mulţi tineri şi tinere se urcau cu forţa în tren.

„Suntem agenţii investigatori ai Fuhrerului”, au anunţat ei. „Vom chestiona pe cei pe care vom considera necesar să-i chestionăm, iar conductorul ne va arăta paşapoartele voastre. Dacă vom aprecia că nu sunteţi loiali Fiihrerului nostru, Reichului şi glorioşilor eliberatori ai Austriei, cu atât mai rău pentru voi. Vă vom convinge noi, să fiţi siguri de asta!”.

Conductorul, un bărbat mic de statură, cu mustaţa şi tâmplele încărunţite şi cu un aer patern, mergea înaintea lor cu paşi repezi, adunând toate paşapoartele şi privindu-le rapid. Observând că paşaportul Ilenei fusese eliberat de guvernul austriac cu numele ei de căsătorie, „Arhiducesa de Habsburg”, îi strecură paşaportul sub celelalte şi-i aruncă o privire plină de înţelegere, apoi o bătu uşor pe umăr.

Ilenei îi transpiraseră mâinile de emoţie. Cum să le facă faţă acestor bandiţi şi huligani de profesie? În mod cert, se gândea ea, va fi una dintre ţintele atacurilor lor, o vor considera o duşmancă a Reichului din cauza titlului ei princiar.

Grupul de „agenţi investigatori” se deplasa încet de-a lungul vagonului, verificând fiecare paşaport şi strigând cu voce tare numele de pe paşapoartele înmânate

lor de către conductor. Unul dintre călători, om de afaceri după costumul pe care-l purta şi părul bine îngrijit, refuză să răspundă unor întrebări mai personale. L-au tras de pe locul pe care stătea şi l-au îmbrâncit, dându-l jos din tren. Ileana auzi bufnituri, lovituri surde şi strigătele acelui domn, în timp ce câţiva dintre huligani îl împingeau spre uşă.

În cele din urmă, „agenţii" au plecat fără să mai ajungă s-o interogheze şi pe ea, aşa că principesa se relaxă în scaun, în timp ce trenul prindea încet viteză. Conductorul îi înapoie documentele de călătorie şi-o privi cu un zâmbet menit s-o liniştească. Reuşise cumva să ascundă paşaportul ei în grămada aceea de documente pe care le ţinuse în mână, aşa că huliganii Fuhrerului n-au aflat că Arhiducesa de Austria se afla în tren.

Profund recunoscătoare, dar în imposibilitate de a-şi exprima mulţumirile, de teamă să nu fie auzită de cineva, a călătorit în tăcere, dar plină de nelinişte, până la oprirea trenului în gara din Viena.

Anton o întâmpină la gară şi Ileana avu parte de un alt şoc când ajunse la maşina lor, înfăşurată de sus până jos într-un steag nazist. Îngrozită, îi ceru soţului ei să îndepărteze steagul de pe maşină, dar el îi spuse că nici o maşină nu avea voie să se deplaseze fără acel steag. Împotriva voinţei ei, Ileana se urcă în maşina care urma să-i ducă la Sonnberg. Pe drum, Anton i-a povestit experienţele prin care trecuse el între timp.

În ziua de 12 martie, cincizeci de indivizi din trupele naziste „de şoc" sosiseră la castel, suspicioşi şi foarte nervoşi. Fusese nevoie de tot tactul de care dispunea Anton pentru a-i împiedica să procedeze prosteşte. I-a mărturisit Ilenei că fuseseră momente când se temuse că se va ajunge Ia violenţe mari. La sosirea telegramei trimisă de Regina Maria, care-l anunţa să se ducă la gară s-o întâmpine pe Ileana, cei din trupele „de şoc" l-au suspectat că punea la cale o evadare. Cu farmecul lui aristocratic, Anton i-a convins că

soţia lui urma cu adevărat să sosească la Viena şi că el se ducea s-o întâmpine; nu plănuia nici unul dintre ei să fugă din Viena! În sfârşit, dându-şi seama că-i aveau ostatici pe cei patru copii ai lor, naziştii i-au dat voie lui Anton să meargă la gară, să-şi aducă soţia acasă.

Trupele germane „de şoc" au stat la Castelul Sonnberg timp de zece zile. Ileana realiză imediat că erau nişte neisprăviţi, o bandă de vagabonzi bătăuşi din Sonnberg şi din satele învecinate, aşa că se feri să intre în conflict cu ei.

În prima lună a ocupaţiei naziste, întregul castel a fost supus la frecvente şi neaşteptate percheziţii, efectuate când de trupele „de şoc", când de Gestapo. Simplul fapt că erau Habsburgi şi proveneau din Familii Regale reprezenta un motiv de hărţuire permanentă. Au învăţat însă să răspundă cu politeţe la toate întrebările şi să facă exact ceea ce li se cerea. Nu au protestat, nu au făcut nici o mişcare bruscă, nici chiar pentru a-şi salva vreun obiect de suflet pe care soldaţii îl aruncau pe jos atunci când scotoceau peste tot, sperând să găsească lucruri de valoare ascunse cine ştie unde. Le examinau toate actele, le citeau toate scrisorile, le analizau toate documentele financiare. Expedierea de bani în alte ţări sau primirea de scrisori în care se critica guvernul erau, sau puteau fi, interpretate drept acte de trădare.

În cele din urmă, familia a fost anunţată că percheziţiile au luat sfârşit, dar că vor fi cantonaţi câţiva soldaţi în Castelul Sonnberg.

De îndată ce lucrurile s-au mai liniştit, gândurile Ilenei s-au concentrat din nou asupra mamei ei. Deşi fusese mutată la o clinică specială din Dresda la jumătatea lunii mai, doctorii care-o îngrijeau îi spuseseră Ilenei că nu mai era nimic de făcut - nici un medic din lume n-o mai putea salva pe Regina Maria. Cel mai bine s-ar fi simţit acasă, în România.

Regina s-a întors în România în luna iulie. Cu inimile zdrobite de durere, îngrijoraţi din cauza instabilităţii politice din Austria, Ileana şi Anton şi-au amânat vacanţa lor obişnuită, pe care-o petreceau la Worthsee în fiecare vară.

Pe data de 18 iulie 1938, am primit un telefon prin care eram anunţată că mama era pe moarte. Aici, în Austria, dificultăţile politice, care erau pentru noi o sursă constantă de agravare, pe lângă îngrijorarea legată de starea mamei, continuau să ne asalteze din toate părţile. Vă puteţi închipui ce înseamnă primirea unui astfel de mesaj - poate aţi primit şi voi vreodată un mesaj similar. Deşi în Statele Unite nu-şi poate nimeni imagina că te-ai afla în imposibilitatea de a răspunde cuiva la un asemenea mesaj, totuşi exact asta era situaţia în care mă aflam eu atunci...

Noile paşapoarte germane nu ne fuseseră încă eliberate. Nu numai că nu puteam pleca din noul „Reich" fără paşapoarte, dar ar fi fost inutil să încercăm să trecem graniţa şi să călătorim prin Ungaria fără ele.

Cuprinsă de disperare, am declanşat cât mai multe acţiuni pe cât mai multe planuri. Îmi amintesc şi acum ultima întâmplare frenetică şi nefericită prin care am trecut. Funcţionarii consulatului maghiar din Viena fuseseră informaţi că vom sosi la ei pentru a obţine viză pe noile noastre paşapoarte. Au fost extraordinar de amabili şi ne-au promis să ne aştepte. În interiorul consulatului se afla un ofiţer pregătit să ne acorde vizele, însă la intrare era un portar care nu fusese anunţat de sosirea noastră, aşa că a refuzat să ne lase să intrăm.

- Consulatul este închis! ne informă el cu fermitate, închizându-ne uşa în nas.

M-a cuprins atunci timp de o clipă acea nebunească disperare tipică asupriţilor, a căror cruce este să fie călcaţi în picioare. Adunându-mi cu un ultim efort toate puterile, am apăsat pe sonerie fără oprire, până când portarul, peste măsură de iritat, a întredeschis uşa, pentru a mă ameninţa. Proptindu-mă în uşă, am împins-o cu putere, mi-

am aşezat piciorul şi braţul în crăpătura uşii, şi i-am spus, plină de hotărâre şi vehemenţă:

- Domnule, eu trebuie să intru în consulat!

Mânată de o forţă de nestăvilit, m-am trezit înăuntru, fără să ne dăm seama nici unul dintre noi doi, nici eu, nici el, cum de mă lăsase totuşi să intru! În scurt timp, aveam deja viza consulatului maghiar pe cele două paşapoarte.

Anton şi cu mine am plecat apoi cu maşina la drumul care urma să dureze 19 ore: am traversat Austria, Ungaria şi România. La graniţa cu România am ajuns a doua zi dis-de-dimineaţă şi i-am întrebat pe grăniceri dacă primiseră vreo veste de la Palatul Regal; răspunsul lor a fost negativ. Peste zece zile, la întoarcerea noastră în Austria, aceiaşi grăniceri mi-au cerut iertare:

- N-am putut să vă spunem tocmai noi că murise regina, Domniţă!

Cu toate acestea, cred că sufletul meu a simţit în acea primă dimineaţă ce se întâmplase, deşi am refuzat să recunosc adevărul în sinea mea până când am ajuns la Cluj, după răsăritul soarelui, şi am văzut toate steagurile în bernă coborâte pe jumătate, în semn de doliu. Mama murise la ora 5:00 dimineața, în dimineaţa precedentă, în timp ce eu mă luptam din toate puterile să obţin permisiunea de a ajunge la ea.

Dintr-o lovitură, Ileana îşi pierduse şi mama, care-i fusese cea mai bună prietenă, şi regina. Deşi ştia că era o pierdere inevitabilă, simţea un gol imens, pe care nimeni şi nimic nu-l putea umple. „Ce groaznic lucru, să nu mai fii copilul nimănui!”, se gândea. Erau cuvintele rostite de propria ei mamă cu mulţi ani în urmă, pe care Ileana de-abia acum le înţelegea.

A mângâiat-o faptul că Regele Carol i-a făcut mamei lor o înmormântare oficială demnă de o regină şi că poporul a răspuns cu o mare revărsare de afecţiune faţă de cea pe care o numiseră „Mamă”.

Trupul Reginei Maria a fost aşezat la Palatul Cotroceni, unde a stat trei zile. Sicriul a fost acoperit cu flori roşii şi, după slujba de înmormântare, a fost purtat pe străzile Bucureştiului până la Gara de Nord. Peste 250.000 de persoane, aliniate de-a lungul drumului spre gară, au salutat-o. Toţi erau aşezaţi sub drapelele mov pe care şi le dorise regina la ceremonia ei funerară.

Călătoria cu trenul până la Curtea de Argeş a durat mai mult de şase ore, întrucât oamenii doreau să-şi ia rămas bun de la iubita lor regină. Sute de mii de persoane îngenuncheau pe şine, ţinând în mâini lumânări aprinse şi aruncând flori peste vagonul deschis în care se afla sicriul Reginei Maria. S-au adunat atâtea flori, încât soldaţii din garda de onoare, care înconjurau sicriul, erau cât pe-aci să se sufoce, acoperiţi de flori...

În zilele şi săptămânile următoare, Ileana a descoperit ce profundă fusese iubirea dintre ea şi mama sa. În testamentul său, Regina Maria reconfirma că diadema de safire şi diamante îi aparţinea Ilenei, ca şi Castelul Bran, terenul şi clădirile de la Balcic, şi o casă în Bucureşti. Pe deasupra, îi lăsase un sfert din banii ei, celelalte trei sferturi urmând să fie împărţite în mod egal între Carol, Mignon, Elisabeta şi Nicolae.

13. Soție pe timp de război

Cei ce seamănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera. (Psalmul 125, 5)

Arhiducesa Ileana s-a obişnuit, în cele din urmă, cu absenţa mamei ei, ca şi cu restricţiile şi tensiunile crescânde pe care le presupunea cel de-al treilea Reich. Era limpede că recrutarea nu mai putea fi evitată, aşa că hotărârea familiei a fost ca Anton să se ofere mai degrabă voluntar ca pilot pentru Forţele Aeriene germane decât să fie recrutat în armata terestră de artilerie.

În ziua de 31 august 1939, Hitler a invadat Polonia - eveniment care a declanşat al Doilea Război Mondial. Anglia, urmată rapid de alte ţări, a declarat război Germaniei.

Asemenea multor alte femei, în timpul războiului, Principesa Ileana a fost obligată să facă faţă vieţii de familie în absenţa soţului ei. Ea nu răspundea însă doar de familia ei: trebuia să aibă grijă şi de personalul de serviciu al Castelului Sonnberg şi de sătenii care depindeau de ea pe toate planurile, atât pentru necesităţi legate de hrana zilnică, cât şi pentru asistenţa medicală.

În ceea ce-i privea pe militarii încartiruiţi în castel, principesa trebuia să le furnizeze lenjerie şi pături, camere, paturi şi alte piese de mobilier de care aveau nevoie - într-un cuvânt, să le ofere condiţii corespunzătoare de cazare: ofiţerii locuiau în castel, iar soldaţii în sat. Nu o anunţa nimeni în prealabil de sosirea lor sau de durata găzduirii; numărul lor varia de la zece la cincizeci de persoane, iar de stat, stăteau între trei zile şi şase săptămâni.

Pe lângă cazarea soldaţilor, Ileana şi restul locuitorilor Austriei erau nevoiţi să se deprindă cu viaţa pe timp de război. Raţionalizarea combustibilului era o problemă.

Castelul Sonnberg avea treizeci şi cinci de încăperi, iar încălzirea lor consuma mult ulei sau cărbune. Pentru a face economie de benzină, toţi mergeau pe biciclete, pe cai sau pe jos dacă distanţele nu erau prea mari ori în cazul în care comisioanele urgente nu reclamau folosirea maşinii ca mijloc de deplasare.

Raţionalizarea mâncării era de asemenea necesară, producţia fermelor fiind verificată cu stricteţe. Se stabileau porţii, nu numai din punct de vedere cantitativ, ci şi în funcţie de tipul de produs. Pe de o parte, principesa se conforma regulilor stabilite, pe de altă parte, reuşea totuşi să comande, pentru ocazii deosebite, anumite produse din România, cum ar fi, spre pildă, dulciuri de Crăciun, zahăr în plus, brânzeturi speciale şi borcane de şerbet.

Şi articolele de îmbrăcăminte erau raţionalizate. Nimeni nu avea voie să aibă mai mult de două perechi de pantofi. Cei patru copii ai Ilenei şi ai lui Anton, acum în creştere, se adaptau şi ei condiţiilor precare de viaţă: cei mari învăţau să le dea celor mici lucrurile proprii, să coasă, să repare, să pună petice. În privinţa croitoriei, Principesa Ileana avea idei pline de creativitate: odată, ea şi fetele ei şi-au confecţionat rochii din perdele recondiţionate!

Recrutarea obligatorie era o realitate, ceea ce însemna că majoritatea bărbaţilor valizi erau plecaţi pe front, iar femeilor le revenea responsabilitatea de a face atât munca lor, cât şi pe cea a bărbaţilor. Răspunderile apăsau din greu pe umerii tuturor femeilor - în special pe umerii principesei, căreia îi reveneau multiple îndatoriri, întrucât era nevoită să se ocupe de moşie şi de gospodărie de una singură.

Maria Magdalena (Magi), al cincilea copil al Ilenei, s-a născut pe 2 octombrie 1939. Tatăl copilei nu a aflat de naşterea ei decât după câteva zile, fiind în misiune în Franţa, în calitate de pilot-curier.

După ce a înţărcat copila, Ileana a urmat cursurile de asistenţă medicală oferite de organizaţia Crucea Roşie, continuând să ducă toate celelalte poveri impuse de

război şi de regimul nazist.

Deoarece toate ştirile şi mijloacele de comunicare erau cenzurate de stat, principesei îi era aproape imposibil să afle noutăţi atât despre soarta prietenilor şi a membrilor familiei care trăiau în alte ţări europene, cât şi despre adevărata desfăşurare a războiului. Se trâmbiţau mari victorii pe front, dintre care unele erau adevărate - de exemplu, capitularea Franţei în 1940 -, dar înfrângerile nu erau niciodată anunţate, de parcă nici n-ar fi existat. Se anunţa că Germania câştiga peste tot, cucerind Olanda, Belgia, Franţa şi naţiunile aflate la est de Germania. Fiecare colţişor al Reich-ului era informat despre aceste „strălucitoare" victorii.

Fiind nevoită să se adapteze circumstanţelor imprevizibile ale perioadei de război, Ileana s-a obişnuit cu gândul că ritmul vieţii de familie era controlat de permisiile lui Anton. Când soţul ei putea să vină acasă pentru o săptămână sau două, întreaga familie se bucura şi se relaxa, căutând cu înfrigurare un prilej cât de mic de distracţie, „cu o recunoştinţă exagerată, dat fiind că acele prilejuri ne ofereau [...], pentru câteva clipe [...], privilegiul de a uita ororile războiului".

În iarna anului 1940, lui Anton i s-a acordat o permisie mai lungă decât de obicei; era transferat din postul de pilot-curier în Franţa, după capitularea acesteia, în postul de instructor de zbor în apropiere de Berlin. Întreaga familie a beneficiat astfel de o vacanţă la Worthsee, unde au făcut alpinism şi au înotat, şi unde Ileana a început să-l înveţe pe Ştefan să navigheze.

De obicei însă, vizitele lui Anton erau puţine şi rare. În cea mai mare parte a timpului, permisiile lui durau câteva ore sau două-trei zile, ceea ce nu-i oferea suficient timp să ajungă la Sonnberg să-şi vadă familia. Când putea, Ileana lua trenul şi călătorea până la el.

La sfârşitul toamnei şi începutul iernii anului 1940, în timpul unei vizite făcute soţului ei aflat la Berlin, Principesa Ileana s-a îmbolnăvit şi a locuit câteva zile la

legaţia română din oraş. Din cauza restricţiilor aplicate transmiterii de ştiri, nu ştia aproape nimic despre ce se întâmpla în ţara ei de baştină. Consulul român la Berlin, care era nespus de bucuros s-o vadă pe principesă, a avut însă neplăcuta însărcinare de a-i aduce la cunoştinţă veşti supărătoare.

La izbucnirea războiului, România optase din nou pentru neutralitate, invocând aceleaşi motive ca şi în trecut, numai că, în vara anului 1940, Uniunea Sovietică invadase Basarabia, iar Germania oferise Ungariei partea de nord a Transilvaniei şi, în acelaşi timp, dăduse Bulgariei partea de sud a Dobrogei (care includea vechea proprietate a Reginei Maria de la Balcic). Hitler ciopârţise ţara şi o împărţise aliaţilor săi fără nici un protest din partea Regelui Carol al II-lea - căruia această atitudine îi compromisese puterea. Prim-ministrul Ion Antonescu îl obligase pe rege să abdice cu câteva săptămâni înainte de vizita principesei la Berlin.

Regele Carol şi Elena Lupescu fugiseră din ţară. Mihai, fiul lui Carol, în vârstă de 20 de ani, fusese încoronat rege. La începutul lunii octombrie, peste 500.000 de soldaţi germani începuseră să traverseze România. În noiembrie, România intrase în război, alăturându-se ţărilor aliate cu Germania.

Principesa Ileana a fost distrusă la aflarea acestor ştiri. Cu toate că o durea sufletul din cauza necazurilor prin care trecea ţara ei şi a dezonoarei provocate de Carol, care compromisese şi ţara, şi pe el însuşi, abdicarea şi fuga lui din România însemnau pentru ea libertatea de a se întoarce acasă, dacă dorea, pe o perioadă nelimitată. De asemenea, călătoria în România era mult mai simplă acum pentru un cetăţean austriac, din moment ce România se afla de partea naziştilor. Ea însă nu era o admiratoare a fasciştilor şi deplângea alegerea făcută de Ion Antonescu.

Deocamdată, păstra doar pentru sine toate aceste ştiri. În condiţiile în care majoritatea bărbaţilor valizi erau pe front, iar femeile se străduiau să facă faţă obligaţiilor care, în absenţa bărbaţilor, se dublaseră, lipsa Principesei Ileana la Castelul Sonnberg se

simţea cu acuitate. Încartiruirile de la castel creau situaţii foarte grele, deoarece continuau în mod cu totul neprevăzut, fără nici un avertisment prealabil. Membrii personalului de serviciu nu se înţelegeau deloc bine cu militarii.

Personalităţile acestora din urmă variau enorm - unii erau agreabili şi îndatoritori, alţii erau nazişti fanatici, unii erau bine educaţi şi politicoşi, alţii erau prost crescuţi şi mitocani. Principesa era nevoită să-i civilizeze pe cei necioplţi atât cât se putea, să aplaneze conflictele care se iveau din cauza comportamentului lor grosolan, deşi erau lucruri deosebit de frustrante atât pentru ea, cât şi pentru toţi ceilalţi.

Indiferent de faptul că dezaproba felul în care se comportau militarii şi de neplăcerea pe care i-o provocau caracterele lor, Principesa Ileana îi trata întotdeauna ca pe nişte oaspeţi de onoare. Chiar atunci când se purtau ca nişte infractori şi terorişti veritabili, comportamentul ei se menţinea calm şi politicos. Din când în când însă i se ivea prilejul unor dulci răzbunări.

Exerciții de imaginație

Încartiruirea actuală fiind redusă numeric, iar oamenii deosebit de politicoşi şi de bună calitate, Principesa Ileana s-a decis să-i invite să ia masa de prânz împreună cu întreaga familie. În timpul mesei, ofiţerul superior era atât de relaxat, încât făcea glume la adresa frumuseţii Ilenei:

- Menirea femeilor frumoase este să servească mai degrabă drept decor decât unor scopuri practice, nu sunteţi de acord, Arhiducesă?

Ileana şovăie, dar ripostează totuşi:

- Eu mă ocup de obicei de gospodărie, dar fiindcă soţul meu e plecat, a trebuit să învăţ să repar instalaţiile mecanice şi să le întreţin în stare de funcţionare.

- Asta-i o absurditate! Cum adică, o arhiducesă, o doamnă, se pricepe să schimbe un cauciuc sau să instaleze cauciucuri de iarnă? Mai ales când este atât de frumoasă? Cred că mă luaţi drept un prostănac!

- Bărbaţii care ar trebui să facă aceste lucruri sunt în armată. Dacă nu le fac eu, rămân nefăcute.

Celelalte conversaţii din jurul mesei au încetat. Gluma facilă se transforma într-o remarcă teribil de deplasată, deoarece ofiţerul lua în râs spusele Arhiducesei Ileana:

- Dumneavoastră n-aţi putea pune lanţuri la cauciucuri pe vreme de iarnă nici dac-ar fi o chestiune de viaţă şi de moarte!

- Dar le-am şi pus, a răspuns Ileana, am întotdeauna lanţuri în portbagajul maşinii mele.

Conversaţia mergea mai departe, cu poticniri, dar tensiunea se acumula în spatele cuvintelor politicoase. În cele din urmă, ofiţerul aruncă o provocare în discuţie:

- Să mergem să vedem care dintre noi doi poate instala cauciurile mai repede, dumneavoastră sau eu!

Spre uimirea tuturor, Arhiducesa Ileana zâmbeşte:

- Vă accept provocarea!

Se produce o hărmălaie teribilă, copiii o încurajează pe mama lor, în timp ce militarii germani îşi exprimă spaima şi nervozitatea - la urma urmei, ei erau nazişti şi trebuiau să fie mereu victorioşi! Dar provocarea îşi are legile ei şi fiecare dintre reguli a fost anunţată cât se poate de tare şi corect. Arnold Bitterman, secretarul şi şoferul Ilenei, a sugerat ruta pe care cei doi trebuiau s-o urmeze: de la uşile din faţă ale castelului urmau să coboare de-a lungul aleii, de jur-împrejurul copacului şi înapoi. În total, aproximativ 50 de

metri.

Ilse, guvernanta, spuse că lanţurile trebuie să fie încuiate în portbagaj. Ştefan e de acord, dar insistă asupra folosirii propriilor leviere. Sandi adaugă o sugestie despre zgomote: lanţurile nu trebuie să zăngăne şi să bocăne, ci să fie anexate în mod corect cauciucurilor şi să nu se desprindă de pe ele. Copiii îşi notau regulile pe măsură ce părţile se puneau de acord asupra lor.

Ofiţerul cu pricina, arhiducesa şi personalul casei, soldaţii şi copiii se adunară afară, echipaţi cu hainele pe ei, cu broşuri auto, fulare şi cronometre. Ştefan suflă din fluierul de pornire.

Comandantul german îşi blochează roţile, fuge la portbagaj să-şi ia echipamentul, apoi se repede la primul cauciuc, pe care-l ridică pe cric. În timp ce aleargă disperat în jurul maşinii, alunecând pe zăpada îngheţată, Ileana îşi deschide portbagajul, scoate lanţurile, le aşază în spatele maşinii şi dă maşina înapoi cu grijă până în dreptul lor. Ofiţerul tocmai scoate lanţurile din portbagaj, în timp ce ea deja le ataşează la cauciucuri. Când ea începe să conducă maşina pe traseul prestabilit, ofiţerul se luptă încă să fixeze lanţurile de cealaltă parte a maşinii lui.

Toţi aşteaptă, fac glume şi dârdâie de frig în lumina difuză a sfârşitului acelei după-amiezi de iarnă, în timp ce comandantul termină de fixat lanţurile, apoi forţează motorul maşinii, conducând înapoi pe acelaşi traseu şi încheindu-şi cursa cu o înfrângere umilitoare.

Ofiţerul îşi acceptă înfrângerea cu graţie, iar mai târziu, la un pahar de băutură fierbinte în sufragerie, toastează în cinstea distinsei sale gazde:

- În cinstea primei doamne pe care am ajuns s-o respect ca pe un bărbat adevărat!

14. Urcând treptele scării

Şi a visat că era o scară, sprijinită pe pământ, iar cu vârful atingea cerul. Iar îngerii lui Dumnezeu se suiau şi se pogorau pe ea. (Facerea 28, 12)

Elisabeta, al şaselea şi ultimul copil al Ilenei, pe care o alintau cu diminutivul Herzi („Sufleţel”), s-a născut la 15 ianuarie 1942, la Castelul Sonnberg, cu acelaşi vas plin de pământ românesc sub patul travaliului mamei sale, ca şi toţi ceilalţi fraţi şi surori ale ei.

La sfârşitul lunii februarie Ileana, se simţea suficient de bine pentru a putea călători la Viena. Ea şi Anton păstrau acolo un mic apartament pentru împrejurările în care treburile îi obligau să rămână în capitala Austriei. De data aceasta însă, Ileana s-a dus la Viena pentru analizele medicale de care aveau nevoie atât ea, cât şi nou-născuta şi pentru a rezolva câteva comisioane necesare gospodăriei.

În timp ce se aflau la Viena, furtunile de zăpadă au blocat drumurile din afara oraşului, aşa că Ileana a fost obligată să rămână acolo. Şi-a petrecut timpul punându-se la curent cu viaţa prietenilor ei austrieci şi odihnindu-se mai mult decât de obicei. Se vorbea despre invazia Uniunii Sovietice de către Germania, ştire care ocupase paginile ziarelor şi emisiunile de ştiri difuzate la radio încă din luna iulie, de când trupele lui Hitler începuseră să înainteze încet, dar sigur. Principesa era dornică de ştiri „ne-cosmetizate”, căci angajamentul plin de zel al României de a pune la dispoziţie militari în acţiunile ofensive ale nemţilor nu era întrecut decât de cel al armatei germane, iar pe arhiducesă o îngrijora soarta compatrioţilor ei. În pofida propagandei germane, circulau zvonuri că bătălia pentru Moscova fusese pierdută şi că erau mai mulţi răniţi şi mai multe pierderi

dezastruoase de vieţi omeneşti din pricina vremii şi a lipsei de mijloace de aprovizionare decât din pricina sovieticilor care-şi apărau capitala.

Într-o după-amiază târzie, spre seară, Ileana umbla de colo-colo prin apartament, în timp ce Herzi dormea; era neliniştită, nemulţumită de ea însăşi. Tocmai asistase la o paradă de modă şi fusese uimită şi neplăcut surprinsă de atitudinea generală de nemulţumire la adresa restricţiilor impuse extravaganţelor de tipul saloanelor de coafură.

„Ciudat lucru, dar indignarea mea sporea în loc să scadă atunci când cedam vreunei tentaţii şi comandam ceva pentru mine însămi! Mi-era ruşine că tocmai eu, care eram în cunoştinţă de cauză, uitasem, fie chiar şi pentru o clipă, de sacrificiile care se făceau pe front”, nota ea într-o scrisoare adresată unei prietene.

În timp ce se plimba prin cameră cu paşi mărunţi în lumina palidă a amurgului, principesa îşi dădea seama că la baza nemulţumirii ei era dorinţa de a face ceva concret pentru a fi de ajutor.

Soneria telefonului o trezi la realitate. Era o cunoştinţă care vizitase un prieten la unul dintre spitalele din oraş. Acolo, descoperise un ofiţer român rănit şi se gândise s-o întrebe pe Ileana dacă ar fi vrut să-l viziteze. Acea simplă solicitare, căreia Ileana îi răspunse pe loc, o conduse la o reluare a activităţilor ei publice şi, în cele din urmă, într-o măsură mult mai amplă decât îşi închipuise, la asumarea rolului pe care-l avusese mama sa.

În spitalul acela însă, erau doi ofiţeri români răniţi. Aflând că făceau parte dintr-o unitate militară compusă din treizeci de soldaţi, Ileana reuşi să-i găsească pe ceilalţi douăzeci şi opt şi să-i viziteze pe toţi.

Până la sfârşitul anului 1942, principesa și-a împărţit timpul între familie şi soldaţii români răniţi. Încet-încet, activităţile ei îi absorbeau tot timpul liber. Numărul

răniţilor se înmulţise din pricina contraofensivei sovietice, care a continuat fară oprire de-a lungul acelui an. Ileana se străduia să-i descopere pe toţi românii care treceau prin Viena. Îngrijirea lor se dovedea mult prea complicată pentru o singură persoană, aşa că principesa apela la funcţionarii consulatului român din Viena, iar apoi, când aceştia dădeau semne de oboseală, la cei care lucrau la legaţia din Berlin, cerându-le sprijin, ajutor financiar şi daruri pentru răniţi. Călătorea la Bucureşti pentru a solicita provizii şi pentru a cere sfaturi despre cele mai eficiente metode de a da de urma soldaţilor români răniţi. Aşa cum ea însăşi afirma: „M-am transformat într-o cerşetoare de mâna întâi, în ciuda demnităţii mele regale”.

Dar cea mai mare bucurie a ei era să stea de vorbă cu oamenii, să scrie scrisori pentru ei, să le fie translatoare lor şi a personalului medical care-i îngrijea.

Poate aveţi înaintea ochilor imaginea principesei stând de vorbă pe un pat elegant de spital cu un soldat frumos, care-i zâmbeşte curajos, însă, aşa cum scria ea în jurnalul său, în cele mai multe situaţii, scenele reale erau departe de a fi romantice şi pitoreşti.

Din memoriile Domniței Ileana

A trebuit să învăţ să fac supremul efort de a realiza că, departe de a reprezenta omul în ansamblu, trupul este doar un veşmânt exterior al sufletului.

Am fost rugată să caut un soldat care fusese un prieten apropiat al familiei noastre timp de mulţi ani şi am reuşit să-l găsesc. În locul omului puternic, frumos şi

vesel, pe care-l cunoşteam, zăcea acum, întins pe un pat de spital, un schelet cu un singur picior. Din ciotul celuilalt picior se răspândea un miros oribil de carne intrată în putrefacţie. Din pricina rănilor nevindecate şi a escarelor răspândite pe toată suprafaţa corpului, trebuia să stea dezbrăcat. Numai ochii lui mai aminteau de omul dinainte: atunci când privirea lui a întâlnit-o pe a mea, a izbucnit în plâns. Îngrozită şi plină de compasiune, am stat de vorbă cu doctorii care-l îngrijeau şi care mi-au spus că era posibil să fie salvat doar dacă s-ar fi găsit pentru el un loc „la băi”.

Era prima dată când auzeam despre acele „băi” şi am început imediat să mă agit să aflu unde erau, iar apoi să mă ocup de mutarea lui acolo. „Băile” nu constituiau deloc o privelişte plăcută! Într-o pivniţă unde aerul era plin de un miros greu de descompunere, răniţi suferind de infecţii grave, de cangrene în ultimul stadiu, zăceau pe nişte paturi de campanie aflate într-o apă curgătoare. Era un loc al morţii vii, unde, cu toate că se petreceau şi vindecări miraculoase, mulţi dintre pacienţi mureau..., şi nu era o moarte rapidă.

Îl vizitam pe prietenul nostru de familie cât de des puteam. Dovedindu-se a fi unul dintre cei ale căror răni s-au vindecat în cele din urmă, după două luni el a fost transferat la un alt spital şi apoi trimis acasă... Răniţii de la „băi” primeau foarte puţine vizite, bieţii de ei, ceea ce explica de ce erau ahtiaţi (foarte doritori) după orice contact cu lumea exterioară.

Nu ştiam precis când urma să iasă de-acolo prietenul nostru, aşa că, aflându-mă într-o zi în acea parte a oraşului, m-am oprit să văd dacă mai era acolo sau nu. Fusese luat şi în locul lui era un alt soldat, într-o stare mult mai gravă. Rănitul din „baia” alăturată mi s-a adresat direct:

- Ah, Alteţa Voastră, noi toţi nădăjduiam să nu aflaţi că prietenul dumneavoastră a fost mutat de-aici şi să mai veniţi o dată la noi! Fără vizitele dumneavoastră n-am mai avea nimic de aşteptat. Eu speram chiar să mor înainte de a

înceta să mai veniţi!

Omul care-mi vorbise era paraplegic. Fusese rănit în plămâni şi în şira spinării, aşa că era aproape paralizat. Fusese recrutat, dus pe front, rănit, iar acum zăcea, aşteptându-şi moartea: nici „băile” nu-l mai puteau ajuta. Bucăţi de carne i se desprindeau, din când în când, de pe picioare, putrezind apoi încet-încet. A mai trăit încă nouă interminabile luni. În ultimele trei zile am stat tot timpul lângă el, aşteptând să adoarmă somnul cel de veci, pentru a se trezi apoi „în loc luminos, în loc de verdeaţă, de odihnă, unde nu este durere, nici întristare, nici suspin...”.

Calea pe care pornisem în Viena, într-o zi înzăpezită, mi-a adus multe daruri în schimbul timpului şi energiei pe care le ofeream răniţilor. Au fost numeroşi cei care [...], aflaţi în pragul unei uşi deschise pentru ei, pentru mine încă închisă, inaccesibilă percepţiei mele lăuntrice, mi-au împărtăşit o parte din viziunea dăruită lor despre un cer nou şi-un pământ nou.

De Crăciun, Principesa Ileana a adus câţiva soldaţi români la Castelul Sonnberg, pentru a-şi petrece şi ei sărbătorile într-o atmosferă de familie. La începutul lunii ianuarie 1943, în timp ce-şi revenea după o viroză pulmonară, principesa reflecta asupra ameliorării stării de sănătate a soldaţilor şi a dispoziţiei lor lăuntrice, ca o consecinţă directă a păcii şi a liniştii din acea zonă. După puţin timp, ea a transformat încăperile care-i aparţinuseră mamei sale într-un mic spital, ceea ce a dus la rezolvarea unei probleme deosebit de supărătoare: încetau astfel neprevăzutele încartiruiri impuse de naziști, pe care le îndurase întreaga ei familie.

Iniţial, spitalul improvizat la Castelul Sonnberg a fost rezervat răniţilor aflaţi

în convalescenţă. Majoritatea erau pacienţi care suferiseră operaţii de chirurgie plastică sau amputări. Aveau nevoie de timp de odihnă şi vindecare după operaţiile pe care le suferiseră sau pentru a se adapta la condiţiile de viaţă, atât de drastic modificate, care-i aşteptau de atunci înainte.

Bieţii oameni se făceau de folos ori de câte ori puteau, hrănindu-se între ei şi purtându-şi de grijă unii altora, aranjând paturile, făcând curăţenie şi punând lucrurile la locul lor. Ajutau, de asemenea, la aşezarea mesei şi la pregătirea mâncării. Aduseseră cu ei raţiile lor de hrană, însă conform regulilor din armată, acele raţii trebuiau să fie separate de alimentele aflate în Castelul Sonnberg. Cu toate acestea, ei contribuiau la suplimentarea proviziilor castelului cu o parte din raţiile lor.

Principesa Ileana şi-a petrecut vara anului 1943 în România împreună cu toţi copiii săi. Au stat atât la Bucureşti, cât şi la Bran, unde Ileana îşi păstrase castelul moştenit de la mama sa cu cinci ani în urmă.

Condiţiile de viaţă din România nu se îmbunătăţiseră, poate chiar se înrăutăţiseră, deşi, în jurul anului 1943, Hitler îşi mobilizase întreg Reich-ul să intre în război. Ileana primea acum mai multe informaţii despre luptele care aveau loc pe Frontul de Răsărit, dar era complet izolată de tot de se întâmpla pe Frontul de Vest - ceea ce însemna că nu ştia nimic despre familia şi prietenii ei din Anglia, Franţa şi Spania. În condiţiile în care atât autorităţile române, cât şi cele ale Reich-ului german continuau să cenzureze mijloacele de comunicare, nimeni nu putea afla nimic despre adevăratul mers al situaţiei de pe front. Ileana avea acces doar la relatări triumfătoare transmise de naziști despre eşecurile armatelor aliate în raidul de la Dieppe, în 1942. Ştirile despre capitularea trupelor Germaniei şi Italiei în Africa de Nord, în luna mai 1943, au fost suprimate cu brutalitate, ca şi vestea privitoare la înaintarea trupelor aliaţilor pe teritoriul Italiei, urmată de capitularea Italiei, care a avut loc în aceeaşi vară.

În absenţa ştirilor de pe front, principesa a avut o vară agitată, fiind foarte ocupată cu problemele soldaţilor români răniţi. O mare parte a timpului şi-o petrecea întâlnindu-se cu membrii guvernului şi cu reprezentanţii oficiali ai Crucii Roşii, în vederea diversificării activităţilor ei. Înaintea plecării din ţară, principesa avea deja autorizaţia de a călători oriunde în Reich - în Polonia, Cehoslovacia -, în căutarea răniţilor români.

Odată cu încoronarea Regelui Mihai, nepotul ei de frate, toţi se aşteptau ca Alteţa Sa Regală, Principesa Ileana, să-şi onoreze obligaţiile faţă de coroană. Ea însăşi era nerăbdătoare să-şi îndeplinească îndatoririle care-i reveneau în calitate de principesă a României. În ziua de 1 august 1943, dis-de-dimineaţă, împreună cu Arnold Bitterman, secretarul ei personal, Domniţa Ileana a plecat să-şi viziteze o prietenă la Ploieşti, înainte de a asista la deschiderea unei şcoli în oraşul aflat la 60 km de Bucureşti, în apropierea celui mai bogat teren petrolifer din ţară. După ce a văzut cu propriii ei ochi efectele masivelor bombardamente din timpul raidurilor americanilor asupra obiectivelor petrolifere din Ploieşti, dar şi asupra rafinăriilor din afara oraşului, principesa s-a întors la Bran zguduită de cele constatate şi adâncită în gânduri.

L-a vizitat apoi pe Prinţul Barbu Ştirbei, cel mai îndrăgit prieten al mamei ei, persoana în care Regina Maria avusese cea mai mare încredere - „omul cel bun”, cum îl numea principesa în copilărie. Principele Ştirbei se întorsese în România după abdicarea Regelui Carol al II-lea. Ileana îi mărturisi că, deşi activităţile pe care le desfăşura ea în Austria erau necesare şi-i ofereau satisfacţie, era multă suferinţă şi în România, iar inima ei se afla alături de ţara ei, aşa cum fusese întotdeauna. Pe deasupra, îi mai spuse ea, fenomenul de îndoctrinare practicat de Reich se intensifica şi începuse s-o deranjeze, s-o irite chiar. Copiii ei erau expuşi în şcolile unde învăţau acelei politici de îndoctrinare, pe care ziarele şi posturile de radio o promovau la fiecare pas. Principesa nu dorea ca ei să primească o educaţie de tip nazist şi se împotrivea, din toate puterile, totalitarismului

naziştilor şi metodelor la care recurgeau pentru a-şi asigura obedienţa şi loialitatea oamenilor.

La toate acestea se adăugau cheltuielile de întreţinere a două moşii. Deşi ea nu putea să-şi petreacă perioade întregi de timp la nici una din cele două proprietăţi, trebuia totuşi să plătească personalul şi să achite facturile în ambele locuri. Nu ştia ce să facă - inima îi spunea un lucru, mintea, altul -, iar datoria ei morală era şi faţă de soldaţii din Austria şi faţă de România.

- Dar trebuie să te hotărăşti odată în legătură cu ce simţi, cu felul în care te percepi pe tine însăţi. Eşti austriacă, nemţoaică ori româncă? o întrebă Prinţul Barbu Ştirbei, în cele din urmă.

- Sunt româncă, îi răspunse ea.

- Atunci, onorează-ţi opţiunea! exclamă el. Fii româncă!

15. Ce înseamnă a fi român

Pâinea noastră cea spre fiinţă dă-ne-o nouă astăzi. (Matei 6, 11)

În luna septembrie 1943, Principesa Ileana şi-a luat rămas bun de la copiii ei mai mari, Ştefan, Minola şi Sandi, i-a sărutat şi i-a lăsat în grija unor prieteni din Braşov, unde urmau să meargă la şcoală, iar ea s-a întors la Sonnberg cu cei mici: Niki, Magi şi Herzi. A angajat un medic şi o asistentă medicală pentru spitalul improvizat în Castelul Sonnberg, ea petrecându-şi cea mai mare parte a toamnei şi a iernii anului 1943 călătorind de-a lungul şi de-a latul teritoriilor Reich-ului.

Viaţa într-o ţară aflată în stare de război nu este niciodată sigură. Principesa scăpase din numeroase conjuncturi periculoase ca prin urechile acului înainte de a începe să se ocupe de soldaţii români răniţi pe front, acum însă riscurile se amplificaseră într-o măsură mult mai mare. Pe deasupra, odată cu schimbarea direcţiei de atac, războiul se desfăşura în favoarea Forţelor Aliate, ceea ce însemna că raidurile cu bombe trimise asupra teritoriului nazist crescuseră şi ca număr, şi ca intensitate.

Se deprinsese să călătorească cu bagaje uşoare de mână, fiind mereu pregătită să nu rămână fără cele necesare, în cazul în care vreunul din locurile unde era găzduită ar fi fost distrus de bombe. Nu se îndepărta niciodată prea mult de tren, atunci când acesta oprea în vreo staţie. Dacă se auzea sunetul alarmelor aeriene, trenul o lua din loc imediat, ca să nu fie aruncat în aer şi făcut bucăţi; dacă nu erai în tren în acele momente, rămâneai

pe jos!

Principesa se obişnuise şi cu opririle trenurilor în mijlocul unor locuri pustii, fie noapte, fie zi, când toţi călătorii trebuiau să sară din tren, indiferent de anotimp sau de condiţiile meteorologice, şi să se întindă pe câmpul de lângă şine, ghemuindu-se acolo cum puteau mai bine, pentru a se ascunde, atât cât le era posibil, în timp ce avioanele inamice brăzdau văzduhul deasupra capetelor lor, iar bombele explodau prin apropiere.

În anul 1944, cei cinci ani de război la foc continuu îşi lăsaseră amprenta asupra tuturor. Lipsurile nu mai conteneau, raţionalizările erau din ce în ce mai stricte, bombardamentele se înmulţeau, iar refacerea clădirilor avariate sau distruse era lentă ori inexistentă, deoarece toate resursele necesare, materiale şi umane, erau angajate în război. Oamenilor li se cerea să găzduiască refugiaţi ale căror case fuseseră distruse, iar Castelul Sonnberg nu constituia o excepţie de la această regulă. Toţi oamenii erau irascibili, îşi ieşeau iute din fire şi se iscau la tot pasul conflicte, mai grave sau mai triviale.

Pe deasupra, deşi devenise un succes, spitalul din Castelul Sonnberg avea şi el problemele lui. Dependenţa de morfină a pacienţilor era deja un lucru obişnuit; mulţi dintre ei erau deprimaţi din cauza rănilor, anxioşi la gândul viitorului lor incert, suportau dureri tot timpul - toate acestea nu făceau decât să adauge şi mai mult stres situaţiei în care se aflau. În pofida tratamentului şi îngrijirii oferite de personalul medical, unii dintre pacienţi mureau, ceea ce-i afecta pe toţi ceilalţi.

Cu cât petreceau mai mult timp în Austria, cu atât Ileana devenea mai sigură că familia ei trebuia să se întoarcă în România.

La începutul lunii martie 1944, principesa şi-a luat cei trei copii mai mici în România, urmând traseul obişnuit: au călătorit cu trenul de la Viena până în Ungaria, iar de acolo, spre România. Intenţia ei era de a-i lăsa pe cei mici cu ceilalţi, ca ea să se poată întoarce în Austria, să rezolve tot ce era de rezolvat acolo înaintea unei plecări definitive. Trebuiau împachetate toate lucrurile necesare care se aflau în Castelul Sonnberg. Hitler

însă a invadat Ungaria imediat după ce Ileana şi cei trei copii au ajuns în România, iar graniţa cu Ungaria s-a închis, prinzându-i ca într-o capcană în ţară, fără să fi fost în stare să pună nimic în ordine la Sonnberg, în vederea plecării definitive.

Apreciind iniţial că e vorba de o aşteptare de câteva săptămâni, Ileana şi copiii s-au mutat într-un fel de gheretă de portar de la poalele Castelului Bran. Castelul, care nu fusese niciodată pregătit să fie o rezidenţă permanentă, era lipsit de sisteme de încălzire, prin urmare era imposibil să locuieşti acolo pe timp de iarnă.

După ce şi-a văzut copiii instalaţi în acea gheretă, principesa s-a adresat oamenilor pe care-i cunoştea, cerându-le sprijinul, acum, când familia ei avea nevoie de ajutor. O mulţime de refugiaţi intrau în ţară din Basarabia şi din ţinuturile din estul României, traversând-o de la un capăt la celălalt. Societatea de Căi Ferate mobilizase toate trenurile pentru a putea face faţă numărului mare de refugiaţi: trenuri de persoane, trenuri de marfă, vagoane de transportat vite, toate erau supraaglomerate de oameni disperaţi, înfometaţi, înspăimântaţi, care se îndreptau spre Braşov la orice oră din zi şi din noapte. Câţiva voluntari inimoşi împărţeau mulţimilor de oameni pâine, ceai, supă pregătită la o cantină improvizată a Societăţii Naţionale a Crucii Roşii, amplasată în gara din Braşov.

Într-o dimineaţă însorită, dar rece, de sfârşit de martie, Domniţa Ileana îşi făcea loc cu greu printre soldaţii, femeile, copiii, oficialităţile şi câinii vagabonzi care se înghesuiau pe platforma veche şi uzată a gării şi în sălile de aşteptare. Străbătând mulţimea aceea revărsată de oameni, principesa a ajuns la cantina Societăţii Naţionale a Crucii Roşii, unde a dat de o doamnă înaltă, blondă, a cărei expresie părea să spună că nu avea timp să se ocupe de prinţese răsfăţate care nu ştiau să frece o oală murdară sau să ridice un ceainic mai greu.

Sfioasă, Ileana s-a cam pierdut cu firea din pricina privirii aceleia directe, severe, care o izgonea. „Mă simţeam neînsemnată şi incompetentă, scria ea, şi, în acelaşi

timp, mi se părea că mâinile şi picioarele îmi crescuseră brusc, devenind anormal de mari si întru totul neîndemânatice”. Cu toate acestea, a reuşit să îngaime că dorea să fie folos.

Doamna cea înaltă şi blondă, care se numea Podgoreanu, a trimis-o la ghişeul cantinei să împartă ceai trupelor militare care tocmai sosiseră cu trenul. Următoarele trenuri au pus la încercare rezistenţa principesei. Vagoanele erau pline de oameni înfometaţi, obosiţi şi murdari, care coborau din trenuri cu câteva lucruri pe care apucaseră să le adune din locuinţele lor înainte de a fugi.

Cu braţele pline de coşuri cu pâine, principesa se strecura cu mare dificultate printre vagoanele aglomerate, căutând cu privirile pe bolnavi sau pe răniţi. Tocmai se lupta să treacă de o vacă aflată lângă o frumoasă lustră de bronz, când, zărind o găină care făcea ouă pe un scaun Ludovic al 15-lea, a uitat pentru o secundă de tragedia împrejurărilor şi a pufnit-o râsul. S-a urcat apoi într-un tren de Iaşi, de transportat vite, tras pe linia cea mai îndepărtată de platforma principală a gării, unde a descoperit „o tânără care se chinuia să nască, asistată de o femeie vârstnică, înconjurată de restul membrilor familiei, dar şi de o vacă, nişte purcei şi câteva găini care cotcodăceau plictisite”. Tânăra a născut o fetiţă, care a fost botezată acolo, în trenul de Iaşi, de către Alteţa Sa Regală Principesa Ileana!

În aceeaşi zi, s-a întâlnit în gară cu un vechi prieten de familie, generalul Nicolae Tătăranu, care căuta un loc pentru a amenaja un dispensar pentru refugiaţi. N-ar fi vrut Domniţa Ileana să se ocupe de acest proiect cu ajutorul directorului Spitalului Militar din Braşov? Domniţa a acceptat şi împreună au găsit locul ideal: un restaurant din apropierea gării, care fusese închis de curând.

În timp ce dispensarul era în curs de organizare, Ileana a continuat să împartă lapte, ceai, supă şi pâine mulţimii de oameni înfometaţi care, în disperarea lor, uitaseră de existenţa milosteniei şi a omeniei şi se certau între ei, îmbrâncindu-se cu înverşunare unii pe alţii.

Uneori se întâlnea întâmplător în gară cu vechi prietene şi cunoştinţe - dintre care pe mulţi îi cunoscuse pe vremea când ea însăşi fusese refugiată la Iaşi. Una dintre ele a fost buna ei prietenă din copilărie, Ioana Perticari, fiica doctorului Perticari, medicul Familiei Regale pe vremea când erau cu toţii refugiaţi la Iaşi; Ioana a sosit în Braşov în apropierea Sfintelor Paşti. Nespus de bucuroasă că prietena ei era în viaţă, principesa i-a făcut rost Ioanei şi familiei ei de o locuinţă în localitatea Bran, unde se mai adăposteau şi alţi refugiaţi.

Dar nu toate necazurile aveau un sfârşit la fel de fericit.

Exerciții de imaginație

Ileana iese din cantină. E o seară liniştită, cerul e senin, are culoarea aceea albastru închis spre negru, care apare cu puţin timp înainte de a se întuneca. E plăcut afară şi principesa respiră adânc, bucurându-se de aerul curat. Un bărbat, care încearcă să se ascundă în mulţimea aceea de oameni, îi atrage atenţia.

- Opriţi-l! E un hoţ, mi-a furat bagajul! strigă un alt bărbat, ţâşnind dintr-un grup de oameni, pe care-i impinge violent în agitaţia de care era cuprins.

Îl ajunge pe primul bărbat şi apucă strâns de geamantan, cu ochii mari deschişi şi figura crispată. Trecătorii îi opresc, făcând cerc în jurul lor.

Domniţa Ileana îi ascultă în timp ce se ceartă. Primul bărbat poartă un costum vechi de haine, dar pantofii îi sunt foarte lustruiţi; după inflexiunile vocii, pare un impostor. Celălalt are un costum ponosit de haine, cu guler deşirat şi o cravată veche şi pătată şi pare ieşit din minţi de supărare. Vocea lui e mai ascuţită decât a unei soprane de

operă, iar cuvintele pe care le rosteşte par a se rostogoli unele peste altele din cauza vitezei cu care vorbeşte.

Văzând un jandarm care-şi făcea loc prin mulţime, principesa se apropie şi ea de cei doi. Jandarmul ascultă şi el revendicările unuia şi ripostele celuilalt. Ceva nu i se pare nici lui în regulă, fiindcă îi somează pe amândoi bărbaţii să-l însoţească la secţia de poliţie. Ileana se ia după ei. Are şi ea bănuielile ei şi vrea să fie de folos.

- E simplu, spune poliţistul, în cele din urmă. Spuneţi-ne ce se află în geamantan, o să-l deschidem şi o să vedem cine are dreptate.

Al doilea bărbat păleşte şi mai tare.

- Nu! urlă el. Nu pot, nu pot să vă spun asta!

- Nu vedeţi că minte? spune primul bărbat.

Ceva nu e în regulă, se gândeşte Ileana. Primul bărbat e prea înciudat, prea plin de el, iar al doilea - ce-ar putea avea în geamantanul acela din moment ce nu voia să ştie nimeni?

Jandarmul îi face semn Ilenei şi ies amândoi din încăpere.

- E ciudat, Domniţă! spuse el.

Ea dădu din cap aprobator.

- Aşa este. Cred că valiza îi aparţine omului cu gulerul deşirat, dar de ce-o fi atât de înfricoşat?

Jandarmul flutură din mână şi râse.

- Valiza e plină de marfă de contrabandă. Problema e cum să-l facem să dovedească posesia valizei, care e clar a lui, astfel încât să i-o putem înapoia şi să-l putem acuza pe celălalt individ.

- Lăsaţi-mă pe mine să încerc, spuse Domniţa Ileana.

Ea intră din nou în încăperea unde se aflau cei doi şi-l luă deoparte pe cel îmbrăcat în haine ponosite.

- Noi vrem să te ajutăm. Credem că valiza e a dumitale, îi zise ea cu blândeţe, dar, dacă nu ne spui ce-i înăuntru, va trebui să presupunem că este într-adevăr furată.

Bărbatul în costumul sărăcăcios îşi întoarce capul, iar ea observă că-l podidiseră lacrimile. Îl vede cum mângâie valiza cu un deget şi dă din cap. În cele din urmă, după mai multă muncă de lămurire, bărbatul îi dă ei cheia de la valiză, iar ea i-o întinde jandarmului, care o deschide.

Jandarmul, principesa şi hoţul cască toţi trei gura şi se dau înapoi cuprinşi de groază. Proprietarul valizei îşi întoarce capul într-o parte, înăbuşindu-şi un suspin.

Încolăcit ca şi cum ar fi dormit, îmbrăcat într-un costumaş zdrenţuit de culoare gri, zace trupul unui băieţel, care nu putea să aibă mai mult de doi anişori, gândi Ileana.

Era fiul acelui om. Murise în tren şi, decât să-l abandoneze sau să-l îngroape într-un loc unde nu s-ar fi întors niciodată, bărbatul şi soţia lui hotărâseră să ia trupuşorul cu ei şi să-l înmormânteze cât mai aproape de locuinţa lor, pentru a-i putea vizita mormântul.

Ileana şi jandarmul se privesc unul pe celălalt.

- N-aţi vrea dumneavoastră să ocupaţi de asta, Domniţă? o întrebă el.

Ea aprobă şi începe să facă aranjamentele necesare înmormântării băieţelului. Îşi notează numele tatălui şi adresa lui poştală şi-i promite că o să-i trimită fotografii ale mormântului băieţelului imediat după înmormântare. Apoi îl conduce înapoi la trenul care tocmai pleca din gară.

Principesa Ileana îşi împărţea timpul între activităţile de la gară şi cele de la spitalul militar, unde lucra ca asistentă medicală. În sfârşit, în luna mai, se deschiseră

graniţele cu Ungaria, şi Ileana răsuflă uşurată: acum se putea duce într-o scurtă călătorie la Sonnberg. Ajunsă la castel, îşi reluă îndeletnicirile obişnuite, întrerupte cu ceva timp în urmă, şi petrecu puţin timp cu soţul ei, care era acasă, într-o scurtă permisie.

16. Spitalul Inima Reginei

Gata este inima mea, Dumnezeule, gata este inima mea; cânta-voi şi Te voi lăuda întru inima mea. (Psalmul 107, 1)

La întoarcerea ei la spitalul din Bran, principesa a fost rugată să ajute la ridicarea unei anexe a spitalului din localitate, aflată la 30 km de Braşov. Braşovul era un centru industrial important, aşa că raidurile aeriene asupra lui erau frecvente şi intense. Adăposturile aeriene nu erau nimic mai mult decât nişte tranşee improvizate, săpate în coamele dealurilor, iar personalul medical şi pacienţii se obişnuiseră să se refugieze în acele adăposturi în timpul bombardamentelor. Bombele cădeau întruna în jurul lor, aşa cum se întâmpla şi în acea zi de Sfintele Paşti.

Tura mea se încheiase, aşa că mă duceam să împart ouă de Paşti şi daruri bolnavilor care nu se puteau da jos din pat. Chiar atunci, în timp ce mă îndreptam spre unul dintre saloane, aghiotantul generalului Tătăranu a venit să-mi spună că mai multe escadrile de avioane inamice se îndreptau spre Braşov!

Am ieşit în curtea spitalului să merg spre adăposturile de pe deal tocmai când prima escadrilă de avioane trecea pe deasupra. Erau atât de frumoase şi argintii, strălucind pe cerul albastru, încât în prima clipă nici nu păreau să aibă ceva de-a face cu un război de distrugere. Apoi, dintr-o dată, aerul a fost sfâşiat de un zgomot uriaş. Un praf devorator şi aburi acizi mă înconjurau din toate părţile. Era ca şi cum o mână imensă, impersonală, mă împingea să cad drept în faţă. Încremenită, asurzită pentru câteva clipe, mi-am revenit brusc din cauza ţipetelor îngrozite ale unei femei pe care o vedeam fugind în jos de pe deal, cu un copil în braţe, îndepărtându-se de siguranţa adăpostului. Clătinându-mă pe picioare, am reuşit să-mi recapăt echilibrul, am alergat după ea şi-am ajuns-o. Nu era timp de discuţii, chiar dacă m-ar fi putut auzi, aşa c-am ales o cale mai simplă de a o opri. I-am smuls copilul din braţe, m-am întors şi-am început să urc dealul în goană, cu ea după mine, ţipând cât o ţinea gura. Am ajuns la adăposturile subterane şi am sărit într-un şanţ-tranşeu exact în momentul când cădea al doilea tir de bombe chiar deasupra locului unde fuseserăm noi două mai înainte.

Când s-a ridicat puţin praful, mi-am dat seama că eram înconjurată de un grup de femei care plângeau şi de fete tinere teribil de înfricoşate. M-am mirat şi eu că nu simţeam nici un fel de frică şi puteam chiar să recit cu glas tare începutul Psalmului 90: Cel ce locuieşte în ajutorul Celui Preaînalt, întru acoperământul Dumnezeului cerului se va sălăşlui. Va zice Domnului: „Sprijinitorul meu eşti şi scăparea mea; Dumnezeul meu,

voi nădăjdui spre Dânsul”.

Treptat, versetele psalmului le-au liniştit pe celelalte femei. Eram toate calme acum. Puterea de stăpânire îmi era însă din nou ameninţată: în timp ce recitam versetele psalmului cu ochii închişi, ele se înşiraseră de o parte şi de cealaltă în jurul meu, apucaseră cu mâinile marginile voalului meu lung de infirmieră şi le aşezaseră pe capetele lor, ca şi cum acele margini de voal le puteau ocroti de bombele aeriene. Parcă erau nişte copii speriaţi adunaţi în jurul mamei lor, iar eu simţeam că voi izbucni în plâns dintr-un moment într-altul... Am reuşit totuşi să-mi păstrez calmul în continuare, până când a încetat raidul de bombardamente. Nici nu ştiu cât timp a trecut, poate fiindcă a fost urmat de atâtea altele, încât nu le mai puteam ţine socoteala!

Soldaţii imobilizaţi, care fuseseră cel mai grav răniţi, nu se puteau deplasa şi riscau să moară în timpul bombardamentelor aeriene, împreună cu cei care-i îngrijeau. Era nevoie de un spaţiu liniştit, mai departe de locurile unde se desfăşurau raidurile, undeva unde pericolul nu era atât de mare şi unde starea lor se putea stabiliza înainte de intervenţiile chirurgicale de care aveau nevoie.

Cel mai indicat spaţiu pentru preluarea răniţilor imobilizaţi era spitalul din Bran, aşa că Principesa Ileana s-a gândit să vorbească ea cu primarul. Deşi primarul Branului era el însuşi medic, deşi spitalul îi aparţinea - el fiind nimeni altul decât proprietarul aşezământului spitalicesc -, refuzul lui a fost categoric.

Fierbând de indignare, principesa stătea în faţa primăriei, amintindu-şi dureros de limpede „infernul declanşat în spitalul din Braşov în timpul bombardamentelor [...] şi o furie neputincioasă îmi ardea sufletul... Deodată, privirile înceţoşate mi s-au oprit asupra

unui loc verde şi plăcut, de cealaltă parte a râului. Era un loc strâmt, în faţa căruia se întindea un şir de sălcii vechi; rădăcinile arborilor de salcie răsucite, ieşite din pământ, încleştate în malul râului, formau partea din faţă a dealurilor domoale, bogat împădurite, ale Munţilor Carpaţi, la poalele cărora se aflau. Ce loc ideal pentru un spital, mi-a trecut prin minte. Ce bine-ar fi dacă s-ar afla o clădire aici!”.

Nu era însă nici o clădire acolo, iar terenul din jur era cultivat deja, aşa că trebuia să caute un alt loc. Din fericire, preotul din localitatea Bran a donat edificiul unei şcoli nefolosite, iar Ileana a rugat-o pe prietena ei, Ioana Perticari, care locuia acum în Bran, să se ocupe de organizarea şi utilarea edificiului care urma să fie transformat în spital.

Deschiderea şi funcţionarea noului aşezământ spitalicesc a avut loc într-un timp record. Existau însă câteva probleme serioase: lipsea apa curentă - fiecare picătură de apă trebuia să fie adusă din altă parte şi, după cum se ştie, spitalele folosesc multă apă -, nu erau facilităţi operatorii, ceea ce însemna că numai pacienţii aflaţi sub tratamente medicale obişnuite puteau fi spitalizaţi acolo, iar pacienţii aflaţi în stadiile preoperatorii trebuiau să rămână în Braşov, în „secţia teroare”, aşa cum era numită secţia de chirurgie a spitalului din Braşov.

Din clipele acelea de neuitat când se oprise, cuprinsă de furie, în faţa clădirii primăriei din Bran, după refuzul primarului de a-i ajuta pe răniţi, principesa ştiuse că nu se va lăsa până nu va construi un spital corespunzător în localitatea aflată la 30 km de Braşov. Construirea unui spital începând de la zero nu era însă un lucru simplu, pe lângă deficitul de materiale de construcţie, de braţe de muncă şi utilaje spitaliceşti - circumstanţe tipice războiului. Deşi era membră a Familiei Regale, ea nu avea statut de instituţie publică. Trebuia să se bizuie pe propriile resurse financiare pentru a construi spitalul.

Avea terenul necesar; pământul cu arborii de salcie îi aparţinea, dar îl

închiriase fermierilor, care aveau recolte acolo. Poate după ce strângeau ei recoltele...

Armata dispunea de barăci mobile, n-ar fi putut oare să cumpere, din banii ei, una sau două barăci? Dar cum să obţină paturi şi aşternuturi? Cine să se ocupe de instalaţiile sanitare? Dar de instalaţiile electrice? De unde să facă rost de mobilier, cearşeafuri şi bandaje? Din ce reflecta, din aceea se lungea lista cu cele necesare!

Cu toate că era principesă, Ileana nu dispunea de cine ştie ce resurse financiare. Avea venituri din câteva surse - unele dintre ele fiind terenuri, dar şi acestea erau avariate de război, aidoma tuturor proprietăţilor de pe teritoriul României. Pământul nu mai furniza aceleaşi venituri pe care le furnizase în timpurile dinainte de război. Pe de altă parte, Ileana avea şi alte obligaţii financiare, pe lângă întreţinerea Castelului Bran, a Castelului Sonnberg şi a familiei ei. Ca şi mama sa, Regina Maria, „adoptase" un număr de oameni nevoiaşi, pe care-i angajase ca personal de serviciu şi pe care-i întreţinea financiar. Avea, de asemenea, o inimă deosebit de generoasă şi ajuta pe oricine apela la ea: pentru un bandaj, un sfat sau un dar de bani. Când nu putea face faţă plăţilor, Ileana avea încredere că Dumnezeu, Cel Atotmilostiv şi Atotdarnic, îi va pune la dispoziţie ce-i trebuia. Nu ştia exact cât de nemăsurat de bun şi mărinimos poate fi El, dar avea să afle în curând.

A-şi pune toată încrederea în Dumnezeu a fost cel mai inspirat lucru pe care-l putea face. În primul rând, s-a hotărât să-şi vândă o brăţară valoroasă pe care-o pusese deoparte pentru situaţii de criză - era singurul mod în care vedea posibil debutul proiectului de construire a spitalului. I-a împărtăşit generalului Tătăranu ideea ei de a obţine primii bani prin vânzarea brăţării. El i-a cerut să pună brăţara la locul ei, promiţându-i că-i va face rost nu de o singură baracă militară veche, ci chiar de două barăci. Pe de altă parte, fermierii cărora principesa le arendase pământul s-au angajat să renunţe la recoltă şi să suporte ei inerentele pagube, ca pe o contribuţie a lor la ridicarea spitalului pe acel teren.

Copleşită de bucurie, Ileana a plecat într-un sat învecinat să stea de vorbă cu colonelul Şerbu, care deţinea o fabrică de muniţii acolo; lângă fabrică, se afla un mic atelier de tâmplărie, care-i aparţinea aceluiaşi proprietar. Când l-a întrebat dacă, în acel atelier, se putea confecţiona mobilierul necesar unui spital, bineînţeles, contra cost, colonelul Şerbu nu numai că a fost de acord, dar i-a oferit două barăci militare aproape noi, în schimbul celor două barăci vechi oferite de generalul Tătăranu. Mai mult, şi-a oferit serviciile de şef de şantier de construcţie, făgăduind să-i supravegheze îndeaproape pe muncitorii care vor începe lucrările de ridicare a spitalului; s-a ţinut de promisiune şi a colaborat foarte bine cu ei.

Ultima ofertă proniatoare venită din partea colonelului Şerbu a fost donarea unei întregi săli de operaţii, complet utilate, pe care colonelul plănuise s-o folosească drept dispensar al fabricii sale, dar pe care n-apucase încă s-o instaleze. A rugat-o în schimb pe Alteţa Sa ca personalul spitalului să-i trateze gratis pe lucrătorii fabricii sale atunci când vor avea nevoie. Profund recunoscătoare, Domniţa Ileana a acceptat cu emoţie rugămintea colonelului.

Acum, când colonelul Şerbu supraveghea construirea aşezământului spitalicesc, ea se putea concentra asupra altor probleme. Chiar dacă nu erau toate aşa cum le dorea, important era că făcea rost de tot ce avea nevoie. Spre pildă, uniformele infirmierelor, în loc să fie gri uni, cu şorţuri şi bavete albe, erau cusute din ţesături de toate culorile, care, desigur, nu respectau statutul personalului sanitar auxiliar - roşu închis pentru absolventele cursurilor medicale, albastru regal pentru studente, galben pentru femeile de serviciu dar înviorau atmosfera de spital şi îi înveseleau pe bolnavi.

În luna iulie 1944, Ileana şi copiii ei au avut parte de o minunată surpriză. Anton s-a întors definitiv la Bran, după ce a fost eliberat din serviciul militar prestat pentru Forţele Aeriene germane.

Arhiducele a sosit la timp pentru a asista la slujba de binecuvântare a

spitalului, care a avut loc pe data de 22 iulie. Deşi construcţia spitalului nu era terminată, în fiecare salon se afla deja câte o icoană. Ileana a ales special ziua de 22 iulie, care era ziua onomastică a mamei ei, iar spitalul a primit denumirea Inima Reginei. [Regina Maria îşi serba ziua onomastică şi pe data de 22 iulie, ziua Sfintei Maria Magdalena].

În testamentul său, Regina Maria ceruse ca inima să-i fie dusă la Balcic. În 1940, atunci când România pierduse Cadrilaterul [cadrilaterul reprezintă partea de sud a Dobrogei], Balcicul îi fusese dată Bulgariei, iar Ileana mutase inima reginei de la Balcic şi o aşezase într-un mic paraclis de piatră din spatele bisericii din Bran. Dorea foarte mult să ridice un monument lângă acel mic paraclis care adăpostea inima mamei ei. Nu trecuse mult timp de când contemplase construirea unui spital pe malul râului vegheat de sălcii, aşa că i-a venit o idee vrednică de toată lauda: monumentul comemorativ cel mai minunat şi mai potrivit pentru inima reginei era un aşezământ spitalicesc, „un loc în care oamenilor suferinzi să li se aline durerile şi să fie vindecaţi de suferinţele lor”.

Spitalul şi-a primit primii pacienţi pe 8 septembrie, de Sfânta Sărbătoare a Naşterii Maicii Domnului. Odată cu ei au sosit zvonuri şi speculaţii uimitoare despre cele mai recente evenimente petrecute în Bucureşti şi însemnătatea lor pentru ţară.

În august 1944, Regele Mihai, în vârstă de 22 de ani, pe care unii îl considerau un rege „marionetă”, şi-a demonstrat voinţa suverană, onorându-şi îndatoririle monarhice atunci când a ordonat arestarea lui Ion Antonescu şi încheierea unui armistiţiu cu Forţele Aliate. Pentru români, armistiţiul ar fi pus capăt războiului. Numai că, în loc să ajute armata română să respingă forţele germane, sovieticii, presupuşii aliaţi ai României, au invadat ţara, raportând „capturarea” satelor şi a unui mare număr de prizonieri - între 140.000 şi 600.000 -, dintre care foarte puţini au fost eliberaţi ulterior.

De-a lungul intervalului cuprins între sfârşitul lunii august şi începutul lunii septembrie, întreaga ţară a fost cuprinsă de o gravă stare de confuzie: nimeni nu mai ştia cine erau aliaţii şi cine erau duşmanii. Izbucneau lupte în Braşov şi Bran, dar şi împrejurul

acestora, se emiteau ordine ca toţi germanii să fie arestaţi, dar ordinele păreau să vină de la ruşi, nu de la guvernul român.

Exerciții de imaginație

Sitta, cum o numeau membrii familiei pe Regina-mamă Elena, coboară scările, sprijinându-se cu o mână de balustrada de lemn lustruit, închis la culoare. Ileana zâmbeşte bucuroasă şi înaintează spre ea, cu mâinile întinse:

- Sitta! Ce plăcere să te văd! Sper că eşti bine, eram îngrijorată.

Regina-mamă dă aprobator din cap în timp ce-i strânge mâinile cumnatei sale şi o îmbrăţişează. Dar în îmbrăţişarea lor Ileana simte o rigiditate şi o distanţă pe care nu o mai simţise niciodată. Deşi nu erau prietene foarte apropiate - poate pentru că aveau firi diferite -, Ileana şi Sitta se simţiseră întotdeauna bine împreună.

- E şi Mihai aici? El ce face?

- Este aici, dar e ocupat acum, spune Sitta. M-a rugat să vin eu să vorbesc cu tine. Vrei ceai sau cafea?

Ileana răspunde afirmativ la a doua ofertă şi Sitta cere să li se aducă două ceşti cu cafea. Se aşază şi vorbesc câteva clipe despre lucruri lipsite de importanţă. Apoi, Ileana o întreabă despre familia ei din Grecia. Din pricina tulburărilor din Grecia şi a ocupaţiei italiene, membrii familiei Sittei se împrăştiaseră în toate părţile.

După ce li se serveşte cafeaua, Sitta se apleacă spre Ileana:

- Şi tu? Cum o duci, ce-ţi face familia?

- Chiar de-asta am şi venit. Cred că ştii în ce pericol ne aflăm, Sitta.

Regina Elena înclină capul. Bineînţeles că ştia. Sovieticii îi declaraseră pe toţi membrii Familiei Regale duşmani ai poporului. Ziarele erau pline de articole pe această temă, era subiectul preferat al zilei.

- Nu-i vorba numai de asta. Sovieticii au dat ordin să fie arestaţi toţi germanii, adică şi copiii şi Anton. Chiar şi eu sunt în acest pericol, fiindcă am venit în România cu paşaport german. N-ar putea Mihai să ne ajute cumva? Se zvoneşte că Anton va fi arestat şi expediat în Rusia sau că va fi împuşcat. Am auzit că eu şi copiii vom fi închişi într-o mănăstire ori trimişi şi noi în Rusia. Ştii ce înseamnă asta!

Ileana se apleacă spre fosta ei cumnată şi-o apucă de încheietura mâinii.

- Nu te rog numai pentru mine. Cei de la spitalul meu nu se pot descurca fără mine. Şi copiii, ah, copiii mei! Cum să fac să-i ocrotesc?

Vocea îi tremură, aşa că se opreşte şi-şi strânge amândouă mâinile în poală.

Regina Elena îşi schimbă poziţia pe scaun şi îşi drege vocea:

- Ileana, Regele Mihai este... O, cât de mult îmi displace să spun asta! Regele este în mare pericol. Ai dreptate. Sovieticii ne urăsc şi ar folosi orice oportunitate să-l dea jos pe Mihai de pe tron.

După o scurtă pauză, Elena priveşte într-o parte, ca şi cum nu se poate uita în ochii Ilenei.

- Mihai nu poate face nimic acum. Atârnă şi el de un pai, şi de altfel cred că...

Sitta pune ceaşca de cafea pe farfurioară şi începe să se joace cu prăjitura de pe cealaltă farfurie.

- Cel mai bun lucru ar fi să nu ne mai vedem deloc, să nu mai avem nici un

contact cu voi. E mult prea periculos.

Ileana e în stare de şoc. Simte ceva ca un cuţit care-i intră în măruntaie, de parcă ar fi primit o lovitură puternică în stomac.

- Îmi pare foarte rău, continuă Sitta. Sincer îmi pare rău şi te rog să mă ierţi. Deşi e o perioadă când ar trebui să ne sprijinim unii pe ceilalţi, în situaţia noastră actuală o mişcare cât de mică le-ar da sovieticilor pretextul de a-l detrona pe Mihai, după care ne-ar lovi pe toţi dezastrul sau poate chiar moartea. Ei o ţin pe-a lor, că Anton este neamţ, nu austriac, fiindcă acum Austria face parte din Germania, iar copiii voştri, bineînţeles, sunt şi ei tot nemţi. Toate astea le-ar da sovieticilor cutezanţa de a-i lua tronul lui Mihai.

Ileana parcă amorţise, era parcă pe altă lume, într-o altă realitate. Avea senzaţia că nici nu mai era pe acelaşi plan perceptiv cu obiectele din sufrageria unde se aflau ele două; razele soarelui intrau pe ferestre, se auzea o muzică lină la un aparat de radio. Ileana puse ceaşca pe farfurioară şi se ridică de pe scaun. Se mira şi ea cum de era în stare să-şi menţină echilibrul, căci simţea cum i se învârteşte capul, iar durerea de inimă i se intensifica.

- Bineînţeles, Sitta. Nu m-am gândit la toate aspectele implicate, dar sigur, înţeleg, aşa este...

Mai neplăcut decât toate era că Ileana chiar înţelegea situaţia, ceea ce nu-i atenua însă nici durerea, nici şocul primit. Ea era realistă şi ştia că Sitta avea dreptate. Trebuia evitat orice-l putea pune pe Regele Mihai într-o situaţie delicată şi, în conjunctura aceea, România fiind aliată cu Rusia împotriva Germaniei, simpla ei prezenţă în Palatul Regal îl punea în pericol pe rege, punea în pericol ţara întreagă.

- O să plec acum, şi...

Pentru o clipă, vocea i se pierdu. Apoi continuă:

- Mai am o întâlnire cu cineva şi n-aş vrea să întârzii. Te rog să mă scuzi că

vizita mea a fost atât de scurtă.

Ileana îşi luă geanta, iar Sitta chemă camerista pentru a o conduce pe cumnata ei. Cu ochii plini de lacrimi, Ileana de-abia dacă observă soarele dogoritor de vară în timp ce fugea spre maşina sa.

Principesa venise la Bucureşti cu Ştefan, fiul ei, şi secretarul ei particular, Arnold Bitterman, pe care îi lăsase la nişte rude. De la palat, Ileana s-a dus la o prietenă, unde i-a fost prezentat un ofiţer român de rang înalt, generalul Aldea. Deşi nu a dezvăluit niciodată în mod public adevăratul motiv al întâlnirii, din afirmaţiile ei ulterioare se poate presupune în mod logic că, pe lângă celelalte subiecte pe care le-au abordat, generalul a recrutat-o pe Ileana pentru activităţi conspirative, legate de rezistenţa clandestină de luptă împotriva comuniştilor sovietici, care intenţionau să ocupe România. Nu era o activitate care să prezinte dificultăţi pentru Ileana; ştia că îi va face faţă cu uşurinţă. De asemenea, generalul Aldea avea autoritatea de a transmuta ordinul de arestare a lui Anton în ordin de domiciliu forţat - arest la domiciliu.

Gravitatea pericolului în care se afla i-a devenit principesei foarte clară atunci când generalul a insistat să le pună la dispoziţie la plecarea din Bucureşti - ei, fiului ei şi secretarului - un gardian înarmat care să-i însoţească la întoarcerea la Bran. În drumul lor cu maşina spre casă au fost opriţi, provocaţi şi ameninţaţi de câteva ori şi de-abia atunci a înţeles că, dac-ar fi fost lipsiţi de bodyguard, ar fi fost trataţi cu grosolănie, poate chiar arestaţi şi împuşcaţi.

17. Sfârşitul războiul şi începutul necazurilor

Păzeşte-mă, Doamne, de mâna păcătosului; scoate-mă de la oamenii nedrepţi, care au gândit să împiedice paşii mei. (Psalmul 139, 4)

Trupele sovietice au continuat să mărşăluiască prin ţară. Au trecut şi prin Bran, în grupuri răzleţe sau în grupuri de douăzeci ori treizeci de soldaţi, iar altădată chiar de câte o sută. Veneau pe jos, în căruţe sau camioane şi furau tot ce le trecea prin minte. Sperând să îmblânzească atacurile tâlhăreşti şi jafurile mai violente, sătenii le puneau deoparte hrană şi vite, ascunzând restul bunurilor. Spre pildă, Principesa Ileana şi-a parcat maşinile familiei şi pe cele ale spitalului în grădină, acoperindu-le cu crengi şi frunze.

Femeile şi fetele se ascundeau cum puteau mai bine. Situaţia era atât de îngrozitoare, încât Ileana nu îndrăznea să păşească afară din castel sau din spital în timp ce trupele ruşilor treceau pe stradă, iar fiicele ei nu se mişcau din curtea din spatele castelului decât după ce se îndepărtau soldaţii din zona aceea.

În ciuda acestor măsuri de precauţie, de soldaţii ruşi nu se putea scăpa cu una, cu două. N-aveau nici un fel de remuşcări faţă de actele lor de vandalism: distrugeau case şi oameni pentru a găsi şi a-şi însuşi ce pofteau. Femeile, în special - până şi cele mai vârstnice -, erau supuse unor acte de cruzime de neimaginat. Ileana îşi amintea de o femeie în vârstă adusă la spital de vecinii ei, care o găsiseră îndesată, băgată cu forţa într-un cuptor de pâine. Femeia fusese violată şi atât de cumplit batjocorită de soldaţii sovietici, încât a murit, distrusă atât fizic, cât şi psihic.

Pentru principesă, „partea teribilă era brutalitatea sistematică şi inumană care

însoţea toate faptele ruşilor, care - oricât de ciudat ar suna - nu păreau să se bucure nici de puterea lor, nici de fărădelegile lor". Într-una din scrisorile ei, Ileana nota că ruşii „parcă nici nu aveau suflete" şi, deşi nu veniseră niciodată la castel şi nici nu traversaseră podul care lega strada principală de spital, spaima c-ar fi putut s-o facă nu-i părăsea niciodată pe cei care locuiau acolo.

În ciuda invaziei „aliaţilor" sovietici, Spitalul *Inima Reginei* din Bran îşi continua activitatea. De la Braşov erau transferate cazuri din ce în ce mai grave, iar localnicii începuseră să vină şi ei la spitalul din Bran pentru diverse tratamente. Pe la jumătatea toamnei, în spital erau internaţi cincizeci de pacienţi civili şi numeroşi pacienţi erau trataţi ambulatoriu. Când nu era pericol de bombardamente, Principesa Ileana urca dealurile abrupte, împădurite, din jurul Branului, pentru a le ajuta pe femeile care nu puteau fi internate în spital, dat fiind că nu exista acolo o secţie specială de obstetrică şi nici de neonatologie, iar multe dintre ele nu aveau bani pentru tratamente la spitalul civil aflat de cealaltă parte a râului.

Erau atâtea solicitări, încât, în cele din urmă, un medic şi un student la Medicină au fost angajaţi permanent. La scurt timp, au început şi ei să urce dealurile alături de principesă. Dar aceasta nu era decât o soluţie de moment.

Au înţeles cel mai bine acest lucru într-o după-amiază, după Anul Nou, când o femeie grav bolnavă, pe cale să nască, a trebuit să fie transportată cu maşina la Braşov. În mod normal, deplasarea cu maşina dura două ore pe drumurile proaste, dar mormanele de zăpadă, care acoperiseră drumurile după ninsorile abundente care izolaseră localitatea Bran, au transformat călătoria într-un coşmar. Au reuşit totuşi să ajungă la Spitalul din Braşov târziu în noapte, femeia a primit îngrijirile necesare şi a născut un copil sănătos.

Trăind într-o izolare totală în valea Branului, drumurile fiind blocate de zăpadă, nu era de mirare că majoritatea evenimentelor politice treceau neobservate - însă atunci când bolşevicii ruşi au impus formarea unui guvern comunist în România, în luna

martie 1945, repercusiunile şi teroarea s-au răspândit în toate colţurile ţării, indiferent de cât erau de îndepărtate sau izolate din cauza intemperiilor sau a distanţelor.

Au fost înfiinţate „tribunale ale poporului”, care urmau să cerceteze acuzaţiile de crime de război. Oricine putea fi arestat sub acuzaţia de a fi vorbit împotriva partidului comunist sau a măsurilor luate de partidul comunist. De-a lungul anilor care au urmat, toate proprietăţile şi bunurile personale au fost însuşite de către noul guvern.

În mod paradoxal, spitalul a beneficiat de această conjunctură, deoarece multe dintre depozitele de articole şi echipamente medicale au preferat să predea Domniţei Ileana şi spitalului ei tot ce aveau în dotare decât să le dea ruşilor. Unele ministere au autorizat chiar transporturi speciale de materii prime şi medicamente la Spitalul Inima Reginei, pentru a nu le lăsa pradă bolşevicilor.

Pentru principesă a fost o perioadă cumplit de dureroasă. În calitate de membră a Familiei Regale, având prieteni şi cunoştinţe care făcuseră parte din guvern, ea suferea neputincioasă pe măsură ce mulţi dintre prietenii ei dragi de-o viaţă erau arestaţi şi dispăreau: unii erau torturaţi, alţii erau deportaţi în Rusia sovietică, iar alţii erau ucişi. Trebuia să asiste la împrejurări în care funcţionari minori din partidul comunist confiscau proprietăţile unor fermieri pe care ea îi cunoaştea de ani de zile. Mulţi dintre ei îşi pierdeau serviciile şi casele fiindcă deţinuseră funcţii anticomuniste în timpul războiului sau fuseseră prea slobozi la gură.

Pe deasupra, fiind principesă, Ileana era considerată în mod aprioric un duşman al noului stat comunist. Atât ea, cât şi toţi cei din familia ei erau în orice moment în pericol de a fi arestaţi şi deportaţi în Uniunea Sovietică, de unde nu s-ar mai fi aflat niciodată nimic despre ei.

La castel apăreau fel de fel de oameni în timpul nopţii, la ore neaşteptat de târzii, cerând voie să se ascundă acolo şi să poată fugi din ţară înainte ca autorităţile comuniste să-i prindă şi să-i aresteze. În castelul lor atât de excentric construit, Ileana şi

Anton găseau unghere şi locuri tăinuite unde să-i adăpostească pe refugiaţii politici.

Activitatea ei de la spital, din jurul Branului şi din Braşov devenise atât de cunoscută miniştrilor noului guvern comunist, încât unii dintre cei sus-puşi au venit să viziteze Spitalul Inima Reginei şi au plecat foarte impresionaţi de ce văzuseră. Emil Bodnăraş, de exemplu, care la vremea aceea era membru al Biroului Politic al Partidului Comunist Român, iar mai târziu urma să devină secretar general la Preşedinţia Consiliului de Miniştri, a efectuat o vizită atentă a spitalului cu puţin timp înainte de preluarea oficială a puterii de stat de către comunişti. Nu s-a ferit să spună lucrurilor pe nume şi i-a spus Principesei Ileana următoarele: „Părerea mea despre dumneavoastră şi activitatea dumneavoastră s-a schimbat... Când vom prelua puterea, amintiţi-mi de spitalul acesta şi voi face tot ce voi putea pentru a vă ajuta”.

Deşi, din punct de vedere oficial, Domniţa Ileana era privită cu suspiciune, deşi Regele Mihai, acum în vârstă de 23 de ani, era încă distant faţă de ea, din punct de vedere neoficial, devotamentul, căldura şi grija pe care ea le manifesta în activitatea spitalicească îi câştigaseră prieteni şi printre comunişti şi printre necomunişti. Se afla într-o situaţie în care, deşi se expunea la mari riscuri personale, putea face enorm de mult bine. Şi chiar asta se străduia să facă, fie că trebuia să cerşească ministrului Sănătăţii sprijin pentru dotarea spitalului cu aparatură medicală corespunzătoare, fie că ascundea acasă la ea „duşmani ai poporului”, fie că apela direct la şeful statului, pentru a interveni în favoarea celor care fuseseră deja arestaţi.

Deşi războiul luase sfârşit, regulile stricte ale camuflajului funcţionau încă. Străzile erau întunecate. La fel şi cerul. Principesa Ileana se întorcea de la biserică, unde tocmai spusese câteva rugăciuni şi aprinsese o lumânare. Numai luna şi stelele îi luminau primejdioasa incursiune. Era încă decretată stare excepţională, ceea ce însemna că putea fi arestată în orice clipă dacă n-ar fi fost recunoscută. Se îndreptă cu paşi repezi spre un colţ de stradă. S-ar putea să fi fost doar imaginaţia ei, dar în spatele ei erau nişte umbre care parcă deveneau mai numeroase, deşi nu era suficientă lumină pe stradă pentru a le putea distinge bine.

O maşină opreşte chiar în dreptul ei. Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă! Respiră adânc în timp ce memorează numărul de înmatriculare a maşinii. E chiar maşina de care fusese prevenită să se ferească. Păşeşte de pe trotuar pe caldarâmul străzii în timp ce maşina se opreşte în dreptul ei şi uşa din spate se deschide. În ciuda spaimei şi a figurilor impenetrabile ale bărbaţilor aşezaţi pe locurile din faţă ale maşinii, care o priveau fix, nu-şi poate stăpâni un zâmbet trist, îndurerat, în timp ce ia loc pe bancheta din spate a maşinii, care era liberă, şi închide uşa. Acestea erau circumstanţele despre care ea şi tatăl ei, Regele Ferdinand, discutau când citeau romane poliţiste despre Bulldog Drummond cu ani şi ani în urmă. A trăi în astfel de timpuri, ce lucru extraordinar!

Maşina se opreşte, motorul continuă să ruleze încet. Mai mult se simţea decât se auzea. Şoferul coteşte la dreapta şi merge drept înainte o porţiune de drum, apoi o ia la stânga. Un alt viraj la stânga, un altul la dreapta, în succesiune rapidă, dar ea e prea emoţionată pentru a le mai distinge cu exactitate. Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă! Nu îndrăzneşte să-şi noteze traseul maşinii din cauza namilei din faţă care ţine o mitralieră în mâini şi care se uită ţintă la ea prin oglinda retrovizoare.

Ce situaţie complet nouă pentru ea! A smulge carneţelul din mâna principesei şi a i-l rupe bucăţele era un flecuşteţ pentru el. Un alt viraj la dreapta. Bărbaţii aceia din maşină au un aer atât de ameninţător - umerii laţi, gâturile groase! Ea oricum nu putea să le vadă, decât siluetele din spate, nicidecum trăsăturile. Sunt mari ca nişte urşi. Or fi ruşi? N-are curajul să-i întrebe şi să afle. Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă!

Motorul maşinii toarce liniştit, cauciurile parcă şoptesc ceva şoselelor pe care rulează. Nu se aude nici un alt zgomot. Ce noapte sinistră! Din când în când cauciucurile se izbesc de o groapă în asfalt şi izbitura se simte în maşină. Un viraj la stânga, un altul tot la stânga, apoi un viraj la dreapta. Ileana nu ştie de ce e atentă la aceste viraje, când de fapt a pierdut de mult şirul celor dinainte. Se uită pe fereastră, dar e prea întuneric afară pentru a putea distinge bornele de kilometraj,

Oare o duceau la o întâlnire conspirativă cu cineva? Sau poate că o duceau la închisoare? Sau vor opri maşina în câmp şi-i vor pune un pistol la tâmplă? Nu va fi găsită niciodată. Bietul Anton, bieţii copii, vor fi arestaţi cu toţii dacă ea nu va mai fi. Regele Mihai nu poate face nimic, şi el e la fel de neputincios ca şi ea. Oare va dispărea cu totul în Uniunea Sovietică?

Îşi frământă mâinile cu nervozitate. Nici Rugăciunea lui Iisus, care de obicei are efecte atât de liniştitoare, nu mai reuşeşte să-i alunge agitaţia.

Bărbaţii din faţă sunt învăluiţi în tăcere. Principesa se gândeşte din nou la romanele poliţiste cu detectivi - cărţile ei preferate. A citit enorm de multe. Se uită iar pe fereastră. Se disting contururi masive de blocuri, ceea ce înseamnă că erau încă în oraş.

În sfârşit, maşina se opreşte. E ajutată, cu gentileţe, să iasă din maşină şi rămâne acolo, pe trotuar, în faţa unei vile atrăgătoare, înconjurate de o grădină. De ambele părţi ale maşinii sunt alte case şi alte grădini. Se deschide uşa din faţă a vilei, afară se strecoară razele unor becuri galbene care luminează poteca spre uşa de la intrare şi plantele din grădină. În pragul uşii, cu mâinile întinse de bun-venit, cu zâmbete cât se

poate de amicale, o întâmpină Emil Bodnăraş, unul dintre cei mai puternici membri ai partidului comunist, şi soţia sa, ca şi cum totul n-ar fi fost decât o plăcută vizită de seară.

Cu toate acestea, a fost mai mult decât o simplă vizită. Ileana urma să-i implore să cruţe vieţile celor pe care ea îi cunoscuse de când era copilă, persoane care luptaseră pentru România de-a lungul a două războaie mondiale şi care, în opinia ei, nu făcuseră nimic rău. Mai târziu, principesa a negat c-ar fi avut vreo influenţă asupra deciziei finale a şefului serviciilor secrete [începând din anul 1945, Emil Bodnăraş a fost însărcinat cu supravegherea serviciilor secrete şi numit şeful Serviciului Secret al Armatei], dar se ştie că sentinţele de condamnare la moarte ale unora dintre acei nevinovaţi au fost comutate în închisoare pe viaţă. În multe cazuri însă, demersurile ei n-au avut acelaşi avantaj.

18. Situații critice şi acțiuni conspirative

Ridicat-am ochii mei la munţi, de unde va veni ajutorul meu. Ajutorul meu de la Domnul, Cel ce a făcut cerul şi pământul. (Psalmul 120, 1-2)

Dar faptul că avea „prieteni” sus-puşi nu i-a uşurat deloc viaţa Domniţei Ileana. Dimpotrivă, chiar i-a înrăutăţit-o, deoarece lumea a început să-i pună la îndoială convingerile politice şi s-o suspecteze de colaborare cu comuniştii. Ea şi sora ei, Principesa Elisabeta, au început să fie numite „mătuşile roşii”. Se spunea despre ea că devenise o prietenă apropiată a cadrelor de conducere din partidul comunist.

Sigur, se folosea de cunoştinţele ei din partidul comunist, mai ales de cei care erau mai buni la inimă, pentru a obţine dotarea necesară nevoilor spitaliceşti şi pentru a salva, prin intervenţiile ei, pe cei ale căror vieţi erau în pericol sau pentru a implora eliberarea lor din arest, dar asta nu însemna că era o simpatizantă a comuniştilor. Adevărul este că avea un mare dispreţ faţă de ei şi faţă de ceea se întâmpla în ţară din cauza lor. Atât cât i-a stat în putinţă, ea a luptat dintru început împotriva instaurării comunismului în România.

Arhiducele Anton şi Arhiducesa Ileana au angajat o familie, soţ şi soţie, care le erau prieteni, pentru a se ocupa de ferma Ilenei din afara Braşovului; guvernul comunist îi concediase pe amândoi şi le confiscase casa, acuzându-i de acte de sabotaj birocratic efectuate în timpul războiului. Recolta culeasă de la fermă servea necesităţilor de hrană ale spitalului; rămânea, de obicei, suficientă mâncare şi pentru „criminalii de război” (cum îi numeau comuniştii), pe care Ileana şi Anton îi adăposteau în continuare la castel, în spital sau în pădurile învecinate.

Pe de o parte, comuniştii erau mai mult decât fericiţi să exploateze la maximum relaţiile pe care le aveau cu Principesa Ileana, dar, pe de altă parte, nu ezitau s-o pună la punct ori de câte ori considerau necesar să-i amintească cine era şeful... Devenind însă exagerat de încrezători în ei înşişi, n-au mai considerat că era nevoie s-o supravegheze la fiecare pas, iar acţiunile pe care le-a întreprins principesa în vara şi toamna anului 1945 au atras după ele, în primul rând, o revelaţie spirituală personală și, în al doilea rând, reconcilierea ei cu Regele Mihai.

Înstrăinarea lui Mihai şi a Sittei de ea constituia o sursă de infinită mâhnire pentru Ileana. Deşi înţelegea motivele din pricina cărora survenise răceala dintre ei, deşi ştia că situaţia nepotului ei era şi mai nesigură decât a ei şi că el avea nevoie de multă stabilitate pentru a putea acţiona în favoarea poporului său, o durea totuşi lipsa apropierii de ei. Iar în iulie 1945, când guvernul român a refuzat să-i acorde dreptul de a fi prezentă la slujba parastasului de şapte ani al mamei sale, a suferit enorm.

Din memoriile Domniței Ileana

Îmi amintesc în special o zi [...] în luna iulie 1945, când am trecut printr-o mare suferinţă sufletească din cauza unei teribile nedreptăţi care mi s-a făcut, sau cel puţin aşa mi s-a părut mie. Am fost exclusă dintre cei care au fost prezenţi la Curtea de Argeş, acolo unde s-a ţinut parastasul mamei mele... Am simţit că e ceva ce nu pot suporta; era prea mult, nu se putea îndura aşa ceva.

Drept aceea, m-am refugiat în micul nostru paraclis, în căutarea puterii de a

suporta insuportabilul; eram cuprinsă de o durere pe care nu o puteam îndura nici măcar fizic. Atunci ochii mi s-au oprit asupra perfecţiunii muntelui, nemişcat în veşnicia lui. De cât timp stătea el neclintit acolo oare? De atât de mult timp, chiar dinainte de a începe istoria! Neschimbat şi nerănit de luptele oamenilor şi de înfrângerile lor, de umilinţele lor, de speranţele şi disperările lor! Iar eu, cu amărăciunea mea cu tot, cât eram eu de mică faţă de el! Deodată am înţeles că asemenea dureri nu contau de fapt, nu aveau nici o importanţă în ele însele. Existau numai pentru a fi învinse, ne erau aşezate pe cale pentru ca să ne folosim de ele pentru a mai urca o treaptă pe scara vieţii, şi încă una, până când, în cele din urmă, vom ajunge să atingem Muntele, Realitatea Veşnică a Existenţei.

Subliniez acest moment pentru că a fost o experienţă atât de reală şi de profundă, încât a reprezentat unul dintre cele mai mari evenimente din viaţa mea: o zi de revelaţie când a fost clar că mi se deschidea o altă uşă şi că trebuia să păşesc înainte, dar pe un alt drum. Tot atunci am înţeles-o mai bine pe mama. Am înţeles cum a fost ea în stare să construiască, din chinuri sufleteşti şi pătimiri, o scară spre plinătatea lăuntrică a legăturii cu Dumnezeu.

Ileana a înţeles atunci că nimic din ce se întâmplă în viaţa noastră nu se iroseşte. Totul poate fi folosit pentru a ne apropia mai mult de Dumnezeu, a ne supune voii Lui, a lăuda şi a preamări numele Lui. Această revelaţie a alinat-o sufleteşte în durerea provocată de înstrăinarea Regelui Mihai de ea şi a susţinut-o din punct de vedere moral în faţa minciunilor pe care le spuneau comuniştii despre ea. Era o revelaţie de care va avea o mare nevoie mai ales în anii ce urmau să vină.

În toamna anului 1945 s-a pus din nou problema educaţiei copiilor. Din cauza

antipatiei comuniştilor faţă de Germania, cetăţenilor germani, inclusiv membrilor familiei Ilenei, care erau consideraţi cetăţeni germani, nu austrieci, li se revocase dreptul de a primi o educaţie. Pentru copiii mai mici, această măsură nu constituia o problemă, deoarece învăţătorul de la şcoala primară din Bran a hotărât că, din moment ce nu primise nici o înştiinţare oficială, pentru el nu exista nici o interdicţie de a-i primi pe copiii familiei Habsburg în clasă. Problema era Ştefan, care era prea mare pentru şcoala primară din Bran, iar la liceul din Braşov nu-i dădeau voie comuniştii să se ducă.

Deoarece un fost aghiotant al Familiei Regale era membru în consiliul de administraţie al Academiei Militare, Ileana l-a întrebat dacă putea să-l ajute pe Ştefan să se înscrie la academie. Fostul aghiotant s-a ocupat de toate formalităţile necesare înscrierii, în timp ce principesa a preferat să rămână în umbră. În prima zi de şcoală, ministrul Apărării a fost de faţă la ceremonia de deschidere a cursurilor pentru a-i ura lui Ştefan bun venit şi a anunţa că Regele Mihai însuşi îşi dăduse acordul pentru ca băiatul să fie acceptat la Academia Militară. Fericită, principesa i-a trimis Regelui Mihai o scrisoare de mulţumire, care i-a dat de ştire, într-un stil cât se poate de tranşant, că el nu fusese nici informat, nici consultat în acest subiect.

Ceea ce nu ştia Ileana era că regele se afla în grevă regală. De luni de zile refuzase să semneze legile aprobate de parlament. Deşi greva regelui nu-i împiedica pe comunişti să pună în practică legislaţia, guvernul văzuse în înscrierea lui Ştefan la Academia Militară un prilej ideal de a exploata relaţia Regelui Mihai cu Ştefan şi de a folosi Academia Militară în scopuri propagandistice. Atunci când regele a aflat ce se pusese la cale fără ştiinţa lui, s-a înfuriat peste măsură şi a decis că Ştefan trebuia să se retragă din academie.

De-a lungul lunilor septembrie şi octombrie, Ileana a încercat, fară reuşită, să ajungă la Regele Mihai, pentru a-i explica situaţia în care se afla Ştefan. Regele a dat ordin ca Ştefan să fie dat afară din Academia Militară. Cu toate c-ar fi putut să treacă

peste hotărârea nepotului său, principesa nu-şi putea permite să nu se supună hotărârii Regelui, aşa că a făcut toate aranjamentele necesare retragerii lui Ştefan din academie şi întoarcerii lui acasă.

În noaptea dinaintea revenirii lui Ştefan acasă, Ileana s-a rugat şi a cerut un răspuns rugăciunilor ei. A spus: „Facă-se voia Ta, Doamne - dacă Ştefan trebuie să urmeze cursurile acestei şcoli, să rămână acolo. Dacă însă nu e bine aşa, să plece de acolo şi să se întoarcă acasă". După ce s-a rugat, a adormit profund, s-a odihnit restul nopţii, iar în dimineaţa următoare, când s-a trezit, era o zi de iarnă grea. Ninsese abundent - o ninsoare neobişnuit de timpurie pentru lunile de toamnă în care se aflau. Ninsese atât de mult, încât nici săniile nu puteau străbate prin zăpadă.

Principesa s-a folosit de acest interval de timp, pe care l-a considerat o mică minune, pentru a stărui să obţină o audienţă la Regele Mihai. Mihai i-a acordat-o şi, în apropierea Crăciunului, drumurile se desfundaseră suficient pentru a-i permite Ilenei să călătorească până la Sinaia. Ajunşi faţă în faţă, au descoperit că înstrăinarea lor fusese provocată şi întreţinută de guvern pentru a-i ţine departe unul de celălalt. Regele fusese permanent minţit cu neruşinare de către comunişti în privinţa afirmaţiilor mătuşii sale. Principesa a fost fericită de împăcarea dintre ei, nu numai pentru că Ştefan putea astfel rămâne la Academia Militară, ci şi pentru că avea o afecţiune deosebită pentru nepotul ei. „Eram din nou împreună, aşa cum fusesem dintotdeauna în gânduri şi în simţire", scria ea.

De data aceasta, comuniştii depăşiseră limita. Se folosiseră de amândoi pentru a manipula imaginea regelui şi a-i îndepărta cât mai mult pe unul de celălalt. Din fericire, eforturile lor avuseseră efect contrar şi-i apropiaseră sufleteşte şi mai mult. În ceea ce o privea pe principesă, şi această conjunctură era simptomatică pentru viaţa ei: nimic nu era ceea ce părea să fie. La suprafaţă lucrurile se desfăşurau în mod normal: îşi creştea copiii, lucra în continuare la spital şi păstra legătura cu Mihai şi Sitta. În acelaşi timp, la un nivel mai adânc, undeva în colţurile întunecate ale castelului minţii ei, viaţa principesei se

umplea de intrigile şi tensiunile caracteristice unui roman de spionaj sau de aventuri de război. Ceea ce conta era că, pentru ea, nu erau romane de spionaj sau de război interesante de citit: ea ştia că un singur pas greşit însemna moartea ei şi a familiei ei.

19. Viața în regimul comunist

Păzeşte-mă, Doamne, ca pe lumina ochilor Tăi; cu acoperământul aripilor Tale, acoperă-mă de faţa necredincioşilor care mă necăjesc pe mine. (Psalmul 16, 8-9)

Comuniştii ţineau sub observaţie pe toată lumea, nu numai pe Principesa Ileana - pe ea, însă faptul că era urmărită pas cu pas, n-o împiedica să-i ajute pe toţi cei cărora le putea oferi ajutor. Această atitudine o făcea, atât pe ea, cât şi pe cei care-i implorau ajutorul, să treacă prin situaţii cât se poate de bizare.

Era o după-amiază liniştită. Nici o urgenţă, nimic ieşit din comun. Pacienţii erau bine îngrijiţi de asistentele medicale, aşa că Ileana a hotărât să împartă în raţii recentul transport de saci de făină primit pentru cadrele medicale, iar farmacia spitalului era singurul loc suficient de încăpător pentru a depozita toată făina, cântarele şi sacii. Principesa şi ajutoarele ei glumesc şi râd, în timp ce făina este cântărită, şi aşezată în saci mai mici.

- Domniţă Ileana, Domniţă Ileana, unde sunteţi?!

Activitatea încetează din cauza disperării din vocea celui care strigă de pe coridor.

- E profesorul Dan Tomaşcu, spune Ileana, alarmată de panica din vocea bărbatului. Ce s-o fi întâmplat?

O întrebare retorică. Îi trec fiori de groază pe şira spinării. Dan Tomaşcu, originar din Bran, fusese profesorul particular al lui Ştefan şi era cunoscut şi îndrăgit de toţi localnicii; toată lumea ştia că nu-i simpatiza deloc pe comunişti. Ileana se gândea că era posibil ca poliţia să fi descoperit una sau mai multe din acţiunile lui anticomuniste.

Profesorul Tomaşcu dă buzna în cameră, răsuflând din greu şi cu ochii ieşiţi din orbite. Ileana scapă polonicul de făină din mână şi se îndreaptă cu paşi repezi spre el.

Gâfâind, profesorul îi spune că e urmărit de poliţie: „Am ieşit pe uşa din spate, în timp ce ei zbierau la nevastă-mea să-i lase să intre prin faţă”. O priveşte implorator pe principesă. „Ştiam că numai la Alteţa Voastră o să găsesc ajutor!”.

Principesa se uită la ceilalţi, adâncită în gânduri. Ei dau aprobator din cap şi încep să şteargă urmele de făină. „Nu mai e timp să ajungem la castel”, se gândi Ileana. De altfel, două persoane se ascundeau deja acolo şi erau într-un pericol mai mare decât

Dan. „Nici în spital nu-l pot ascunde; dacă-l găsesc comuniştii ascuns aici, vor închide spitalul, fără doar şi poate”.

Priveşte fix la masa de consultaţii. Fiecare dintre cei prezenţi îi dă câte-o idee, în timp ce adună toţi sacii şi-i leagă pe cei mai mari. La un moment dat, principesa pocneşte din degete şi se întoarce spre doctorul Puşcariu.

- Am găsit soluţia! Are ocluzie intestinală şi trebuie să fie operat de urgenţă!

Ochii doctorului Puşcariu se aprind şi un zâmbet rapid îi luminează faţa. Doctorul, Ileana şi Maica Heidi, soră medicală, ies in goană din farmacie şi aleargă spre blocul operator. În timp ce Maica Heidi aruncă instrumentarul în sterilizator, Dan îşi scoate hainele şi se îmbracă într-un halat de spital. Badillo pregăteşte eterul, toţi se uită pe fereastră să vadă dacă a sosit deja poliţia. Din câteva mişcări repezi, profesorul Dan Tomaşcu e urcat pe masă, anesteziat, iar ceilalţi sunt la posturi în jurul lui.

Cu bisturiul în mână, doctorul Puşcariu o priveşte pe Principesa Ileana, care se află de cealaltă parte a mesei. Ea dă din cap şi el ține lama ascuţită a bisturiului deasupra stomacului lui Dan, cu intenţia de a-i zgâria doar pielea.

În acest timp se aud paşi grei pe coridor şi voci în sala de aşteptare.

- Avem informaţii că profesorul Dan Tomaşcu este aici.

Din sala de aşteptare se distinge vocea doctorului John, calmă şi echilibrată:

- Domnul Dan Tomaşcu nu este aici.

Maica Heidi tamponează fruntea doctorului Puşcariu şi pe cea a principesei, ştergându-i de transpiraţie.

- A fugit în direcţia asta, insistă poliţiştii.

Vocile lor sunt mai aproape acum.

- Doar n-o fi dat buzna în blocul operator!

- Nu a intrat în blocul operator, spuse doctorul John, la fel de calm. Eu am fost aici toată după-amiaza şi nu l-am văzut.

- O să verificăm.

Doctorul Puşcariu se uită pătrunzător la Ileana. Ea dă din cap afirmativ şi urmăreşte cum bisturiul taie mai adânc în piele, intrând prin stratul de grăsime şi muşchi până în peritoneu.

O altă privire a doctorului, a cărui frunte se încreţise întrebător. Ileana se uită în jos, îi vede mâinile în jurul mormanului de intestine şi cu o grimasă ascunsă de masca operatorie, aprobă. Ochii doctorului se strâng în timp ce ridică masa roz, argintie şi mov a intestinelor, care se rostogolesc şi alunecă într-o etalare dezordonată.

Uşa se deschide brusc şi apare doctorul John, a cărui faţă de-abia se vedea, aşa flancat cum era de umerii laţi ai celor doi poliţişti. Doctorul Puşcariu le aruncă o privire încruntată, părând deosebit de ocupat.

Ileana se întoarce spre ei şi, tremurând din toate încheieturile, îşi îngroaşă vocea, străduindu-se să fie cât mai aspră cu putinţă. Speră să fie convingătoare:

- Ce doriţi? Ieşiţi imediat de aici! Suntem în mijlocul unei operaţii, vreţi să omorâţi pacientul?

Cu feţele palide, poliţiştii îşi mută privirile de la ea la dezordinea de intestine de pe masa de operaţie. Au un nod în gât, scutură din cap şi se retrag, mormăind ceva ce sună a scuză. Uşa se trânteşte la loc şi după câteva minute măruntaiele lui Dan sunt aşezate la locul lor, în timp ce Ileana chicoteşte un pic isteric, vădit uşurată.

În ciuda acestor incidente bizare şi uneori chiar amuzante, situaţia era atât de riscantă, încât Principesa Ileana le-a dat membrilor familiei ei pastile de sinucidere, pentru a le folosi în cazul c-ar fi fost arestaţi. În 1946, Ileana a fost chiar pe punctul de a înghiţi o astfel de pastilă. După ce-au luat masa de seară împreună la castel, Emil Bodnăraş a informat-o că generalul Aldea fusese prins şi arestat. Bodnăraş a scos o foaie de hârtie pe care erau scrise toate detaliile acţiunilor conspirative întreprinse de Principesa Ileana. „Îi mulţumeam lui Dumnezeu pentru semiîntunericul serii aceleia, fiindcă am putut să-mi ţin figura în umbră, scrie ea. Eram, de asemenea, recunoscătoare pentru îndelunga educaţie de familie, care ne-a învăţat să păstrăm tot ce simţim ascuns în noi înşine... În timp ce negam cu linişte şi fermitate tot ce scria acolo, simţeam cum îmi creştea dispreţul faţă de mine însămi, deoarece consideram prudenţa mai valoroasă decât curajul şi mă disociasem de prietenul meu. Aş fi preferat să mă aflu lângă el, dar asta nu l-ar fi ajutat cu nimic şi i-ar fi periclitat pe cei din familia mea, care aveau dreptul de a fi ocrotiţi de mine”.

Se ştia foarte bine că, odată arestat, nimeni nu scăpa de tortură. La fel de bine se ştia că deţinuţii de vază erau expediaţi în Uniunea Sovietică, unde torturile erau mai „rafinate”, adică mai chinuitoare. Arestarea unui membru al Familiei Regale ar fi fost o lovitură extraordinară, iar Ileana ar fi fost tratată mult mai rău decât ceilalţi deţinuţi, din pricina statutului ei princiar. Dacă nu s-ar fi priceput să disimuleze atât de bine, i-ar fi fost probabil necesară pastila de sinucidere.

În ciuda tensiunilor, viaţa mergea înainte. Oamenii se adaptau la restricţii, la lipsuri şi incertitudine - nu mai ştia nimeni în cine poate avea încredere şi în cine nu. Construcţia celor două aripi noi ale spitalului, de obstetrică şi de pediatrie, a fost terminată în vara anului 1946.

Majoritatea pacientelor n-aveau cu cine să-şi lase copiii atunci când erau internate în spital, aşa că o secţie a uneia dintre cele două aripi noi a fost transformată în

creşă de zi. Acesta a fost primul centru de îngrijire a copiilor din România.

Principesa Ie-a învăţat pe femei reguli de nutriţie modernă, de igienă şi de îngrijire a copiilor. Izolate din cauza văilor abrupte unde locuiau, tinerele femei nu aveau acces la idei noi, dar învăţau cu rapiditate şi, spre satisfacţia principesei, sănătatea lor se ameliora vizibil.

Cadrele medicale ale spitalului au format o echipă de volei, care a intrat în competiţie cu echipa de volei a satului. În timpul iernii, personalul medical şi membrii familiei principesei schiau pe pantele montane. Exista în Bran un club de distracţii deosebit de îndrăgit, deschis cu câţiva ani în urmă, al cărui cor participa la diferite festivităţi, alături de corul bisericii locale. Ileana îngăduise personalului medical acces la piscina castelului, iar câteodată, în timpul verii, se duceau cu toţii să înoate într-un lac rece de munte şi să facă plajă pe malul lacului.

În primăvara anului 1946, Principesa Ileana îşi pusese la punct un program zilnic: dimineţile lucra la spital, iar după-amiezile şi le petrecea în familie. Combina adeseori timpul petrecut în familie cu activităţile necesare spitalului, vizitându-i acasă pe localnici sau rugându-i pe copiii ei să facă anumite comisioane. Într-o vară, sub supravegherea câtorva cadre medicale adulte, Minola şi Sandi au condus secţia de pediatrie.

Seara devreme, Ileana se întorcea la spital iar apoi venea acasă, pentru a fi cu Anton şi copiii la masa de seară şi a participa la jocurile lor. Monopoly era jocul preferat al copiilor, şi bridge-ul, al adulţilor. De asemenea, copiilor le plăcea să li se citească din cărţile lor favorite cu voce tare. Desigur, fiind vorba de şase copii, în castel aveau loc lupte serioase, deseori chiar dure, şi Ileana se amuza la gândul că viitorii vizitatori ai Castelului Bran vor presupune că scobiturile din pereţii de piatră fuseseră făcute în timpul vreunor bătălii purtate în zilele de demult, când, de fapt, ele erau opera copiilor ei, care organizau curse de cărucioare şi ţarcuri pe roţi pe coridoare şi pe scări.

În luna iulie 1946, Anton a încurajat-o pe Ileana să plece cu cei trei copii mai mari în vizită la o prietenă care locuia pe valea Oltului. Ileana l-a ascultat şi, în ciuda secetei care lovea ţara a doua vară consecutiv, a fost o perioadă de odihnă binevenită. Au hoinărit prin zonă, au vizitat Mănăstirea Horezu, unde locuise principesa împreună cu membrele Asociaţiei Ghidelor în anul 1928, au înotat în Olt şi au ajuns, pentru prima dată, la monumentele funerare ale părinţilor ei de la Curtea de Argeş: al Regelui Ferdinand, care plecase în veşnicie înaintea naşterii copiilor Ilenei, şi al iubitei lor bunici, Regina Maria.

La întoarcere, Emil Bodnăraş a încurajat-o pe principesă să solicite eliberarea soţului ei din arestul la domiciliu, iar Regele Mihai a acordat sprijinul său cererii mătuşii lui, pecetluind astfel reluarea bunelor relaţii dintre ei.

Viaţa continua, cu toate schimbările impuse de război şi de tensiunea crescândă creată de regimul comunist. Erau schimbări care prevesteau suferinţe mult mai mari în viitor.

20. Exilul

Plângeţi cu amar după cel dus în robie, că acela nu se va mai întoarce şi nu îşi va mai vedea ţara sa de naştere. (Ieremia 22, 10)

Viaţa în regimul comunist devenea din ce în ce mai grea şi mai tensionată. Având în vedere lipsurile, distrugerile şi răsturnările de valori pricinuite de război, evidente în fiecare aspect al existenţei, aprovizionarea obişnuită a unei singure gospodării era o provocare. Să ne mai mire aceea că multe ustensile medicale, cum ar fi mănuşile de cauciuc, aşternuturile şi instrumentele chirurgicale specializate, nu puteau fi obţinute?

Guvernul comunist a pus presiune pe oficialităţile de la toate nivelurile pentru a dovedi că, în regimul comunist, viaţa e perfectă. Ileana a înţeles în curând că mentalitatea aceasta patologică persista, chiar dacă ducea la distrugere şi moarte.

În toamna anului 1946 a izbucnit o epidemie de febră tifoidă în jurul Branului şi s-a răspândit cu repeziciune din cauza secetei care lovise zona. Din cauza obsesiei comuniştilor de a pretinde că se atinsese perfecţiunea în toate domeniile, autorităţile locale nu puteau fi convinse să recunoască, în mod oficial, existenţa epidemiei. Principesa a încercat, a stăruit, a pledat, a implorat, dar n-a reuşit să le convingă. Dacă ar fi recunoscut oficial că au o problemă, ar fi fost învinovăţiţi, deşi nimeni nu poate fi considerat responsabil de izbucnirea unei epidemii. S-ar fi trecut la arestări rapide, iar autorităţile locale ar fi dispărut fără urmă. A fost necesar ca Ileana să apeleze la ministrul Sănătăţii pentru a obţine ajutorul de care regiunea lovită de epidemie a Branului avea o nevoie atât de mare.

Ca şi cum contextul acela nefericit n-ar fi fost de ajuns, sănătatea principesei se înrăutăţea simţitor: de la accidentul de pe vasul Isprava, spre sfârşitul anilor 1920, suferise destul de des dureri de coloană, iar acum, la vârsta de 37 ani, ele deveniseră din ce în ce mai greu de suportat din pricina efortului de a-i ridica pe pacienţi, de a curăţa zăpada cu lopata, de a împinge maşinile atunci când se defectau. Avea dureri mari de coloană în permanenţă, iar mobilitatea îi era limitată. Mergea la Bucureşti, unde urma tratamente speciale, dar nu prea îi erau de folos. Cu toate acestea, se străduia să-şi continue activităţile obişnuite, îndurând durerile până la limita suportabilităţii.

Pe lângă grijile legate de epidemie, tratamentele pentru coloană şi preocuparea de a-i ascunde pe aşa-zişii „duşmani ai poporului", Ileana a reuşit spre sfârşitul toamnei, în urma insistenţelor sale, să obţină decizia de eliberare a lui Anton din arestul la domiciliu. Cât a putut de repede, Arhiducele Anton a plecat în Austria, ocupată pe atunci de sovietici, pentru a vedea ce mai putea fi salvat din vechiul lor castel din Sonnberg.

Anul acela, deşi Anton nu se afla acasă, Crăciunul a fost „un Crăciun fericit, după cum declara Ileana. Atunci când spun «un Crăciun fericit», am în vedere un sens modificat al termenului «fericit», modificare cu care ne obişnuiserăm. La spital nu au fost cazuri critice în acea perioadă, nu ne-a lovit nici un dezastru major, iarna nu a fost la fel de grea cum fusese cea din anul precedent. Canalul Turku, care ne furniza curentul electric, nu avea apă, aşa că de multe ori trebuia să folosim lămpi cu petrol. Mie, acasă, îmi plăcea acest sistem de iluminare, dar la spital lipsa curentului electric era o problemă foarte serioasă".

Anton s-a întors dezamăgit la Bran. Nu reuşise să obţină permisiunea de a intra în Austria, cu atât mai puţin de a călători la Sonnberg, dar făcuse demersuri în acest sens şi primise asigurări că era o chestiune rezolvabilă. Trebuia să aştepte.

La scurt timp după Anul Nou, Principesa Ileana a fost aleasă conducătoarea uneia dintre echipele desemnate să distribuie românilor un mare transport de alimente

donate de Harry Truman, preşedintele Statelor Unite ale Americii. Ea a cerut ca pachetele cu alimente să fie distribuite în regiunea Piatra Neamţ, situată în nord-vestul Moldovei, unde petrecuse o vară minunată la Bicaz, în anul 1918. În luna martie, principesa, doamna Podgoreanu de la cantina Societăţii Naţionale a Crucii Roşii din Braşov şi încă 12 persoane au plecat cu trenul spre Piatra Neamţ.

Pe lângă valul de entuziasm care o cuprinsese la gândul că-i va ajuta pe nevoiaşii înfometaţi ai acelei zone sărace, Ileana se bucura că se va putea întoarce pe meleagurile de unde avea amintiri atât de plăcute. Odată ajunsă acolo, a fost extraordinar de încântată să descopere că localnicii şi-o aminteau: „«Vă amintiţi, Domniţă...?». În toate satele, mănăstirile sau schiturile unde-am ajuns, pretutindeni eram întâmpinată cu aceste cuvinte", scria principesa.

Călătoria a fost un succes pentru moralul românilor şi pentru creşterea prestigiului Americii, dar şi într-un alt mod, cu totul imprevizibil. Printre pachetele cu alimente erau şi pungi cu boabe de mazăre. În loc să le mănânce, beneficiarii le-au plantat şi-au aşteptat să încolţească. După ce-a încolţit, mazărea a fost pusă cu grijă deoparte, devenind astfel prima recoltă a anului.

Când partidul comunist a realizat cât de îndrăgiţi au devenit americanii, au închis cele câteva organizaţii americane de ajutor existente în România sau le-au suprimat românilor conexiunile internaţionale. Cu toate demersurile pline de patos şi însufleţire ale principesei, prima organizaţie caritabilă care a fost închisă a fost mult-iubita ei Cruce Roşie.

Pe la sfârşitul verii, adevărata faţă a comunismului începea să se contureze mai bine - şi nu mă refer acum numai la organizaţiile de caritate. Până atunci comuniştii nu îndrăzniseră să-l îndepărteze pe Regele Mihai. Regele era îndrăgit de popor şi avea suficientă putere, astfel încât detronarea lui ar fi provocat o revoltă, în fruntea căreia s-ar fi aflat eroii din războaiele trecute şi din guvernele anterioare.

Statutul Principesei Ileana, relaţia ei cu regele şi propria ei popularitate în rândul oamenilor, toate acestea îi ofereau atât ei, cât şi familiei sale, o oarecare protecţie. Pe deasupra, ea dovedise de nenumărate ori că nu trăia ca un „parazit" pe spinarea poporului, ci se ocupa în mod constant de sănătatea oamenilor, de vindecarea celor bolnavi, mângâindu-i şi alinându-i pe toţi cei suferinzi din jurul ei.

În anul 1947, majoritatea celor care deţineau funcţii de conducere fără să fie comunişti au fost arestaţi, omorâţi sau terorizaţi să păstreze tăcerea despre ce li se întâmpla. Oamenii obişnuiţi trăiau într-o spaimă teribilă, ştiind că puteau fi arestaţi în orice moment, pentru te miri ce motive. Ileana se aştepta să fie îndepărtată şi ea peste puţin timp, bănuind că, sub un pretext oarecare, va fi împiedicată să se mai ocupe de spital.

Nu putea face nimic pentru a înlătura inevitabilul, aşa că îşi continua în linişte activităţile obişnuite, tratamentele pacienţilor şi treburile casnice. Desigur, se gândea la posibilitatea de a pleca din ţară pentru a scăpa de comunişti - chiar şi-a permis să viseze la aşa ceva în timpul unei vacanţe petrecute la Constanţa împreună cu familia ei dar ştia că acesta era doar un vis: ei îi era interzis să plece din ţară.

După vacanţa de la Constanţa, Arhiducele Anton a primit permisiunea de a călători în Austria, de unde s-a întors în luna decembrie, la timp pentru a fi cu Ileana şi copiii de Crăciun. A venit încărcat de cadouri pentru întreaga familie şi de dotări preţioase pentru spital. În ziua de Crăciun, Ileana a scos din seif diadema de diamante şi safire şi a purtat-o în semn de omagiu adus Sfintei Sărbători a Naşterii Domnului.

Următoarele zile au fost liniştite; familia a plecat cu maşina la Sinaia pentru a-i vizita pe Regele Mihai şi pe Regina-mamă Elena, iar în seara zilei de 30 decembrie Ileana i-a făcut o vizită vechii ei prietene, Ioana Perticari. La întoarcerea din vizită, a fost întâmpinată de majordomul Casei Regale, care a informat-o îngrozit că Regele Mihai fusese obligat să abdice.

Înspăimântaţi, neştiind ce li se va întâmpla, Ileana şi Anton s-au urcat în maşină şi s-au dus la Bucureşti. Peste câteva zile, reprezentanţii locali ai autorităţilor comuniste au sosit la ei acasă, în Bucureşti, pentru a-i informa că erau somaţi să plece din ţară, dar că nu puteau să ia cu ei decât ce puteau duce în mâini... Dacă refuzau să plece, urmau să fie închişi într-o mănăstire şi executaţi.

Ileana şi Anton au decis să plece cât mai repede şi şi-au petrecut următoarele zile împachetând febril lucrurile pe care le aveau în casa din Bucureşti. Când s-au întors la Bran, au constatat că întreg castelul fusese sigilat; nu li s-au acordat decât 24 de ore pentru a-şi face bagajele şi a lua de-acolo strictul necesar. Gărzile care-i supravegheau încuiau fiecare geamantan şi-l legau cu sârmă, de teamă ca nu cumva vreunul din ei „să fure" comorile care, potrivit mentalităţii abuzive şi insolente a comuniştilor, aparţineau, de-atunci înainte, „poporului".

La un moment dat, principesa a dat peste diadema cu bijuterii pe care n-apucase s-o pună la loc, în seif, după petrecerea de Crăciun. Anton şi Ştefan au recurs la o mică distragere a atenţiei paznicilor: în timp ce Ileana înfăşură rapid diadema într-o cămaşă de noapte, Ştefan trăgea de cuiele de la balamalele uneia dintre valize până când unul dintre cuie s-a rupt. Principesa a reuşit să strecoare diadema înăuntrul valizei, iar Ştefan a închis valiza imediat, înlocuind cuiul, fără ca gărzile să-şi dea seama de trucul lui.

S-au dus apoi pentru câteva clipe la mormântul fratelui Ilenei, Principele Mircea, pe care îl mutaseră de la Palatul Cotroceni la Castelul Bran după cutremurul din 1940, şi pe urmă la monumentul funerar al Reginei Maria. „Anton, copiii şi cu mine am îngenuncheat pentru ultima dată la altarul inimii mamei şi ne-am rugat în linişte, din adâncul sufletului... Luasem o cutie frumoasă, veche, din metal, de pe una din mesele de la castel, şi, îndepărtând zăpada cu mâinile, am umplut-o cu pământ românesc. Din tot ce am adus cu mine din ţară, această cutie este lucrul cel mai preţios".

După aceea, principesa şi-a luat rămas bun de la pacienţii aflaţi în spital şi de la personalul de serviciu al castelului şi s-au îmbrăţişat, plângând.

„M-am gândit adesea, spunea ea, dacă, înainte de a muri, ai timp să te uiţi în jurul tău în felul în care mă uitam eu atunci în jurul meu. Îmi spuneam: «N-o să mai vezi niciodată aceste locuri.» Acesta e sfârşitul, atingi lucrurile acestea pentru ultima dată, vorbeşti cu oamenii aceştia pentru ultima dată. Îţi iei rămas bun, dar nu ai parte de uşurarea de a te despărţi şi de trup în acelaşi timp - trebuie să-l iei cu tine şi acesta este lucrul cel mai greu: să porneşti cu tine însuţi la drum în astfel de condiţii”.

S-au urcat în maşină şi-au plecat, dar s-au împotmolit într-o zonă de câmpie plină de noroi din localitatea Tohanul Vechi (lângă Zărneşti), încercând să evite drumurile acoperite de zăpadă. Oraşul era considerat „roşu”, preluat în întregime de comunişti: atunci când Principesa Ileana a cerut ajutorul unora dintre muncitorii fabricii locale, aceştia au consimţit într-o tăcere posomorâtă, ursuză. Fabrica donase spitalului din Bran un bloc operator, iar muncitorii care avuseseră nevoie de spitalizare fuseseră îngrijiţi acolo gratis timp de patru ani şi mai bine. Văzând o asemenea atitudine, principesa şi-a luat geanta din maşină şi s-a îndreptat către grupul de muncitori taciturni şi posaci.

„Vă mulţumesc, le-am spus. Vă rog, luaţi aceşti bani şi împărţiţi-i între voi. Ştiu că e o sumă mică, dar e tot ce mai am”. Şi am întins mâna în care aveam toţi banii care-mi fuseseră lăsaţi în geantă.

Oamenii s-au privit, apoi unul dintre ei a făcut un pas înainte.

„Nu, Domniţă, mi s-a adresat el, mâhnit. Astăzi nu vom accepta nici un dar de la dumneavoastră. N-aţi fost dumneavoastră alături de noi, la dispoziţia noastră, zi şi noapte? N-a bătut nimeni la uşa Alteţei Voastre fără să fie bine primit. Noi v-am făcut un serviciu atât de mic şi atât de trist - vedeţi, vi s-a împotmolit maşina aici, nici pământul nu vrea să vă lase să plecaţi! Avem doar o singură rugăminte la dumneavoastră. Vreţi să îngenuncheaţi aici, cu noi, să ne rugăm pentru rege şi pentru ţară, şi pentru întoarcerea Alteţei Voastre?”.

Am îngenuncheat acolo, în câmpul plin de noroi, alături de oamenii aceia care munceau în fabrică şi alături de cei care lucrau pământul, şi, în timp ce soarele apunea încet deasupra Munţilor Carpaţi într-o ultimă tresărire de splendoare, noi ne rugam: „Tatăl nostru, care eşti în ceruri, sfinţească-se numele Tău, vine Împărăţia Ta, facă-se voia Ta...”.

21. Mai mult moartă decât vie

Când mă voi mângâia eu de scârba mea? Amărâtu-mi-s-a inima în mine. (Ieremia 8, 18)

Deşi, de-a lungul anilor care-au urmat, Domniţa Ileana a avut grijă de copii, deși a pus la punct împreună cu soţul ei, Anton, planuri de viitor legate de familia lor, deși i-a ajutat cât a putut pe alţi refugiaţi, înăuntrul ei era „ca şi moartă”.

Exerciții de imaginație

Principesa stă în picioare în colţul ei de icoane, cu ochii fixaţi asupra icoanei Maicii Domnului, care ţine pe genunchi Pruncul Sfânt, cu o expresie sobră întipărită pe figură. Îşi începe rugăciunile: „Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, şi acum şi pururea şi-n vecii vecilor, amin. Împărate ceresc, Mângâietorule, Duhul adevărului, care pretutindeni eşti şi pe toate le împlineşti, Vistierul bunătăţilor şi Dătătorule de viaţă, vino şi Te sălăşluieşte întru noi şi ne curăţeşte de toată întinăciunea şi mântuieşte, Bunule, sufletele noastre. Doamne, miluieşte-mă pe mine, păcătoasa. Doamne, miluieşte-mă pe mine, păcătoasa...”.

Cuvintele continuă, dar sunt doar cuvinte goale. Vin din mintea ei, din gura ei, dar sunt lipsite de iubire, de dăruire, de bucuria pe care-o simte de obicei când se roagă. Acum, după ce termină rugăciunile începătoare, nu mai e în stare să-şi deschidă inima aşa cum o făcea în trecut şi să-şi reverse gândurile şi simţămintele în rugăciune. Nu găseşte cuvinte să exprime ceea ce simte, căci, de cele mai multe ori, nu simte absolut nimic. Genunea şi neantul s-au cuibărit înăuntrul ei.

Se gândeşte la vidul ei lăuntric şi-i cercetează cuprinderea. Ce s-ar întâmpla dacă i-ar lua cineva copiii? Ridică din umeri. Ar fi îngrozitor, i-ar fi dor de ei, de glasurile lor, de îmbrăţişările lor, de râsetele lor, de lacrimile lor, dar îşi dă seama că nu mai poate să atingă intensitatea mâhnirii, a panicii, a disperării pe care astfel de gânduri le declanşau în sufletul ei cu doi ani în urmă.

Ar trebui să termine rugăciunile şi să plece la treburile ei. Are atâtea lucruri de făcut, dar ceva o ţine în loc. Îşi îndreaptă privirile spre icoana Mântuitorului, spre ochii Lui atât de plini de compasiune şi întristare, aşa cum au fost dintotdeauna.

În timp ce stă acolo, nemişcată, simte mireasma unei prezenţe lângă ea; nu era o percepţie de ordin fizic, era ceva ce nu se putea explica în cuvinte obişnuite, ceva sau cineva care o ţinea în loc cu forţă şi delicateţe, ceva sau cineva care parcă rostea tot ce ea nu putea rosti.

În timp ce priveşte fix la icoana Mântuitorului, îşi dă seama că prezenţa aceea este Biserica, fiinţa religioasă a Bisericii, alcătuită din rugăciunile credincioşilor, ale monahilor care stau ore întregi şi zile întregi în faţa icoanelor, rugându-se. Ei rostesc în locul ei cuvintele pe care ea nu le poate formula, ei exprimă simţămintele pe care ea nu le poate simţi, ei îi veghează fiecare mişcare a sufletului, îi păstrează inima deschisă, accesibilă, receptivă. Dă din cap afirmativ, dar nu este de fapt mulţumită, şi nu simte nimic în plus sau în minus faţă de ceea ce simţea în noaptea în care familia ei părăsea România şi, după aceea, aproape în fiecare zi de când trăiau în exil.

Cu greu se îndură principesa să se îndepărteze de sfintele icoane, din îmbrăţişarea lui Dumnezeu şi a Bisericii. Dacă ea nu se poate ruga, atunci o să lase Biserica să se roage pentru ea, până când în sufletul ei se vor sălăşlui din nou cuvintele potrivite.

Reluarea activităţilor de zi cu zi a fost un efort enorm pentru principesă. Nu era vorba numai de faptul că nu se mai putea ruga aşa cum obişnuise să se roage în trecut, nici de circumstanţele materiale atât de dificile, ci de faptul că nu mai simţea „nevoia de a trăi", după cum scria ea: „Nu mă îndoiam nici o clipă de [...] necesitatea prezenţei mele în viaţa celor şase copii ai mei; dragostea mea faţă de ei era la fel de puternică şi de vie ca şi înainte. Dar înăuntrul meu [...], partea esenţială pe care se întemeia întreaga mea fiinţă suferise o lovitură de moarte atunci când viaţa mi-a fost ruptă de cea a oamenilor pe care-i cunoşteam în România, de viaţa poporului meu".

S-au stabilit mai întâi în Elveţia, unde se afla un prieten de-al lor, Ştefan Ţoculescu, un om de afaceri foarte înstărit, care făcuse donaţii generoase spitalului din Bran. Înainte de a ajunge în Elveţia, fusese arestat de comunişti în România şi eliberat din închisoare datorită intervenţiilor Domniţei Ileana pe lângă Emil Bodnăraş. Întâlnindu-se apoi în Elveţia, Ştefan Ţoculescu i-a propus Arhiducelui Anton să intre amândoi într-o afacere, convingând-o pe Ileana să-i finanţeze. Principesa-arhiducesă şi-a ipotecat şi amanetat o mare parte a bijuteriilor de familie aduse din ţară, inclusiv diadema cu safire şi diamante, adăugându-le fondurile care puteau fi deblocate din activele sale aflate în afara României - pentru că majoritatea erau blocate.

Când au aflat că nu pot lucra în Elveţia, au căzut toţi trei de acord să plece în

Argentina, unde considerau că era cel mai bun loc pentru înfiinţarea noii lor firme, care urma să producă accesorii şi cabluri electrice. De altfel, Argentina era singura ţară care accepta să-i primească pe membrii familiei Habsburg. Deoarece şi comuniştii ruşi, şi cei români îi declaraseră „duşmani ai poporului" şi fixaseră o recompensă pentru prinderea lor, nici o altă ţară nu dorea să-şi asume riscul de a le permite să locuiască în hotarele ei.

Principesa Ileana a adunat o sumă suficientă de bani pentru a plăti costul călătoriei pentru toţi membrii familiei, aşa că, în vara anului 1948, au ajuns în Argentina. Nu a trecut mult timp şi principesa a descoperit că firma lui Ţoculescu era doar un paravan, o faţadă în spatele căreia se ascundeau afaceri desfăşurate pe piaţa neagră legionară. A rupt imediat orice legătură cu firma, decizie care l-a înfuriat atât de tare pe Ţoculescu, încât acesta a jurat c-o va ruina. Timp de doi ani, principesa s-a luptat să-şi scoată banii investiţi în firma condusă de el, dar a pierdut aproape 75.000 de dolari (echivalentul a peste un milion de dolari în banii de astăzi). Ranchiunos şi vindicativ, Ştefan Ţoculescu a inventat şi a răspândit o mulţime de zvonuri şi minciuni despre relaţiile ei atât cu naziştii şi cu legionarii din România, cât şi cu guvernul comunist al României, reluând astfel insinuări mai vechi de colaborare a principesei cu regimul comunist. Orbit de dorinţa lui de răzbunare, Ţoculescu a insinuat chiar şi că principesa ar fi avut legături intime cu unii dintre conducătorii de frunte ai guvernului comunist român.

Cu toate că foarte mulţi refugiaţi români ajunseseră în Argentina, condiţiile lor de viaţă erau deplorabile. Principesa Ileana, împreună cu un preot pe care-l cunoştea, părintele Dan, se străduiau să le găsească locuinţe acceptabile, îi vizitau şi-i sprijineau financiar să-şi înghebe o existenţă decentă.

Nici Ileana, nici Anton nu se simţeau bine în Argentina. Ea îi scria unei prietene că asistenţa medicală de calitate „sau se face de paradă, sau pentru bani" şi adăuga: „aceşti doi ani trăiţi în Argentina, în regimul lui Juan Domingo Peron [...], au fost chiar mai dificili decât cei patru ani pe care i-am trăit sub comunişti şi cei şase ani sub

naziști”.

Pe lângă eforturile de a-i ajuta pe refugiaţii români, principesa continua să se ocupe de educaţia copiilor ei. În septembrie 1949, Ştefan şi Maria Ileana (Minola) au primit burse de studiu din partea unor licee prestigioase din Statele Unite, cu ajutorul Arhiepiscopului Gerald Patrick O’Hara care, în primii ani ai regimului comunist, asigurase supravieţuirea bisericii catolice în România şi pe care principesa îl întâlnise de câteva ori în ţară, şi al lui Julie Thompson, care lucrase ca voluntară în spitalele din România şi o cunoscuse bine pe Regina Maria.

Atât complicaţiile financiare ale Ilenei, care erau destul de problematice din cauza activelor ei blocate de creanţe, cât şi conflictele ei permanente cu Ştefan Ţoculescu, s-au agravat în 1949, când cumnatul ei a declanşat un proces împotriva ei. Procesul i-a epuizat şi puţinele resurse financiare pe care le mai avea şi principesa a rămas din nou săracă.

Pentru a înrăutăţi lucrurile şi mai mult, sănătatea i-a cedat complet: coloana vertebrală, pentru care urmase tratamente speciale în România, îi provoca dureri mari, iar problemele digestive şi hepatice o obligau la internări repetate, urmate de perioade în care n-avea voie să facă nici o mişcare. Toate acestea erau însoţite de o mare epuizare emoţională, din cauza căreia îşi pierdea cunoştinţa chiar şi de cinci ori pe zi - după cum îi scria lui Julie Thompson -, iar doctorii nu puteau determina cauzele acelor leşinuri. N-avea voie să conducă maşina şi nici nu se putea ocupa de treburile necesare gospodăriei.

Din scrisorile pe care le trimitea, reieşea clar nemulţumirea ei faţă de toate bolile de care suferea; se simţea „foarte umilită că sunt aşa debilă, eu, fiica unei mame atât de puternice cum era mama mea”.

Ileana suferea şi de insomnie, iar atunci când reuşea totuşi să adoarmă avea coşmaruri cumplite: se visa rătăcind ca o stafie prin România, în plină iarnă, înconjurată de străini sălbatici şi înspăimântători. Avea şi dese reveniri ale coşmarurilor suferite în

1919, ca urmare a ororilor petrecute la Iaşi, şi altele în care visa că se afla în iad, înconjurată din toate părţile de demoni. Singura ei alinare era să-şi facă semnul crucii în timp ce visa astfel de grozăvii, iar când se trezea, să privească icoana îngerului ei păzitor: „Ştiam precis, ca şi atunci când mi-a apărut pentru prima dată, scria ea, că îngerul meu păzitor era lângă mine şi mă ocrotea”. Mângâiată de astfel de gânduri, reuşea să adoarmă din nou şi să se odihnească fără vise.

În ultimii zece ani, între 1938 şi 1948, Ileana şi Anton petrecuseră foarte puţin timp împreună. Ea încercase să ajungă la el ori de câte ori el se aflase într-o scurtă permisie dar, pe măsură ce războiul se înteţea, principesei îi era din ce în ce mai greu să călătorească. Din 1944, au fost din nou împreună în perioada celor trei ani de arest la domiciliu al Arhiducelui Anton, în timpul regimului comunist, dar convieţuirea lor era plină de teroare şi nesiguranţă. Stresul necontenit al exilului, dezastrele financiare şi depresia nervoasă a Ilenei au constituit presiuni suplimentare asupra unei căsnicii care avea deja anumite probleme.

Acum, Arhiducele Anton dorea să se întoarcă definitiv în Austria. Îşi redobândise cetăţenia după război şi nădăjduia să-şi salveze moşia de la Sonnberg, care se afla în zona ocupată de comuniştii ruşi. În ceea ce o privea pe Ileana, porţia de comunism de care avusese parte în România îi ajungea pentru tot restul vieţii. Pe bună dreptate, ea a refuzat categoric să se întoarcă în Austria.

22. Vindecare şi maturizare

Că la Domnul este mila şi multă mântuire la El. (Psalmul 129, 7)

Din memoriile Domniței Ileana

Există ceva ce nu vă pot arăta - un obiect foarte important pe care nu vi-l mai pot arăta, dar pe care am avut voie să-l aduc cu mine din vechea mea viaţă, un obiect pe care mi-am întemeiat noua mea viaţă. Îl puteţi vedea într-o fotografie a mamei mele [...], dar nici o fotografie nu poate reda strălucirea vie şi flăcările de curcubeu ale acestui obiect: diadema de safire şi diamante a mamei, pe care o are pe cap într-una dintre fotografiile ei oficiale.

Diadema mamei a sosit în Statele Unite împreună cu mine [...] în 1950, când am zburat cu avionul din Argentina la Miami, sperând să evit să fiu recunoscută în mod public; o aduceam în America înfăşurată în cămaşa mea de noapte!

Deoarece sufeream deja de artrită, am primit permisiunea de a merge în Statele Unite în luna mai 1950, pentru tratamente medicale specializate. În timp ce-mi adunam toate puterile, fizice şi financiare, necesare călătoriei, simţeam că mă apropii de capătul suferinţelor. Am amanetat toate obiectele de valoare pe care le aveam şi am lăsat familiei mele, rămase la Buenos Aires, banii de care aveau nevoie. [...] Fiindcă nu-mi puteam permite să asigur un obiect a cărui valoare fusese evaluată cândva la suma de 80.000 de dolari, am hotărât să învelesc diadema într-o cămaşă de noapte şi s-o iau cu

mine într-o geantă mică. Prin urmare, m-am pregătit să intru în Statele Unite cu 300 de dolari, un bilet pentru Boston şi diadema de safire si diamante moştenită de la mama, ascunsă într-o cămaşă de noapte.

Îngrijorată, obosită, plină de dureri, dar, în mod ciudat, animată de multă speranţă, am ajuns la Miami, unde lungul zbor cu avionul a fost întrerupt pentru obişnuita escală. M-am aşezat la rând la controlul vamal, bucuroasă că sosirea mea în Statele Unite nu fusese anunţată [...] oficial. Nu mă gândisem că inspecţia vamală se va desfăşură în văzul tuturor, aşa că, atunci când a venit rândul meu să fiu întrebată dacă am ceva de valoare de declarat, am răspuns afirmativ, dar l-am rugat pe ofiţerul vamal să-mi permită să-i arăt obiectul respectiv în particular, într-un loc mai retras. Ofiţerul era amabil, dar puţin cam iritat de ezitările mele de a declara ce aveam de declarat de faţă cu toată lumea. Când a văzut că nu mă poate convinge să desfac pachetul în văzul tuturor şi că stăruiam să mergem în altă parte, n-a ezitat să-mi dea de înţeles că mă considera cam sâcâitoare:

- Dar ce-aveţi dumneavoastră de declarat, un cadavru? întrebă el, privindu-mă cu superioritate.

Când a binevoit, totuşi, să mă conducă într-un birou, unde am deschis geanta şi i-am arătat diadema, a fost rândul meu să-l privesc cu oarecare superioritate. Era evident că nu prea ştia ce să facă, văzându-se confruntat cu o diademă încrustată cu safire şi diamante pe care trebuia s-o treacă printr-o inspecţie vamală. Mai întâi a atins cu precauţie safirul din centrul diademei. Având în vedere că safirul era de 125 de carate, avea dimensiunea unui ceas de buzunar. Apoi a vrut să ştie dacă safirul era veritabil. Când l-am asigurat că era veritabil, a avut o expresie şi mai agasată, dar, în cele din urmă, a decis că va expedia diadema la Boston, ca obligaţiune, în regim ipotecar. Am împachetat-o împreună într-un ziar şi am pus-o într-o cutie, pe care el a sigilat-o şi a etichetat-o conştiincios. Drept să spun, am simţit o nelinişte în suflet în timp ce mă uitam cum e aşezată cutia printre bagajele care plecau cu avionul spre Boston, înainte de a mă îmbarca

şi eu cu ceilalţi pasageri în acelaşi avion. Dacă s-ar fi pierdut cumva, aş fi pierdut tot ce aveam mai de preţ şi n-aveam nici o putere să intervin în vreun fel!

Ajunsă la Boston, mi s-a spus că, fiind duminică, toate birourile erau închise şi trebuia s-aştept până a doua zi pentru a-mi ridica „pachetul”. Nu cunoaşteam pe nimeni în oraş, cu excepţia unei prietene care aranjase, cu ajutorul soţului ei, să pot veni în America. Deoarece nu puteau să ştie cu precizie ora sosirii mele, urma să-i anunţ eu când ajungeam la aeroport. Am găsit un telefon public şi mă uitam la el ca o neroadă, ameţită de zborul cu avionul care durase 30 de ore şi de durerile artritice. N-aveam idee cum să folosesc un telefon public, dar mă aflam în America, unde oamenii sunt foarte binevoitori. Un domn amabil a găsit numărul de telefon pe care-l căutam şi i-a telefonat prietenei mele...

După zece zile de odihnă şi tratament în spital [...], am fost în stare să ajung la Oficiul de Vamă al Aeroportului din Boston şi să solicit eliberarea „pachetului” meu. A trecut ceva timp până când funcţionarii vamali i-au dat de urmă, timp în care am fost suficient de alarmată. }n cele din urmă, cutia cu diadema a fost descoperită într-un seif aflat într-o altă clădire, dar şi după aceea au mai fost câteva întârzieri până a ajuns în posesia mea, fiindcă a trebuit să fac rost de un broker! [broker = Agent de bursă specializat în evaluări vamale]. Nu auzisem de aşa ceva până atunci, iar după ce mi s-a explicat ce înseamnă, am întrebat, firesc:

- Dar pe cine să găsesc eu aici?

- Ştiţi, nouă nu ne e permis să recomandăm brokeri particulari, sunt însă destui la noi aici, în aeroport, mi-a răspuns un funcţionar, arătând cu mâna, cu un gest degajat, spre spaţiul de dincolo de ghişeul biroului în care ne aflam.

Am privit în direcţia aceea şi am zărit o firmă pe care scria: „Stone & Downer, brokeri vamali”. De ce să nu mă duc la ei? mi-am zis eu. Zis şi făcut!

Toată lumea s-a purtat foarte firesc şi în acea zi, şi în zilele următoare, când

ne-am întâlnit cu toţii într-un birou vamal de pe Atlantic Avenue. Când a fost deschis pachetul şi funcţionarii vamali au văzut obiectul care stătuse la ei timp de zece zile au început să vorbească toţi deodată. Chiar şi eu, care cunoşteam bine diadema, am simţit un fior de încântare privind strălucirea aceea ca o flacără albastră şi ca un foc alb atunci când diadema a fost scoasă brusc la lumină. Pe figurile funcţionarilor vamali se întipărise o expresie de uimire şi de şoc. Au căscat gura de mirare. Apoi unul dintre ei a zâmbit, uşurat.

- Desigur, v-aţi asigurat diadema!

- O, nu, i-am răspuns calm. De ce s-o fi asigurat? A trecut fără probleme şi de nazişti, şi de comunişti. Doar nu era să mă gândesc c-am s-o pierd tocmai aici!

Deşi nu prea ştiau ce să facă - să râdă de mine sau să mă mustre - din acel moment ne-am împrietenit. Unul dintre ei m-a rugat să-i dau un autograf pe un registru, precizând:

- Vă rog să vă treceţi şi titlurile, demnităţile, toate chestiile dumneavoastră aristocratice!

Am fost tentată să-i desenez si o mică schiţă cu diadema, aşa, ca suvenir. Vechimea diademei a făcut-o să nu mai aibă nevoie de vămuire, aşa că, în cele din urmă am plecat din biroul lor cu ea sub braţ, în cutia aceea mototolită de carton. Am despachetat-o şi reîmpachetat-o într-un ambalaj corespunzător cu ajutorul domnului Irvine, care reprezenta firma „Stone & Downer, brokeri vamali” de vizavi, am pus-o din nou sub braţ şi am mers pe jos de-a lungul State Street, până la primul oficiu poştal, de unde am expediat-o unui bijutier din New York. Aceea n-a fost însă ultima călătorie a diademei. O dată s-a aflat sub paza poliţiei, iar de câteva ori fiul meu Ştefan a dus-o cu metroul dintr-un loc într-altul! În sfârşit, după multe bătăi de cap, zbucium, durere în suflet, a fost vândută pentru o sumă mult sub valoarea ei. Era frumoasă, era splendidă, dar copiii mei aveau nevoie de bani. Dacă aş fi păstrat-o, nici nu ne-ar fi hrănit, nici nu ne-ar

fi îmbrăcat, nici nu ne-ar fi încălzit. Nici măcar s-o port nu puteam!

Ceilalţi patru copii - Sandi, Niki, Magi şi Herzi - au venit şi ei în Statele Unite, cu bilete de avion cumpărate de Principesa Ileana din banii obţinuţi pe diademă şi au fost înscrişi şi ei la diferite şcoli bune. Ileana a dat un aconto (avans) pentru o casă în Newton, statul Massachusetts, a cumpărat mobilă de la organizaţia de caritate Goodwill (Bunăvoinţa); obiecte de bucătărie şi o carte de bucate a găsit la un magazin universal unde toate mărfurile se vindeau cu cinci sau zece cenţi.

Arhiducele Anton s-a întors definitiv în Austria.

Cu toate că se refăcuse şi se simţea bine acum, cu toate că avea multe legături cu prieteni români, iar copiii ei erau în siguranţă, Ileana se simţea cumplit de singură. Simţea că nu putea împărtăşi experienţele sale de viaţă cu nimeni. Viaţa ei fusese sfâşiată. Se afla în deplinătatea forţelor intelectuale şi spirituale, în perioada cea mai creatoare, de vârf, a existenţei, dar toate realizările ei de până atunci fuseseră „şterse de pe faţa pământului, aşa cum şterge buretele la şcoală ce scrie pe tablă”.

„Nu ştiu”, mărturisea ea într-o scrisoare, „dacă-ţi poţi imagina ce înseamnă să te desparţi de tot ce-ai iubit şi cunoscut şi s-o iei din nou de la capăt, fără să poţi împărtăşi amintirile din trecut cu nici unul dintre cei alături de care trăieşti [...]. Este trist să nu ai pe nimeni către care să te întorci şi să-i spui: «îţi aduci aminte...?»”.

Era şi un sentiment de vinovăţie amestecat în toate acestea, ceva ce nu putea înţelege nimeni. Îşi părăsise poporul, care nu putea scăpa de îngrozitorul regim comunist.

Deşi ştia c-ar fi murit dacă ar fi rămas în ţară şi că putea să facă mult mai multe în exil decât dacă ar fi fost moartă în ţară, o urmăreau atât sentimentul eşecului personal, cât şi vinovăţia de a-şi fi abandonat ţara. Nu i-a uitat niciodată pe românii din ţară, pe toţi cei care n-au putut scăpa de comunişti şi, de aceea, le dedica o mare parte din munca ei: „Le datorez ceva, spunea ea, celor care au rămas în ţară, celor care rezistă acolo. Mă gândesc mereu la ei, la faptul că ei găsesc puterea să reziste acolo - e un lucru absolut uimitor acesta!".

Numai întorcându-şi inima spre Dumnezeu, i se mai atenua durerea din suflet şi de aceea se ruga din ce în ce mai mult, uneori fără cuvinte, alteori într-o nelinişte tăcută, alteori cu lacrimi. Altădată stătea nemişcată în colţul ei cu icoane, susţinută sufleteşte de îngeri şi de rugăciunile Bisericii.

Fotografiile principesei din anii 1950 îi dau în vileag apăsarea sufletească, bineînţeles, dacă ştim să le privim. Ileana Habsburg, Arhiducesă de Austria şi Principesă a României, era o femeie frumoasă, cu o figură senină şi liniştită. Cu toate acestea, în adâncul ochilor ei se vede o suferinţă ascunsă care vorbeşte foarte clar despre frământările doamnei din fotografie. Fotografiile au aceeaşi solemnitate dureroasă ca şi cele făcute în timpul Primului Război Mondial.

O cunoştinţă a sa din România a invitat-o în Boston, într-o reşedinţă din Louisburg Square, la o întrevedere cu maicile unei obşti monastice episcopale, numită Sfânta Margareta, cărora a dorit să le-o prezinte pe principesă. „Am ştiut că-mi găsisem casa duhovnicească, spunea Ileana despre întâlnirea ei cu maicile ordinului Sfânta Margareta". De atunci le-a vizitat pe maici din ce în ce mai des: „Mă simţeam mai mult ca o persoană care se întoarce acasă decât ca un spirit rătăcitor".

La puţin timp după ce s-a stabilit în noua casă din Newton, Massachusetts, împreună cu copiii, Ileana a acceptat invitaţia de a ţine o conferinţă, pentru care, a aflat cu uimire, urma să primească suma de 25 de dolari. S-a gândit c-ar putea avea neplăceri din

această cauză, deoarece atât ea, cât şi copiii intraseră în SUA cu permise de rezidenţă temporară [Principesa Ileana a obţinut permisul de rezidenţă permanentă în Statele Unite abia în 1956]. Când tratamentele ei medicale se terminau şi după ce se încheia anul şcolar, trebuiau să părăsească America. Cu toate acestea, Congresul American a votat o lege specială, introdusă de senatorul democrat John F. Kennedy, conform căreia Principesei Ileana i se acorda dreptul de a rămâne în SUA şi de a-şi desfăşura activitatea profesională pe teritoriul american. Drept urmare, principesa a acceptat din ce în ce mai multe invitaţii de a conferenţia în public în diferite oraşe americane, estimând la un moment dat că, într-un singur an, călătorise în jur de 97.000 km.

Deoarece copiii ei locuiau în pensiuni şcolare, ea avea libertatea de a călători. Aceste călătorii îi aduceau banii necesari achitării facturilor. Artrita de care suferea nu-i permitea să lucreze ca asistentă medicală, ceea ce însemna că nu mai avea nici o sursă de venit. Conferinţele însemnau de asemenea că putea informa un public numeros despre comunism şi despre efectele aplicării lui în România şi, în acest context, putea să solicite ajutoare pentru cei rămaşi în ţară.

În 1952, Principesa Ileana şi-a scris memoriile, publicate sub titlul „Trăiesc din nou” [Ileana, Princess of Romania, *I Live Again*, Rinehart & Company, Inc., New York, 1952] şi dedicate „tuturor sufletelor curajoase care au rămas în ţară”, iar în 1954 a apărut a doua sa carte, „Spitalul Inimii Reginei”, despre spitalul de la Bran [Ileana, Princess of Romania, Hospital of the Queen’s Heart, Rinehart & Company, Inc., New York, 1954].

În perioada 1954-1960 începea o nouă etapă în viaţa principesei. Copiii ei erau tineri în toată firea acum: în 1954, Ştefan împlinise 22 de ani, Minola, 21, Sandi, 19, Niki, 17, Magi, 15, iar Herzi, 12. Cei mari trăiau pe cont propriu, aveau vieţile lor independente, se mutaseră din casa din Newton - ceea ce o elibera pe Ileana de responsabilităţile materne de până atunci. Avea libertatea de a-şi extinde turneele de

conferinţe şi de a începe o nouă fază de activități desfășurate în interiorul Bisericii Ortodoxe Române.

În luna iunie 1954, după divorţul său de Anton Habsburg de Austria, principesa a acceptat cererea în căsătorie făcută de bunul ei prieten Ştefan Issărescu, un doctor specializat în patologie şi în activitatea de pionierat în domeniul cercetărilor medicale nucleare.

Tot în anul 1954, Ştefan, fiul ei cel mare, s-a căsătorit cu Mary Jerrine Soper, la Biserica Episcopală Sfânta Elisabeta din oraşul Milton, Massachusetts, o localitate foarte apropiată de Newton.

Domniţa Ileana se bucura de pace lăuntrică. Îşi acceptase exilul şi realiza că şi de acolo putea fi de folos poporului român, cu ajutorul lui Dumnezeu. Deşi de-abia se recăsătorise, continua să ducă dorul liniştii şi solitudinii vieţii monahale, pe care se simţea atrasă s-o exploreze mai în profunzime. Făcea înregistrări pentru Radio Vocea Americii şi Radio Europa Liberă, trimiţând poporului român captiv, strivit de comunişti, mesaje pline de speranţă şi de dor de libertate, dar şi meditaţii zilnice izvorâte din lecturi biblice, împărtăşite pe calea undelor. Pe măsură ce veniturile ei creşteau şi activele i se deblocau, devenind accesibile, principesa folosea o parte din bani pentru a trimite în România mărfuri de „contrabandă” - în majoritatea lor alimente şi mici articole de lux -, pentru a le face bucurii celor rămaşi sub asuprirea comunistă.

După absolvirea liceului, fiicele ei s-au întors în Austria, unde şi-au început carierele profesionale şi s-au căsătorit, iar Niki a absolvit Facultatea de Arhitectură la Colegiul de Design din Rhode Island.

În 1957, Ştefan şi soţia lui, Mary Jerrine, i-au aşezat principesei în braţe primul ei nepoţel, Christopher, iar Maria Ileana (Minola), în vârstă de 24 ani, s-a căsătorit în Austria cu Jaroslav Kottulinsky, pe care familia îl numea Rusch.

Deşi tratamentele antiartritice urmate de principesă în 1950 i-au fost de mare folos, înlăturându-i durerile pe care le suferise zi de zi, totuşi ele au revenit după câţiva ani. În 1957, artrita i se agravase atât de mult, încât a fost necesară o laminectomie [operaţie pe măduva spinării, care constă în rezecţia apofizelor (proeminenţe de pe suprafaţa unui os) vertebrale] pentru a îndepărta presiunea de pe măduva spinării şi de pe filetele nervoase. Din pricină că era vorba despre o intervenţie chirugicală pe coloana vertebrală, care putea avea complicaţii grave, Ileana a trebuit să stea nemişcată timp de câteva săptămâni după operaţie, pentru facilitarea procesului de vindecare. În timpul acestui repaus imperios necesar, principesa reflecta asupra vieţii ei. Copiii săi erau aproape adulţi: Herzi, cea mai tânără, avea acum 15 ani. În pofida celor mai sincere eforturi din partea ei, a doua căsătorie nu mergea deloc bine; ajunsese la concluzia că făcuse o greşeală mare recăsătorindu-se. Ar fi avut mai multă libertate dacă ar fi fost singură, pentru că ceea ce dorea ea era să petreacă mai mult timp cu Dumnezeu în rugăciune, în linişte, undeva unde să poată asculta vocea Lui şi să se roage fără întreruperi şi solicitări venite din partea lumii.

După convalescenţă, a început să predea la cursurile de vară organizate de Episcopia Ortodoxă Română „Vatra Românească”, de lângă Grass Lake, statul Michigan. Cu acest prilej, a constatat cât de puţine lucruri îşi aminteau românii din America despre patria lor, despre moştenirea lor religioasă şi despre tradiţiile monahale ortodoxe.

Principesa ţinea atât de mult la dorinţa ei de a îmbrăţişa viaţa monahală, încât a decis să le-o împărtăşească soţului ei, doctorul Ştefan Issărescu, şi fiului ei cel mare, Ştefan Habsburg. Fiul ei, împreună cu soţia sa, Mary Jerrine, au susţinut-o şi au încurajat-o, dar, potrivit spuselor lui, soţul Ilenei nu a fost de acord.

Anul 1959 a adus din nou suferinţă în viaţa principesei. Îşi făcuse câteva prietenii de suflet în America, toţi cei şase copii trăiau în condiţii prospere, în pace şi belşug, iar în ultimii zece ani se împăcase cu viaţa ei de exilată. Fără să fi fost ani fericiţi,

au fost ani lini, senini, de tămăduire a rănilor şi de o mulţumire crescândă. Nu se mai simţea nici izolată, ca la început, totul se desfăşura în linişte şi pace, când, deodată, în luna ianuarie, imediat după ce a împlinit cincizeci de ani, a lovit-o o mare tragedie.

Minola, care era însărcinată cu al doilea copil, îl însoţea pe soţul ei într-o călătorie de afaceri în America de Sud. În timp ce avionul în care se aflau cobora spre aeroportul din Rio de Janeiro, îndreptându-se spre pista de aterizare, s-a produs o explozie la bord şi aparatul de zbor s-a prăbuşit. Toţi pasagerii din avion au murit pe loc.

„Mulţi mă tot întreabă: de ce să moară ea, care era atât de frumoasă, de tânără, de fericită? [...] În acea oră teribilă [...], când a sosit ştirea că Minola si soţul ei, Rusch, au murit într-un accident de avion, am simţit o durere sfâşietoare, de nedescris. Era ca şi cum mi se scursese tot sângele din inimă, iar trupul meu era sfârtecat în mii de bucăţi".

Aşa disperată cum era, Ileana continua să se sprijine pe credinţa ei în Dumnezeu, singura ei sursa de echilibru afectiv: „Nu există nici un fel de consolare pentru o pierdere atât de grea, nici un mod de a alina durerea sufletului meu [...]. Cel mai bun lucru, singura cale, este să mă confrunt cu realitatea aşa cum e ea şi să o privesc în faţă cu bravură creştină, căutând să descopăr lumina şi adevărul nu în jurul durerii mele, ci prin ea. Copilul meu a păşit dincolo de pragul vieţii acesteia, în viaţa veşnică. Știu aceasta fără nici o urmă de îndoială".

Ca şi cum un dezastru atât de mare n-ar fi fost de-ajuns, în aceeaşi vară, Ştefan, fiul ei, s-a îmbolnăvit de encefalită virală, o boală foarte gravă. După ce a ieşit din spital, Ştefan a avut nevoie de asistenţă medicală 24 de ore din 24, aşa că, la insistenţele mamei sale, întreaga lui familie s-a mutat în casa ei de la Newton, timp de şase luni. De îndată ce fiul ei s-a simţit mai bine şi s-au putut întoarce cu toţii la ei acasă, principesa n-a mai pierdut nici o clipă. A plecat la Londra să se consulte cu Preasfinţitul Episcop Anthony Bloom de Suroj în privinţa unei posibile împliniri a vocaţiei ei monahale.

23. Sora Ileana

Toţi aceştia, într-un cuget, stăruiau în rugăciune. (Faptele Apostolilor 1, 14)

Pentru toţi cei care năzuiesc să intre în viaţa monahală, cel mai bun lucru este să locuiască un timp într-o mănăstire, atât pentru a se încredinţa de temeinicia chemării lor lăuntrice, cât şi pentru a fi siguri că au găsit mănăstirea care li se potriveşte şi căreia i se potrivesc. În America de Nord erau foarte puţine mănăstiri ortodoxe în anii 1950-1960 iar, dintre cele care existau, doar câteva erau mănăstiri de călugăriţe şi nici una nu avea obşte românească sau englezească. De aceea, principesa a trebuit să se întoarcă în Europa pentru a-şi împlini vocaţia monahală.

Preasfinţia Sa, Episcopul Anthony Bloom de Suroj, căruia i-a cerut binecuvântare şi povăţuire, i-a sugerat să viziteze Mănăstirea Ortodoxă „Acoperământul Maicii Domnului" din Franţa, satul Bussy-en-Othe, aflat la o distanţă de 128 km de Paris. [Mănăstirea a fost întemeiată de reprezentante ale fostei aristocraţii ruse, refugiate în Franţa în timpul Revoluţiei bolşevice din 1917].

Călugăriţa îi aşează bagajele lângă pat.

- Masa de seară va fi la ora 17:00, i se adresă ea în limba franceză, însă poate doriţi să vă culcaţi şi să nu veniţi la masă. Ştim c-aţi făcut un drum lung şi sunteţi probabil obosită. Slujba Vecerniei şi rugăciunile de seară încep imediat după masa de seară, dacă vreţi să vă alăturaţi nouă. Dar mai întâi odihniţi-vă. Cu preacuvioasa maică stareţă Eudoxia vă veţi întâlni mâine dimineaţă. Somn uşor!

Călugăriţa înclină capul spre Ileana, apoi ieşi, închizând încet uşa. Principesa se întinse pe pat, istovită, dar cu pace în suflet, sorbind parcă seninătate din aerul mănăstirii.

Situată într-o vale adâncă, Mănăstirea Acoperământul Maicii Domnului se afla într-un vechi conac şi se întindea pe terenurile adiacente. Chiliile erau în conac, paraclisul fusese pe vremuri grajdul proprietăţii, iar camerele de oaspeţi aveau vedere spre grădina mănăstirii care, acum, la început de an, era încă acoperită de zăpadă. Ileana se uită pe fereastră, netezind aşternutul cu degetele.

Deşi nu-şi va mai vedea niciodată iubita ei Românie, foşnetul vântului printre crengi era identic cu cel din grădinile mănăstirilor din ţară. Principesa se simţi cuprinsă de o pace care i se revărsa în suflet, o pace care îi lipsise ani de zile.

Visase la un astfel de loc în Austria, când copiii erau mici, şi iat-o ajunsă aici, în cele din urmă. Soarbe cu privirea plantele acoperite de zăpadă, straturile ordonate simetric care, odată cu venirea primăverii, vor fi pline de flori, alături de brazdele scoase în evidenţă de poteca deszăpezită. Ar vrea să vadă deja plantele primăverii făcându-şi loc să iasă la lumină prin crăpăturile pământului umed, îngheţat, să le vadă crescând,

înflorind, apoi ofilindu-se, pentru a fi înlocuite de florile înmiresmate ale verii, iar pe urmă din nou de pătura de nea în iarna următoare, şi în cealaltă iarnă, şi tot aşa...

N-ar mai pleca niciodată de aici. Dintr-o dată, străbătută de o bucurie plină de entuziasm, îşi dă seama că, dacă ea şi maicile vor simţi că există afinităţi între ele, nu va mai părăsi acest loc. Va putea rămâne aici tot restul vieţii, rugându-se şi aducând laude Domnului Dumnezeu. Cu o mişcare impulsivă, se întoarce spre icoane, îşi face semnul crucii şi aduce Bunului Dumnezeu o rugăciune de mulţumire din adâncul sufletului pentru milostivirea pe care Pronia i-o arătase dintotdeauna.

Deşi se simţea acasă în mănăstire, principesa nu putea rămâne în Franţa tot timpul anului. Pentru a-şi păstra statutul de rezidentă permanentă a SUA, trebuia să locuiască în fiecare an o anumită perioadă de timp în America. Ca şi pe vremea când fratele ei Carol era regele României şi când ea făcea „naveta" între România şi Austria, era nevoită acum să se împartă între Franţa şi America, unde continua să predea cursuri despre monahism şi Ortodoxie la Vatra Românească, Episcopia Ortodoxă Română din America.

Pe măsură ce se apropia data tunderii sale în monahism, Principesa Ileana trebuia să-şi pună în ordine detaliile vieţii sale laice - unul dintre ele fiind divorţul de cel de-al doilea soţ. Potrivit legilor în vigoare, înainte de a obţine divorţul, a fost nevoită să solicite rezidenţa în statul Nevada şi să petreacă şase luni în acel stat. În timp ce a locuit acolo, a lucrat într-o rezervaţie de indieni. Sărăcia indienilor americani a impresionat-o mult, iar peisajul, deşertul, a atras-o în mod deosebit: doar se ştie că monahismul îşi are începuturile în pustiurile cele îndumnezeite de rugăciune.

Din prima săptămână a Postului Mare al anului 1961, an în care împlinise 52 de ani, conacul transformat în mănăstire de la Bussy-en-Othe a devenit căminul permanent al Principesei Ileana. Pentru a le răspunde prietenilor şi susţinătorilor ei, care-i puneau multe întrebări despre noua ei viaţă, principesa le-a trimis o scrisoare deschisă, publicată în acelaşi an, 1961: „Am ales viaţa de mănăstire fiindcă am simţit şi simt în continuare, cu certitudine, că de acum înainte aceasta este unica şi singura cale potrivită pentru mine". [Scrisoarea a fost publicată în Information Bulletin, Jackson, Michigan: Romanian-American Heritage Center, 1961].

Unele aspecte ale vieţii călugăreşti i se păreau mai uşoare principesei - devenită sora Ileana -, altele, mai dificile. Cea mai evidentă şi mai complicată dintre dificultăţi era cea lingvistică. Desigur, vorbise limba franceză în cea mai mare parte a vieţii ei, dar nu avea nici o cunoştinţă de slavonă, care era limba liturgică folosită la Bussy-en-Othe - unde toate monahiile erau rusoaice.

Din fericire, una dintre călugăriţe, maica Maria, era o bună cunoscătoare de engleză şi s-a oferit să-i traducă slujbele mănăstireşti în limba engleză.

O altă dificultate a fost necesitatea de a locui împreună cu celelalte monahii. Chiliile separate nu erau specifice vieţii de mănăstire în Europa, ceea ce însemna că monahiile se aflau împreună aproape tot timpul. După cum explica una dintre ele: „E ca şi cum ai locui cu prietene care nu-ţi sunt apropiate". Se trezeau în acelaşi timp, se rugau împreună, mâncau împreună, lucrau împreună.

Monahiile proveneau din medii sociale diferite, de la familii aristocratice până la femei care nu văzuseră în viaţa lor aşternuturi pe pat sau tacâmuri la masă - lucruri pe care le considerau un lux. Pentru o persoană crescută într-o Familie Regală, aflată la un stadiu al vieţii când avea mare nevoie de reculegere în solitudine şi linişte, adaptarea sorei Ileana a fost probabil destul de dificilă.

Supunerea în faţa autorităţii a fost o problemă mult mai simplă pentru ea, pe

care părinţii o educaseră de mică în spiritul supunerii faţă de datoria regală. Supunerea monahală era o altfel de datorie, dar tot o datorie care se cerea împlinită. Cu toate acestea, era greu să ceri binecuvântare pentru toate lucrurile, de exemplu, pentru a te plimba prin grădină sau pentru a şterge un lichid vărsat pe masă.

În ciuda acestor probleme, sora Ileana s-a apropiat sufleteşte de celelalte monahii şi a învăţat multe de la ele: a învăţat despre smerenie de la maica Marta, despre dragostea pentru călugărie de la maica Ioana, despre tradiţiile disciplinei monahale de la maica Teodosia.

Viaţa de monahie însemna pentru ea o bucurie profundă şi statornică, acea bucurie despre care vorbesc toţi monahii: bucuria de a învăţa să te supui voii lui Dumnezeu, de a sta mereu de veghe în rugăciune în prezenţa Lui, binecuvântarea de a trăi în duhul slujirii Lui. Aşa cum scria fiul ei, Ştefan: „După aproape un an de noviciat, soţia mea Jerrine şi cu mine am vizitat-o pe mama în Franţa. [...] Avea mai multă pace şi bucurie în suflet decât oricând - o stare de spirit pe care n-o mai avusese de mult timp”.

Exerciții de imaginație

Sora Ileana urcă treptele încet, înclinându-şi capul spre celelalte monahii, în timp ce trece pe lângă ele împreună cu maica stareţă. Sunt în pauză de activitate şi au îngăduinţa de a-şi ocupa timpul cum doresc ele pentru câteva ore. De îndată ce ajung la primul palier, accelerează pasul şi se grăbesc să urce la ultimul etaj. Aleargă apoi de-a lungul coridorului, intră în goană pe o uşă, pe care o închid în urma lor, chicotind ca nişte şcolăriţe.

În timp ce sora Ileana scoate câteva fructe din buzunare, maica Eudoxia alege un disc şi-l pune la pick-up. Se aşază amândouă lângă fereastră, să se bucure de razele calde ale soarelui de primăvară în acordurile Rapsodiei române de George Enescu.

- Ah, ce frumoasă compoziţiei spune maica Eudoxia, după ce-şi trag amândouă sufletul. E o încântare să asculţi o bucată muzicală atât de minunată!

Maica Eudoxia se aşază mai bine în scaun, uitându-se la sora Ileana, care o aprobă, în timp ce ia un măr din vasul de pe masă.

- Aşa este. Nu-mi lipseşte nimic din lume, în afară de simfonii şi opere.

Nu prea vin des aici, sus, dar, din când în când, ochii maicii stareţe sclipesc într-un anume fel, făcându-i sorei Ileana un semn, anunţând-o astfel că în timpul pauzei se pot furişa amândouă pe scări în sus.

Maica Eudoxia ia un bob de strugure:

- V-aţi mai gândit la America? Vă mai păstraţi convingerea că e voia lui Dumnezeu să mergeţi acolo?

Sora Ileana dă afirmativ din cap:

- Cu cât mă duc mai mult în State, cu atât mai sigură sunt de asta. Acolo, oamenii nu cunosc comorile duhovniceşti ale Ortodoxiei sau ale tradiţiei noastre monahale. Când predau cursurile de vară la Vatra, cursanţii mă imploră să le vorbesc mai mult despre rugăciune, despre tradiţiile pe care noi le cunoaştem de-o viaţă. Sunt atât de fericită, e o adevărată binecuvântare pentru mine.

- În ce sens? o întreabă maica Eudoxia.

- Am tradiţiile noastre religioase care mă ţin ancorată în credinţa mea. Am crescut cu ele şi le duc cu mine oriunde merg. Am fost obligată să plec din România, comuniştii mi-au luat ţara, poporul, tot. Doar ştiţi ce disperată am fost, v-am povestit totul.

Maica Eudoxia o aprobă.

- Ştiu că şi acum sunteţi tristă din cauza asta.

Sora Ileana îşi înclină capul şi spune cu voce joasă:

- Da, regret acest lucru, încerc să nu sufăr atât de mult, însă...

- Această durere n-are cum să dispară atât timp cât nu vă veţi putea întoarce acolo.

Maica stareţă întinde mâna şi strânge uşor mâna sorei Ileana.

- Toţi suntem exilaţi, şi poate că Dumnezeu v-a hărăzit dumneavoastră o trăire mai intensă a sentimentului de înstrăinare, a vieţuirii într-o ţară străină. Adevărata noastră casă este sus, în ceruri, şi dumneavoastră vă este dat să cunoaşteţi acest sentiment mai în profunzime decât cei mai mulţi dintre noi.

- Ştiţi întotdeauna cum să transformaţi o suferinţă într-o binecuvântare, preacuvioasă maică stareţă. Semănaţi cu mama mea, simt că pot avea tot atâta încredere în dumneavoastră pe cât aveam şi în ea. Îmi cunoaşteţi sufletul şi spuneţi mereu exact ce-mi mângâie inima.

Sora Ileana zâmbeşte şi ascultă amândouă în linişte pentru câteva momente rapsodia enesciană, bucurându-se de căldura soarelui care inundă acum încăperea.

Într-un târziu, sora Ileana i se adresează din nou maicii Eudoxia:

- Dumneavoastră şi cu mine am crescut din copilărie cu credinţa ortodoxă, cu toate tradiţiile ei, cu toate obiceiurile legate de ea. O purtăm în noi oriunde ne-am duce.

Maica stareţă o aprobă şi ea continuă:

- Americanii, bunicii şi străbunicii lor, au venit cu tradiţiile lor în ţara de dincolo de ocean, dar acum ele au devenit un fel de poveşti de clacă (batjocură, flecăreală, pierdere de vreme) pe care le spun unii părinţi copiilor. Adevărul este că aceşti oameni

însetează după ceva mai adânc, după ceva care să le sădească în însăşi fibra existenţei lor credinţa şi relaţia cu Dumnezeu. Cred că Domnul este Cel care mă cheamă să le vin în ajutor. Înfiinţând o mănăstire în America, le pot da înapoi tradiţiile, le pot dărui o parte din pacea şi apropierea de Dumnezeu, pe care nouă ni le-au dăruit dintotdeauna sfintele mănăstiri.

Maica Eudoxia o aprobă din nou şi se uită la ceas:

- Nu mai putem sta aici prea mult, răgazul nostru se apropie de sfârşit, dar vom vorbi mai târziu. Ce-aţi mai vrea să ascultăm acum?

- O, dacă se poate, aş fi fericită să ascult ceva de Rahmaninov!

❁

Atât maica Eudoxia, cât şi episcopul ortodox Valerian Trifa au fost de acord cu decizia sorei Ileana. În vara anului 1964, maica Eudoxia, sora Ileana şi maica Maria au plecat împreună în America, pentru a descoperi un loc unde să se poată întemeia o mănăstire ortodoxă.

Au găsit două terenuri care păreau potrivite. Sora Ileana a reuşit să le cumpere pe amândouă, cu fonduri proprii şi ajutată de Preasfinţitul Valerian, care strânsese şi el bani prin colecte de la credincioşi. Unul era în statul Nevada, unde locuise principesa în aşteptarea pronunţării divorţului său de doctorul Ştefan Issărescu, înainte de intrarea sa în monahism, şi celălalt era în vestul statului Pennsylvania.

Sora Ileana avea convingerea fermă că era nevoie de o limbă panortodoxă pentru desfăşurarea slujbelor mănăstireşti, şi anume de limba engleză, care să le fie familiară tuturor ortodocşilor din America de Nord, indiferent de locul lor de proveniență.

Pentru îndeplinirea acestui deziderat, era necesar să-i cointereseze în proiectul ei şi pe ierarhii din celelalte jurisdicţii. În mod normal, o simplă monahie nu era ascultată de nimeni în afara mănăstirii ei de metanie, însă pentru că ea era încă respectată şi venerată în calitatea ei de principesă, şi pentru că ierarhii sunt şi ei tot oameni, la fel de încântaţi, ca şi noi ceilalţi, să cunoască o prinţesă autentică, ea a reuşit să aibă întrevederi cu toţi ierarhii ortodocşi.

În discuţiile purtate cu ei, a recurs la experienţa şi priceperea acumulate de-a lungul unei vieţi, în care se obişnuise să aibă relaţii cu autorităţile. Alături de statutul său regal, sinceritatea şi credinţa sa fermă şi profundă i-au impresionat pe episcopi, astfel încât a primit „binecuvântările, rugăciunile şi cele mai bune urări" ale lor: Mitropolitul Irineu al viitoarei Biserici Ortodoxe Americane, Arhiepiscopul Iacob al Arhidiecezei Greceşti şi Mitropolitul Filip al Arhidiecezei Antiohiene i-au dat sorei Ileana binecuvântarea şi aprobarea de a construi o mănăstire ortodoxă pe pământ american.

Mai mult, Mitropolitul Irineu a acceptat să primească viitoarea mănăstire în jurisdicţia sa, sub oblăduirea duhovnicească a Episcopului Valerian Trifa, urcat între timp la treapta ierarhică de arhiepiscop.

Spre sfârşitul anului 1964 şi începutul anului 1965, după întoarcerea lor din călătoria în America, maica Eudoxia a decis, „spre negrăita bucurie" a sorei Ileana, că era pregătită pentru următoarea treaptă a vieţii monahale, cea de rasoforă, care reprezintă un angajament mai profund şi mai temeinic faţă de monahism. Veşmintelor pe care le purta li s-au adăugat, cu binecuvântarea maicii stareţe, rasa monahală, scufia, camilafca şi mătăniile.

Traducerea în limba engleză a slujbelor mănăstireşti, la care lucrase maica Maria, a dobândit o semnificaţie nouă: această traducere urma să constituie nucleul vieţii mănăstireşti de pe teritoriul Americii de Nord. Maica Maria şi-a dublat eforturile, solicitând şi ajutorul părintelui Timothy Ware din Anglia, în prezent Preasfinţitul Kallistos

Ware, Episcop al Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol [Părintele Kallistos Ware a fost hirotonit episcop în anul 1982 şi mitropolit în 2007]. Textele traduse din Octoih, Triod şi Minei sunt folosite şi astăzi în bisericile ortodoxe din America de Nord şi Canada, unde se slujeşte în limba engleză.

Au continuat dezbaterile despre locul unde se va ridica sfânta mănăstire. Sora Ileana era atrasă de statul Nevada pentru deșerturile de acolo, care-i aminteau de rigorile vieţii monahale din pustie, dar terenul din Nevada se afla într-un spaţiu prea izolat. Spre deosebire de alte mănăstiri, mănăstirea pe care dorea s-o ctitorească sora Ileana urmărea un dublu scop: să stabilească o tradiţie monahală în America, printr-o iniţiere directă a oamenilor în tainele şi frumuseţea monahismului ortodox - ceea ce presupunea amplasarea aşezământului monahal într-un loc cât mai accesibil -, şi să le ofere un loc senin şi liniştit celor care aveau vocaţie pentru viaţa de mănăstire.

Terenul din statul Pennsylvania se afla într-o regiune unde locuiau foarte multe familii de ortodocşi, cam la jumătatea drumului dintre Chicago şi New York, la o zi distanţă de mers cu maşina până la oraşele mari ale Americii de Nord şi Canadei - cum ar fi Washington şi Toronto. Era un loc accesibil ortodocşilor evlavioşi care aveau nevoie să se retragă din lume pentru o perioadă de timp sau fetelor care doreau să se călugărească, iar în ceea ce o privea pe sora Ileana, mănăstirea s-ar fi aflat într-o zonă a Americii pe care se simţea chemată s-o înveţe cât mai multe lucruri despre credinţa ortodoxă şi despre viaţa monahală.

Întemeierea unei mănăstiri nu este o sarcină uşoară. Terenul exista acum, dar trebuiau ridicate clădirile şi celelalte facilităţi, în primul rând, bineînţeles, era nevoie de un drum de acces. Deloc de neglijat, poate chiar cel mai important aspect, era faptul că, în afară de sora Ileana, nu mai exista nici o altă monahie în viitoarea obşte mănăstirească.

24. Viața de monahie

Duhul Domnului este peste mine, pentru că Domnul m-a uns să binevestesc. (Isaia 61, 1)

Mulţi consideră monahismul drept o retragere egoistă din lume, ignorând făgăduinţa omului, creaţie a lui Dumnezeu, de a se concentra asupra propriei mântuiri. Sora Ileana era o enigmă pentru multe persoane - cum se retrăsese ea din lume din moment ce era mereu pe drumuri, mereu în călătorii? Nu cumva era o principesă superprivilegiată, care se juca de-a călugăria? Adevărul era că sora Ileana făcea exact ceea ce fac toţi monahii: se supunea voii lui Dumnezeu.

Sora Ileana era călugăriţă şi când îşi vizita copiii şi nepoţii, şi când purta conversaţii cu slujitori ai Bisericii despre creştinismul ortodox, şi când se afla în faţa iconostasului la rugăciune, alături de celelalte măicuţe. Călugăriţa este întotdeauna călugăriţă, nu în virtutea veşmintelor pe care le poartă sau fiindcă nu participă la activităţile lumeşti, ci în virtutea unei transformări lăuntrice.

Pentru a înţelege cum putea Ileana să fie monahie şi în mijlocul lumii, ne-ar fi de folos să înţelegem - atât cât putem noi, mirenii - ce înseamnă monahismul şi viaţa de obşte.

Vocaţia monahală a fost descrisă ca „o poveste de iubire” şi ca „expresia unei chemări simţite în cele mai adânci fibre ale sufletului”. Există oameni mistuiţi de dorul de

a avea experienţa unei profunde apropieri de Dumnezeu, de a fi mereu în prezenţa Lui. Unii dintre ei îşi iau servicii cu jumătate de normă pentru a avea mai mult timp pentru rugăciune, îşi petrec concediile în biserici şi în mănăstiri în loc să meargă la plajă, la mare sau la ocean, sau spre alte aşezări turistice din alte zări, iar alţii se călugăresc; pentru aceştia din urmă, totul se subordonează dorinţei de a-L căuta şi a-L afla pe „Dragul sufletului, pe Cel iubit" (Cântarea Cântărilor 3, 2**;** 3, 4).

Atunci când cineva decide să ducă o viaţă de monah, aceasta nu înseamnă că se retrage din lume - ne spun monahii şi monahiile, stăruind asupra acestui aspect al alegerii lor. Mănăstirile reprezintă un liman lin pentru toţi cei ce simt nevoia de concentrare şi de liniştea prezenţei lui Dumnezeu iar, dintre aceştia, nu toţi sunt neapărat monahi.

Atât timp cât vor exista mănăstiri, vor exista locuri de reculegere pentru călători sau pentru cei obosiţi de viaţa din lume. În accepţia creştin-răsăriteană, arhondaricul [casa de oaspeţi a unei mănăstiri] este locul unde mirenii se pot împărtăşi de pacea mănăstirii, unde pot reflecta şi se pot ruga pentru rezolvarea problemelor care le macină existenţa. Pelerinilor nu li se cere să-şi lase necazurile la uşă, căci datoria monahilor şi a monahiilor este de a-i asculta şi a se ruga pentru dificultăţile trăite de cei care trec pragul sfintelor mănăstiri.

Aşa cum preoţii din parohii se roagă pentru familiile enoriaşilor şi pentru crizele prin care trece lumea întreagă, tot astfel se roagă şi monahii şi monahiile. Rugăciunile de mijlocire, care fac parte din Sfintele Liturghii mănăstireşti, includ deseori mai multe nume de mireni decât de monahi.

Mănăstirile nu pot însă oferi oamenilor pacea sufletească şi mireasma prezenţei continue a lui Dumnezeu dacă monahii nu le-au câştigat deja ori dacă în mănăstire predomină zarva şi dezordinea materială sau duhovnicească.

Predând cursuri şi ţinând conferinţe, sora Ileana sădea seminţele cunoaşterii

vieţii monahale în solul Americii de Nord. Ea îi învăţa pe românii din SUA că, aşa cum străbunii lor avuseseră nevoie de monahi şi monahii, pe care-i iubiseră pentru rugăciunile lor neîncetate înălţate Domnului, Căruia-I cereau să Se milostivească de toţi, aşa puteau beneficia şi ei, credincioşii moderni, de pacea şi liniştea sfintelor mănăstiri. Sora Ileana avea convingerea că „există o nevoie imperioasă de instituţii monastice ortodoxe în această ţară, mai ales pentru credincioşii vorbitori de engleză. Am credinţa că Dumnezeu m-a chemat la săvârşirea acestei lucrări".

În Biserica Ortodoxă nu se cer nici teste de promovare, nici perioade de timp prestabilite pentru a deveni un monah pe deplin consacrat. Aceasta este o chestiune individuală a fiecărui suflet, iar stareţului sau stareţei îi revine sarcina de a determina, prin simţul său de observaţie, prin rugăciune şi un discernământ plin de smerenie, dacă fratele sau sora şi-a demonstrat vrednicia de a primi chipul îngeresc, dacă a învăţat să se supună voii lui Dumnezeu.

Deoarece devotamentul sorei Ileana sporise în mod evident în cei şase ani de viaţă mănăstirească la Bussy-en-Othe, în anul 1967, preacuvioasa maică Eudoxia a hotărât că sosise momentul să depună voturile monahale şi a început s-o pregătească pentru tunderea în monahism.

Este Sâmbăta lui Lazăr, ultima zi a Postului Mare, o zi potrivită pentru stingerea vechii individualităţi şi renaşterea unei noi făpturi în Dumnezeu, o zi minunată pentru întoarcerea fiului risipitor în braţele Părintelui său. Soarele străluceşte, florile încep să împodobească grădina mănăstirii de la Bussy-en-Othe.

Maica stareţă o conduce pe sora Ileana în biserică şi în dreptul sfintelor icoane, pentru a le săruta pe fiecare în parte, până ajung la iconostas, în faţa icoanei împărăteşti a Mântuitorului. Asistată de alte monahii, maica stareţă îi scoate veşmintele, până la cămaşa albă de călugărie. După rostirea rugăciunilor cuvenite, o conduce înapoi în pronaos, de unde, acoperită de mantia maicii stareţe, ea intră din nou în biserică, în genunchi, făcând metanii la intrare şi în mijlocul bisericii.

Corul cântă următorul tropar: „Braţele părinteşti grăbeşte a le deschide mie, care mi-am risipit viaţa curveşte, ca fiul risipitor. Spre bogăţia cea necheltuită a îndurărilor Tale căutând acum, Mântuitorule, inima mea cea sărăcită nu o trece cu vederea”.

Sora Ileana mai face o metanie şi rămâne întinsă pe jos până când părintele ieromonah o ajută să se ridice. El o cercetează dacă de bunăvoie şi după propriul ei cuget se apropie de Dumnezeu, voind să primească îngerescul chip, apoi îi spune că „lucrurile cele bune cu osteneală se câştigă şi cu suferinţă se împlinesc”. În continuare, o întreabă:

- Vei trăi în sărăcie până la sfârşitul vieţii?

Cu ochii plini de lacrimi de bucurie, ea răspunde:

- Aşa, cu ajutorul lui Dumnezeu, cinstite părinte.

- Te vei păzi pe tine însăţi în curăţie, în întreaga înţelepciune şi în

cucernicie?

- Aşa, cu ajutorul lui Dumnezeu, cinstite părinte.

- Păzi-vei, până la moartea ta, ascultarea către mai-marii tăi şi către Dumnezeu?

- Aşa, cu ajutorul lui Dumnezeu, cinstite părinte.

După ce o povăţuieşte în legătură cu viaţa călugărească, preotul face semn spre foarfecele aşezat pe Sfânta Evanghelie. Ea ridică foarfecele şi-l pune în mâna părintelui, care îl aşază din nou pe Sfânta Evanghelie; gestul acesta, repetat de încă două ori, arată că tunderea în monahism se săvârşeşte nesilit şi că sufletul însetează cu adevărat după comuniunea cu Dumnezeu.

Apoi preotul o tunde aşa cum e tuns pruncul când e botezat, tăind fire din părul ei cărunt, care e acum lung după cei şase ani de noviciat. Tăierea părului semnifică renunţarea la lume şi la voia proprie.

În timp ce părintele ieromonah îi taie şuviţele de păr, Ileana are respiraţia întretăiată şi închide ochii. Se simte emoţionată, încordată, aproape strivită, aşa cum se simţise în copilărie, atunci când se suia în trenurile fratelui ei, Carol, şi ele alunecau pe şine, trecând prin mai multe tuneluri. Numai că, de data aceasta, tunelul era un cerc de foc: flăcările o înconjurau, ardeau puternic, dar nu o răneau, erau de jur-împrejurul ei, dar nu o mistuiau.

- De acum înainte te vei chema maica Alexandra, spune preotul.

Maica stareţă Eudoxia şi celelalte călugăriţe înaintează şi o îmbracă pe noua monahie în veşminte călugăreşti. Mai întâi, paramanul - o bucată de pânză pătrată cu o cruce brodată pe ea şi cu simboluri ale răstignirii, purtată pe spate, ca un mic rucsac, care să-i amintească de făgăduinţa ei de a vieţui în sărăcie şi de faptul că Iisus i-a dat un jug uşor şi o povară uşoară. Apoi o îmbracă în dulamă (anteriu), o haină lungă şi neagră,

semnificând bucuria duhovnicească în Iisus Hristos Domnul, şi îi încing mijlocul cu o curea neagră de piele, simbolizând înfrânarea patimilor. Urmează scufia, care reprezintă nădejdea mântuirii. Rasa ei, care i-a fost dată când a fost făcută rasoforă, şi mantia lungă, plisată, a monahiilor, reprezintă veşmintele mântuirii. După aceea, camilafca. Primeşte un şirag de mătănii - sabia Duhului. Acesta îi va aminti să-L păstreze întotdeauna pe Domnul Iisus în minte, în inimă, în cuget şi în cuvânt. În cele din urmă, primeşte o cruce şi o lumânare aprinsă, şi fiecare monahie îi urează bun-venit, întrebând-o:

- Cum te cheamă, soro?
- Maica Alexandra, păcătoasa, răspunde ea.
- Să te mântuieşti în Domnul, soro, şi te roagă pentru noi!

Fotografiile făcute în ziua în care Principesa Ileana, de acum înainte maica Alexandra, a fost tunsă în monahism ne arată un chip senin şi plin de bucurie. I se văd clar pe figură o expresie destinsă şi o frumuseţe care se mai pot vedea doar în fotografiile din ziua căsătoriei ei cu Arhiducele Anton. Pare să plutească deasupra pământului, undeva sus, în inima dealurilor din spatele localităţii Bussy-en-Othe, iar lumina, care inundă spaţiul zilei, reflectă strălucirea împlinirii din sufletul ei.

25. O viață nouă, o casă nouă

Cel ce şedea pe tron a grăit: „Iată, noi le fac pe toate”. (Apocalipsa 21, 5)

Maica Alexandra a plecat aproape imediat în Statele Unite, singură. Iniţial trebuia s-o însoţească maica Maria dar, când s-a apropiat vremea plecării, maica Maria s-a îmbolnăvit şi, intrând într-o gravă fază depresivă, a fost internată în spital.

Odată ajunsă în America, maica Alexandra a locuit acasă la fiul ei, Ştefan, în Farmington, statul Michigan, bucuroasă să fie cu el şi familia lui, şi atât de aproape de oraşul Jackson, Michigan, unde locuia Arhiepiscopul Valerian Trifa.

Într-o zi înnorată de august, maica Alexandra şi membrii comitetul de construire a viitoarei biserici l-au însoţit pe Înaltpreasfinţitul Valerian, care a oficiat slujba de sfinţire a terenului viitoarei mănăstiri, implântând o cruce în locul unde urma să fie ridicat paraclisul şi rostind rugăciuni pentru împlinirea voii lui Dumnezeu şi pentru buna desfăşurare a lucrărilor de edificare a Mănăstirii Ortodoxe „Schimbarea la Faţă a Domnului”.

Hramul mănăstirii fusese ales, deoarece, aşa cum scria maica Alexandra, „atunci când s-a ajuns la discutarea (...) numelui sfântului sau al praznicului pe care-l socotim potrivit ca hram al mănăstirii, *Schimbarea la Faţă a Domnului nostru Iisus Hristos* ne-a venit tuturor în gând”. Hramul reflectă misiunea mănăstirii de a fi un lăcaş unde pacea lui Dumnezeu, care covârşeşte orice minte (Filipeni 4, 7), să-i transforme atât pe cei care urmau să vieţuiască acolo, cât şi pe viitorii vizitatori şi pelerini, să le preschimbe faţa sufletului.

A fost constituită o comisie de supraveghere a desfăşurării activităţilor de construcţie. De îndată ce s-a întocmit planul şi s-au obţinut toate semnăturile, au şi început să apară dificultăţile.

Terenul alocat mănăstirii nu se afla lângă şosea, prin urmare accesul nu era posibil decât prin lotul de parcare al unei biserici metodiste amplasate la poalele unui deal. Era vorba despre un ocol destul de incomod, ceea ce îngreuna accesul, aşa că a fost nevoie de organizarea unor colecte pentru a strânge fondurile necesare achiziţionării a două porţiuni adiţionale de teren, în apropierea şoselei.

Prezenţa maicii Alexandra pe şantier era necesară în permanenţă, iar drumul cu maşina de la casa fiului ei, din Jackson City, statul Michigan, până în Ellwood City, statul Pennsylvania, era un drum foarte lung. De aceea, maica Alexandra s-a gândit că o rulotă ar fi fost ideală, dar aceasta nu putea fi racordată la sursele de apă, gaz şi energie electrică înainte de începerea construcţiei. În cele din urmă, maica a găsit o rulotă într-un orăşel apropiat, Toronto, în statul învecinat Ohio, unde s-a instalat imediat. „Probabil că suntem singura mănăstire care a început să funcţioneze într-o rulotă”, menţiona ea într-o scrisoare.

Mănăstirea avea să fie alcătuită din clădiri prefabricate. O clădire mare în formă de „A” urma să formeze biserica, aşezată central, iar celelalte clădiri, amplasate în jurul ei. Lucrările de construcţie însă nu puteau fi pornite înainte de a se termina drumul de acces, ceea ce a durat până la sfârşitul lunii aprilie, când maica Alexandra a declarat că nu mai avea de gând să aştepte. Drept care, a făcut aranjamentele legate de transportul rulotei din Toronto, Ohio, pe terenul mănăstirii, în Ellwood City, Pennsylvania, în ziua de 1 mai 1967, dar a uitat să anunţe autorităţile. Consecinţa a fost că rulota a sosit în Ellwood City escortată de maşini pline de poliţişti, care-şi activaseră sirenele şi luminile de alertă, ca la o paradă naţională!

„Prima dimineaţă, când m-am trezit în rulota aşezată pe terenul mănăstirii a

fost o experienţă cerească. Soarele strălucea, pomii fructiferi înfloriseră, păsările ciripeau, iar inima mea Îl lăuda pe Dumnezeu pentru marea Lui bunătate. Nici nu-mi păsa că rulota nu era conectată încă la utilităţi şi că nu fusese montată definitiv - ceea ce o făcea să se legene în toate părţile la fiecare mişcare, ca un scrânciob. Faptul că mă aflam acolo era o realizare atât de mare! Altfel, cum aş fi putut urmări desfășurarea lucrărilor de construcție?”.

În Fort Wayne, statul Indiana, maica Alexandra cunoscuse o tânără monahie americană, Despina, care trecuse la Ortodoxie şi fusese închinoviată la o mănăstire din Patmos, Grecia. În luna următoare, sora Despina s-a mutat cu maica Alexandra în rulotă.

La început, construcţia mergea încet, poate şi din cauza ploilor abundente - în primele douăzeci şi una de zile a plouat fără oprire -, dar şi a tergiversărilor tipice ale constructorilor, care au obiceiul să amâne definitivarea lucrărilor de mai mică amploare atunci când li se iveşte prilejul să se angajeze în proiecte mai rentabile, de mai mare amploare. Într-o scrisoare, maica Alexandra îi mărturisea maicii Eudoxia: „Din moment ce constructorii controlează situaţia, trebuie să încercăm să avem răbdare, să păstrăm relaţii amicale cu ei şi să ne ţinem după ei, stăruind să vină la lucru, să fim prietenoase, dar ferme, ceea ce nu ne este întotdeauna prea uşor când pe dinăuntru noi fierbem!”.

Sora Despina ştia însă cum să se poarte cu echipa de muncitori. Odată, când maica Alexandra era plecată să ţină o conferinţă, sora Despina s-a dus dis-de-dimineaţă să vadă în ce stadiu se aflau lucrările pe şantier. Descoperind că aproape nimeni nu lucra, şi-a ieşit din fire şi l-a muştruluit pe şeful echipei de constructori cum a ştiut ea mai bine. În următoarea scrisoare adresată maicii Eudoxia, maica Alexandra îi povestea cât era de uluită şi cât de recunoscătoare îi era sorei Despina, fiindcă, după respectiva întâmplare, lucrările nu numai că demaraseră pe şantier, dar se şi desfăşurau într-un ritm foarte susţinut! Maica Alexandra avea acum suficientă încredere în finalizarea construcţiei pentru a stabili data oficierii slujbei de sfinţire a mănăstirii: 28 septembrie 1968.

S-a aşezat şi gazonul, ceea ce a surprins-o foarte mult, după cum reiese tot dintr-o scrisoare trimisă maicii Eudoxia, unde citim că maica Alexandra nu ştia „că gazonul se poate cumpăra la metru!”.

Se apropia data fixată pentru sfinţirea mănăstirii şi lucrările, deşi înaintau, nu ajunseseră la stadiul final. La sosirea maicii Eudoxia din Franţa, însoţită de maica Teodosia, deşi maica Alexandra şi sora Despina locuiau încă în rulotă, două dintre camerele de oaspeţi erau finisate şi totul era pregătit înăuntrul lor pentru găzduirea celor două venerabile maici. Bucătăria nu era terminată, aşa că, de gătit, se gătea încă în rulotă.

Exerciții de imaginație

Deşi era o zi destul de călduroasă pentru sfârşitul lunii septembrie, o adiere răcoroasă sufla peste deal, răvăşind voalul scufiei maicii Alexandra. Ea îl îndreptă şi privi în jurul ei, în timp ce rugăciunile otpustului, încheierea sfintei slujbe, răsunau peste mulţimea de credincioşi adunată în curtea mănăstirii.

În timp ce credincioşii sărutau Sfânta Cruce, cele două maici stareţe, Alexandra şi Eudoxia, s-au aşezat pe scaune, să se bucure de soare, de adierea vântului şi de frumuseţea slujbei care tocmai luase sfârşit.

- A fost o zi frumoasă, rosti maica Eudoxia. Slavă lui Dumnezeu pentru toate! Clădirile sunt aproape gata, Sfântul Altar e sfinţit, prima Sfântă Liturghie a fost oficiată. Eşti deja pe cale, cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu harul Lui.

Mai mult decât încântată, maica Alexandra o aprobă. Un nimb de bucurie îi strălucea pe figură şi-i umplea fiecare fibră a fiinţei, în timp ce se uita la mulţimea de

oameni adunaţi pe pajiştea mănăstirii.

În timp ce se întoarce spre maica Eudoxia, pregătindu-se să-i răspundă, o călugăriţă între două vârste se apropie în fugă de ea:

- Preacuvioasă maică stareţă, blagosloviţi şi iertaţi, oamenii vor să mănânce acum, că s-a terminat Sfânta Liturghie, dar bucatele n-au fost binecuvântate!

Maica Alexandra arată spre doi preoţi care stăteau de vorbă în apropiere:

- Roagă-l pe părintele Ioan să binecuvânteze mâncarea şi aşezaţi-i pe oameni la masă. Aţi făcut destulă cafea?

- Şi cafea, şi ceai, răspunde călugăriţa.

- Bine. Vezi dacă e totul aşezat cum se cuvine la masa ierarhilor, care vor veni şi ei să mănânce imediat ce-şi vor schimba veşmintele. Eşti sigură că avem suficientă mâncare pentru toată lumea?

Călugăriţa dă din cap, aprobator:

- E destulă mâncare, nu vă faceţi griji! Ajunge pentru o săptămână întreagă ce-aţi pregătit Preacuvioşia Voastră!

- Bine. Să fii atentă, maică, să le rămână suficient preoţilor şi episcopilor!

- Sigur şi, dacă vreţi, vă aduc aici câte o farfurie pentru Preacuvioşiile Voastre.

Maica Alexandra îi zâmbeşte şi-i mulţumeşte, iar călugăriţa fuge înapoi, se opreşte în dreptul celor doi preoţi, îl culege pe părintele Ioan din mers şi se îndepărtează împreună cu el.

Un grup de slujitori ai altarului trec prin preajmă, îndreptându-se spre cortul ridicat lângă rulotă, cort care le servise drept garderobă.

- Oare ce-or fi având de mâncare la prânz? întreabă unul dintre ei. Mie mi-e

foame. Unde mergem la masă, ştiţi cumva?

Un diacon din grup îi arată mesele aşezate pe strapontina de pe alee:

- Cred că acolo, răspunde el. Unde s-a strâns toată lumea.

Alt preot se ridică pe vârfuri să vadă şi el locul pe care-l arată diaconul:

- Păi, atunci, să ne grăbim, să nu rămânem flămânzi!

Grăbesc toţi pasul. Se mai aude o întrebare:

- Câţi or fi venit astăzi aici?

- Cred că o mie de persoane, spune un preot. Paraclisul e atât de mic, ar fi fost imposibil să încapă atât de mulţi înăuntru. A fost o idee bună să se ţină Sfânta Liturghie aici, afară, în aer liber.

- Într-adevăr, o idee bună, nu-i aşa, Preasfinţia Voastră? întreabă alt preot, adresându-se unuia dintre episcopi.

- Sigur că da, răspunde episcopul. Am făcut o treabă bună organizând lucrurile aşa iar totul a ieşit cum trebuie. A venit atâta lume, ce bine c-am fost pregătiţi şi-am avut suficiente potire la dispoziţie!

Maica Eudoxia se apleacă spre maica Alexandra:

- Ce părere ai? Ai crede că ei singuri au făcut totul, îi şopteşte ea.

Maica Alexandra zâmbeşte şi dă din cap dar, înainte de a-i răspunde, se aude vocea unui alt preot, care tocmai se alăturase grupului din jurul episcopului:

- Da, a mers totul foarte bine, dar aici sunt construite chilii pentru şapte sau opt călugăriţe. Câte monahii or fi în total?

- În prezent sunt doar două, îi răspunde un alt părinte.

- Sigur, o să vedem ce-o să mai fie. Maica Alexandra şi-a văzut mănăstirea

aproape terminată, dar o să-i fie cam greu să şi-o umple cu monahii.

Pe măsură ce grupul de clerici se îndepărtează, zâmbetul maicii Alexandra devine din ce în ce mai luminos. Altarul a fost sfinţit, clădirea principală e aproape terminată, iar faptul că totul a mers ca pe roate şi că slujba s-a desfăşurat în condiţii optime era lucrarea lui Dumnezeu, nicidecum a ei sau a celorlalţi, fie ei episcopi, preoţi, diaconi. Dumnezeu este Cel care are grijă de mănăstirile Lui, după rânduiala Lui. Ea se simţea recunoscătoare şi fericită că se realizaseră atât de multe lucruri acolo.

Încercările au apărut după ce toţi clericii şi-au împachetat veşmintele de praznic şi au plecat - atât ei, cât şi mulţimea de oameni care veniseră la sfinţire, şi după ce-au fost spălate şi puse la locul lor toate vasele şi tacâmurile. Maicile Eudoxia şi Teodosia s-au întors în Franţa, iar maica Alexandra şi sora Despina, rămase la mănăstire, „s-au străduit din toate puterile să ţină rânduiala slujbelor mănăstireşti”, după cum îi scria maica Alexandra sfătuitoarei sale duhovniceşti. Ţineau slujbele de Utrenie, Orele, Vecerniile şi Pavecerniţa, folosindu-se de traducerile făcute de maica Maria din limba slavonă în limba engleză. Maica Alexandra, care nu avea talent muzical, citea rugăciunile, iar sora Despina cânta răspunsurile, troparele şi condacele.

La Sfintele Liturghii mergeau la Biserica Sfântul Ilie, biserică română ortodoxă din Ellwood City, dar şi la alte biserici din zonă, unde le vorbeau tuturor despre monahism. De multe ori, enoriaşii bisericilor ortodoxe o luau deoparte pe maica Alexandra şi-i şopteau: „O, soră, noi nu avem călugăriţe. Mergi la biserica catolică, la ei sunt călugăriţe - uite, e mai încolo, la doi paşi de aici!”.

În zilele din cursul săptămânii, preotul-paroh al Bisericii Sfântul Ilie, părintele arhimandrit Uşeriu, şi alţi preoţi din zonă veneau la Mănăstirea „Schimbarea la Faţă a Domnului” să oficieze Sfânta Liturghie. Sora Despina cânta la strană, iar maica Alexandra ajuta la altar.

Maica Alexandra a primit numirea oficială de maică stareţă a sfântului lăcaş mănăstiresc în ziua de Bunavestire, 25 martie, a anului 1969.

La începutul anilor 1970, s-a alăturat obştii sora Ecaterina, care a rămas mulţi ani lângă maica Alexandra şi sora Despina. Apoi au venit şi alte doritoare de a primi chipul îngeresc. Au stat perioade diferite de timp - de la câteva zile la câteva luni de zile -, dar nici una dintre ele nu şi-a finalizat intenţiile. În jurnalul său autobiografic, maica Alexandra scria: „Vin şi pleacă, dar mai mult pleacă decât vin!”.

Maica îşi continua călătoriile, conferenţiind de la un capăt la celălalt al Statelor Unite, în partea estică a Canadei şi în Europa, despre monahismul ortodox. De asemenea, răspunzând solicitărilor postului de radio Europa liberă, continua înregistrările pentru românii din ţară. În curând însă, anii, activităţile pe care le desfăşura în mănăstire şi în turneele de conferinţe au început să-şi spună cuvântul şi să-i afecteze serios sănătatea.

În 1975, maica Alexandra împlinea 66 de ani. Durerile de spate o chinuiau în permanenţă. Se interna în spital, se externa, iar se interna pentru diferite neputinţe. Glandele lacrimale i se atrofiaseră; mai în glumă, mai în serios, maica spunea că-şi consumase toate rezervele de lacrimi...

Pentru a i se oferi mai multă odihnă şi solitudine, i s-a construit o căsuţă pe deal, la o mică distanţă de mănăstire, în apropierea pădurii din spatele acesteia. Se numea Casa Sfintei Ana şi fusese construită după modelul colibei proiectate de sora ei, Elisabeta, şi ridicate de tatăl lor, Regele Ferdinand, special pentru ea, la Scroviştea, cu ani şi ani în urmă. Fereastra din faţă a Căsuţei Sfânta Ana dădea spre o poiană mare, verde, şi spre

poalele Munţilor Allegheny, care-i aminteau maicii Alexandra atât de mult de România - deşi, aşa cum obişnuia să sublinieze, în România poiana ar fi fost plină de flori de la un capăt la celălalt, toate de aceeaşi culoare! În rarele ei momente de inactivitate, stătea pe veranda construită de jur-împrejurul căsuţei şi se bucura uitându-se la căprioarele care locuiau în pădurea aflată doar la zece metri de uşa ei de la intrare.

De obicei însă îşi împărţea timpul între sfintele slujbe, activităţile administrative şi lucrarea ei de îndrumător duhovnicesc, care luase amploare. Consilia multe persoane, inclusiv pe membrii familiei ei. Într-o scrisoare din 1976, adresată fratelui ei Nicolae, îl sfătuia să-şi ierte familia pentru rănile provocate: „Iertarea [...] are întotdeauna un sens, mai ales [...] că am rămas atât de puţini în familie. Pe deasupra, pe noi ne uneşte un trecut care n-a fost mereu sumbru; dimpotrivă, pe noi ne leagă multe amintiri vesele, luminoase, fericite”.

La Episcopia Ortodoxă Română „Vatra Românească”, maica Alexandra l-a cunoscut pe părintele Roman Braga, refugiat, fost deţinut în închisorile comuniste din România. Sora lui, maica Benedicta, care reuşise să vină în America din România cu viză de turist, a fost găzduită la Mănăstirea Schimbarea la Faţă şi s-a oferit să rămână acolo, s-o ajute pe maica Alexandra.

Maica Benedicta a fost o adevărată binecuvântare pe multe planuri, atât pentru mănăstire, cât şi pentru maica Alexandra. Deşi îşi petrecuse şase ani din viaţă la Mănăstirea Acoperământul Maicii Domnului în Franţa, maica Alexandra nu avea experienţa unei monahii cu vechime, asa cum era maica Benedicta, care trăise în mănăstire, fără întrerupere, de-a lungul întregii sale vieţi. Maica Benedicta intrase în viaţa mănăstirească cu 50 de ani în urmă, aşa că tradiţiile monahale erau a doua ei natură.

În luna septembrie 1978, mănăstirea se putea lăuda cu prezenţa multor monahii: patru dintre ele erau cântăreţe la strană, aveau grijă de câinii mănăstirii, ţineau prelegeri la bisericile din zonă şi învăţau să-şi dăruiască vieţile Domnului, supunându-se

voii Lui. Era evident pentru toată lumea că, în ciuda cunoştinţelor reduse de limbă engleză ale maicii Benedicta, rânduielile tipice vieţii de obşte şi tradiţiile monahale aduse de ea urmau să revoluţioneze viaţa mănăstirească de până atunci.

26. Amurg, zori de ziuă

Măreşte sufletul meu pe Domnul, şi s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mântuitorul meu. (Luca 1, 46-47)

Potrivit dispoziţiilor Arhiepiscopului Valerian Trifa, maica Benedicta a preluat conducerea a mănăstirii, eliberând-o pe maica Alexandra de îndeplinirea îndatoririlor sale de conducere a obştii şi de supraveghere a felului în care îşi îndeplineau ascultările celelalte monahii.

Pe de o parte, această decizie i-a oferit maicii Alexandra timpul şi liniştea de care avea nevoie dar, pe de altă parte, nu-i venea deloc uşor. Supunerea faţă de maica Benedicta a fost un uimitor act de smerenie din partea ei. Ea ctitorise o Casă a lui Dumnezeu, făcuse rost de fondurile necesare achiziţionării terenului mănăstirii şi construirii bisericii şi clădirilor adiacente printr-un consum nervos extraordinar şi eforturi

de nedescris. Între anii 1968 şi 1978, împreună cu sora Despina şi sora Ecaterina, ocupase chiliile din clădirea destinată locuinţei monahiilor, formată din şapte încăperi: ecoul tăcerii chiliilor neocupate îi răsunase în suflet uneori ca un reproş.

Tocmai fiindcă avusese întotdeauna încredere în voia lui Dumnezeu, maica Alexandra se întreba probabil de multe ori dacă-I înţelesese voia în mod corect. A te vedea dată la o parte, după 15 ani de eforturi şi lupte, te poate duce la deprimare, amărăciune şi cinism - totuşi ea a acceptat ce i se întâmpla fără să se plângă.

Desigur, în multe sensuri, aşa cum spuneam, era o uşurare pentru ea. E foarte greu să conduci o instituţie - de orice fel. Trebuie să ai grijă de achitarea facturilor, de echilibrarea surselor de venit, sunt multe rânduieli de stabilit şi de pus în practică, sunt probleme interpersonale de care trebuie să te ocupi. Maica Alexandra se îngrijise de toate acestea şi de multe altele şi pe vremea când condusese spitalul din Bran, dar acum se afla la o altă vârstă. Intrase în al şaptelea deceniu de viaţă. Nu mai avea energia şi rezistenţa tinereţii.

În plus, era nevoită să recunoască deteriorarea stării ei de sănătate, care nu-i mai permitea să răspundă de toate cele necesare vieţii mănăstireşti: la sfârşitul anului 1979 căzuse şi suferise o fractură de şold, urmată de o operaţie de înlocuire a întregii articulaţii a şoldului.

Retragerea ei de drept, cea oficială, din ascultarea de stareţă a avut loc în 1981, după împlinirea vârstei de 72 de ani, şi a însemnat, evident, că nu se mai ocupa de conducerea mănăstirii. Maica Alexandra părea mulţumită de această situaţie. În mod cert, înlocuitoarea ei, maica Benedicta, era o femeie deosebit de destoinică.

În anii 1980, sub supravegherea noii stareţe, monahiile şi-au continuat activităţile începute cu maica Alexandra: ţineau prelegeri la centrele de rugăciune organizate de Vatra Românească şi îi iniţiau pe cât mai mulţi credincioşi în tainele monahismului. Mai mult, din însemnările făcute în registrele mănăstirii, rezultă că maicile

primeau vizitatori veniţi de la alte mănăstiri din America de Nord. Lucrarea maicii Alexandra dădea roade.

Obştea mănăstirii sporise atât de mult, încât, în 1986, au primit binecuvântare să se extindă. Clădirea originară fusese proiectată pentru opt călugăriţe, iar acum erau unsprezece monahii în obşte.

În acelaşi an, deşi trecuse de 70 de ani, maica Benedicta a plecat de la Mănăstirea Schimbarea la Faţă pentru a se ocupa de întemeierea unei alte mănăstiri, în Rives Junction, statul Michigan, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, unde slujbele urmau să se desfăşoare în limba română. După plecarea maicii Benedicta, cu începere din luna august 1987 a fost numită stareţă interimară maica Hristofora, călugăriţă ortodoxă americană.

Starea de sănătate a maicii Alexandra continua să se deterioreze. În anul 1982, doctorii au insistat să poarte un corset confecţionat din oţel şi piele, care atârna foarte greu şi-i stânjenea mişcările, dar care era absolut necesar pentru reglarea mobilităţii coloanei sale vertebrale; tot din această cauză, a fost obligată să accepte în chilia sa prezenţa unei infirmiere permanente, care urma s-o ajute în activităţile zilnice.

În anul 1987, după alegerea definitivă a maicii Hristofora ca stareţă, maica Alexandra s-a mutat într-o altă locuinţă, pentru că nu mai putea urca scările dinăuntrul Casei Sfânta Ana (proiectată pe două niveluri: parter şi etaj); a fost instalată într-o rulotă dublă ca mărime faţă de cea în care locuise cu sora Despina, la începuturile lucrării sale de ctitorire a mănăstirii. Noua sa locuinţă, Casa Sfânta Brigita, amplasată peste drum de Sfânta Ana, avea doar câteva trepte la intrare, interiorul fiind proiectat la un singur nivel.

Indiferent de greutăţile prin care trecea, maica Alexandra nu înceta să păstreze legătura cu familia ei, împrăştiată în toată lumea. Nepoata ei, Ileana, fiica lui Ştefan, a făcut-o străbunică în octombrie 1984, dată la care i s-a născut primul strănepot. În acelaşi an, Ştefan s-a retras din activitate, ieşind la pensie la vârsta de 52 de ani. De-a lungul

anilor, legătura dintre mamă şi fiu a fost neîntreruptă. Magi şi Herzi erau prinse în vâltoarea vieţii de familie, Niki şi familia lui locuiau în Antigua, în Indiile de Vest. Sandi, care divorţase în 1972, se recăsătorise şi lucra ca infirmieră în Austria şi ca asistentă medicală la Lourdes, în Franţa.

De asemenea, corespondenţa maicii Alexandra cu nepotul ei de frate, Majestatea Sa Regele Mihai, continuase fără întrerupere; îşi trimiseseră tot timpul unul altuia scrisori şi felicitări de Crăciun, iar ea îl vizitase în Elveţia.

Întrucât maica Alexandra avea darul îndrumării spirituale, o mulţime de oameni deveniseră dependenţi de sfaturile ei de-a lungul anilor. Păstra legătura cu toţi fiii şi fiicele ei duhovniceşti prin scrisori şi convorbiri telefonice, iar, atunci când veneau s-o viziteze la mănăstire, prin discuţii ziditoare faţă către faţă.

Prestigiul ei duhovnicesc creştea pe măsură ce trecea timpul. Oamenii n-o puteau uita pe principesa care alesese călugăria, afierosindu-şi viaţa Domnului. Jurnalişti, scriitori şi reporteri îi solicitau interviuri şi sprijin în activităţile lor de documentare. Nu refuza pe nimeni, susţinând că era de datoria ei să-i ajute pe oameni.

La începutul anului 1989, la împlinirea vârstei de 80 de ani, Mănăstirea Schimbarea la Faţă a Domnului a organizat celebrarea zilei de naştere a maicii Alexandra. Familia ei biologică - copiii, nepoţii şi strănepoţii - s-au adunat cu toţii s-o sărbătorească, împreună cu familia ei duhovnicească.

Spre sfârşitul anului 1989, Dumnezeu i-a arătat din nou maicii Alexandra marea Lui milostivire. În ziua de 22 decembrie 1989, Nicolae Ceauşescu, dictatorul României, a fost înlăturat de la putere, şi o perioadă a părut că democraţia va triumfa în ţara atât de urgisită în care se născuse şi crescuse ea, Domniţa Ileana, devenită maica Alexandra.

În sfârşit, poporul ei se eliberase de asuprire şi teroare. Era ceva ce nu crezuse

că se va întâmpla în timpul vieţii sale. Putea în sfârşit vorbi oficial despre suferinţa românilor. Mai întâi, mănăstirea „a fost ticsită de reporteri şi fotografi”, care i-au luat interviuri după interviuri. A urmat o altă bucurie: a obţinut permisiunea, nu numai din partea Majestăţii Sale Regelui Mihai de data asta, ci şi a guvernului român postdecembrist, de a-şi vizita ţara natală. Se simţea în mod special preocupată de soarta miilor de copii orfani din România, mulţi dintre ei bolnavi de SIDA, despre care citise în ziare.

În septembrie 1990, cu câteva zile înaintea plecării sale în România, maica Alexandra s-a internat la Spitalul Sfânta Elisabeta. Durerile de coloană deveniseră insuportabile şi a fost nevoie să i se administreze analgezice pe cale injectabilă, direct în şira spinării, pentru calmarea durerilor. Sătulă de problemele ei de sănătate, comenta cu umor: „Singura parte a anatomiei mele care nu mă doare este şoldul artificial”.

La dorinţa maicii Alexandra, infirmiera şi însoţitoarea ei a lăsat-o în sala de aşteptare şi a plecat să facă nişte comisioane. Când s-a întors, a găsit-o căzută, întinsă pe jos. Tratată pentru stop cardiorespirator, a fost externată la cererea ei, împotriva voinţei doctorilor, care-au insistat să-şi amâne călătoria în România.

- O să v-o amânaţi? a întrebat-o infirmiera.

Maica Alexandra a clătinat din cap. A fost însă de acord s-o informeze pe fiica ei, Sandi, de cele întâmplate, iar Sandi şi-a schimbat imediat toate planurile pe care le avea în acel interval de timp pentru a o însoţi pe mama sa în România.

Exerciții de imaginație

Maica Alexandra stă în picioare în micul paraclis al castelului de la Bran. Genunchii îi tremură, buzele îi vibrează de emoţie. Lacrimile ar vrea să i se prelingă pe obraji, dar glandele lacrimale i-au secat cu mult timp în urmă. A plâns până când i s-au uscat lacrimile, le spune ea celor din jur.

Până în acest moment, realitatea călătoriei nu-i pătrunsese în suflet, deşi trecuse prin multe emoţii: aterizarea avionului pe aeroportul din Bucureşti, primii paşi făcuţi pe pământul ţării pe care nu se gândise că-l va mai vedea sau atinge vreodată, reculegerea la monumentul funerar al părinţilor ei din biserica Mănăstirii Curtea de Argeş, reîntâlnirea cu atâţia prieteni din tinereţe - mult mai mulţi decât crezuse ea că supravieţuiseră urgiei comunistei.

Parcă totul se petrecea într-un vis, parcă visa cu ochii deschişi. Chiar şi faptul că o întâmpinase atâta lume când sosise la Bran i se păruse ireal: 2.000 de persoane ieşiseră pe străzi să-i ureze bun-venit! Iar la plecarea lor din Braşov, în gară, femeia aceea îmbrăcată în port naţional, care-i aşezase în mâini coşul ei cu fructe - cel pe care i-l dăduse ea în aceeaşi gară, în 1948 -, cât era de fericită să i-l înapoieze acum, plin cu fructe! Reacţiile ei afective erau însă oarecum estompate, ca şi când totul s-ar fi petrecut în vis sau într-o retrăire a unei amintiri de demult.

Acum, stând în picioare în micul paraclis şi rememorând cele întâmplate în ultimele zile, i se păreau încă ireale, îndepărtate, de parcă ar fi fost despărţită de ele printr-un perete de sticlă. Propriile ei emoţii vibraseră parcă undeva departe de ea, se simţise desprinsă de ele. Până în acest moment. Până a ajuns aici, lângă mormântul marii iubiri a sufletului ei.

Peretele de sticlă al irealităţii dispare, se spulberă, şi maica Alexandra cade în genunchi, scuturată de suspine. Atinge placa funerară de pe mormântul fratelui ei, Mircea, şi citeşte inscripţia compusă de mama sa, mângâind cu degetele fiecare literă:

=====

„În acest sanctuar din Cotroceni, alături de cei care au condus ţara în zilele de odinioară, odihneşte cel mai tânăr fiu al Regelui Ferdinand şi Reginei Maria, născut pe 21 decembrie 1912 [Până în anul 1924, în România se utiliza Calendarul iulian (stil vechi), care este cu 13 zile în urmă faţă de cel gregorian (stil nou), valabil în toate ţă rile europene şi adoptat de România cu începere din anul 1924; potrivit accs tuia, data naşterii Principelui Mircea a fost 3 ianuarie 1913, iar data morţii sale, 2 noiembrie 1916]:

MIRCEA

plecat dintre noi pe 20 octombrie 1916, în vreme de război, atunci când soldaţii români îşi jertfeau vieţile pentru împlinirea unui vis care dăinuie de veacuri.

Timp de doi ani, el a rămas singurul străjuitor al casei părinţilor lui, deasupra căreia steagul ţării încetase să mai fluture. Plângeţi pentru el, căci, deşi a împărtăşit cu noi zile întregi de suferinţă, nu a mai trăit să le vadă şi pe cele pline de bucurie!”.

=====

Plângeţi pentru el! Ce bucuroasă fusese ea de multe ori de-a lungul anilor că Mircea nu era de faţă să plângă cele petrecute în România, iar acum cât de mult îşi dorea ca el să fie în viaţă şi s-o ajute să simtă realitatea libertăţii regăsite de poporul român!

„Ce bun este Dumnezeu!”, se gândeşte maica Alexandra. Se împlinise tot ce-şi dorise în viaţă - Dumnezeu fusese neîncetat lângă ea în toate suferinţele ei, în exil, în durerile ei sufleteşti, iar acum îi dăruise ţara înapoi.

Şi totuşi, deşi îşi doreşte ca Mircea să fie lângă ea, deşi continuă să plângă, copleşită de o adâncă tristeţe amestecată cu o sfioasă bucurie, maica Alexandra ştie că o parte din fiinţa mamei ei, a cărei inimă se odihneşte în stânca vie a muntelui, şi o parte din fiinţa fratelui ei mai mic, sunt acolo, lângă ea, acum şi mereu. Au fost dintotdeauna, şi pentru ea, şi pentru poporul român, un simbol al iubirii şi credinţei pe care nici o putere pământească nu le poate distruge.

La întoarcerea în Statele Unite, fiul ei, Ştefan, a încercat s-o determine să-şi cruţe sănătatea. Ţinându-se de cuvânt faţă de cei din ţară, maica Alexandra organiza expedieri de ajutoare pentru cei 100.000 de orfani bolnavi de SIDA din România. Când Ştefan i-a spus că sunt prea mulţi şi oricum nu-i va putea ajuta pe toţi, ea i-a răspuns în maniera ei obişnuită: „E mai bine să ajuţi un singur copil decât să te concentrezi asupra lucrurilor care nu pot fi făcute pentru o mie de copii!”.

Maica Alexandra a avut un Crăciun liniştit. Era fericită că ţara ei e liberă, că Dumnezeu îi dăruise binecuvântarea de a se întoarce acasă, că mănăstirea avea o obşte monahală din ce în ce mai numeroasă şi că monahiile continuau lucrarea începută de ea cu atâta dragoste. La mănăstire veneau din ce în ce mai mulţi oameni pentru a se bucura de darul liniştii şi al seninătăţii de care se împărtăşesc cei care-şi afierosesc viaţa lui Dumnezeu.

27. Veşnica ei pomenire

„Odihneşte, Doamne, sufletul răposatei roabei Tale mutate de la noi”. (Tropar pentru cei săvârşiţi din viaţă)

Exerciții de imaginație

Vineri, 4 ianuarie 1991, ajunul zilei de naştere a maicii Alexandra. Pe 5 ianuarie va împlini 82 de ani. Infirmiera ei se duce la slujba Vecerniei, ca de obicei. În seara aceasta, maica Alexandra nu poate merge la Vecernie: este obosită şi are dureri mari, iar mersul pe jos pe aleea plină de zăpadă ar fi prea riscant pentru paşii ei şovăitori, aşa că rămâne în casă împreună cu Tom, motanul ei persan cu dungi tigrate pe spinare. La întoarcerea fetei, vor pregăti amândouă masa de seară. Ea va adăuga sosuri şi condimente, iar infirmiera le va amesteca şi va tăia pâinea şi brânzeturile. Maicii îi place mult să experimenteze cu diverse mirodenii, în stilul specialiştilor în arta culinară.

După ce Vecernia ia sfârşit, infirmiera se îndreaptă spre rulotă. E întuneric, aerul e rece şi proaspăt, zăpada trosneşte sub încălţările ei de iarnă. Intră pe coridorul din spate şi, observând casa întunecată şi tăcută, îl întreabă pe motanul Tom, care i-a venit în întâmpinare:

- Ce s-a întâmplat, Tom, n-a dat drumul maica la ştiri?

- Soră, cred că mi-am fracturat şoldul, se aude vocea maicii Alexandra din sufragerie.

Infirmiera fuge spre ea, aprinzând luminile. Maica Alexandra e întinsă pe jos,

cu ochii aţintiţi spre icoana Maicii Domnului.

După ce infirmiera îi telefonează maicii stareţe Hristofora, se dezlănţuie o mare agitaţie. De acolo, de pe podea, maica Alexandra încearcă să potolească spiritele. Este apoi transportată de maşina Salvării la Spitalul Sfânta Elisabeta din Youngstown, statul Ohio, la vest de Ellwood City. Drumul durează o oră.

Maica Alexandra rămâne la Urgenţe în restul nopţii, împreună cu infirmiera ei. I se fac analize şi teste, radiografii, investigaţii cardiologice. Apoi aşteaptă amândouă rezultatele şi deciziile doctorilor. Maica scrie în grabă un bilet adresat monahiilor, surorile ei de suflet: „Sunt bine. Nu vă faceţi griji. Mă vor opera mâine, după ora 11:00 dimineaţa. Vă iubesc, M.A.”.

A doua zi, suferă un preinfarct. E transferată la Secţia de Cardiologie, unde urmează un infarct masiv, care-i incapacitează o treime din muşchiul inimii şi-i provoacă un colaps pulmonar.

Soseşte Ştefan, fiul ei, urmat de Magi şi Herzi. Sandi rămâne în Europa pentru a asigura legătura dintre ei şi ceilalţi membri ai familiei aflaţi în Europa.

Până nu-şi va reveni după cele două infarcte şi efectele lor, se exclude posibilitatea vreunei operaţii la articulaţia şoldului. Este trecută pe circulaţie şi respiraţie monitorizată şi îşi dă consimţământul pentru aplicarea tuturor procedurilor medicale necesare: asistenţă intravenoasă, intubări, monitoare, cabluri şi alte aparate, toate aşezate în spatele patului.

Asistentele medicale sunt neliniştite; ochii lor sunt aţintiţi spre buzele pacientei, care se mişcă întruna în timpul procedurilor şi după încheierea lor. Crezând că încearcă să le spună ceva prin tubul introdus pe gât, ele se străduiesc să-i descifreze cuvintele. „Deşi nu scotea nici un sunet [...], nu era totuşi greu să-i citeşti mişcarea ritmică

a buzelor: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătoasa!». În mijlocul zgomotelor pe care le făceau aparatele, care zăngăneau, zbârnâiau, pâlpâiau, păcăneau, maica Alexandra se afla în comunicare cu Stăpânul cerului şi al pământului!", povestea ulterior infirmiera ei.

Le era tuturor limpede, lui Ştefan, Magi, Herzi şi infirmierei, că bolnava suferea un supliciu. Avea dureri mari, era chinuită de zgomotele aparatelor din spatele ei şi fiecare respiraţie era un calvar din cauza tuburilor care-i fuseseră introduse prin nas şi pe gură. Infirmiera va scrie în jurnalul său că, acceptând să fie asistată mecanic pentru a i se activa funcţiile vitale, „maica Alexandra a simţit, pe pielea ei, agonia torturilor deţinuţilor români din temniţele comuniste, unde oamenii erau supuşi unor cazne greu de imaginat pentru ca voinţa să le fie zdrobită. Suferinţele ei [...] nu mai erau doar empatice, participative, ci reale şi personale".

Monahiile, împreună cu părintele Iosif, preotul mănăstirii, o vizitau cât de des puteau. Îi cântau tropare din diferite acatiste şi rosteau, împreună cu ea, rugăciunile care se citesc la vreme de boală.

Infirmiera ei scria: „Rugăciunile şi psalmodierile îi înălţau sufletul, îi echilibrau chiar bătăile inimii [...]. Imnele şi troparele intrau în cămările inimii Maicii Alexandra, formând o citadelă, alături de Rugăciunea lui Iisus, care se afla permanent acolo. Inima nu este doar un organ biologic, cu două auricule şi două ventricule, ci întreaga persoană, cu toate înzestrările ei - voinţa, dragostea, intelectul. Rugăciunile, psalmii, imnele liturgice alcătuiesc un fundal muzical în viaţa călugărească". Acestea toate i-au susţinut moralul în ultimele săptămâni de viaţă şi i-au dat putere să îndure suferinţele fizice.

În următoarele zile, starea sănătăţii maicii Alexandra s-a îmbunătăţit uşor. Medicul cardiolog i-a informat pe membrii familiei c-ar mai fi o singură procedură chirurgicală pe care ar putea-o încerca, dar este riscantă. „După consultări îndelungi între

doctori, membrii familiei şi călugăriţe, am decis că merită să ne asumăm riscurile", scria Ştefan, fiul ei.

Intervenţia chirurgicală nu a fost de nici un folos. Pentru a-i uşura chinurile, familia şi monahiile au hotărât s-o deconecteze de la aparatul respirator şi s-o tranfere de la Secţia de Terapie Intensivă într-o rezervă. Acestea erau ultimele daruri pe care i le mai puteau face cei dragi: linişte şi pace. Deconectarea de la aparate o face să se simtă mai bine. Ştefan o convinge să bea puţină apă şi să înghită puţin sos de mere. Pielea, fiindu-i deosebit de delicată, cablul de elastic care-i ţinea fixată masca de oxigen îi zgâria obrajii ca un glaspapir şi îi tăia pielea ca un cuţit. Pentru a-i uşura durerile, Herzi, Magi, Ştefan şi infirmiera fac cu schimbul, din oră în oră, ţinând cu mâinile masca de oxigen peste gura şi nasul Maicii Alexandra.

Insomniile frecvente provocate de zgomotul aparatelor şi insuficienţa cardiacă îi creează coşmaruri şi halucinaţii demonice atunci când reuşeşte totuşi să aţipească. Cu ajutorul rugăciunilor călugăriţelor şi ale lui Magi, Herzi şi Ştefan, duşmanul este biruit şi maica Alexandra adoarme în cele din urmă şi se odihneşte.

Maica Hristofora vine foarte des cu veşti de la mănăstire. Pe 16 ianuarie o anunţă pe maica Alexandra că a fost turnată fundaţia unei clădiri adiacente, ceea ce înseamnă că extinderea mănăstirii a început deja. Maica Alexandra zâmbeşte şi se bucură să audă că lucrarea lui Dumnezeu continuă - şi visul ei, la fel.

Pare să se simtă mai bine, dar, aşa cum scria Ştefan într-o scrisoare: „Inima ei tot prost merge, nu a înghiţit nimic de aproape trei săptămâni pe cale naturală, piciorul îi este fracturat şi doctorii îmi spun că există riscul unei pneumonii". Doctorii le spuneau copiilor ei adevărul: singurul lucru pe care-l mai puteau face pentru ea era să-i uşureze durerile.

Duminică, 20 ianuarie, maica Alexandra primeşte Sfânta Împărtăşanie şi este unsă cu Sfântul Mir. I se citesc rugăciunile de ieşire a sufletului din trup.

Luni, 21 ianuarie, e o zi rece, înnorată, dar frumoasă. Afară ninge şi maica Alexandra îi şopteşte infirmierei: „Totul este alb, ca o schimbare la faţă”.

Episcopul Nataniel, un vechi şi îndrăgit prieten, vine s-o viziteze şi să-i dea binecuvântarea lui. Au fost mereu apropiaţi şi plini de afecţiune unul faţă de celălalt de-a lungul slujirii lui. El a fost cel care a sprijinit-o sufleteşte de la bun început, de când a ales terenul pentru construirea mănăstirii, şi a susţinut proiectul şi toate năzuinţele ei privitoare la ctitoria de care-şi legase viaţa.

Acum, Ştefan şi mama sa vorbesc în linişte, în timp ce infirmiera stă prin preajmă. Pleoapele maicii Alexandra se închid uşor. O respiraţie înceată, apoi o alta, şi mai lentă.

- Dumnezeu este Lumină, Dumnezeu este cu noi, spune infirmiera.

Încă o respiraţie şi maica Alexandra este cu Dumnezeu, cu îngerii pe care i-a văzut cu mulţi, mulţi ani în urmă, şi cu sfinţii care au ocrotit-o şi au ajutat-o de-a lungul vieţii şi activităţilor ei.

❁

„Ultima mea rugăciune este ca Domnul Dumnezeu să reverse lumina Sa asupra voastră şi să vă dăruiască bucuria pe care nu o poate lua nimeni de la voi. Amin”.

Epilog

Naşterea Alteţei Sale Regale, Principesa Ileana a României, a fost vestită de 21 de salve de tun, iar plecarea în veşnicie a maicii Alexandra, de cântarea repetată a Trisaghionului [literal, termenul grecesc „trisaghion” înseamnă „întreit sfânta cântare” - imnul de preamărire a lui Dumnezeu în Treime, cântat de îngeri şi oameni: „Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fară de moarte, miluieşte-ne pe noi” (se cântă de trei ori la începutul Sfintei Liturghii, înainte de citirea Apostolului şi a pericopei evanghelice rânduite pentru ziua respectivă)] şi de clopotele sfintei mănăstiri.

Vasul de lut cu pământ românesc pe care principesa îl păstrase ca pe o comoară în toţi anii ei de exil a fost îngropat odată cu ea.

La slujba de înmormântare au participat numeroşi călugări şi călugăriţe, care au umplut paraclisul ridicat în 1968 prin purtarea ei de grijă; ei reprezentau noile mănăstiri ortodoxe construite pe teritoriul Statelor Unite, a căror existenţă se datorează reuşitei maicii Alexandra, care a ctitorit primul aşezământ monahal ortodox din această parte a lumii. Un vis care a încetat de a mai fi o ciudăţenie, un vis împlinit, un vis devenit realitate.

După ce veţi citi această carte despre principesa-monahie Ileana-maica Alexandra, vă veţi gândi, probabil: „Ce femeie extraordinară, ce viaţă extraordinară!”. Adevărul este că, oricât de dificile au fost circumstanţele vieţii ei, maica Alexandra s-a deprins, potrivit pildei oferite de Sfântul Apostol Pavel, să fie îndestulată cu ce avea (Filipeni 4, 11). De asemenea, s-a deprins de timpuriu să muncească, pentru a-i ajuta pe alţii de câte ori putea, oriunde s-ar fi aflat.

Credincioşia ei şi strădaniile depuse au dat roade minunate. Printre acestea se

află mănăstirea noastră, pe care a ctitorit-o. Ştiind cât de mare este bogăţia duhovnicească a monahismului ortodox, maica Alexandra a făcut multe eforturi să aducă această comoară pe meleagurile americane. Atât noi, monahiile din mănăstire, cât şi numeroşii pelerini care vin s-o viziteze, ştim cât este de binecuvântată glia (pământul) pe care se înalţă acest aşezământ monahal, care îi învăluie în Lumina Taborului pe toţi cei ce-L caută pe Dumnezeu aici.

O mare parte a moştenirii lăsate nouă de maica Alexandra este cultivarea relaţiilor cu ceilalţi credincioşi, pelerini ortodocşi sau neortodocşi, şi disponibilitatea de a le oferi ospitalitate şi hrană duhovnicească. Maica Alexandra a pus bazele acestor relaţii, folosindu-şi experienţa de viaţă, înţelepciunea şi educaţia sa regală, care o pregătiseră pentru apropierea de oameni şi participarea la necazurile şi bucuriile lor.

Astfel, mănăstirea noastră, cu hramul Schimbarea la Faţă a Domnului, cunoscută în toată lumea ortodoxă, găzduieşte distinşi vizitatori - ierarhi, preoţi, monahi şi pelerini mireni - de pe cuprinsul ambelor Americi, dar şi din ţările de dincolo de Oceanul Atlantic. Dorinţa maicii Alexandra era ca mănăstirea să constituie un liman de pace şi linişte, unde să se simtă prezenţa lui Dumnezeu la fiecare pas - şi toţi vizitatorii noştri mărturisesc că aşa este. Unii rămân la noi câteva ore, alţii o săptămână sau mai mult. Adeseori, ei le spun maicilor cât de profund i-a afectat şederea aici: au aflat linişte şi pace, răspunsuri la întrebările lor, înrourare inimii, vindecare a durerilor sufleteşti şi, mai important decât toate, au simţit prezenţa Domnului Dumnezeu.

Ne sunt mereu adresate multe întrebări despre maica Alexandra, iar interesul faţă de viaţa ei este tot mai intens; constatăm aceasta ori de câte ori ne vin vizitatori sau atunci când călugăriţe din aşezământul nostru monahal călătoresc prin ţară, pentru a ţine prelegeri la diferite centre de rugăciune şi a participa la alte activităţi bisericeşti.

Duhul maicii Alexandra este aici, cu noi. Maica i-a spus odată unui reporter care-i lua un interviu: „Simt că Domnul nu este departe de mine”.

În ceea ce ne priveşte, noi simţim că ctitora mănăstirii noastre nu este departe de noi. Pilda de perseverenţă pe care ne-a arătat-o, capacitatea sa de a îndura vitregiile vieţii, curajul său, compasiunea faţă de cei aflaţi în grele încercări trupeşti şi sufleteşti, smerenia sa născută din suferinţă, credinţa, nădejdea tare şi liniştea sa sufletească dobândită cu atâta greutate - toate acestea ne dau forţa necesară de a merge înainte, cu dârzenie şi statornicie.

Deseori maica Alexandra ne spunea nouă, monahiilor: „Trebuie să facem atât cât se poate şi cum se poate, şi treptat-treptat Îl vom afla pe Dumnezeu, pe noi înşine şi pe aproapele nostru". Ne povăţuia mereu: „Nu trebuie să ne fie teamă să înfruntăm furtuna ci, mai degrabă, să privim neclintiţi în inima ei, pentru a afla adevărul mântuitor".

Cititorii acestui studiu biografic vor înţelege că ea a înfruntat multe furtuni de-a lungul vieţii şi, privind neclintită în miezul fiecăreia dintre ele, a dobândit o profundă compasiune pentru fragilitatea umană şi o încredere neţărmurită în milostivirea lui Dumnezeu. Aceasta a fost stânca pe care maica Alexandra a construit acest sfânt locaş. Fondatoarea mănăstirii noastre ne-a învăţat să tindem neîncetat spre realitatea Împărăţiei cerurilor, în timp ce ne facem datoria aici şi acum, aşezând binele pelerinilor şi interesele obştii noastre mai presus de binele propriu şi de interesele proprii.

Atât la noi, cât şi în bisericile şi mănăstirile din toată lumea se înalţă rugăciuni pentru fericita odihnă a sufletului iubitei noastre maici. Îi mulţumim Domnului şi Mântuitorului nostru pentru extraordinara pildă umană pe care ne-a oferit-o prin modul în care şi-a trăit viaţa plină de dureri sufleteşti, boli, încercări, dar, în aceeaşi măsură, plină de harul prezenţei Domnului şi de bucuria acestei prezenţe. Versetele următoare din înţelepciunea lui Solomon i se potrivesc de minune maicii Alexandra:

Chiar dacă, în faţa oamenilor, ei au îndurat suferinţe, nădejdea lor este plină de nemurire. Şi fiind pedepsiţi cu puţin, mare răsplată vor primi, căci Dumnezeu i-a pus la încercare şi i-a găsit vrednici de El. Ca pe aur în topitoare, aşa i-a lămurit, şi ca pe o jertfă

de ardere întreagă i-a primit (Înţelepciunea lui Solomon 3, 4-6).

Mormântul său, îngrijit cu dragoste, este vizitat deseori. Uneori ne ducem la mormântul său pentru a ne linişti sufletul, sau pentru a-i cere maicii să ne călăuzească şi să ne dea putere să ne purtăm poverile în luptele noastre, sau pentru a-i cânta un imn de mulţumire pentru eforturile depuse de ea aici, în această obşte. Din când în când găsim la mormântul ei daruri lăsate de pelerini recunoscători: flori, o lumânare, o scoică de mare. Dar cea mai preţioasă moştenire pe care o avem de la maica Alexandra noi toţi, mireni şi monahi deopotrivă, este inscripţia de pe lespedea mormântului său:

Nimeni dintre noi nu trăieşte pentru sine şi nimeni nu moare pentru sine. Că dacă trăim, pentru Domnul trăim, şi dacă murim, pentru Domnul murim. Deci, şi dacă trăim, şi dacă murim, ai Domnului suntem (Romani 14, 7-8).

Obştea Mănăstirii „Schimbarea la Față a Domnului”,

Ellwood City, Pennsylvania

Arborele genealogic al Principesei Ileana

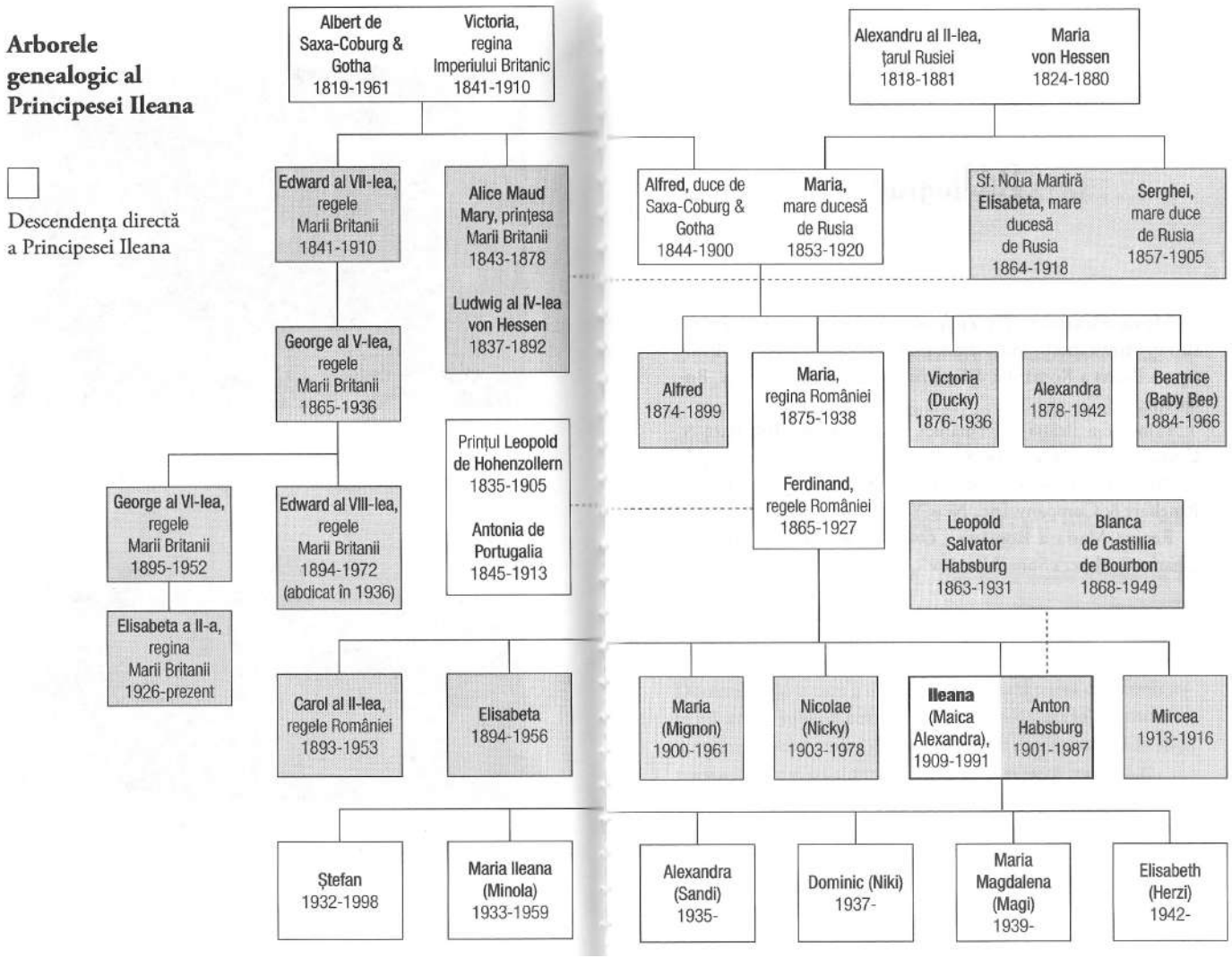
Arborele genealogic al Principesei Ileana
Descendența directă a Principesei Ileana
Albert de Saxa-Coburg & Gotha 1819-1961
Victoria, regina Imperiului Britanic 1841-1910
Alexandru al II-lea, țarul Rusiei 1818-1881
Maria von Hessen 1824-1880
Edward al VII-lea, regele Marii Britanii 1841-1910
Alice Maud Mary, prințesa Marii Britanii 1843-1878
Ludwig al IV-lea von Hessen 1837-1892
Alfred, duce de Saxa-Coburg & Gotha 1844-1900
Maria, mare ducesă de Rusia 1853-1920
Sf. Noua Martiră Elisabeta, mare ducesă de Rusia 1864-1918
Serghei, mare duce de Rusia 1857-1905
George al V-lea, regele Marii Britanii 1865-1936
Alfred 1874-1899
Maria, regina României 1875-1938
Victoria (Ducky) 1876-1936
Alexandra 1878-1942
Beatrice (Baby Bee) 1884-1966
George al VI-lea, regele Marii Britanii 1895-1952
Edward al VIII-lea, regele Marii Britanii 1894-1972 (abdicat în 1936)
Prințul Leopold de Hohenzollern 1835-1905
Antonia de Portugalia 1845-1913
Ferdinand, regele României 1865-1927
Leopold Salvator Habsburg 1863-1931
Blanca de Castillia de Bourbon 1868-1949
Elisabeta a II-a, regina Marii Britanii 1926-prezent
Carol al II-lea, regele României 1893-1953
Elisabeta 1894-1956
Maria (Mignon) 1900-1961
Nicolae (Nicky) 1903-1978
Ileana (Maica Alexandra), 1909-1991
Anton Habsburg 1901-1987
Mircea 1913-1916
Ștefan 1932-1998
Maria Ileana (Minola) 1933-1959
Alexandra (Sandi) 1935-
Dominic (Niki) 1937-
Maria Magdalena (Magi) 1939-
Elisabeth (Herzi) 1942-

POZE

Heana
1946

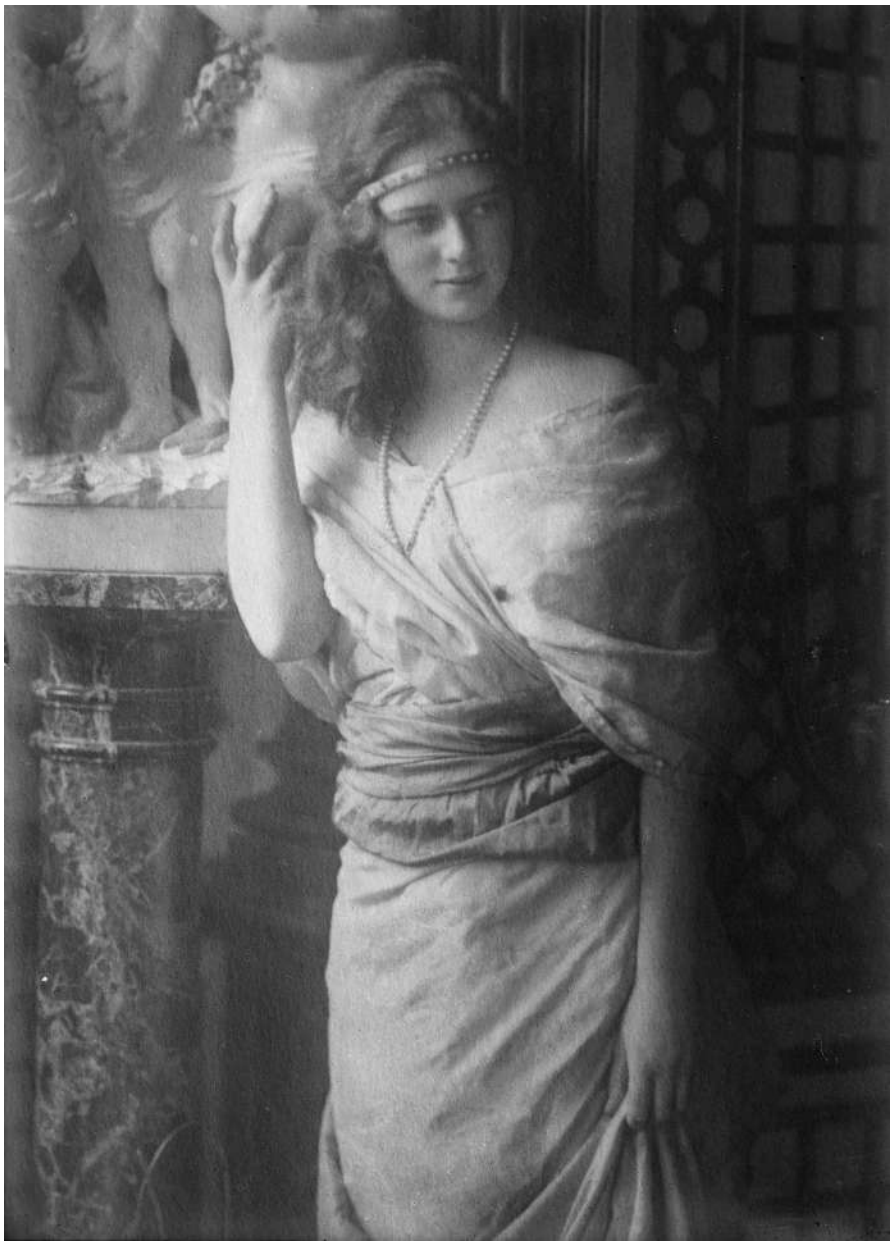

Principesa Ileana și mama sa, Regina Maria

Regina Maria a Romaniei

Principesa Ileana împreună cu fratele ei cel mare, Principele Carol

În vizită la familia Țarului Nicolae al II-lea al Rusiei, în anul 1914. Ileana este în centrul fotografiei, așezată în brațele Ducesei Tatiana, una dintre fiicele țarului.

A.S.R. Principesa Maria
cu Prințesa Ileana si Prințul Mircea

Principesa Ileana (sus) împreună cu surorile ei, Elisabeta și Mignon, cu fratele ei Nicolae și cu părinții lor, Regina Maria și Regele Ferdinand

Principesa Ileana la începutul adolescenței (1920)

Regina Maria și Principesa Ileana

Regina Maria și Principesa Ileana la Castelul Bran, lângă o veche fântână

Regina Maria și Regele Ferdinand

Regina Maria și Principesa Ileana

Regina Maria și Principesa Ileana îmbrăcate în costume populare românești

Alteța Sa Regală Principesa Ileana în uniformă de asistentă medicală

Arhiducele Anton și Arhiducesa Ileana în ziua nunții.

Arhiducele Anton și Arhiducesa Ileana împreună cu cei șase copii ai lor.
Rândul de sus, de la stânga la dreapta: Magi, Ștefan, Herzi.
Rândul de jos, de la stânga la dreapta: Dominic, Sandi, Minola.

Principesa Ileana și fiicele ei,
purtând rochii noi, confecționate din perdele

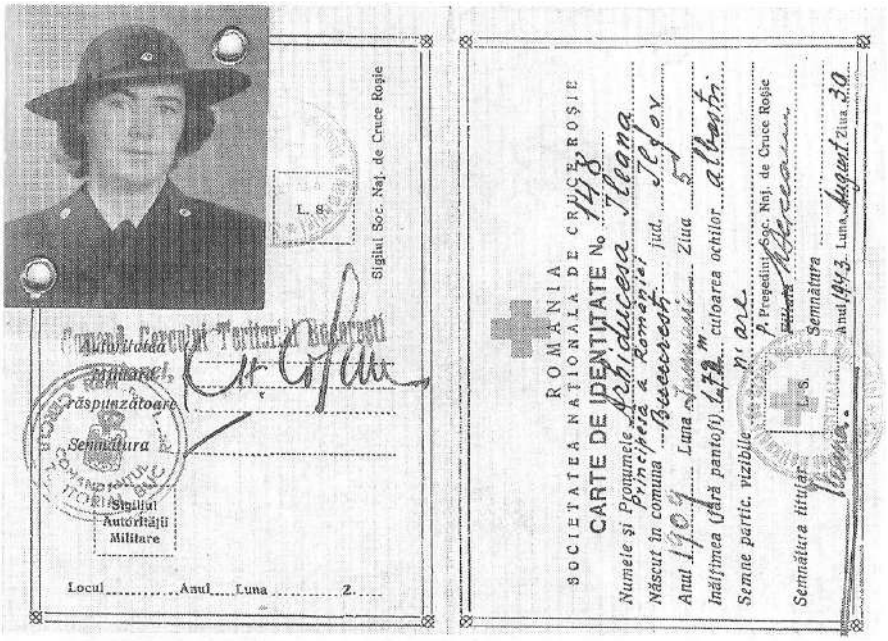
ROMÂNIA
SOCIETATEA NAȚIONALĂ DE CRUCE ROȘIE
CARTE DE IDENTITATE No. 1148
Numele și Prenumele Arhiducesa Ileana
Născut în comuna ...Bucuresci... jud. ...Ilfov...
Anul 1909 Luna ...Ianuarie... Ziua ...5...
Înălțimea (fără pantofi) 1,72 m. culoarea ochilor ...Albaștri...
Semne partic. vizibile ...nu are...
Semnătura titularei ...Ileana...
Anul 1943 Luna August Ziua 30
L. S.
Sigiliul Soc. Naț. de Cruce Roșie
Autoritatea Militară,
Semnătura
Sigiliul Autorității Militare
Locul ..... Anul ..... Luna ..... Z. .....

Legitimația de membră a Societății Naționale a Crucii Roșii a Arhiducesei Ileana, Principesă a României

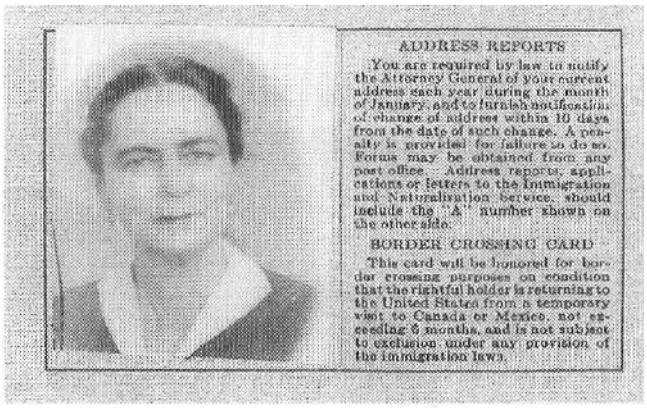
ADDRESS REPORTS
You are required by law to notify the Attorney General of your current address each year during the month of January, and to furnish notification of change of address within 10 days from the date of such change. A penalty is provided for failure to do so. Forms may be obtained from any post office. Address reports, applications or letters to the Immigration and Naturalization Service, should include the "A" number shown on the other side.
BORDER CROSSING CARD
This card will be honored for border crossing purposes on condition that the rightful holder is returning to the United States from a temporary visit to Canada or Mexico, not exceeding 6 months, and is not subject to exclusion under any provision of the immigration laws.

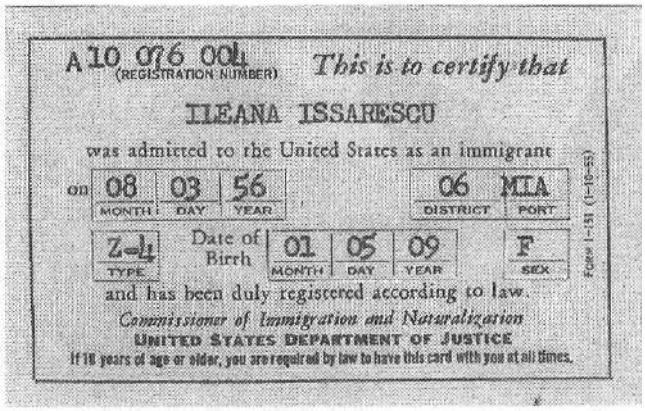
A10 076 004 (REGISTRATION NUMBER)
This is to certify that
ILEANA ISSARESCU
was admitted to the United States as an immigrant
on 08 MONTH 03 DAY 56 YEAR
06 DISTRICT MIA PORT
Z-4 TYPE
Date of Birth 01 MONTH 05 DAY 09 YEAR
F SEX
and has been duly registered according to law.
Commissioner of Immigration and Naturalization
UNITED STATES DEPARTMENT OF JUSTICE
If 18 years of age or older, you are required by law to have this card with you at all times.
Form I-151 (1-10-53)

Permisul de rezidență în Statele Unite

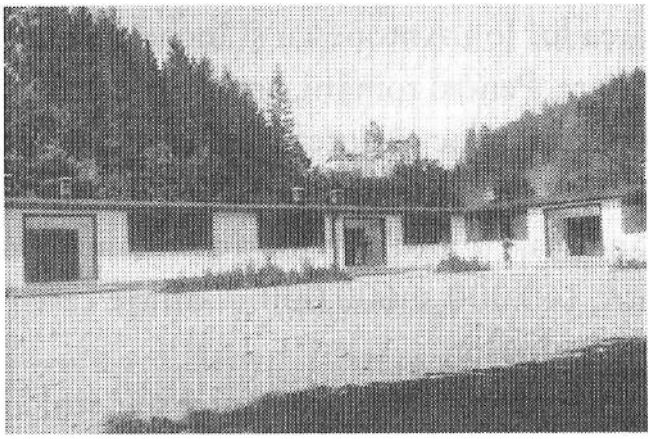

Spitalul Inima Reginei

Principesa Ileana, împreună cu Arhiepiscopul Valerian Trifa și un grup de doamne din Asociația Reuniunilor Femeilor Ortodoxe Române din America de Nord (ARFORA), însoțite de unul dintre preoții lor

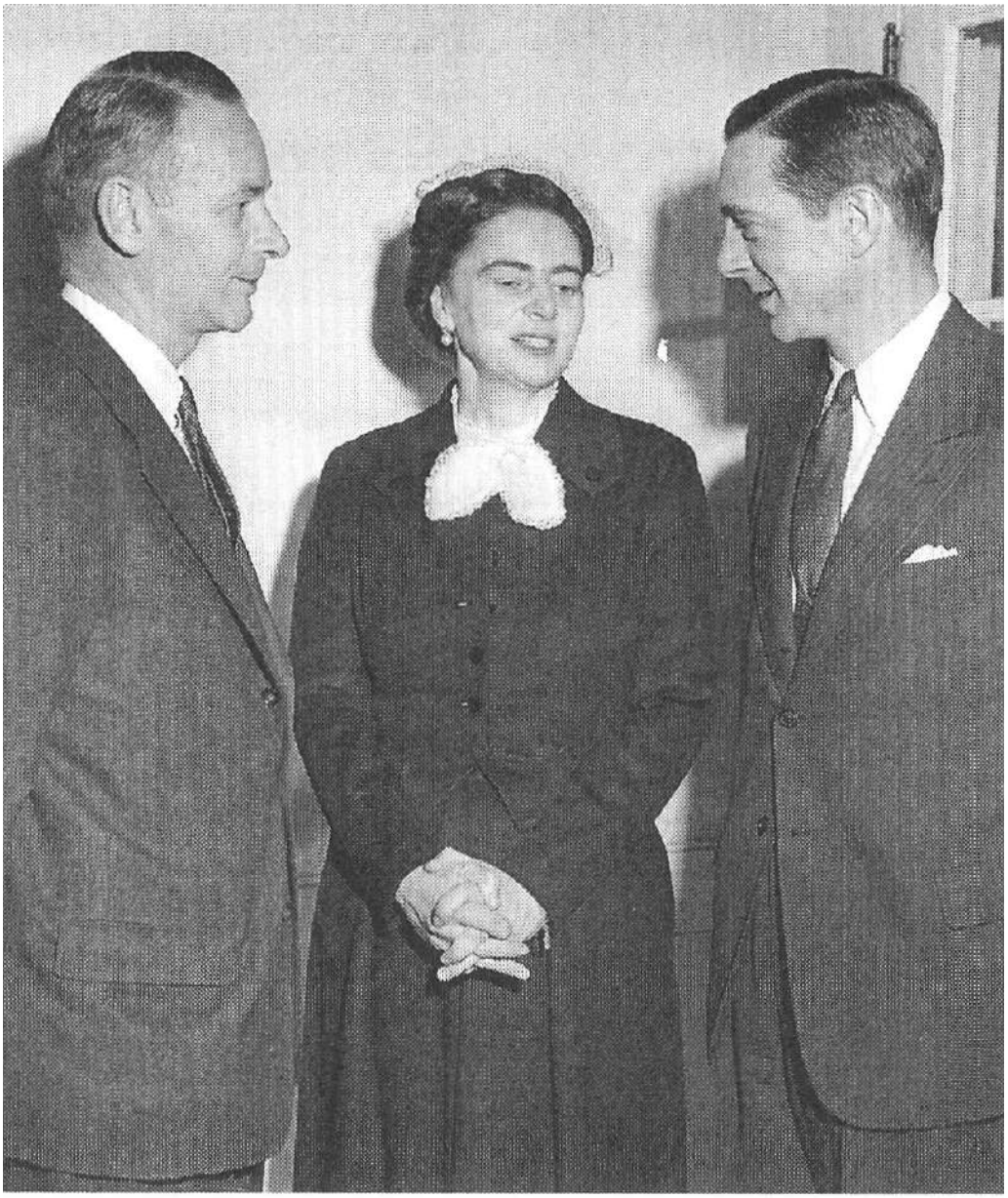

Principesa Ileana în vizită la Philadelphia

Sora Ileana la Mănăstirea Acoperământul Maicii Domnului din satul Bussy-en-Othe

Maica stareță Alexandra

Sora Ileana, după tunderea ca rasoforă la Mănăstirea Acoperământul Maicii Domnului din Bussy-en-Othe

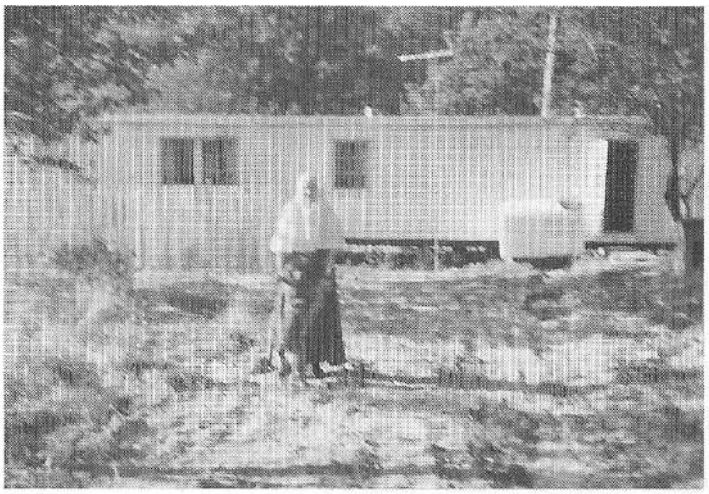

Maica Alexandra, în fața primei rulote instalate pe terenul viitoarei mănăstiri

Procesiunea care a avut loc cu prilejul sfințirii Paraclisului Mănăstirii Schimbarea la Față a Domnului (maica Alexandra este prima din dreapta, în al doilea rând)

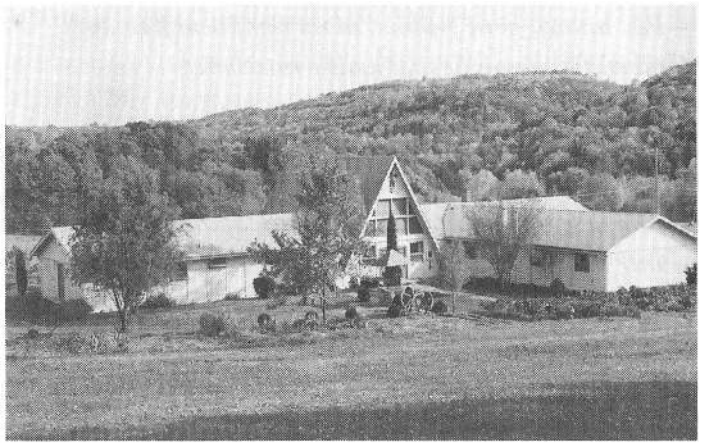

Mănăstirea, așa cum arăta la începutul ctitoriei Maicii Alexandra

Pr. Arhimandrit Roman Braga, sora Catherine, maica Alexandra, maica Despina, pr. Mark, pr. Nathaniel

Maica Alexandra, împreună cu copiii, nepoții și strănepoții, la împlinirea vârstei de 80 de ani

Maica Alexandra și obștea Mănăstirii Schimbarea la Față a Domnului

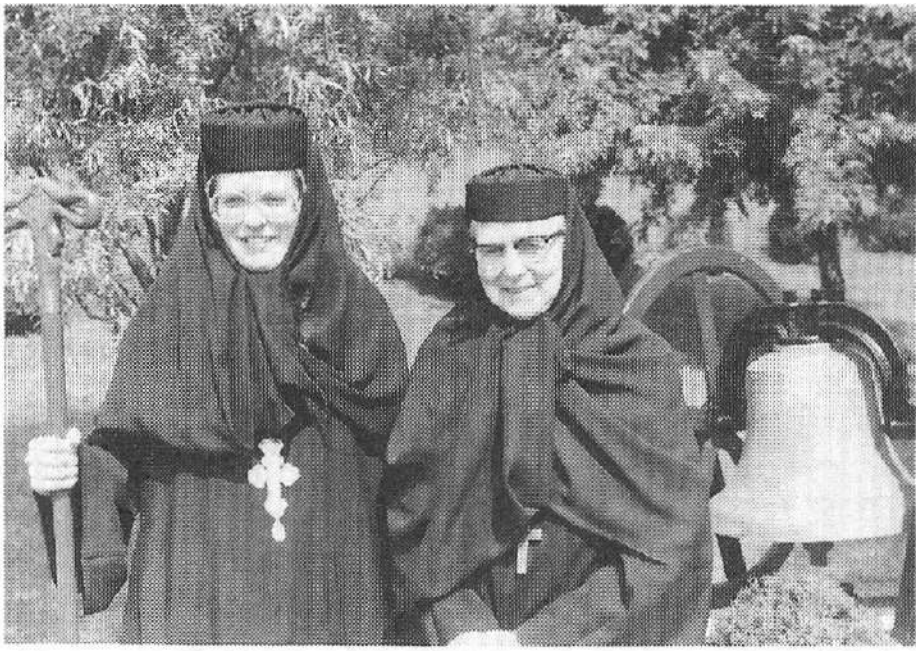

Maica Alexandra și Maica Hristofora

Maica Alexandra, 1 ianuarie 1991

Maica Alexandra în Casa Sfânta Ana, cu portretul Reginei Maria pe perete

Maica Alexandra cu o nepoată a sa

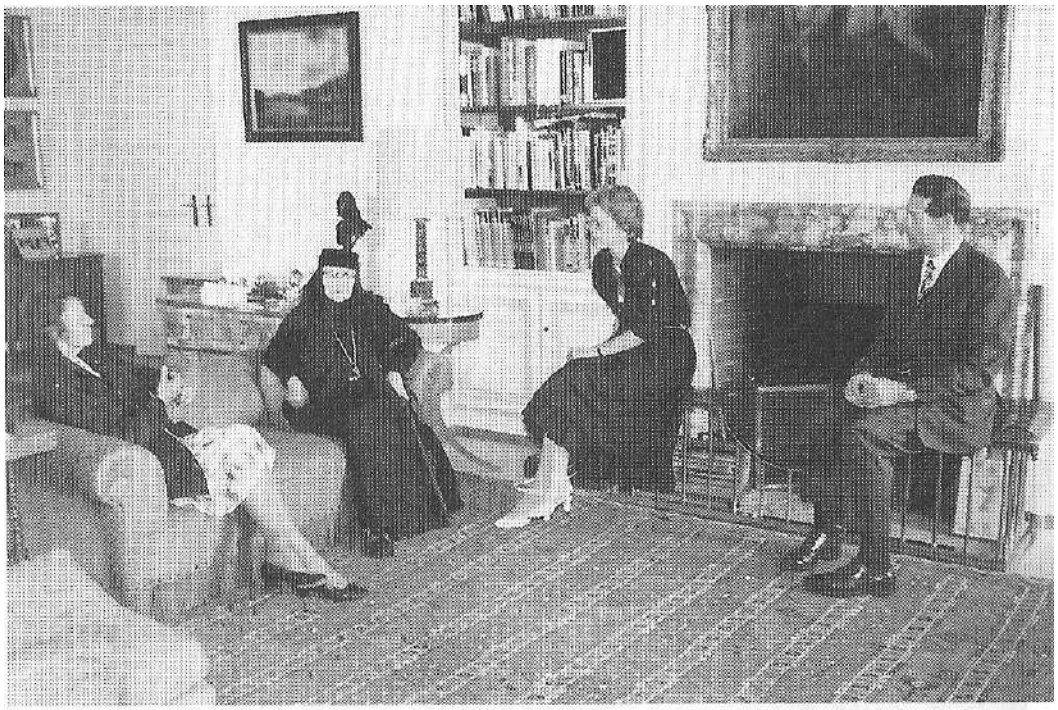

Maica Alexandra cu Majestatea Sa Regele Mihai, Regina Ana și fiica ei, Sandi, la Versoix

Maica Alexandra și copiii săi la împlinirea vârstei de 80 de ani

Maica Alexandra în capelă, la rugăciune

Maica Alexandra pictând

Maica Alexandra și fiica sa, Sandi

Maica Alexandra cu strănepoții: Sagan și Ștefan

Desene ale Maicii Alexandra

Funeraliile Maicii Alexandra